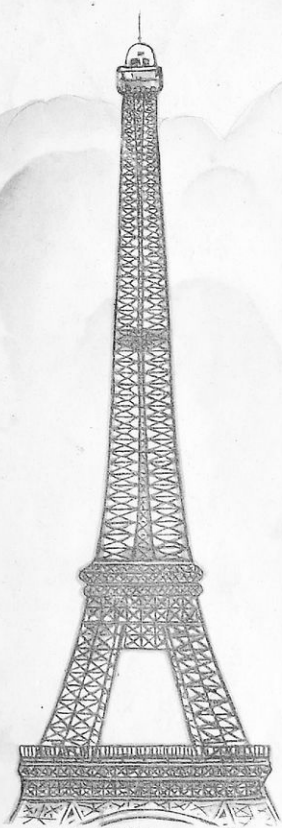

11.— ΔΗΜ. ΧΡ. ΣΤΑΣΙΝΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Ἀριθ. ἐγκρ. 54.408

Ἀποφάσεως 22.6.50

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.

ΑΘΗΝΑΙ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κυριακίνα: Δ. Γιωταίνης

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡ. ΣΤΑΣΙΝΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

(Αριθ. έγκρ. άποφ. 54410 της 22-6-1950)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

18652

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν
σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Πασαλ

Τύποις : Ἑλληνικῆς Ἑκδοτικῆς Ἑταιρείας Α.Ε. — Παπαδιαμαντοπούλου 44, Ἀθήναι

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΓΗ

ΣΧΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΟΣ

Οι ήπειροι Εύρώπη, Ἀσία, Αὐστραλία, Ἀφρική, Ἀμερική, Ἀνταρκτική μὲ τοὺς ὠκεανούς Ἀτλαντικό, Εἰρηνικό, Ἰνδικό καὶ τοὺς Παγωμένους, ποὺ τὶς περιτριγυρίζουν, κάνουν τὴν Γῆ. Ἡ Γῆ δὲν εἶναι ἐπίπεδη, ἀλλὰ στρογγυλή, σφαιρική. Στὰ παλαιότερα χρόνια οἱ ἀνθρώποι πίστευαν, πὼς ἡ Γῆ ἦταν ἐπίπεδη καὶ ζωνόταν γύρω-γύρω ἀπὸ τὸν Ὠκεανό. Οἱ σοφοὶ καταλάβαιναν βέβαια ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σφαιρική. Δὲν μπορούσαν ὅμως νὰ τὸ ἀποδείξουν ὀλοφάνερα στὸν πολὺν κόσμον καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ τὸ πιστέψῃ. Ὁ Κολόμβος ὅμως, ποὺ τὸ πίστεψε καὶ ταξίδεψε νὰ βρῇ νέο δρόμον γιὰ τὶς Ἰνδίες, ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερική.

ῴστερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Μαγγελάνος καὶ οἱ σύντροφοὶ του ἔκαναν τὸν πρῶτον γύρον τῆς γῆς μὲ ἱστιφόρον. Ἔτσι ἔδωσαν τὴν πρώτη χειροπιαστὴ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σφαιρική. Σήμερα, ἂν ξεκινήσωμε π. χ. μὲ ἀεροπλάνον ἀπὸ τὴν Ἀθῆναν καὶ προχωρήσωμε Δ, θὰ γυρίσωμε πάλιν ἀπὸ τὰ Α στὴν ἴδιαν πόλιν σὲ μιὰ ἐβδομάδα. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παρατηρήσεις ποὺ μπορούμε νὰ κάνωμε στὸν τόπον μας καταλαβαίνομε, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι στρογγυλή, ἔχει σφαιρικὸ σχῆμα. Ἔτσι: ἅμα ἀνεβούμε ψηλὰ βλέπομε, ὅτι ὁ ὀρίζοντας εἶναι κυκλικός. Ἄμα παρατηροῦμε ἓνα πλοῖον νὰ ἔρχεται σὲ λιμάνιν, βλέπομε πρῶτα τὰ κατάρτια του, ἔπειτα τὴ γέφυραν καὶ τελευταῖα τὸ κατὰστρωμα. Ὅταν πλησιάζωμε σὲ βουνὸ ἀπὸ μακριά, πρῶτα βλέπομε τὴν κορυφή του, ἔπειτα τὶς πλαγιές του καὶ τελευταῖα τοὺς πρόποδες του.

1. Ἡ κυρτότητα τῆς Γῆς.

Ἡ αἰτία ποὺ κάνει νὰ φαίνωνται : ὁ ὀρίζοντας κυκλικός, πρῶτα τὰ κατάρτια τῶν πλοίων καὶ οἱ κορυφές τῶν βουνῶν κι ἔπειτα τὸ κατὰ-στρώμα καὶ οἱ πρόποδες, εἶναι ἡ **κυρτότητα** τῆς Γῆς. Ἡ Γῆ εἶναι σφαῖρα καὶ μοιάζει μὲ ἓνα τεράστιο πορτοκάλι. Καὶ τὰ πανύψηλα βουνὰ τῆς Γῆς δὲν χαλᾶνε τὸ σφαιρικό σχῆμα τῆς ; θὰ ρωτήσετε

2. Ἀκτίνα τῆς Γῆς.
Μεσημβρινοί, παράλληλοι
Γεωγραφικὸ μῆκος, πλάτος.

ἴσως. "Ὁχι. Γιατὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς εἶναι τόσο μικρά, ὅσο καὶ τὰ ἐξογκώματα τῆς φλούδας τοῦ πορτοκαλιοῦ.

Ἡ Γῆ λοιπὸν ἔχει τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας. Εἶναι ὅμως λίγο πιεσμένη στὶς δύο ἀντίθετες ἄκρες τῆς, τοὺς **Πόλους** καὶ λίγο ἐξογκωμένη στὴ μέση, στὸν **Ἰσημερινό**. Ὁ Ἰσημερινὸς ἔχει μᾶκρος 40 ἑκατ. μέτρα, εἶναι δηλ. 80 φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν ἀπόσταση Ἀθῆνας - Θεσσαλονίκης. Τὸ ἴδιο μᾶκρος 40 ἑκ. μέτρ. ἔχει καὶ κάθε μεσημβρινὸς τῆς Γῆς.

Οἱ γεωμέτρες βρῆκαν ὅτι ἡ ἀκτίνα τῆς Γῆς εἶναι 6366 περίπου χλμ. καὶ ἡ ἐπιφάνειά τῆς 510 ἑκατ. τετρ. χλμ. Εἶναι δηλαδή ἡ Γῆ 3.923 φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια αὕτῃ 150 ἑκατ. τετρ. χλμ. περίπου σκεπάζονται μὲ ξηρὰ καὶ τὰ ἄλλα 360 ἑκατ. τετρ. χλμ. μὲ θάλασσα.

Η ΛΙΘΟΣΦΑΙΡΑ

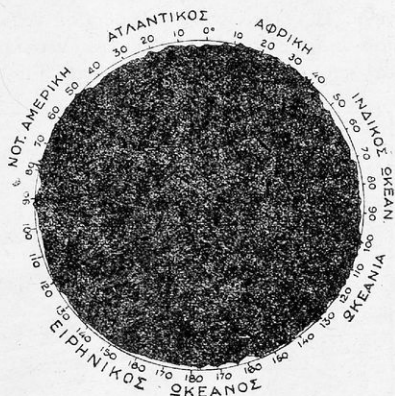
Ἡ ἐπιφάνεια τῆς στεριᾶς ὅπου ζοῦμε, κτίζομε τὰ σπίτια μας, καλλιεργοῦμε τὰ φυτὰ μας, ἀνοίγομε τὰ μεταλλεῖα μας συνεχίζεται καὶ κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Σχηματίζει ἔτσι ἓνα στερεὸ φλοιό, τὴ **λιθόσφαιρα**. Πόσο πάχος ἔχει ὁ στερεὸς αὐτὸς φλοιός, ἡ λιθόσφαιρα, δὲν γνωρίζομε ἀκριβῶς. Οἱ εἰδικοί, οἱ γεωλόγοι, ὑπολογίζουν ὅτι θὰ εἶναι 50 - 60 χλμ. Ἄν παρομοιάσωμε τὴ Γῆ μὲ αὐγὸ καὶ λογαριάσωμε ὅτι ἡ ἀκτίνα τῆς Γῆς εἶναι 6.366 χλμ., ἡ λιθόσφαιρα μὲ τὰ 60 χλμ. δὲν εἶναι παχύτερη ἀπὸ τὸ τσόφλι τοῦ αὐγοῦ.

Πετρώματα. Ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς στεριᾶς βλέπομε λεπτὸ χῶμα, ἄμμο, χαλίκια καὶ ἂν σκάψωμε βαθύτερα βρίσκομε σκληρὲς πέτρες καὶ βράχους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὑλικά, χῶματα, ἄμμοι, χαλίκια, πέτρες, βράχοι λέγονται μ' ἓνα ὄνομα **πετρώματα**. Καὶ πῶς ἐγιναν αὐτά ; θὰ ρωτήσετε ἴσως. Μὲ τὸ νερὸ καὶ τὴ λάβα τῶν ἡφαιστειῶν, λένε οἱ γεωλόγοι.

Ἄλλα ἄς ἀκούσωμε πρῶτα πολὺ σύντομα τὴ μακρότατη ἱστορίαν τῆς Γῆς. Καὶ θὰ τὸ καταλάβωμε καλύτερα. Πᾶνε ἑκατομμύρια, δις-ἑκατομμύρια χρόνια. Ἡ Γῆ ἦταν μιὰ πολὺ μεγάλη σφαῖρα κατακόκκινη μὲ τὰ λιωμένα πυρωμένα ὕλικά της κι ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο. Γυρίζοντας γύρω στὸν ἄξονά της μέσα στὸ κατάψυχρο χάος, ἄρχισε σιγά-σιγά ἡ ἐπιφάνειά της νὰ κρυώνει. Ἀρχισε νὰ συστέλλεται, νὰ μαυρίζη καὶ νὰ σκληραίνει, ὅπως τὸ λιωμένο σίδηρο ὅταν τὸ βγάζουν ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἐτσι ὕστερα ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια σχηματίστηκε ἕνας λεπτότατος στερεὸς φλοιός. Τὰ πυρωμένα καυτὰ ὕλικά πάγωσαν, πέτρωσαν, ἐγιναν τὰ **πυριγενῆ πετρώματα**, (γρανίτης, κ. ἄ.).

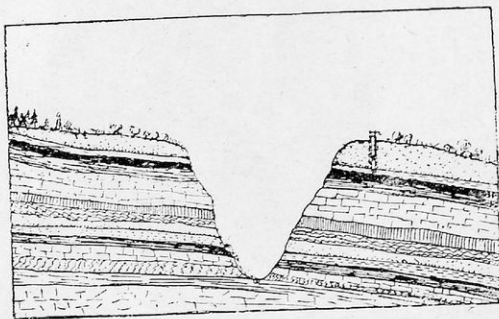
Ἡ Γῆ ἦταν στὴν ἐπιφάνειά της ἀκόμη πολὺ ζεστή, ὅπως καὶ τὰ ἀέρια ποὺ τὴν τριγυροῦσαν. Καθὼς περνοῦσαν τὰ χρόνια ἡ ἀτμόσφαιρα κρύωνε, οἱ ὑδρατμοὶ πύκνωναν καὶ βροχὲς ζεστὲς στὴν ἀρχή, κρύες ἔπειτα ἄρχισαν νὰ πέφτουν σὰν καταρράκτες πάνω στὸν στερεὸ φλοιό. Οἱ βροχὲς αὐτὲς ἔτρωγαν λίγο-λίγο τὰ σκληρὰ πυριγενῆ πετρώματα καὶ τὰ ἔκαναν χάματα. Ἡ Γῆ ὁμως ἐξακολουθοῦσε νὰ κρυώνει καὶ νὰ συστέλλεται. Ὁ στερεὸς της φλοιὸς ζάρωνε, ἔκανε **πτυχές**, ὅπως ἡ σταφίδα ποὺ ξεραίνεται, ἡ ραγιζόταν καὶ ἔσπαζε σὲ ὀ-

ρισμένα μέρη. Ἐτσι σχημάτισε βαθουλώματα καὶ ὑψώματα. Οἱ βροχὲς ποὺ ἐξακολουθοῦσαν νὰ πέφτουν ἄφθονες γέμισαν τὰ βαθουλώματα μὲ νερὰ καὶ σκέπασαν ὅλη σχεδὸν τὴ Γῆ. Ἐτσι σχηματίστηκε ἕνας ἀπέραντος ὠκεανός. Τὰ τρίμματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς, τὰ κοχύλια καὶ τὰ ὅστρακα τῶν μικρῶν ζώων ποὺ ζοῦσαν μέσα στὶς θάλασσες σχημάτιζαν στρώματα, ὅταν κατακάθιζαν λίγο-λίγο στὸ βυθὸ τοῦ ὠκεανοῦ. Ἀπὸ τὴ μεγάλη πίεση καὶ τὸ βάρος πέτρωναν καὶ γίνονταν πετρώματα. Αὐτὰ τὰ πετρώματα, ποὺ ἐγιναν μὲ τὴν ἐγέργεια τοῦ νεροῦ, τοῦ **ὑδατος**, εἶναι τὰ **ὑδατογενῆ** πετρώματα. Τέτοια πετρώματα εἶναι ἡ κιμωλία ποὺ γράφομε, οἱ σχιστόλιθοι ποὺ γίνονται οἱ πλά-

3. Φανταστική τομή τῆς Γῆς στὸν Ἰσημερινό. Τὰ ὕψη τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν εἶναι μεγαλωμένα γιὰ νὰ φαίνωνται. Παρατηρήστε ὁμως, ὅτι δὲν χαλᾶνε τὸ κυκλικὸ σχῆμα τοῦ Ἰσημερινοῦ.

κες μας, τὰ ἀκόνια πού ἀκονίζομε, ἀκόμη τὰ μάρμαρα, οἱ ἀσβεστό-
 πετρες κ.ἄ. Ἡ Γῆ ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ κρυνῶν, νὰ συστέλλεται
 καὶ νὰ μικραίνει σὲ ὄγκο. Ὁ λεπτότατος στερεός της φλοιὸς ἔκανε
 νέες πτυχές, ἔπαθε ρήγματα, ἐσχίσθη δηλαδή σὲ μερικά μέρη, ἐδι-
 πλώθη σὲ ἄλλα. Μεγάλα κομμάτια τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς κα-
 τακάρθισαν, ἐξαμήλωσαν πολύ. Ἐκεῖ ἔτρεξαν τὰ νερά καὶ ἔτσι ἐγι-
 ναν οἱ σημερινοὶ ὠκεανοὶ καὶ οἱ θάλασσες. Ἄλλα μέρη ὑψώθησαν
 πολύ καὶ σχημάτισαν τὶς ἡπείρους. Ἀπὸ τὶς σχισμές, τὰ θήγματα
 τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ ξεχύθηκαν πρὸς τὰ ἔξω πυρῶμένα, καυτὰ ὑλικά.
 Αὐτὰ κρύωσαν κι ἐγιναν σκληρότατα πετρώματα, οἱ γρανίτες κ.ἄ.
 Ἔτσι στὰ πρῶτα πυριγενῆ πετρώματα προστέθηκαν καὶ ἄλλα πυρι-
 γενῆ. Ἡ Γῆ ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ κρυνῶν, νὰ συστέλλεται, νὰ μι-
 κραίνει σὲ ὄγκο. Νέα ρήγματα, νέα καταβυθίσματα, νέες ἀνυψώσεις
 καὶ πτυχές ἔκαναν τὸν φλοιὸ τῆς Γῆς πολὺ ἀνώμαλο καὶ τοῦδωσαν

4. Ὑδατογενῆ πετρώματα.

τὴ σημερινή του ὄ-
 ψη. Γι' αὐτὸ τὰ ὕδα-
 τογενῆ πετρώματα,
 (ἀσβεστόλιθοι, ἀκό-
 νια, σχιστόλιθοι,
 μάρμαρα κ.ἄ.), πού
 σχηματίστηκαν στὴν
 ἀρχὴ στὰ βάθη τῆς
 θάλασσας καὶ ἦσαν
 ὀριζόντια ἀποτε-
 λοῦν σήμερα βουνά.
 Τὰ πετρώματα αὐτὰ
 εἶναι σὲ πολλὰ μέ-
 ρη πλαγιστά, δι-

πλωμένα, πτυχωμένα. Τὰ ὕδατογενῆ πετρώματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ
 στρώματα παράλληλα καὶ κλείνουν μέσα τους φύλλα καὶ κορμούς δέν-
 δρων, κόκκαλα καὶ σκελετοὺς ζῶων πετρωμένα, τὰ ἀπολιθώματα.
 Αὐτὸ φαίνεται καθαρά στοὺς γαιάνθρακες (πετροκάρβουνο - λιγνίτη)
 καὶ στὸ πορὶ, πού εἶναι ὕδατογενῆ πετρώματα.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ ὄψη τῆς Γῆς κάθε ἡμέρα καὶ σιγά - σιγά ἐξακολουθεῖ νὰ ἀλ-
 λάξη. Τὰ νερά, ὁ ἀέρας, τὰ ζῶα καὶ ὁ ἄνθρωπος φέρνουν στὴ Γῆ
 διαφορὲς μεταβολές.

1. Τὰ νερά τῶν βροχῶν, οἱ χεῖμαρροι καὶ τὰ ποτάμια, καθῶς

τρέχουν προς τὰ κάτω, ξεπλένουν τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὸ λεπτὸ χῶμα καὶ ἀνοίγουν αὐλάκια, χαράδρες, κοιλάδες. Παρασύρουν στὸν ὀρητικό δρόμο τοὺς χῶματα, χαλίκια, πέτρες, ξύλα καὶ ὅ,τι βροῦν μπροστά τους καὶ τὰ πηγαίνουν στὸ μέρος ποὺ πλημμυρίζουν ἢ ποὺ χύνονται. Ἐκεῖ τὰ ὕλικά αὐτὰ κατακαθίζουν σὲ στρώματα καὶ σχηματίζουν τὶς **προσχώσεις** στοὺς κάμπους καὶ τὰ **Δέλτα** τῶν ποταμῶν στὶς ἐκβολές τους. Τὸ νερό, ὅταν παγώνει τὸ χειμῶνα, σπάει τὶς πέτρες μὲ τὴ διαστολή του, τοὺς βράχους καὶ τὰ ἄλλα πετρώματα καὶ

5. Παγετώνας στὶς Ἄλπεις.

τὰ θρυμματίζει. Διαλύει ἀκόμη μὲ τὴ δύναμή του τὸ ἅλατι, τὸ γύψο, τὶς ἀσβεστόπετρες. Οἱ μεγάλοι πάγοι πάλι, ποὺ κατεβαίνουν σὰν ποτάμια ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνά, οἱ **παγετώνες**, τρῶνε σιγά-σιγά τὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ σχηματίζουν χαράδρες καὶ κοιλάδες. Σέρνουν στὸ διάβα τους μεγάλες πέτρες καὶ ἀφήνουν χαμηλότερα στὶς πεδιάδες πολλοὺς ἄμμους, μεγάλους **λιθῶνες** ἢ σχηματίζουν λίμνες. Ἔτσι ἐγίναν πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια τὰ **φιορδ** στὴ Σκανδιναβία, οἱ ἄμμουδερές πεδιάδες στὴ Βόρεια Γερμανία, οἱ λίμνες στὴ Φιλανδία κλπ. Τὰ νερά τῆς θάλασσας μὲ τὰ κύματα ξεπλένουν τὶς ἀκτές, κομματιάζουν τοὺς βράχους καὶ τρῶνε σιγά-σιγά τὴ στεριά. Μὲ τὶς παλίρροιές τους παρασύρουν τὰ χῶματα ἀπὸ τὶς παραλίες, σχηματίζουν χωνοειδεῖς κόλπους στὶς ἐκβολές τῶν ποταμῶν (ὅπως στὸν

‘Ατλαντικό) ή σκεπάζουν ολόκληρες στεριές (όπως τὸ Ζοϊντερζέ τῆς ‘Ολλανδίας).

2. Οἱ ἄνεμοι παρασύρουν τὸν ἄμμο ἀπὸ τὶς παραλίες καὶ τὸν μετακινοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικό. Σχηματίζουν ἔτσι ἀπλωτοὺς κινητοὺς λόφους, τὶς **θίνες** (ὅπως στὰ παράλια τοῦ Γασκονικοῦ κόλπου τῆς Γαλλίας κλπ.). Μὲ τὴ λεπτὴ σκόνῃ καὶ τὸν ἄμμο ποὺ μεταφέρουν οἱ ἄνεμοι κάνουν ἄλλοι μεγάλες ἐκτάσεις ἐρήμους (ὅπως τὴ Σαχάρα). Κι’ ἄλλοι σχηματίζουν μεγάλα πετρώματα (ὅπως τὴν Κίτρινη γῆ στὴν Κίνα).

3. Τὰ **ζῶα** πάλι μὲ τοὺς σκελετοὺς τους, τὰ κοχύλια, τὰ ὄστρακα καὶ πιὸ πολὺ σήμερα τὰ κοράλλια μεταβάλλουν τὴν ὄψιν τῆς Γῆς. Τὰ κοράλλια μάλιστα μὲ τοὺς σωροὺς ποὺ κάνουν στὶς θερμὲς θάλασσες φτιάχνουν ολόκληρα νησιά, τὰ **κοραλλιογενῆ**.

4. Ὁ **ἄνθρωπος** τέλος μὲ τὶς καλλιέργειές του, τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, τὶς ἀλλαγές στὶς κοίτες τῶν ποταμῶν, τὰ φράγματα, τὶς διώρυγες, τὶς τομές τῶν ἰσθμῶν (ὅπως τῆς Κορίνθου, Σουέζ, Παναμᾶ) ἀλλάζει κι’ αὐτὸς τὴν ὄψιν τῆς Γῆς.

Ἀλλαγές στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς φέρνουν κι ἄλλες δυνάμεις ποὺ βρῖσκονται στὸ ἐσωτερικό της.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

Πῶς ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἐσωτερικό τῆς Γῆς δὲν τὸ ξέρομε. Ὡς τὰ 20-50 μέτρα βάθος ἡ θερμοκρασία τῆς Γῆς μένει ὅλον τὸ χρόνο ἡ ἴδια. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κάτω ὅμως, κάθε 33 μέτρα αὐξάνει κατὰ 1° Κελσίου. Ἔτσι στὰ 3.300 μέτρα ἡ θερμοκρασία θὰ εἶναι 100° Κ. καὶ βαθύτερα, ἀκόμη μεγαλύτερη. Ἀπ’ αὐτὸ οἱ γεωλόγοι συμπεραίνουν ὅτι στὸ ἐσωτερικό τῆς Γῆς ἡ θερμότητα εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ὅλα τὰ γνωστὰ μέταλλα καὶ ἄλλα ὕλικά θὰ εἶναι ἐκεῖ λιωμένα. Τὰ λιωμένα αὐτὰ ὕλικά ἀποτελοῦν ἓνα **μάγμα**, ποὺ ξεχύνεται μὲ τὴν ἔκρηξη τῶν ἡφαιστείων.

ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ, ΣΕΙΣΜΟΙ, ΘΕΡΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. **Ἡφαίστεια**. Εἶδαμε ὅτι ὁ ἐξωτερικὸς φλοιὸς τῆς Γῆς ἔπαθε ρήγματα, σχισμές. Ἀπὸ τὶς σχισμές αὐτὲς ἔβγαιναν πρῶτα ζεστοὶ ἀτμοὶ καὶ μαῦροι καπνοί, ἔπειτα στάχτες καὶ πέτρες καὶ τέλος τὰ λιωμένα πύρινα ὕλικά, ἡ **λάββα**. Οἱ σχισμές, οἱ τρύπες αὐτὲς ποὺ συγκοινωνοῦν σήμερα μὲ τὸ ἐσωτερικό τῆς Γῆς εἶναι τὰ **ἡφαίστεια**. Τὸ στόμιο τῆς τρύπας εἶναι ὁ **κρατήρας** τοῦ ἡφαιστείου καὶ τὰ ὕλικά

που πετρωμένα γύρω του σχηματίζουν χωνί είναι ο **κῶνος** του. Ἡ λάβα που ξεχύνεται γύρω τρέχει σάν ποτάμι πρὸς τὰ κάτω καὶ σιγά-σιγά παγώνει. Τὰ ἡφαίστεια πού κάνουν σήμερα ἐκρήξεις εἶναι **ἐνεργά**. Τέτοιο εἶναι τὸ ἡφαίστειο τῆς Θήρας στὶς Κυκλάδες, τῆς Αἴτνας καὶ τοῦ Βεζουβίου στὴν Ἰταλία κ.ἄ. Τὰ περισσότερα ἐνεργὰ ἡφαίστεια εἶναι γύρω στὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανό, ὅπου σχηματίζουν ἕναν πραγματικὸ κύκλο φωτιᾶς. Ἀλλὰ ὅμως ἡφαίστεια, πού ἔχουν νὰ κάνουν ἐκρηξη ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια, εἶναι **σβυσμένα**. Μὲ τὴν ἐκρηξη τῶν ἡφαιστειῶν γίνονται κοντὰ τους καὶ σεισμοί.

6. Ἠφαίστειο.

✓ **2. Σεισμοί.** Μερικὲς φορές γιὰ λίγα δευτερόλεπτα τὸ ἔδαφος σείεται, τινάζεται δυνατά. Αὐτοὶ εἶναι οἱ **σεισμοί**. Γίνονται κοντὰ σὲ ἡφαίστεια, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους τόπους. Σὲ μερικὰ μέρη τῆς Γῆς μεγάλα κομμάτια τῆς λιθόσφαιρας πού γκρεμίστηκαν στὰ βάθη δὲν στερεώθηκαν καλὰ καὶ πολλὲς φορές γλυστράνε. Τότε τὸ ἔδαφος ἐκεῖ σείεται καὶ τινάζεται.

Οἱ τιναγμοὶ αὐτοὶ μεταδίδονται γύρω σάν κύματα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ **τεκτονικοὶ** σεισμοί. Φοβεροὶ στὸ κέντρο, στὸ **ἐπίκεντρό τους**, δὲν ἀφήνουν τίποτε ὀρθιο καὶ πόλεις ὁλόκληρες μὲ τοὺς ἀνθρώπους χάνονται σὲ μιὰ στιγμή.

Οἱ τόποι πού βρίσκονται στὸ ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ εἶναι οἱ **αὐτόσειστοι**. Οἱ ἄλλοι πού σείονται ἀπὸ τὸ σεισμικὸ κύμα εἶναι οἱ **ἐτερόσειστοι**. Οἱ τόποι πού εἶναι γύρω στὸν Κορινθιακὸ, Εὐβοϊκὸ, Κεφαλληνία, Ζάκυνθο, καὶ ΒΔ Πελοπόννησο εἶναι αὐτόσειστοι. Ἡ Ἀττικὴ κ. ἄ. ἐτερόσειστοι.

Σὲ ἄλλα μέρη τῆς Γῆς μεγάλα κομμάτια τῆς λιθόσφαιρας, πού βρίσκονται πάνω ἀπὸ ὑπόγεια κοιλώματα, γκρεμίζονται κάθετα καὶ κάνουν σεισμούς. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ τῆς **ἐγκατακρημνίσεως** ἔχουν κύματα κάθετα, σὲ βάθος καὶ ὄχι σὲ πλάτος. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν κάνουν γύρω τους μεγάλες καταστροφές, ὅπως οἱ τεκτονικοὶ σεισμοί.

✓ **3. Θερμὲς πηγές.** Σὲ μερικοὺς τόπους ἀναβλύζουν ἀπὸ τὴ Γῆ

θερμά νερά. Αυτά κάνουν τις **θερμές πηγές**. Άλλοτε πάλι ξεπετιούνται με υπόγειους κρότους σέ ύψος 30-50-80 μέτρα και κάνουν τους **θερμοπίδακες**. (Ίσλανδία, Γελοστόουν). Τά νερά στίς θερμές πηγές, έπειδή έρχονται από τό έσωτερικό τής Γής όπου έπικρατεί μεγάλη θερμότητα, είναι θερμά. Καθώς ανεβαίνουν πρós τά επάνω διαλύουν στρώματα από θειάφι, σίδηρο και διάφορα άλλα άλατα πού βρίσκουν μπροστά τους και τά βγάζουν διαλυμένα στήν επιφάνεια. Γι' αυτό τά περισσότερα ζεστά νερά δέν πίνονται. Γιατρεύουν όμως πολλές άρρώστιες. Έκεϊ, στίς **ιαματικές αυτές πηγές** (όπως τό Λουτράκι, Αϊδηψό, Μέθανα) μαζεύεται πολύς κόσμος γιά λουτρά και κτίζονται κοντά τους **λουτροπόλεις**.

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

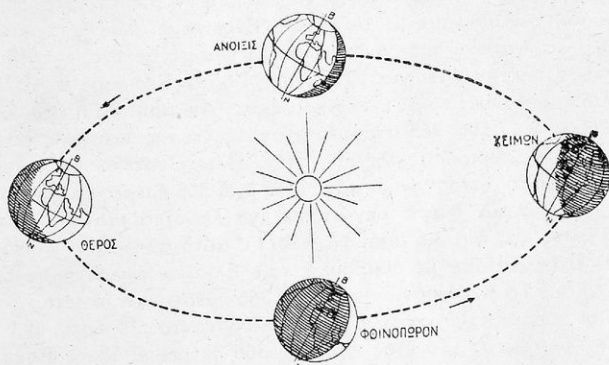
Ή Γή, όπως ξέρομε, είναι μιá μεγάλη σφαίρα και γυρίζει, κινείται σάν σβούρα γύρω στόν έαυτό της, στόν άξονά της. Ή κίνηση αυτή γύρω στόν άξονά της γίνεται από τά Δυτικά στά Άνατολικά και διαρκεί 24 ώρες, ένα δηλ. **ήμερόνυκτο**.

Ή Γή πάλι, χωρίς νά πάψη ποτέ νά περιστρέφεται στόν άξονά της, τρέχει σάν τροχός γύρω από τόν "Ήλιο. Κάνει έναν μεγάλο κύκλο, μιá **περιφορά** γύρω άπ' αυτόν. Ή περιφορά αυτή τής Γής γύρω στόν "Ήλιο διαρκεί 365 ήμέρες και 6 περίπου ώρες, δηλ. έναν **χρόνο**, ένα **έτος**. Ή Γή, καθώς γυρίζει στόν άξονά της, στρέφει στόν "Ήλιο πότε τό ένα και πότε τό άλλο μέρος της. Τό μέρος πού φωτίζεται από τόν "Ήλιο έχει **ήμέρα** και τό άλλο πού δέν φωτίζεται έχει **νύχτα**. "Όταν ένα μέρος τής Γής άρχίζει νά παρουσιάζεται στόν "Ήλιο, λέμε ότι έ εί ό "Ήλιος **ανάτέλλει**, είναι **πρωί**. "Όταν τό μέρος αυτό βρίσκειται άπέναντι άκριβώς στόν "Ήλιο, λέμε ότι εκεί είναι **μεσημέρι**. Καί όταν τό μέρος πάει νά φύγη από τόν "Ήλιο, λέμε ότι ό "Ήλιος **δύει**, είναι **βράδυ**. Ή περιστροφή λοιπόν τής Γής στόν άξονά της κάνει τήν ήμέρα και τή νύχτα. Τήν περιστροφή αυτή τής Γής έμεις δέν τήν καταλαβαίνομε. Μας φαίνεται, ότι κινείται ό "Ήλιος και όχι ή Γή. Παθαίνομε δηλ. εκείνο, πού παθαίνουν οί ταξιδιώτες μέσα σ' ένα ταχύ τραίνο ή αυτοκίνητο. Τους φαίνεται ότι, ένώ αυτοί μένουν άκίνητοι, τά γύρω τους σπίτια, δένδρα, τηλεγραφόξυλα κ.ά. τρέχουν αντίθετα.

ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Ό γύρος πού κάνει ή Γή γύρω στόν "Ήλιο σέ ένα έτος, ή **τροχιά** της, είναι λίγο πλατύς κύκλος και λέγεται **έκλειπτική**. Ή Γή τρέχει

στην τροχιά της ὀχι ὄρθια, ἀλλὰ λίγο γυρτή. Μὲ τὸν ἄξονά της δη-
λαδὴ πλάγιο. Ἐτσι ἄλλοτε κλίνει στὸν ἥλιο περισσότερο τὸ Βόρειο
ἡμισφαίριο καὶ ἄλλοτε τὸ Νότιο ἡμισφαίριο. Ὄταν τὸ Βόρειο ἡμι-
σφαίριο κλίνει περισσότερο πρὸς τὸν ἥλιο, φωτίζεται καὶ θερμαίνεται
φυσικὰ περισσότερο. Τότε ἐκεῖ ἔχουν **καλοκαίρι, θέρος**. Οἱ ἡμέρες
εἶναι μεγαλύτερες καὶ θερμότερες καὶ οἱ νύχτες μικρότερες. Ἀντί-
θετα τὸ Νότιο ἡμισφαίριο ἔχει **χειμῶνα**, ἡμέρες μικρότερες καὶ ψυ-
χρότερες καὶ νύχτες μεγαλύτερες. Ὄταν πάλι τὸ Νότιο ἡμισφαίριο
κλίνει περισσότερο πρὸς τὸν ἥλιο, φωτίζεται καὶ θερμαίνεται περισ-
σότερο. Τότε ἔχει ἐκεῖνο καλοκαίρι μὲ ἡμέρες μεγαλύτερες καὶ νύ-
χτες μικρότερες, ἐνῶ τὸ Βόρειο ἔχει χειμῶνα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄξο-

7. Οἱ ἐποχὲς τοῦ ἔτους.

νας τῆς Γῆς εἶναι πλάγιος, γι' αὐτὸ οἱ ἡμέρες καὶ οἱ νύχτες εἶναι
ἄνισες. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ὑπάρχουν καὶ διάφορες **ἐποχὲς**. Δύο φορές
ὅμως τὸ χρόνο (στὶς 22 Μαρτίου καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου) ὁ ἥλιος
φωτίζει καὶ θερμαίνει ἴσα καὶ τὰ δύο ἡμισφαίρια. Τότε ἡ ἡμέρα εἶ-
ναι παντοῦ ἴση μὲ τὴν νύχτα. Ἐχομε **ισημερία**. Ἐαρινὴ γιὰ τὸ Βό-
ρειο ἡμισφαίριο στὶς 22 Μαρτίου, **φθινοπωρινή** στὶς 23 Σεπτεμβρίου.
Στὶς 21 Ἰουνίου τὸ Βόρειο ἡμισφαίριο δείχνει τὸ περισσότερο μέ-
ρος του στὸν ἥλιο καὶ ἔχει τὴ μεγαλύτερη ἡμέρα. Τότε ἀρχίζει ἐκεῖ
τὸ καλοκαίρι. Τὸ Νότιο ἡμισφαίριο τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἔχει τὴ με-
γαλύτερη νύχτα καὶ ἀρχίζει ἐκεῖ ὁ χειμῶνας. Στὶς 21 Δεκεμβρίου τὸ
Νότιο ἡμισφαίριο δείχνει τὸ περισσότερο μέρος στὸν ἥλιο καὶ ἔχει τὴ
μεγαλύτερη ἡμέρα. Ἀρχίζει δηλαδὴ ἐκεῖ τὸ καλοκαίρι. Ἐνῶ στὸ Βό-
ρειο ἡμισφαίριο ἐμεῖς ἔχομε τὴ μεγαλύτερη νύχτα καὶ ἀρχίζει ὁ χει-
μῶνας. Οἱ ἡμερομηνίες 21 Δεκεμβρίου καὶ 21 Ἰουνίου λέγονται **ἡλιο-**

στάσια. Τὰ ἡλιοστάσια καὶ οἱ ἰσημερίες χωρίζουν τὸ ἔτος σὲ τέσσε-
ρες ἐποχές: **ἄνοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο καὶ χειμώνα.**

ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΡΧΙΖΟΥΝ:

Στὸ Βόρειο ἡμισφαίριο	Ἐποχές	Στὸ Νότιο ἡμισφαίριο
Ἀπὸ 22 Μαρτ. ἕως 21 Ἰουνίου	Ἀνοιξη	Ἀπὸ 22 Σεπτ/ου ἕως 21 Δ/βρίου
» 22 Ἰουνίου » 22 Σ βρίου	Καλοκαίρι	» 22 Δ/βρίου » 21 Μαρτίου
» 22 Σ βρίου 22 Δ βρίου	Φθινόπωρο	» 22 Μαρτίου » 21 Ἰουνίου
« 22 Δ/βρίου 21 Μαρτίου	Χειμώνας	» 22 Ἰουνίου » 22 Σ βρίου

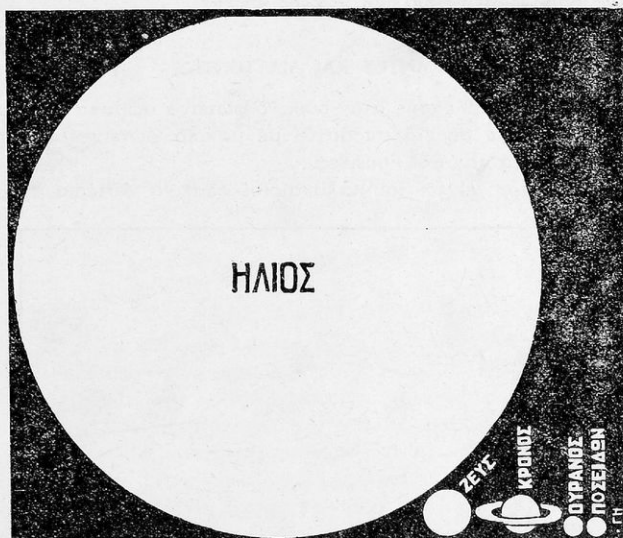
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τὸν χρόνο πὺ περνάει γιὰ νὰ κάνη ἡ Γῆ μιὰ περιστροφή στὸν ἄξονά της τὸν μετράμε μὲ τίς ὥρες. Ἔτσι λέμε, πὺς ἡ περιστροφή τῆς Γῆς στὸν ἄξονά της γίνεται σὲ 24 ὥρες ἢ σὲ ἓνα ἡμερόνυκτο. Ὁ χρόνος πὺ περνάει γιὰ νὰ κάνη ἡ Γῆ μιὰ περιφορὰ στὸν ἥλιο εἶναι 365 ἡμερόνυκτα καὶ 6 περίπου ὥρες. Δηλαδή ἡ Γῆ γυρίζοντας στὸν ἥλιο θὰ κάνη 365 στροφές στὸν ἄξονά της καὶ κάτι. Ὁ χρόνος αὐτὸς τῆς περιφορᾶς τῆς Γῆς στὸν ἥλιο εἶναι τὸ **ἀστρονομικὸ ἔτος.** Ἐπειδὴ τὸ ἀστρονομικὸ αὐτὸ ἔτος ἔχει 365 ἡμέρες καὶ 6 περίπου ὥρες, ἡ τελευταία ἡμέρα δὲν μπορεῖ νὰ λογαριάζεται ἡ μισὴ στὸν παλιὸ χρόνο καὶ ἡ ἄλλη μισὴ στὸ νέο. Γι' αὐτὸ ὁ Ρωμαῖος Αὐτοκράτωρ **Ἰούλιος Καῖσαρ** μὲ συμβουλὴ τοῦ Ἑλληνα ἀστρονόμου **Σωσιγένη** ὥρισε: Τὰ τρία χρόνια νὰ ἔχουν 365 ἡμέρες καὶ τὸ τέταρτο 366. Ἀφοῦ οἱ 6 ὥρες κάθε χρόνο σὲ 4 χρόνια γίνονται 24 ὥρες, ἓνα ἡμερόνυκτο, μιὰ ἡμέρα. Τὸ ἔτος πὺ ἔχει 366 ἡμέρες εἶναι τὸ **δίσεκτον**, ἀπὸ τὰ δύο 6. Αὐτὸ εἶναι τὸ **Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο.** Ἡ Γῆ ὅμως γυρίζοντας γύρω στὸν ἥλιο δὲν κάνει 365 ἡμερόνυκτα καὶ 6 ὥρες. Ἀλλὰ κάνει ἀκριβῶς 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' λεπτά καὶ 46 δευτερόλεπτα. Δηλαδή 11' λεπτά λιγότερο ἀπὸ τὸ **πολιτικὸ Ἰουλιανὸ ἔτος.** Τὰ 11' αὐτὰ λεπτά δὲν εἶναι τίποτα, θὰ εἶπῃτε. Ὅμως αὐτὰ τὰ 11' λεπτά γίνονται σὲ 130 χρόνια μιὰ ἡμέρα καὶ σὲ 1500 χρόνια 10 ἡμέρες. Γι' αὐτὸ ὁ Πάπας **Γρηγόριος ΙΓ'** στὰ 1582 διόρθωσε τὸ ἡμερολόγιο αὐτό. Πρόσθεσε τίς 10 ἡμέρες στὸ παλιὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο καὶ ὥρισε, ὅτι ἀπὸ τὰ ἔτη τῶν ἑκατοντάδων δίσεκτα θὰ λογαριάζωνται ὅσα διαιροῦνται μὲ τὸ 400. Ὡστε νὰ μὴ γίνεται τὸ λάθος τῆς μιᾶς ἡμέρας κάθε 130 ἔτη. Στὰ 1700 οἱ ἀστρονόμοι πρόσθεσαν στὶς 10 ἡμέρες μιὰν ἡμέρα, στὰ 1800 ἄλλη μιὰ καὶ στὰ 1900 ἀκόμη μιὰν ἡμέρα. Ἔτσι τώρα τὸ νέο αὐτὸ ἡμερολόγιο, τὸ **Γρηγοριανὸ**, πηγαίνει 13 ἡμέρες μπροστὰ ἀπὸ τὸ παλιὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο. Τὸ νέο αὐτὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο, εἶναι τελειότερο ἀπὸ τὸ παλαιὸ καὶ γι' αὐτὸ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους λαοὺς τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ μᾶς.

Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

ΗΛΙΟΣ, ΠΛΑΝΗΤΕΣ, ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΙ

Στον ούρανό βλέπομε την ημέρα τὸν **ἥλιο** καὶ τὴν ἐάστερη νύχτα ἄπειρα φωτεινὰ σώματα, τὰ **ἄστρα**. Ὁ ἥλιος ποὺ μᾶς φωτίζει, μᾶς ζεσταίνει καὶ μᾶς δίνει τὴν ζωὴ εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη, πελώρια πυρωμένη σφαῖρα. Ὁ ἥλιος εἶναι 1.300.000 φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ Γῆ. Τὰ τεράστια ὕλικά ποὺ τὸν ἀποτελοῦν εἶναι λιωμένα καὶ τὰ ἀέρια ποὺ τὸν τριγυρίζουν εἶναι ἀναμμένα καὶ φωτεινά.

8. Ὁ ἥλιος καὶ οἱ πλανῆτες. (Παρατηρήστε πόσο μικρὴ εἶναι ἡ Γῆ).

Γι' αὐτὸ ἐξακοντίζει γύρω του τόσο φῶς καὶ τόσο θερμότητα. Μὰ, ἀφοῦ εἶναι τόσο μεγάλος καὶ φλογερός, γιατί φαίνεται τόσο μικρός καὶ γιατί δὲν μᾶς κατακαίει; θὰ ρωτήσετε ἴσως. Γιατί εἶναι πάρα πολὺ μακριά. Ἐνα ἀεροπλάνο ποὺ τρέχει 300 χιλμ. τὴν ὥρα θὰ ἔκανε νὰ φθάσῃ στὸν ἥλιο κοντὰ 60 χρόνια. Ὁ ἥλιος βρίσκεται στὴ μέση ἐνὸς κόσμου. Φωτίζει καὶ θερμαίνει ὄχι μόνο τὴ Γῆ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα οὐράνια σώματα, τὰ ἄστρα ποὺ γυρίζουν γύρω του, τοὺς **πλανῆτες**. Οἱ πλανῆτες, ὅπως καὶ ἡ Γῆ, εἶναι σφαῖρες σκοτεινές. Φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ γυρίζουν, **πλανῶνται** γύρω του. Ἀλ-

τας γύρω στη Γῆ παρουσιάζεται σὲ μᾶς μὲ 4 μορφές, 4 φάσεις: α) **Πανσέληνος**, ὁλόγιومه μὲ τέλειο φωτεινὸ κύκλο. Τοῦτο γίνεται, ὅταν ἔχη ἀπέναντί της τὸν ἥλιο καὶ δείχνη σὲ μᾶς ὁλόκληρο τὸ φω-

10. Οἱ Φάσεις τῆς Σελήνης.

τισμένο μέρος της. β) **Νέα Σελήνη**, ὅταν δείχνη σὲ μᾶς τὸ ἀφώτιστο, σκιερὸ μέρος της. γ) **Πρώτο τέταρτο**, ὅταν δείχνη μιὰ στενή, σὰν δρεπάνι φωτισμένη λαρίδα· καὶ δ) **Τελευταῖο τέταρτο**, ὅταν δείχνη μισὸν φωτισμένο κύκλο.

ΟΙ ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ

Μερικὲς φορές ἡ Σελήνη σκοτεινιάζει γιὰ λίγο, λείπει. Τότε

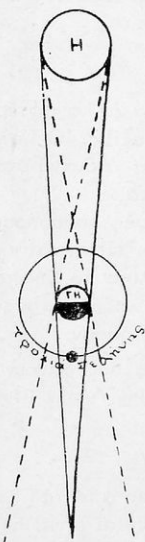
ἔχομε **ἐκλειψη Σελήνης**. Ἡ ἐκλειψη αὐτὴ γίνεται, ὅταν ἡ Σελήνη μῇ στὴ σκιά πού ρίχνει πίσω της ἡ Γῆ.

Εἶναι **ὀλική**, ὅταν ὁλόκληρη ἡ Σελήνη μῇ στὴ σκιά καὶ **μερικὴ**, ὅταν μῇ ἓνα μέρος της.

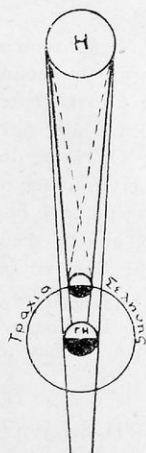
Κάποτε πάλι σκοτεινιάζει γιὰ λίγο τὴν ἡμέρα, λείπει ὁ ἥλιος. Τότε ἔχομε **ἐκλειψη Ἑλίου**.

Ἡ ἐκλειψη τοῦ Ἑλίου γίνεται, ὅταν ἡ Σελήνη μῇ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ τὴ Γῆ καὶ τὸν κρύψη λίγο ἀπὸ μᾶς.

Εἶναι **ὀλική**, ὅταν τὸν κρύψη ὁλόκληρο καὶ **μερικὴ**, ὅταν κρύψη ἓνα μέρος του.

11. Ἐκλειψη Σελήνης.

12. Ἐκλειψη Ἑλίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

Ἡ **Εὐρώπη**, ὅπου βρίσκεται ἡ πατρίδα μας Ἑλλάδα, εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἥπειρος. Ἐνωμένη μετὴν Ἀσία μετὰ τὰ βουνὰ **Καύκασο**

13. Ἀνάγλυφος χάρτης τῆς Εὐρώπης.

καὶ Οὐράλια προχωρεῖ Δ, τριγυρίζεται ἀπὸ νησιά καὶ διαμελίζεται βαθιὰ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανὸ καὶ τὴ Μεσόγειο θάλασσα.

Μιά μεγάλη βουνοσειρὰ στὴ μέση σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, οἱ Ἕλληες, μετὰ ἄλλες βουνοσειρές δεξιὰ καὶ ἀριστερά τους, ἀφήνουν Ν τρεῖς ὀρεινὲς χερσονήσους. Αὐτὲς προχωρώντας πρὸς τὴ Μεσόγειο

αποτελούν τη Νότια ή Μεσογειακή Εύρωπη. Πολύ μεγάλη πεδιάδα, απλωμένη από τα Ουράλια Όρη ως τον Άτλαντικό ωκεανό, χωρίζεται, μαζί με τα γύρω της βουνά και νησιά, σε Δυτική, Κεντρική και Ανατολική Εύρωπη. Βορειότερα, γύρω στη μεγάλη Σκανδιναβική χερσόνησο, απλώνεται η Βόρεια Εύρωπη.

Η ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Α' Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ Ή ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

1. Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Θέση, έδαφος, κλίμα. Η 'Αλβανία στα ΒΔ της Ελλάδας, που κατέχει την 'Ελληνική Βόρειο Ήπειρο, είναι μικρή χώρα. Απλώνεται από το άκρωτήριο Στύλος, απέναντι στην Κέρκυρα, νότια, έως τη λίμνη Σκόδρα βόρεια.

Η βουνοσειρά των 'Αλβανικών Άλπεων, που κατεβαίνει από τα Β για να απαντήσει την Πίνδο μας, είναι ψηλή (Κοράπ 2754 μ.)

14. Χάρτης της 'Αλβανίας.

καί φράζει τη χώρα από τα Α. Οι 'Αλβανικές Άλπεις, έγριες και απόκρημνες στις κορυφές τους, πιάνουν με τις διακλαδώσεις τους την περισσότερη 'Αλβανία. Γι' αυτό τα 2/3 της χώρας έχουν ύψος πάνω από 1000 μ. Προς τα Δ κατεβαίνουν όμαλά για την 'Αδριατική θάλασσα και αφήνουν εκεί τις πλατιές πεδιάδες της Μουζακιάς, των Τιράνων, της Σκόδρας.

Τα παράλια της 'Αλβανίας, χαμηλά και σχεδόν ίσια, δέν σχηματίζουν παρά τον κόλπο του Αυλώνα. Το άκρωτήριο Άκροκεράυνεια της ύψηλης και απότομης βουνοσειράς των Κεραυνείων τόν προστατεύει από τούς Ν ανέμους. Το όχρωμένο και στρατηγικό νησάκι Σάσων, σωστό

κλειδί στην είσοδο της 'Αδριατικής, τόν φράζει.

Οί συχνοί ΝΔ και οί Δ θαλασσινοί άνεμοι σωρεύουν στις ψηλές 'Αλβανικές Άλπεις πολλούς ύδρατμούς. Γι' αυτό η 'Αλβανία έχει

περισσότερες βροχές από την Ελλάδα. Οι ραγδαίες αυτές βροχές και το πολύ χιόνι που πέφτει το χειμώνα σχηματίζουν όρμητικούς ποταμούς: τον **Άωο** (Βογιούσα) που πηγάζει από την Πίνδο μας, τον **Άψο** (Σεμένη-Διβόλη), τον **Γενούσο** (Σκούμπη) και τον μεγαλύτερο απ' όλους **Δρίνο**. Αυτός εκρέει από τη λίμνη **Άχρίδα**, προχωρεί Β και γυρίζοντας Δ χύνεται στην Άδριατική κοντά στη Σκόδρα. Τα ποτάμια αυτά άνοιξαν στα βουνά χαράδρες και κοιλάδες. Όρμητικά καθώς είναι παρασύρουν πολλά χώματα προς τη θάλασσα και ένωσαν με τη στεριά αρκετά νησάκια στις ακτές της Άδριατικής. Εκεί με τις συχνές πλημμύρες τους σχημάτισαν λιμνοθάλασσες, πολλά έλη (όπως ο Άχελώος) και κάνουν στα παράλια το κλίμα άνθυγιινό. Το κλίμα όμως της Άλβανίας είναι γενικά στα παράλια μεσογειακό. Άλλα όσο προχωρούμε προς το έσωτερικό, τόσο γίνεται ψυχρότερο και ο χειμώνας βαρύτερος. Γι' αυτό στον πόλεμο 1940-41 οι στρατιώτες μας έπαθαν στη Βόρ. Ήπειρο κρυοπαγήματα. Μ' όλα αυτά το κλίμα της Άλβανίας, εκτός από τα έλωδη παράλια, είναι γενικά υγιεινό και οι Άλβανοί προτιμούν να κατοικούν στα λοφώδη και όρεινα μέρη.

Βλάστηση, προϊόντα και ασχολίες των κατοίκων. Το κλίμα και το έδαφος της Άλβανίας είναι ίδιο σχεδόν με της δικής μας Ήπειρου. Αυτό εύνοει την ανάπτυξη των δένδρων. Έτσι στα παράλια εύδοκιοι οι έλιές και οι πορτοκαλιές· στις κοιλάδες που προστατεύονται από το βοριά και στα προσήλια, τ' άμπέλια. Στα χαμηλότερα μέρη των βουνών, οι κερασιές, οι μηλιές, οι δαμασκηνιές, οι βελανιδιές. Τα ψηλότερα μέρη των βουνών σκεπάζονται από δάση με δρυές, άγρια πεύκα και έλατα. Ή Βορ. Ήπειρος έχει χαμηλότερα δένδρα και πολλούς θάμνους.

Έπειδη η Άλβανία είναι όρεινη και οι πεδιάδες της έλωδεις, δεν καλλιεργείται ολόκληρη. Στα μέρη που το έδαφος μπορεί να καλλιεργηθεί παράγει: δημητριακά στα μεσόγεια, άραποσίτι πολύ, λίγο ρύζι, βαμβάκι στα παράλια και καπνά στη Σκόδρα. Τα προϊόντα όμως αυτά δεν άρκουν να θρέψουν τους κατοίκους, εκτός από το άραποσίτι. Γενικά η **γεωργία** δεν είναι άνεπτυγμένη. Αντίθετα, έπειδη η Άλβανία έχει πολλά λιβάδια και βελανίδια, η **κτηνοτροφία** της είναι μεγάλη. Η Άλβανία είναι χώρα κυρίως κτηνοτροφική και γι' αυτό έξάγει σφάγια, μαλλιά και δέρματα. Τα δάση της έχουν άρκετη ξυλεία, αλλά είναι άνεκμετάλλευτα. Το έδαφος της Άλβανίας κάτω από την έπιφάνειά του, δηλ. το υπέδαφος, κρύβει άρκετά **όρυκτά**: πετρέλαιο και πίσσα (στα Ν του Γενούσου), γαιάνθρακες, βωξίτη, σιδηρομεταλλεύματα. Αυτά όμως μένουν άνεκμετάλλευτα,

γιατί δέν υπάρχουν κεφάλαια καί ειδικοί άνθρωποι. "Ετσι οί κάτοικοι άσχοιοῦνται οί περισσότεροι μέ τήν κτηνοτροφία. Βιομηχανία, έκτός άπό μερικούς άλευρομύλους, μακαρονοποιεία καί μικρά βυρσοδεφεΐα, δέν υπάρχει. Τό έμπορίο εΐναι περιορισμένο.

Ή Άλβανία έξάγει κτηνοτροφικά καί εΐσάγει βιομηχανικά εΐδη. Ήμεΐς δίναμε λιπάσματα, χαρτί, κατεργασμένα δέρματα, νήματα καί άλλα βιομηχανικά εΐδη καί παίρναμε σφάγια, τυρί, ζώα, ξυλοκάρβουνα κλπ.

Ή συγκοινωνία τής Άλβανίας εΐναι άραιή, άλλα τά τελευταΐα χρόνια εΐγινε καλή. Σιδηρόδρομοι δέν υπάρχουν. Οί άμαξιτοί τής δρόμοι όμως εΐναι άρκετοί.

Πληθυσμός, κάτοικοι καί ιστορία. Ή Άλβανία, τριπλασία άπό τήν Έλληνική Ήπειρο καί ΐση μέ τή Στερεάν Ελλάδα, έχει έκταση 27,500 τετρ. χλμ. καί 1.150.000 κατοίκους. Μικρή χώρα καθώς εΐναι, έχει μικρές πόλεις. Στη μέση ή πρωτεύουσα Τίρανα (35)* ένώνεται μέ άμαξιτό δρόμο μέ τό Δυρράχιο, τό έπίνειό της, τή Σκόδρα (29) στά Β, μέ τόν Αύλώνα στά Ν, τό Έλβασάν στά Α. Στη Βόρ. Ήπειρο τό Άργυρόκαστρο (10), τό Δέλβινο, οί "Αγ. Σαράντα, ή Χειμάρα ένώνονται μέ άμαξιτό μέ τά Ίωάννινα. Ή Κορυτσά (30), ή πιό έμπορική πόλη τής χώρας, ένώνεται μέ τή Φλώρινα - Θεσσαλονίκη.

Οί σημερινοί Άλβανοί εΐναι άπόγονοι τών άρχαίων Ίλλυριών. Οί Ίλλυριοί, συγγενείς μέ τούς Έλληνες, κατοικοῦσαν πάντοτε τά ψηλά βουνά τους καί ήσαν άπολίτιστοι. Εΐχαν καταληφθ ή άπό τούς άρχαίους Μακεδόνες, γιατί έκαναν έπιδρομές, καί έπειτα άπό τούς Ρωμαίους. Στά νεώτερα χρόνια οί Τοῦρκοι, ύστερα άπό πολέμους σκληρούς μέ τόν άρχηγό τών Άλβανών Γ. Καστριώτη, τόν Σκεντέρμπεη, σκλάβωσαν τή χώρα κι έκαναν τούς περισσότερους Άλβανούς μωαμεθανούς. Έπειδή εΐναι πολεμικοί, τούς χρησιμοποίησαν ως μισθοφόρους στρατιώτες κι έδωκαν σέ μερικούς Άλβανούς μεγάλα αξιώματα (Άλή Πασάς κλπ.). Στά 1912-13, όταν μέ τούς Βαλκανικούς πολέμους έλευθερώσαμε τή Μακεδονία, Ήπειρο καί φθάσαμε ως τή Χειμάρα καί τήν Κορυτσά, ή Άλβανία έγινε ανεξάρτητο κράτος. Κατόρθωσε όμως νά δοθ ή αύτήν ή Έλληνική Βορ. Ήπειρος. Στά 1939 πήραν τήν Άλβανία οί Ίταλοί καί τήν έκαναν βάση γιά τόν πόλεμο πού μās κήρυξαν τό 1940. Νικήσαμε τότε τούς Ίταλούς καί τούς Άλβανούς πού τούς βοηθοῦσαν, τούς κυνηγήσαμε έως έξω άπό τόν Αύλώνα, Βεράτι καί τό Έλβασάν

* Οί αριθμοί δίπλα στίς πόλεις δείχνουν τόν πληθυσμό τους σέ χιλιάδες.

καί ἐλευθερώσαμε πάλι τὴ Βόρ. Ἡπειρο. Ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμο, πάλι ἔμεινε στὴν Ἀλβανία ἡ πολυβασανισμένη αὐτὴ Ἑλληνικὴ χώρα.

Οἱ Ἀλβανοί, χωρισμένοι σὲ φυλές, εἶναι καθυστερημένοι. Οἱ μουσουλμάνοι Γκέκηδες, πού κατοικοῦν Β τοῦ Γενούσου, καὶ οἱ Μιδρίτες καθολικοὶ χριστιανοί, πού κατοικοῦν Δ, εἶναι ψηλότεροι ἀπὸ τοὺς Τόσκηδες καὶ Τσάμηδες πού κατοικοῦν στὴ Νότ. Ἀλβανία. Ἐκεῖ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ χριστιανοὶ ὁρθόδοξοι. Ἡ Βόρ. Ἡπειρος ἔχει φυσικὰ ἑλληνικότατο πληθυσμὸ πού περιμένει μὲ λαχτὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα.

Ἀσκήσεις. 1. Κάνετε τὸ χάρτη τῆς Ἀλβανίας μὲ τὶς πόλεις τῆς. 2. Ἀκολουθήσατε νοερὰ τὴν πορεία τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὴ Βόρ. Ἡπειρο τὸ 1940 - 41.

2. Η ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ

Θέση, χώρες καὶ ὄνομα. Στὰ Β τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας ἡ **Νοτιοσλαβία** εἶναι σήμερα διπλάσια σχεδὸν

ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Ἄλλοτε ἡ **Σερβία**, πού εἶχε καὶ τὴ Βόρ. Μακεδονία, ἀπλωνόταν ἀπὸ τὶς λίμνες Πρέσπα - Δοϊράνη ὡς τὸν ποταμὸ Δούναβη Β καὶ ἦταν μικρὴ. Τὸ Μανροβούνιο, ἡ Βοσνία μὲ τὴν Ἑρζεγοβίνη καὶ ἡ Δαλματία τῆς ἔφραζαν τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα. Ὑστερα ὁ-

15. Χάρτης τῆς Γιουγκοσλαβίας.

μως ἀπὸ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον πῆρε τὶς συγγενικὲς αὐτὲς χώρες καὶ ἄλλες Β καὶ ΒΔ πού κατοικοῦν οἱ συγγενικοὶ τῆς λαοὶ Κροάτες καὶ Σλοβένοι κι ἔγινε μεγάλο κράτος. Ἐπειδὴ ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν αὐτῶν μιλοῦν συγγενικὲς γλῶσσες, ἔχουν τὰ ἴδια

ήθη και έθιμα και είναι Σλάβοι Νότιοι, ή χώρα όνομάσθη Νοτιοσλαβία, **Γιογγκοσλαβία**, γιά νά ξεχωρίζη από τούς άλλους Σλάβους πού κατοικούν βορειότερα.

Φυσικές περιοχές. α) **Ή Σερβική Μακεδονία** Β από τη δική μας Έλληνική Μακεδονία ώς τó ψηλό βουνό **Σκάρδο** (2.500 μ.), είναι συνέχειά της. Ή χώρα δέχεται θαλασσινούς άνέμους από τó Αιγαίο κι έχει κλίμα καλό. Ο **Άξιός** ποταμός πού πηγάζει από τόν Σκάρδο συγκεντρώνει τά νερά της. Ποτίζει την εύφορώτατη πεδιάδα πού άπλώνεται γύρω στην πόλη **Σκόπια** (70). Διαρρέει την εύφορη κοιλάδα τών **Βελεσσών** με τά περίφημα μήλα. Δέχεται τόν **Έριγώνα**, πού έρχεται από τó εύφορο όροπέδιο, όπου ή Έλληνική πόλη **Μοναστήρι** (30). Περνάει τη **Γευγελή** με τίς μουριές της και μπαίνει στην Έλληνική Μακεδονία γιά νά χυθή στο Θερμαϊκό κόλπο. Ή Σερβική Μακεδονία καλλιεργείται με δημητριακά, έχει περίφημα μήλα, τρέφει μεταξοσκώληκες κι έχει άρκετή κτηνοτροφία. Έχει ακόμη στο υπέδαφος χαλκό και χρώμιο. Γύρω στη λίμνη **Άχρίδα** κατοικούν χιλιάδες Άλβανοί. Τó όροπέδιο του Μοναστηρίου ώς τόν Περλεπέ, τó **Μορίχοβο** πού διασχίζει ό Έριγών, οί περιφέρειες Γευγελής - Δοϊράνης και Α ή ώραία κοιλάδα με τη **Στρώνιτσα** είχαν έλληνικότατο πληθυσμό. Άλλά στά 1912 - 13 προσαρτήθηκαν στη Σερβία.

β) **Ή Σερβία** πού άπλώνεται βόρεια από τó Σκάρδο, κλίνει προς τόν Δούναβη. Χώρα όρεινή και άποκλεισμένη από τη θάλασσα έχει κλίμα ήπειρωτικό, πολλά χιόνια τó χειμώνα και πολλές βροχές. Τά βουνά της, πού όσο προχωρούν προς τόν Δούναβη χαμηλώνουν, είναι γεμάτα δάση από όξυές, καστανιές και βελανιδιές. Γι' αυτό τρέφονται έκεί πολλοί χοίροι και υπάρχουν έργαστάσια πού κάνουν παστά κρέατα και λουκάνικα. Στά πολλά λιβάδια τών όρεινων αύτών περιοχών βόσκουν γιδοπρόβατα, αλλά και μεγάλα ζώα. Γι' αυτό εισάγουμε από τη Σερβία πολλά σφάγια. Στά όροπέδια πού σχηματίζονται ανάμεσα στά βουνά καλλιεργούνται τά δημητριακά, στίς κοιλάδες του **Μοράβα**, παραπόταμου του Δούναβη, τó άραποσίτι, αλλά και τó κανάβι. Άπό τά έκατομμύρια δαμασκηνιές πού έχουν οί Σέρβοι έξάγουν πολλά δαμάσκηνα και κάνουν δαμασκηνίτη, κρασί. Έχει ακόμη ή Σερβία μέταλλα και λιγνίτη. Έπειδι ή χώρα δέν έχει διέξοδο στη θάλασσα, τά προϊόντα της έξάγονται από την έλεύθερη ζώνη της Θεσσαλονίκης.

Ό σιδηρόδρομος πού έρχεται από την Θεσσαλονίκη και τά Σκόπια άνηφορίζει λίγο στίς άνατολικές ράχες του Σκάρδου και έπειτα κατηφορίζει στη μεγάλη κοιλάδα του Μοράβα ποταμού. Δυτικά,

είναι τὸ ὁροπέδιο τοῦ **Κοσσυφοπεδίου**, ὅπου τὰ 1389 νίκησαν οἱ Τούρκοι τοὺς Σέρβους κι ἔγιναν κύριοι τῆς χερσονήσου. Κοντὰ Δ. εἶναι καὶ ἡ **Παλαιὰ Σερβία** μετὰ τὴν **Πριστίνα** καὶ τὴν **Πρισερένη**, ποὺ ἔχουν πολλὲς χιλιάδες Ἀλβανούς. Στὸν μέσο **Μοράβα** ἢ **Νίσα** (35) εἶναι σπουδαῖο κέντρο συγκοινωνίας, γιατί ἐδῶ ἔρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη - Βουλγαρία, ποὺ πάει γιὰ τὴν Εὐρώπη. Ἀκολουθώντας τὸν **Μοράβα**, ποὺ χύνεται Β. στὸν μεγάλο **Δούναβη** ποταμό, ὁ σιδηρόδρομος σταματᾷ στὸ **Βελιγράδι**. Τὸ **Βελιγράδι** (400) στὴ συμβολὴ τοῦ **Δούναβη** καὶ τοῦ παραποτάμου

16. Τὸ **Βελιγράδι**.

τοῦ **Σάβου**, εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Νοτιοσλαβίας. Ἐκεῖ οἱ Τούρκοι στραγγάλισαν στὰ 1798 τὸν πρωτομάρτυρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας **Ρήγα Φερραῖο**.

γ) Ἡ **Βοσνία**, Ἡ **Ερζεγοβίνη** καὶ τὸ **Μαυροβούνιο** ποὺ ἀπλώνονται δυτικὰ τῆς Σερβίας, εἶναι κι αὐτὲς ὀρεινές. Ἡ μεγάλη βουνοσειρὰ τῶν **Διναρικῶν Ὄλπεων**, συνέχεια τῶν Ἀλβανικῶν, ὑψώνεται σὰν τεράστιο τεῖχος, τίς κλείνει ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα καὶ τίς γεμίζει μετὰ τὰ βουνὰ τῆς. Οἱ ἀνατ. διακλαδώσεις τῶν **Διναρικῶν Ὄλπεων** κατεβαίνουν κλιμακωτά, χαμηλώνουν σιγὰ - σιγὰ ὥς τὸν **Σάβο** ποταμὸ καὶ κλείνουν ἀρκετὰ ὁροπέδια καὶ κοιλάδες. Τὸ κλίμα τους, ἡπειρωτικὸ, εὐνοεῖ τὰ δημητριακὰ καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἡ **Βοσνία**, ἀπὸ τὸν **Βόσνα** παραπόταμο τοῦ **Δούναβη**, γεμάτη ἀπέραντα δάση μετὰ ὄξυές, καστανιές καὶ βελανιδιές, εἶναι μία ἀπὸ τίς πιὸ δασωμένες χώρες τῆς Εὐρώπης. Βγάζει πολλὴν οἰκοδομικὴ ξυλεία, τρέφει μετὰ τὰ βελανίδια πολλὰ κοπάδια χοίρων κι ἔχει ἀρκετὲς δαμασκηινές. Ἡ **Ερζεγοβίνη** Ν. ἔχει καπνὰ. Στὸ γυμνὸ καὶ ἄγονο

Μαυροβούνιο, κοντά στη Βόρ. 'Αλβανία, ύψώνεται ή υψηλότερη κορυφή των Διναρικών "Αλπεων, ό **Δορμίτωρ** (2.530 μ.). Η χώρα, με λίγη κτηνοτροφία, έχει πρωτεύουσα τη μικρή **Κετίγνη** (10). Σιδηρόδρομος από τόν μέσο Σάβο, ανεβαίνοντας την κοιλάδα του Βόσνα, φθάνει στο **Σεράγεβο** (80), την πρωτ. της Βοσνίας που έχει έργοστάσια ξυλείας κ.ά. Από εκεί, διαβαίνοντας τις βουνοσειρές, κατεβαίνει στην κοιλάδα του **Ναρέντα** ποταμού, περνάει την **Μοστάρτη** (20) της 'Ερζεγοβίνης και τελειώνει στην **Ραγκούσα**, λιμάνι στην 'Αδριατική θάλασσα. Η Βοσνία και ή 'Ερζεγοβίνη έχουν αρκετούς κατοίκους Μωαμεθανούς σλαβοφώνους και γι' αυτό οί πόλεις τους διατηρούν τó ανατολίτικο χρώμα. Τό έδαφός τους κρύβει πολλά όρυκτά, ιδίως σιδηρομεταλλεύματα και βωξίτη, όπως και της Σερβίας.

δ) Η **Δαλματία**, άπλωμένη στις άκτες της 'Αδριατικής, διαφέρει πολύ από την άλλη Νοτιοσλαβία. Οί άπότομες Διναρικές "Αλπεις που όρθώνονται κάθετα κοντά στις άκτές, δέχονται από τούς ΝΔ άνέμους πολλές βροχές. Προστατευμένα τά παράλια και από τόν ψυχρό βορία, έχουν κλίμα γλυκό, μεσογειακό και πολύ εύχριστο. Γι' αυτό στα πολύκολπα παραθαλάσσια προσήλια μέρη και στα άπειρα νησιά, που δέν προσβάλλονται από τόν άγριο ΒΔ άνεμο **Μπόρα**, εύδοκίμουν οί έλιές, τ' άμπέλια και οί πορτοκαλιές.

Οί ώραιότατες μεσαιωνικές πόλεις με τά φυσικά άσφαλη λιμάνια **Κάτταρο**, **Ραγκούσα**, **Σπαλάτο** (Σπλίτ), **Ζάρα**, **Φιοϋμε** τραβούν πολλούς ξένους για έξοχή. Δέν είναι όμως πολύ έμπορικές, γιατί τó τείχος των Διναρικών "Αλπεων έμποδίζει την έπικοινωνία με τó έσωτερικό. Οί Δαλματοί, έπειδή δέν έχουν άρκετό έδαφος νά καλλιεργήσουν, ήσαν άνέκαθεν έπιδέξιοι ναυτικοί και ψαράδες. Η Βενετία έπερνε άπ' έδώ τά πληρώματα των πλοίων της. Σήμερα οί περισσότεροι κάτοικοι στη Ζάρα, Φιοϋμε και στην καρδιάσχημη μικρή χερσόνησο **Ίστρία**, που πήρε τελευταία ή Γιουγκοσλαβία, είναι 'Ιταλοί.

ε) Η πεδινή χώρα, που άπλώνεται Β και ΒΔ της Σερβίας και της Βοσνίας, ποτίζεται με τόν Δούναβη και τούς παραποτάμους Σάβο, **Δράβο** και **Τισία** που είναι πλωτοί. Είναι γι' αυτό εύφορώτατη, καλλιεργείται καλά και παράγει πολλά σιτηρά, πατάτες, κοκκινογούλια και ζάχαρη, κανάβι, ζυθόχορτο και κρασιά. Τρέφει άκόμη πολλά μεγάλα ζώα, άλογα και βόδια, άλλά και πουλερικά. Στα δυτικά μέρη δια λαδίζονται οί **Ίουλιανές "Αλπεις** γεμάτες δάση, που βγάζουν πολύ καλή οίκοδομική ξυλεία. Υπάρχουν άκόμη εκεί άμπέλια και όπωροφόρα δένδρα. Τό υπέδαφός τους κρύβει μέταλλα, ύδράργυρο και γαιάνθρακες. Γι' αυτό εκεί υπάρχει βιομηχανία (μεταλλουργία,

κλωστική, χαρτοποιία, ζυθοποιία), ζωηρό εμπόριο, πυκνός πληθυσμός και πόλεις. Τό **Ζάγκρεμπ** (290) πρωτ. της Κροατίας, ή **Λιουμπλιάνα** (120) πρωτ. της Σλοβενίας κ.ά. Β της Σερβίας, στη **Βοϊβοντίνα**, εΐναι ή **Σουμποτίτσα** (120) καί τό **Νοβισάντ**. Ή Κροατία, Σλοβενία, Βοϊβοντίνα άνηκαν άλλοτε στην **Αύστρουγγαρία**, εΐναι προσδευμένες καί ἔχουν άρκετούς Γερμανούς, Ούγγρους καί Ρουμάνους κατοίκους.

Ίστορία καί πολιτική κατάσταση. Στά άρχαία χρόνια κατοικοῦσαν τή χώρα οί Ίλλυριοί. Οί Ρωμαίοι πού τούς υπέταξαν ἔκαναν ἐκεῖ στρατόπεδα καί τούς χρησιμοποιοῦσαν ὡς μισθοφόρους. "Ετσι σιγά-σιγά οί Ίλλυριοί πήραν τή γλώσσα, τά ἦθη καί τά ἔθιμα τῶν Ρωμαίων, δηλ. ἐξερωματίσθησαν. Γι' αὐτό Ρωμαίοι Αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος πού ἐγεννήθη στή Νίσα, ἦσαν ἀπό τήν Ίλλυρία. Στά μεσαιωνικά χρόνια ἦρθαν καί κατοίκησαν τίς χώρες αὐτές, μέ τήν ἄδεια τῶν Βυζαντινῶν, Σλαβικές φυλές, οί Κροάτες, Σλοβένοι καί Σέρβοι. Αὐτοί ἔκαναν πολλούς Ίλλυριοὺς Σλάβους καί ἄλλους ἔσπρωξαν στά βουνά. Οί Σέρβοι διδάχτηκαν ἀπό τούς Βυζαντινοὺς "Ελληνες τόν χριστιανισμό καί ἀπό τόν "Ελληνα μοναχό **Κύριλλο** τό **Κυριλλικό ἀλφάβητο**, πού γράφουν τή γλώσσα τους. Στά τελευταία χρόνια τῆς Βυζ. Αὐτοκρατορίας ἔκαναν γύρω στό Σκάρδο δικό τους κράτος, τήν **Παλ. Σερβία**, πού κυριεύτηκε ἀπό τούς Τούρκους στά 1389 καί σκλαβώθηκαν. Τό 1815 οί Σέρβοι, ὕστερα ἀπό ἄγῶνες, ἔκαναν γύρω στό Βελιγράδι μιὰ μικρή ἡγεμονία, πού ἐγινε στό 1878 ἀνεξάρτητο κράτος. Στά 1912-13 ἡ μικρή Σερβία πολέμησε μέ μᾶς καί τούς Βουλγάρους τούς Τούρκους καί πήρε τήν Παλαιά Σερβία καί τή Βόρ. Μακεδονία. "Υστερα ἀπό τόν Α' Παγκόσμιο πόλεμο, κατόρθωσε νά ἐνωθῇ μέ τό Μαυροβούνιο καί τούς ἄλλους συγγενικούς λαοὺς καί νά προσαρτήσῃ τή Βοσνία, Ἑρζεγοβίνη, Δαλματία, Κροατία, Σλοβενία, Σλαβονία καί Βοϊβοντίνα, πού εἶχε ἡ Αὐστρουγγαρία. Ἀπό τούς λαοὺς αὐτοὺς οί Κροάτες, Σλοβένοι καί οί Δαλματοί εἶναι καθολικοί χριστιανοί. Γράφουν τή γλώσσα τους μέ λατινικό ἀλφάβητο καί ἐπειδὴ εἶχαν χρόνια πολλά Εὐρωπαϊκὴ διοίκηση (τὴν Αὐστριακὴ) εἶναι περισσότερο πολιτισμένοι ἀπό τούς ἄλλους Νοτιοσλάβους. Κατὰ τὰ τελευταία χρόνια εἶχαν συχνές προστριβές μέ τούς Σέρβους, πού τούς διοικοῦσαν. Ἡ Γιουγκοσλαβία, ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφόρους λαοὺς μέ διαφορετικὸ πολιτισμὸ (Μουσουλμάνους, Ἀλβανούς, Βουλγάρους, Οὔγγρους, Γερμανοὺς κλπ.), δὲν ἔχει μεγάλη κρατική, ἐθνικὴ συνοχή. Γι' αὐτό στά 1941, πού τῆς ἔκαναν ἐπίθεση οί Γερμανοί, δὲν ἄνθεξε οὔτε μιὰ ἡμέρα. Ἡ Νοτιοσλαβία ἔχει ἔκταση 256χιλ τετρ. χιλμ. καί 16 περίπου ἑκατ. κατοίκους.

Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ (περίληψη)

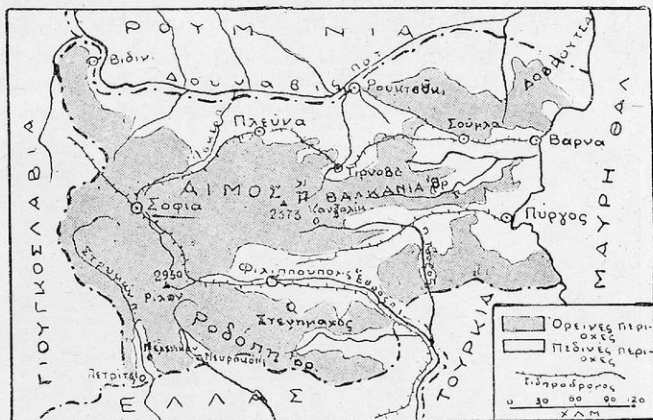
Ἀπλωμένη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς τὴν Οὐγγαρία ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει μακρουλὸ σχῆμα καὶ εἶναι διπλάσια ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Ἡ μεγάλη βουνοσειρὰ τῶν **Διναρικῶν Ὄρων** τὴ φράζει ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, διακλαδίζεται μὲ τὸ **Σκάρδο** σ' ὅλη τὴ χώρα καὶ ἀφήνει Β καὶ ΒΑ εὐφορες πεδιάδες. Ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἔχει **κλίμα ἡπειρωτικὸ** στὸ ἐσωτερικόν, καλὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖο, μεσογειακὸ στὴν Ἀδριατικὴ. Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἔχει ποικιλία ἀπὸ ἐδάφη, πολὺκόλπα ἀκρογιάλια, πολύμορφη στεριά μὲ μεγάλες πεδιάδες καὶ δασωμένα βουνὰ πού κρύβουν μέταλλα καὶ γαιάνθρακες, παράγει **πολλὰ προϊόντα**. Σιτηρὰ πολλὰ, ζάχαρη ἀπὸ κοκκινόγούλια, κτηνοτροφικά, ξυλεία πολλὴ καὶ ἀρκετὰ ὀρυκτά. Ὁ **Δούναβης** μὲ τὸ **Σάβο** καὶ **Δράβο** εἶναι πλωτοὶ καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία στὰ Β καὶ Δ. Ὁ **Μοράβας** μὲ τὸν Ἀξιὸ εἶναι ὁ φυσικὸς δρόμος πρὸς τὸ Αἰγαῖο. Ἀπὸ κεῖ κατέβηκαν οἱ Σέρβοι πρὸς τὴ Μακεδονία, ἀπὸ κεῖ ἀνέβηκαν οἱ Τοῦρκοι πού ὑπέταξαν τὴ Σερβία, ἀπὸ κεῖ πέρασαν τελευταῖα καὶ οἱ Γερμανοὶ πού ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα. Τὸ δρόμο αὐτὸν ἀκολουθεῖ ὁ σιδηρόδρομος καὶ τὰ ἐμπορεύματα τῆς Νοτ. Σερβίας πού ἐξάγονται ἀπὸ τὴν ἐλεύθερην ζώνην τῆς Θεσ/νίκης. Ἡ Νοτιοσλαβία, στὴ διασταύρωση τῶν δρόμων ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἀθήναν γιὰ τὴν Εὐρώπην, ἔχει **καλὴν συγκοινωνία**. Ἐξάγει ξυλεία, σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικά, πού ἀγοράζομε καὶ μεῖς, καὶ ὀρυκτά, καὶ εἰσάγει ὑφάσματα, μηχανές, βιομηχανικὰ εἶδη καὶ λίγα λάδια, σύκα, πορτοκάλια, πού παίρνει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ Ὁμοσπονδιακὸ κράτος τῆς Νοτιοσλαβίας ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Βελιγράδι** καὶ πόλεις μεγάλες τὸ **Ζάγκρεμπ**, πρωτ. τῆς Κροατίας, τὸ **Σεράγεβο**, πρωτ. τῆς Βοσνίας, τὴ **Λουμπλιάναν**, πρωτ. τῆς Σλοβενίας, τὰ **Σκόπια**, πρωτ. τῆς Σερβ. Μακεδονίας.

Ἀσκήσεις. 1. Κάνετε τὸ χάρτη τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ σημειώστε τίς πόλεις καὶ τὰ τραῖνα. 2. Ταξιθεῖτε νοερῶς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονικὴ ὡς τὴ Λουμπλιάναν καὶ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ὡς τὸ Φιοῦμε.

3. Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἀπλωμένη ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία καὶ Θράκην Ν, ὡς τὸ Δούναβη Β καὶ ἀπὸ τὴ Νοτιοσλαβία Δ, ὡς τὴ **Μαύρη Θάλασσα** Α ἡ **Βουλγαρία**, εἶναι λίγο μικρότερη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Στὴ μέση τῆς χώρας μιά μακριὰ καὶ συνεχὴς βουνοσειρά, ὁ **Αἶμος** (2375), προχωρεῖ ἀπὸ τὰ Δ στὰ Α. Ὁ Αἶμος (Τουρκικὰ **Βαλκάν**, δηλ. δασωμένο βουνόν) εἶναι σπουδαία βουνοσειρά. Ἔδωσε μάλιστα καὶ τὸ ὄνομά του

σ' όλη την Έλληνική χερσόνησο, που άπλώνεται ανάμεσα στην Άδριατική, Εύξεινο και Μεσόγειο θάλασσα. Έτσι τώρα λένε τη χερσόνησο αυτή χερσόνησο του Αΐμου ή **Βαλκανική**. Όροπέδιο στα ΝΔ του Αΐμου τόν ένώνει με τά βουνά **Ρίλο** (2960) και **Ροδόπη** (2200), που με τά Ν πρόβουνά της φθάνει στην Έλλάδα. Έτσι ή Βουλγαρία

17. Χάρτης της Βουλγαρίας.

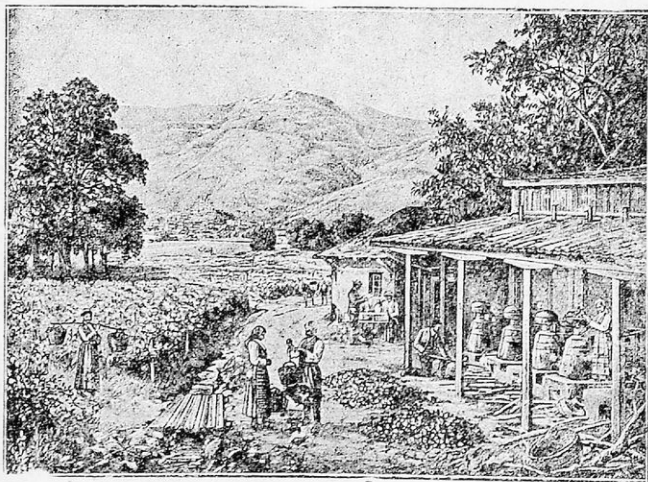
χωρίζεται σε **Βόρεια Βουλγαρία** από τόν Αΐμο ως τó Δούναβη, σε **Νότια Βουλγαρία** ως τη Ροδόπη και στο **Δυτικό όροπέδιο**.

α) **Στη Βόρεια Βουλγαρία** ó Αΐμος κατεβαίνει κλιμακωτά με λόφους και κοιλάδες πρós τó Δούναβη και αφήνει εκεί μεγάλες πεδιάδες. Παραπόταμοι που κατεβαίνουν από τίς δασωμένες πλαγιές του Αΐμου, όπως ó **Ίσκερ** κ.ά., ποτίζουν τίς κοιλάδες και τίς πεδιάδες και τίς κάνουν πλουσιότατες. Άνοικτή στό βοριά ή Βόρ. Βουλγαρία έχει κλίμα ήπειρωτικό και χειμώνα δριμύ. Είναι γι' αυτό κατάλληλη γιά δημητριακά, καλλιεργείται με έπιμέλεια και παράγει: πολλά σιτηρά, κοκκινογούλια γιά ζάχαρη, ρύζι και βαμπάκι στίς εύφορες άκροποταμιές του Δούναβη, κι' έχει άρκετά όπωροφόρα δένδρα και δάση στίς πλαγιές του Αΐμου. Γι' αυτούς τούς λόγους ή **Παλαιά Βουλγαρία**, όπως λέγεται, συντηρεί πυκνό πληθυσμό κι έχει πολλά άγροτικά κέντρα. Έδω είναι τó **Τύρνοβο**, ή παλαιά πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, ή **Πλεύνα** κ.ά. Τά πλούσια άγροτικά προϊόντα έξάγονται από τó **Ρουκτσούνι** (54), ποταμολιμάνι στό Δούναβη, και από τη **Βάρνα** (90), λουτρόπολη και λιμάνι στόν Εύξ. Πόντο.

Στό Β' παγκόσμιο πόλεμο ή Βουλγαρία πήρε έδω τη **Δοβρουτσα**

μέ πολλοὺς μωαμεθανούς, πού εἶναι μία ἀπό τίς πλουσιότερες ἀγροτικές περιοχές τῆς Εὐρώπης. Ὁ Αἶμος, ἂν καί ψηλὸ βουνό, εἶναι εὐκολοδιάβατο. Ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Σίπκας (1.200 μ.) καὶ ἄλλες διόδους ἡ Βόρ. Παλαιὰ Βουλγαρία ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴ Νότ. Βουλγαρία.

β) Ἡ Νότια Βουλγαρία δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ Βόρεια Θράκη. Ἀπλωμένη ἀπὸ τὸν Αἶμο ὥς τὴ Ροδόπη ἀποτελεῖ μία μεγάλη κοιλάδα. Ἔχει κλίμα γλυκύτερο ἀπὸ τὴν Παλ. Βουλγαρία, ποτίζεται μὲ τὸν Ἑβρο ποταμὸ καὶ τὸν παραπόταμό του Τόντζο καὶ εἶναι πλουσιότατη. Ἀνάμεσα στίς γεμάτες καρυδιές νότιες πλαγιές τοῦ

18. Μαζεύουν τριαντάφυλλα καὶ βγάζουν τὸ ροδέλαιο στὸ Κανζάλικ.

Αἶμου καὶ σέ μία ἄλλη χαμηλὴ βουνοσειρά, ἡ κοιλάδα τοῦ Τόντζου εἶναι γεμάτη τριανταφυλλιές, πού ἀρωματίζουν τὸν ἀέρα ἀρκετὰ χιλιόμετρα μακριά. Ἀπὸ τὰ πολλὰ τριαντάφυλλά τους γίνεται στὴν πόλη Κανζάλικ τὸ ροδέλαιο, πολύτιμο ἀρωματικό. Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, πλούσια καὶ ζηλευτή, καλλιεργεῖται μὲ σιτηρά, λαχανικά, ρύζι, βαμπάκι καὶ καπνά. Ἔχει στοὺς λόφους ἀρκετὰ ἀμπέλια καὶ μουριές πολλές. Στὴ μέση τῆς κοιλάδας ἡ Φιλιππούπολη (125) κτισμένη ἀπὸ τὸ Φίλιππο τὸν πατέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἦταν ὡς τὰ χτές Ἑλληνική, ὅπως ἡ Στενήμαχος, ὁ Πύργος (45), μεγάλο λιμάνι στὴ Μαύρη θάλασσα, καὶ οἱ παραλιακές Ἀγχίαλος, Μεσημβρία κ.ἄ. Γιατὶ ἡ κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, ἡ Βόρεια δηλ. Θράκη, ἦταν αὐτόνομη μὲ τὸ ὄνομα Ἀνατολικὴ Ρούμελη (Ρωμυλία) κι εἶχε ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλλη-

νες. Οι Βούλγαροι όμως την πήραν αυθαίρετα στα 1885. Από τότε και μέχρι το 1905 έσφαξαν, έπίεσαν και έδιωξαν απ' εκεί όλους τους Έλληνες και την έκαναν Βουλγαρική έπαρχία.

Η Ροδόπη, πού φθάνει με τὰ νότια πρόβουνά της στην Έλλάδα, έχει πολλά δάση από όξυές, πεύκα και έλατα και χλοϊσμένα λιβάδια, όπου βόσκουν πολλά κοπάδια γιδοπρόβατα. Στα χαμηλότερα μέρη και στην κοιλάδα του παραπόταμου του Έβρου **Άρδα**, μωαμεθανοί βουλγαρόφωνοι, οι **Πομάκοι**, καλλιεργούν καλά καπνά κι έχουν άμπέλια. Καπνά, άμπέλια και κτηνοτροφικά έχει και η **Βουλγαρική Μακεδονία** στις κοιλάδες των ποταμών **Άνω Νέστου** και **Άνω Στρυμόνα** και στις πλαγιές των βουνών **Όρβήλου** (Πιρίν). Εκεί τὸ **Νευροκόπι**, τὸ **Μελένικο** και τὸ **Πετρίτσι** είχαν άλλοτε Έλληνικότατο πληθυσμό. Τὰ έλευθερώσαμε στα 1912-13 από τους Τούρκους, κυνηγήσαμε τους Βουλγάρους ως την **Άνω Τζουμαγιά**, αλλά τὰ μέρη αυτά προσαρτήθηκαν στη Βουλγαρία.

γ) **Άπό τὸ δυτικό όροπέδιο**, πού άπλώνεται στις ΝΔ άκρες του Αΐμου και τις ΒΔ του Ρίλου, αρχίζουν τὰ ποτάμια Έβρος και Στρυμών πού χύνονται στο Αίγαίο, **Ίσκερ** πού πάει στο Δούναβη. Τὸ όροπέδιο αυτό, όπου σάν τεράστια πυραμίδα ύψώνεται τὸ **Σκόμιο** βουνό, ένώνει τὰ τμήματα της Βουλγαρίας κι έχει σπουδαία θέση για τις συγκοινωνίες. Γι' αυτό στη μέση έδω μεγάλωσε η **Σόφια** (425) ή πρωτ. της Βουλγαρίας. Γύρω της καλλιεργούνται κήποι με όπωροφόρα δένδρα και λαχανικά, πού χρειάζονται στους κατοίκους της Σόφιας, και υπάρχουν άνθρακωρυχεία πού βγάζουν άρκετὸ πετροκάrbουνο.

Οίκονομική ζωή. Η Βουλγαρία έχει πολὺ και πλούσιο καλλιεργήσιμο έδαφος (διπλάσιο από τὸ δικό μας), δάση πολλά και κλίμα ποικίλο, κατάλληλο για σιτάρι και άλλες καλλιέργειες. Γι' αυτό παράγει πολλά γεωργικά προϊόντα και τρέφει μικρά και μεγάλα ζώα. Η Βουλγαρία είναι χώρα γεωργική και κτηνοτροφική και τὰ 80% των κατοίκων της είναι άγρότες. Έπειδι βρίσκεται σὲ καλή θέση έχει πυκνή σιδηροδρομική συγκοινωνία. Από τη Σόφια, Φιλιπούπολη περνάει η μεγάλη σιδηροδρομική γραμμή πού έρχεται από την Εύρώπη, Νοτιοσλαβία και πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη-Βαγδάτη. Άλλοι σιδηρόδρομοι συνδέουν τη Σόφια με τὸν Δούναβη, με τὰ λιμάνια του Εύξεινου, με την Άλεξανδρούπολη και με τὸ Πετρίτσι στα Έλληνικά σύνορα. Τὸ έμπόριο της Βουλγαρίας άρκετό, έξάγει γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα και εισάγει μηχανές, ύφασματα και βιομηχανικά είδη. Η Έλλάδα παίρνει από τη Βουλγαρία ζώα, βούτυρα, δημητριακά κλπ. και δίνει πορτοκάλια, λάδι, έλιές και βιομηχανικά είδη.

Ίστορία καὶ πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ Βούλγαροι, λαὸς Ἀσιατικὸς, πέρασαν στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια τὸ Δούναβη καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴ χώρα ποὺ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὸ Δούναβη καὶ στὸν Αἰμο. Ἐκεῖ ἀνακατεύτηκαν μὲ τοὺς Σλάβους ποὺ εἶχαν ἔρθει πρωῒτερα, μὲ τὴν ἄδεια τῶν Βυζαντινῶν, ξέχασαν τὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἦθη τους, πῆραν τὴν Σλαβικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ κράτησαν τὸ ὄνομά τους. Οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ἔκαναν μὲ τοὺς Ἱεραποστόλους **Μεθόδιο καὶ Κύριλλο** χριστιανούς, τοὺς ἔμαθαν γράμματα καὶ τέχνες, προσπάθησαν δηλ. νὰ τοὺς ἐκπολιτίσουν. Ἀλλὰ οἱ Βούλγαροι ἔκαναν συχνὲς ἐπιδρομὲς στὶς Ἑλληνικὲς χώρες (Μακεδονία - Θράκη), καὶ φοβεροὺς πολέμους, ποὺ βαστᾶνε ὡς τὰ σήμερα, γιὰ νὰ κατεβοῦν στὸ Αἶγατο. Ὑποτάχτηκαν ὅμως ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἀργότερα ἔγιναν Τουρκικὴ ἐπαρχία. Στὰ 1878 χάρις στὴ Ρωσία ἔγινε ἡ **Παλαιὰ Βουλγαρία** (ἀνάμεσα Δούναβη - Αἰμο) μὲ τὴ Σόφια ἡγεμονία. Καὶ ἡ Βόρεια Θράκη μὲ τὸ ὄνομα **Ἀνατολικὴ Ρούμελη** αὐτόνομη. Στὰ 1885 ὅμως οἱ Βούλγαροι πῆραν τὴν Ἀνατ. Ρούμελη κι' ἔδωξαν τὶς χιλιάδες Ἑλλήνες ποὺ κατοικοῦσαν ἐκεῖ. Στὰ 1912—13, σύμμαχοί μας στὸν πόλεμο κατὰ τῶν Τούρκων, θέλησαν νὰ πάρουν ὅλη τὴ Μακεδονία καὶ Θράκη. Γι' αὐτὸ τοὺς πολέμησαμε καὶ τοὺς νικήσαμε. Πῆραν ὅμως τότε τὴ ΒΑ Μακεδονία καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀρδα. Σύμμαχοι μὲ τοὺς Γερμανοὺς στοὺς δύο παγκοσμίου πολέμους ἔκαναν φοβερὲς καταστροφὲς στὴν Ἀνατ. Μακεδονία καὶ Δ. Θράκη μας, ποὺ τοὺς ἔδωσαν οἱ Γερμανοί. Τελευταῖα κατόρθωσαν χάρις στὴν ὑποστήριξη τῆς Ρωσίας, νὰ προσαρτήσουν τὴν πλούσια Δοβρουτσά καὶ νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἐνῶ ἦσαν μὲ τοὺς νικημένους. Ἡ Βουλγαρία ἔχει ἔκταση 110 χιλ. τετραγ. χιλιομ. καὶ 7,1 ἐκ. κατοίκους. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι Βούλγαροι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, ὑπάρχουν ὅμως πολλοὶ Τούρκοι, ἀρκετοὶ Τσιγγάνοι καὶ λίγοι Ἑλλήνες.

Ἀσκήσεις: 1. Χαρτογραφήσατε τὴ Βουλγαρία. 2. Ταξιδέψατε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴ Σόφια καὶ ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολη στὴ Φιλιππούπολη - Ρουχτούκι. 3. Τί ὅμοια προϊόντα ἔχομε ποὺ μᾶς συναγωνίζεται;

4. Ἡ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Ἡ χώρα. Πέρα, Α τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐβρου, ἀπλώνεται ἡ **ΝΑ Θράκη** ποὺ ἔχει ἡ **Τουρκία**. Στὰ 1919 - 20 τὴν εἶχαμε πάρει μὲ συνθήκη, ὅπως καὶ τὴν Ἰωνία τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ τὴν διοικούσαμε ὡς τὰ 1922, ἀλλὰ τὴν χάσαμε μὲ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή. Ἡ **ΝΑ Θράκη**, ἴση μὲ τὴν Πελοπόννησο καὶ τριπλάσια ἀπὸ τὴν Ἑλλλην. Δυτ.

Θράκη, είναι μιὰ μεγάλη πεδιάδα καὶ ποτίζεται ἀπὸ τὸν Ἑργίνη, παραπόταμο τοῦ Ἑβρου, ποῦ πλημμυρίζει. Χαμηλὴ βουνοσειρὰ τῆς **Στράντζας** (παρακλάδι τῆς Ροδόπης) τὴν φράζει ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ τὸν Εὐξεινο Πόντο. Ἄλλη χαμηλὴ βουνοσειρὰ, τὸ **Ἱερὸν Ὄρος**, ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο καὶ τὴν Προποντίδα συναντáει τὴν πρώτη στὴν **Τσατάλτζα**. Οἱ ΒΑ ἄνεμοι, ἐπεὶ δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τὰ χαμηλὰ βουνά, κάνουν τὸ κλίμα ψυχρὸ τὸ χειμῶνα. Τὸ καλοκαίρι εἶναι θερμὸ, ἀλλὰ ἔχει ἀρκετὲς βροχές. Τὸ ἡπειρωτικὸ αὐτὸ κλίμα τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τὸ εὐφορὸ ἔδαφος, ποῦ ἔ-

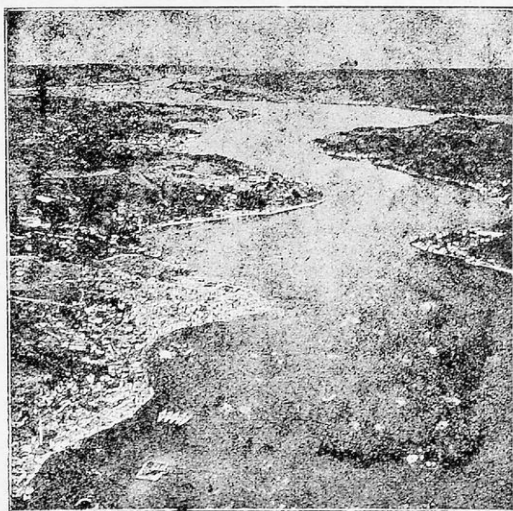
γινε ἀπὸ τίς προσχώσεις τοῦ Ἑργίνη, εἶναι κατάλληλο γιὰ δημητριακὰ καὶ ὅσπρια. Ἡ Ἄνατ. Θράκη παράγει πολλὰ σιτάρια, ἀραποσίτια καὶ ὅσπρια. Στὶς ἀκροποταμιὲς καλλιεργοῦνται τὸ βαμπάκι, τὸ ρύζι, τὸ σησάμι, τὰ λαχανικά. Στὰ ὑγρὰ ἔδαφη, ποῦ πλημμυρίζουν, τὸ χορτάρι γίνεται ψηλὸ καὶ χιλιάδες βόδια καὶ βουβάλια βόσκουν ἐκεῖ. Αὐτὰ καὶ τὰ γιδοπρόβατα, ποῦ βόσκουν στὰ ὄρεινά, δίνουν τυριά, βούτυρα καὶ γιαούρτι (Συληβρίας) περιζήτητα. Τὰ λοφώδη μέρη σκεπάζονται ἀπὸ ἀμπέλια καὶ μουριές. Τὰ ὁμορφα παράλια τῆς **Προποντίδας** καὶ τοῦ Αἰγαίου ἔχουν κλίμα μεσογειακὸ, εἶναι καταπράσινα, σκεπάζονται ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ εἶναι πυκνοκατοικημένα.

19. Χάρτης Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Πόλεις καὶ πολιτικὴ κατάσταση. Στὴ ΒΔ ἄκρη τοῦ κάμπου, στὴ συμβολὴ τοῦ Ἑβρου, Ἀρδα καὶ Τόντζου, ἡ **Ἀδριανούπολη** (40) εἶναι τὸ κλεῖδι τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Β καὶ ΝΑ Θράκης κι ἔχει στρατηγικὴ θέση. Ἡ πόλη μὲ βαμβακουργεῖα καὶ μεταξουργεῖα εἶχε πρὶν ἀπὸ τὸ 1922 πυκνὸτατο Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἀνατολ. Θράκη. Οἱ **Σαράντα Ἐκκλησιές** (15), στὰ πρόβουνα τῆς Στράντζας, τριγυρίζονται ἀπὸ ἀμπέλια καὶ παράγουν κρασιὰ. Ἡ **Ραιδεστός** στὰ παράλια τῆς Προποντίδας, ἡ **Καλλιπὸλη** στὴν ἐξοδὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ στὸ λαιμὸ τῆς ὁμώνυμης χερσονήσου, ἦσαν ὠραῖες Ἑλλην. πόλεις. Ὠραῖα εἶναι καὶ τὰ Στενά τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἡ θάλασσα τῆς Προποντίδας μὲ τὰ **Πριγκηπονήσια**, ποῦ χωρίζουν τὴν Θράκη ἀπὸ τὴν Ἀσία. Ἀλλὰ πολὺ ὠραιότερος, μαγευ-

τικός είναι ο **Βόσπορος**, που τρέχει σαν ποτάμι με θαυμάσιους έλιγμούς από τον Εϋξεινο για την Προποντίδα. Οί κατάφυτες όχθες του με τὰ ωραιότατα προάστια, τὰ μαρμαρένια παλάτια καὶ τὶς θαυμάσιες έπαύλεις που προβάλλουν μέσα από καταπράσινους κήπους· τὰ χορταριασμένα έρείπια τῶν Βυζαντινῶν τειχῶν, τὰ γραφικὰ δαντελωτὰ άκρογιάλια καὶ τὰ ιστιοφόρα με τ' άσπρα πανιά που δια-

20. Ο Βόσπορος.

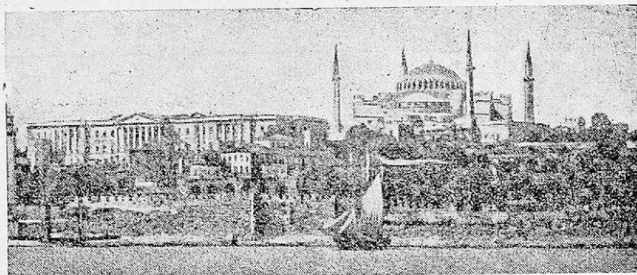
σχίζουν τὰ γαλάζια νερά για τούς άπειρους όρμους του, κάνουν τὸ Βόσπορο ένα από τὰ όμορφότερα μέρη τοῦ κόσμου.

Έκει στη νότια άκρη τοῦ Βοσπόρου, πάνω σε 7 λόφους καὶ γύρω στο βάθος καὶ ασφαλέστατο φυσικό λιμάνι, τὸν Κεράτιο κόλπο, είναι ἡ Κωνσταντινούπολη. Έδω οί άρχαίοι Μεγαρείς είχαν κτίσει στο 600 π.Χ. τὸ Βυζάντιο, που διάλεξε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τὸ 330 μ.Χ. για νά κτίση τὴ νέα πρωτεύουσα

τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ἡ Κωνσταντινούπολη στάθηκε ἐπὶ 1000 καὶ πλέον χρόνια ἡ δοξασμένη πρωτεύουσα τῆς Έλλην. Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ «Βασιλίδα τῶν Πόλεων». Ήταν ἡ πρώτη πόλη τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ γι' αὐτὸ ὅλοι ἔλεγαν, πᾶμε «εἰς τὴν Πόλην». Ἀπ' αὐτὸ τὴν εἶπαν καὶ οί Τούρκοι **Ίσταμπούλ**. Ἡ Κωνσταντινούπολη, ἐπειδὴ βρίσκεται στο μέρος που διασταυρώνονται οί θαλασσινοί δρόμοι από τὸ Αἰγαῖο για τὸν Εϋξεινο Πόντο καὶ οί χερσατοί δρόμοι από τὴν Εὐρώπη για τὴν Ἀσία, ἔχει σπουδαιοτάτη στρατηγική θέση καὶ μεγάλη σημασία για τὶς συγκοινωνίες. Ἀπ' ἐδω περνάει ἡ μεγάλη σιδηροδρομική γραμμή που ένώνει τὴν Κεντρική Εὐρώπη με τὸν Περσικό κόλπο τῆς Ἀσίας. Με τὰ στενά τοῦ Έλλησπόντου ἦταν καὶ είναι ένα από τὰ μεγάλα στρατηγικά κλειδιά τοῦ κόσμου.

Πάνω στους λόφους με τούς ύψηλούς μιναρέδες ἡ Κωνσταντι-

νούπολη είναι μεγαλόπρεπη. Ο τροῦλλος τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦ μεγαλύτερου Ναοῦ τῆς ὀρθόδοξης Χριστιανωσύνης, ξεχωρίζει. Ἡ Ἀγία Σοφία, πού εἶχε γίνει τζαμί, καθαρίστηκε τώρα ἀπὸ τὰ ἀσβεστώματα πού σκέπαζαν τὰ ωραιότατα μωσαϊκά της καὶ εἶναι Μουσεῖο. Ὁ Κεράτιος κόλπος χωρίζει τίς Τουρκικὲς συνοικίες ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ συνοικία τοῦ Γαλατᾶ καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴ συνοικία τοῦ Πέραν. Στὸ βάθος εἶναι τὸ Φανάρι, ὅπου ἐδρεύει ὁ Ἑλληνας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Κωνσταντινούπολη (850), ἡ μεγαλύτερη σήμερα πόλη τῆς Τουρκίας, ἦταν ἄλ-

21. Ἡ Ἀγία Σοφία.

λοτε πρωτεύουσά της. Τώρα ἡ Τουρκία ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀγκυρα στὴ Μ. Ἀσία. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1922 ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε πάρα πολλοὺς Ἑλληνες, 1 ἑκατ. κατ., καὶ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν στὰ 1923 ὁ πληθυσμὸς της ἐλαττώθηκε κι ἡ κίνηση περιορίστηκε, γιατί πολλοὶ Ἑλληνες ἔφυγαν. Τώρα μένουν ἐκεῖ στὰ Προικηπονήσια καὶ στὰ νησιά Ἰμβρο καὶ Τένεδο, στὴν εἴσοδο τοῦ Ἑλλησπόντου, 120 περίπου χιλ. Ἑλληνες πού δὲν ἔφυγαν, ὅπως καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Δυτ. Θράκης. Οἱ ἄλλοι Ἑλληνες τῆς Ἀνατ. Θράκης ἤρθαν πρόσφυγες στὴν Ἑλλάδα.

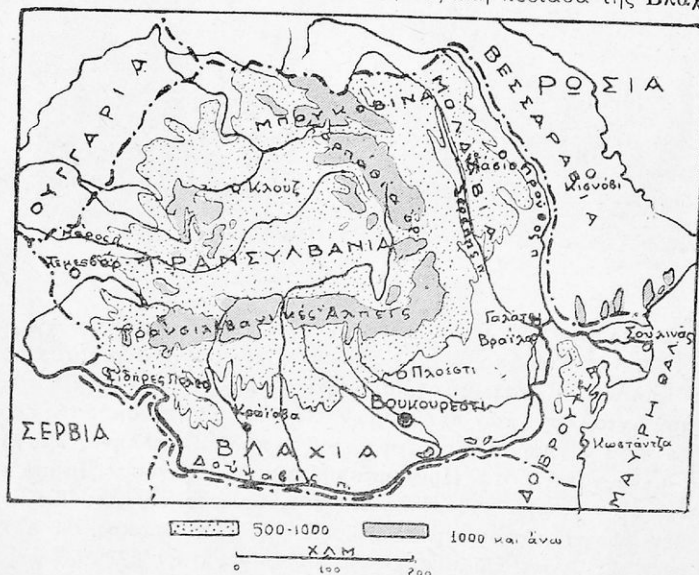
Πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ Τοῦρκοι, λαὸς Ἀσιατικός, πέρασαν στὴν Εὐρώπη τὸ 1354, κατόρθωσαν τὸ 1389 νὰ πάρουν τὴ Σερβία, κατόπι τὴ Βουλγαρία καὶ τὸ 1453 τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ Χερσόνησο. Κράτησαν τὴν Ἑλληνικὴ Χερσόνησο 500 σχεδὸν χρόνια καὶ τώρα περιορίστηκαν στὴν ἄκρη της, τὴν ΝΑ Θράκη. Σήμερα ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἔχει ἔκταση 24 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ 1,5 ἑκ. κατοίκους. Ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία στὴ Μ. Ἀσία ἔχει ἔκταση 736 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ ἄλλα 17,5 ἑκατ. κατοίκους. Ἐχει δηλαδὴ ὀλόκληρη ἡ Τουρκικὴ Δημοκρατία 760 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ 19 περίπου ἑκατ. κατοίκους, τοὺς περισσότερους μουσουλμάνους.

Άσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε την Εὐρ. Τουρκία με τὰ Στενά, τὶς πόλεις καὶ τὴ συγκοινωνία. 2. Ταξιδέψατε νοερά ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀπὸ κεί στοῦ Διδυμότειχο. 3. Διαβάστε γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης καὶ τὴν Ἀγιά Σοφιά.

5. Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Στὰ Β τῆς Βουλγαρίας ἡ **Ρουμανία** ἔχει σχῆμα σχεδὸν κυκλικὸ καὶ εἶναι διπλάσια περίπου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ περιοχές, τὰ προϊόντα καὶ οἱ πόλεις τῆς. Στὴ μέση σχεδὸν τῆς χώρας ἡ βουνοσειρὰ τῶν **Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων** προχωρεῖ ἀπὸ τὰ Δ στὰ Α καὶ ἀφήνει Ν τὴ μεγάλη πεδιάδα τῆς **Βλαχίας**.

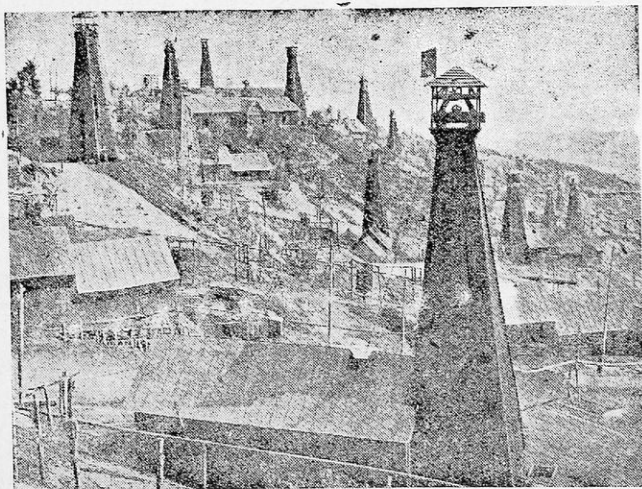
22. Χάρτης τῆς Ρουμανίας.

ποὺ ἔχει Α, πρὸς τὴ Μαύρη θάλασσα, τὴν ἐλώδη Δοβρουτσά. Τὰ Καρπάθια, βουνοσειρὰ ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὰ Β γιὰ νὰ ἀνταμώσῃ τὶς Τρανσυλβανικὰς Ἀλπεῖς, ἀφήνουν Α τοὺς λόφους καὶ τοὺς κάμπους τῆς Μολδαβίας. Οἱ βουνοσειρὲς αὐτὲς σχηματίζουν ΒΔ τὸ μεγάλο Τρανσυλβανικὸ ὄροπέδιο καὶ ἀφήνουν Δ τοὺς κάμπους τοῦ Βανάνου καὶ τῆς Ούγγαρίας, ἀπ' ὅπου ἡ Ρουμανία ἔχει ἀρκετὴ πεδινὴ χώρα.

α) Οἱ πεδιάδες τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας ἀνοιχτές

στους ΒΑ ανέμους έχουν ψυχρούς χειμώνες και θερμά καλοκαίρια. Ποτίζονται με βροχές που πέφτουν την άνοιξη και με παραποτάμους που κατεβαίνουν από τα βουνά για το Δούναβη και είναι εύφοράτατες. Στα χαμηλότερα μέρη καλλιεργούνται και παράγουν άφθονα σιτάρια, άραποσίτια και όσπρια, που κάνουν τη Ρουμανία έναν από τους σπουδαιότερους σιτοβολώνες της Εύρωπης. Παράγουν ακόμη και πολλά ήλιοτρόπια, που με τους σπόρους των γίνεται σπορέλαιο. Στα ψηλότερα μέρη, στους λόφους και στους πρόποδες των βουνών, υπάρχουν αμπέλια και όπωροφόρα δένδρα. Τα άφθονώτατα σιτηρά μεταφέρονται στα ποταμολιμάνια του Δούναβη **Γαλάτσι** (100), **Βραϊλα** και φορτώνονται ίσια στα φορτηγά πλοία. Ο Δούναβης, που παγώνει έδω τρεις μήνες το χειμώνα, είναι πλωτός. Μπαίνει από τις **Σιδηρές Πύλες**, που σχηματίζονται από τα Σερβικά βουνά και τις Τρανσυλβανικές "Άλπεις, χωρίζει τη Ρουμανία από τη Βουλγαρία, αναγκάζεται από την όρεινη Δοβρουσά να στρέψη βορειότερα και χύνεται με τρία στόμια στη Μαύρη θάλασσα. Από το μεσαίο στόμιο του **Σουλινά** τα πλοία φθάνουν στο Γαλάτσι.

Στα ΝΑ των Τρανσυλβανικών "Άλπεων μεγάλες πετρελαιοπηγές βγάζουν πολύ πετρέλαιο που διυλίζεται στο **Πλοέστι** (105), και εξάγεται στο έξωτερικό. Στα καταπράσινα λιβάδια, που άπλώνονται στις πλαγιές των Καρπαθίων και των Τρανσυλβανικών "Άλπεων,

23. Πετρελαιοπηγές στη Ρουμανία. Οί ξύλινοι πύργοι κρύβουν την άντλία που άνεβάζει το πετρέλαιο από τα βάθη της γης.

άλλά και στις ύγρες πεδιάδες βόσκουν έκατομμύρια πρόβατα και βόδια. Τρέφονται επίσης στη χώρα με τὰ άραποσίτια χοίροι και πουλερικά πολλά.

β) **Τὸ Βουκουρέστι** (1 έκ.) στη μέση τῆς Βλαχίας εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας. Μὲ ωραιότατα κτίρια στὸ κέντρο ἔχει ὄψη Εὐρωπαϊκῇ. Ἡ Ἑλληνικὴ παροικία εἶναι μεγάλη καὶ συντηρεῖ Ἑλληνικά σχολεῖα, Δημοτικά καὶ Γυμνάσιο. Ἡ πόλη συνδέεται μὲ σιδηρόδρομο μὲ τὴν **Κράγιοβα** καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὴ Σερβία. Β τῆς Κράγιοβας, στὸ **Δραγατσάνι**, ἔπεσε στὰ 1821 ὁ Ἱερὸς Λόχος πολεμώντας τοὺς Τούρκους. Ἡ **Κωνσταντίνα** στὴ Δοβρουτσά εἶναι τὸ λιμάνι τῆς Ρουμανίας, ποὺ ἐξάγει τὸ περισσότερο πετρέλαιο κι ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια στὴ Μαύρῃ θάλασσα. Ἐδῶ, ὅπως στὸ Γαλάτσι καὶ στὴ Βραίλα, ἡ Ἑλληνικὴ παροικία συντηρεῖ Ἑλληνικά σχολεῖα.

Στὴ **Μολδαβία** εἶναι τὸ **Ίάσιο** (108), ὅπου ὁ Ὑψηλάντης περνώντας τὸν **Προῦθο** ποταμὸ κήρυξε στὸ 1821 τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Δυτικὰ στὸ Ἂάσιο τὸ Μοναστήρι τοῦ **Σέκου** μᾶς θυμίζει τὴ θυσία τοῦ Καρπενησιώτη καὶ τοῦ Γ. Ὀλύμπιου, ποὺ πέσανε πολεμώντας τὸ 1821 τοὺς Τούρκους. Ἀνατ. τῆς Μολδαβίας ὁ Προῦθος εἶναι σήμερα τὸ Ἀνατ. σύνορο τῆς Ρουμανίας μὲ τὴ Ρωσσία.

γ) **Τὸ ὄροπέδιο τῆς Τρανσυλβανίας** ἔχει κλίμα δροσερὸ τὸ καλοκαίρι, ἀρκετὲς βροχὲς καὶ ἔδαφος εὐφορο. Καλλιεργεῖται καλὰ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ρουμάνους χωρικοὺς καὶ παράγει πολὺ ἀραποσίτι, κρασιά καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ τοῦ δάση πολλὴ καὶ καλὴ ξυλεία. Ἐχει ἀκόμη ἡ Τρανσυλβανία ὀρυκτὸ ἀλάτι, σίδηρο, λιγνίτη καὶ λίγο χρυσάφι. Γι' αὐτὸ ἡ πόλη **Κλουζ** (110) ἔχει ἀρκετὴ βιομηχανία.

Τὸ Ρουμανικὸ **Βανάτο** καὶ ἡ λωρίδα τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδας παράγουν κτηνοτροφικά καὶ γεωργικά προϊόντα. Κέντρο τοὺς εἶναι τὸ **Τέμεσβαρ** (110).

Οἰκονομικὴ ζωὴ, ἱστορία καὶ πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ Ρουμανία εἶναι σήμερα χώρα γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ. Βιομηχανία μεγάλη δὲν ἔχει, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ διυλιστήρια πετρελαίου, λίγη μεταλλουργία καὶ ἀλευροποιία. Μὲ τὰ πετρέλαιά της ὅμως, τὰ ὀρυκτά καὶ τὴν καλὴ συγκοινωνία, μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ βιομηχανικὴ χώρα. Τὸ ἐμπόριό της ζωηρὸ, ἐξάγει σιτηρά, ξυλεία καὶ πετρέλαια, ποὺ ἀγοράζουμε καὶ μεῖς, καὶ εἰσάγει μηχανές, ὑφάσματα, βιομηχανικὰ εἶδη καὶ ἀπὸ μᾶς λίγο λάδι καὶ ἐλιές.

Οἱ Ρουμάνοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων **Δακῶν**, ποὺ εἶχαν ἐκρωμαῖσθῃ. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ εἶναι ἀνάμεσα σὲ Σλάβους, μιλᾶνε γλώσσα συγγενικὴ μὲ τὴ Ρωμαϊκὴ. Ἡ χώρα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες τῆς

Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους. Στοὺς τελευταίους ὅμως αἰῶνες τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Τούρκοι ἔστελναν ἐκεῖ ὡς ἡγεμόνες Ἑλληνες Φαναριῶτες. Αὐτοὶ καὶ ἄλλοι Ἑλληνες, ποὺ πῆγαν στὴ Ρουμανία ἔκαναν νόμους, ἵδρυσαν σχολεῖα, καλλιέργησαν τὴ γῆ, ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριο, βοήθησαν τοὺς Ρουμάνους νὰ προοδεύσουν καὶ τοὺς ὠφέλησαν πολὺ. Στὰ 1858 οἱ ἡγεμονίες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ἐνώθηκαν καὶ τὸ 1878 ἔγιναν ἀνεξάρτητο κράτος. Στὰ 1919 οἱ Ρουμάνοι πῆραν τὴν Τρανσυλβανία, τὴν **Βεσσαραβία**, ποὺ ἔχασαν στὰ 1941, καὶ διπλασιάστηκαν. Πολλοὶ Ἑλληνες ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῇ στοὺς 3 τελευταίους αἰῶνες στὴ Ρουμανία ἀνακατεύτηκαν μὲ τοὺς ἐντοπίους κι ἔγιναν Ρουμάνοι. Ἀρκετοὶ ὅμως (40 - 50 χιλ.) ἔμειναν ἀμιγεῖς Ἑλληνες καὶ διατηροῦν πολλὰς Ἑλληνικὲς παροικίες. Τελευταῖα πολλοὶ Ἑλληνες ἀναγκάζονται νὰ ἐρχοῦνται στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ρουμανία ἔχει σήμερα ἑκτασὴ 238 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ 16 περίπου ἐκ. κατοίκους. Ἀπ' αὐτοὺς 14 ἐκ. εἶναι Ρουμάνοι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Γερμανοί, Οὐγγροί, Τσιγγάνοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἑλληνες.

Ἀσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε τὴ Ρουμανία μὲ τίς πόλεις τῆς. 2. Ταξιδέψετε νοερά ὡς τὴ Βραίλα. 3. Διαβάστε γιὰ τὸν Ὑψηλάντη.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΒΑΛΚ. ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Θέση, ἔδαφος, ποτάμια. Ἡ Ἑλληνική, τοῦ Αἴμου ἢ Βαλκανικῆς χερσονήσου, ἐνωμένη μὲ τὴν Εὐρώπῃ μὲ τίς πεδιάδες τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δούναβη, ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀδριατικὴ, τὴ Μεσόγειο καὶ τὴ Μαύρῃ θάλασσα. Εἶναι μεγάλη κι ἔχει σχῆμα τριγωνικόν. Μὲ τὰ Στενὰ (Ἑλλήσποντο ἢ **Δαρδανέλλια**) καὶ τὸ Βόσπορο, ποὺ ἔχουν πλάτος 600 - 1200 μέτρα, πλησιάζει μὲ τὴ Μ. Ἀσία. Καὶ μὲ τὴν Κρήτῃ ποὺ φράζει τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, μὲ τὴν Ἀφρική. Ἔτσι ἡ Βαλκανικὴ χερσονήσος ἀποτελεῖ γέφυρα ποὺ ἐνώνει τρεῖς ἡπείρους, τὴν Ἀσίαν, τὴν Εὐρώπῃ καὶ μακρότερα τὴν Ἀφρική.

Οἱ θάλασσες, ποὺ εἰσχωροῦν βαθιὰ ΒΔ καὶ ἰδίως ΝΑ, σχηματίζουν βαθεῖς κόλπους μὲ ἀσφαλῆ λιμάνια, μικρὲς χερσονήσους καὶ ἀποχωρίζουν πολλὰ νησιά. Μιὰ μακριὰ βουνοσειρά, οἱ Διναρικὲς Ἀλπεις, κατεβαίνει ἀπὸ τὰ Β, προχωρεῖ ΝΑ, ἐνώνεται μὲ τὴν Πίνδο καὶ τὰ Ἑλληνικὰ βουνὰ ὡς τὸ Ταῖναρο, τὸ νοτιότερο ἀκρωτήριο τῆς Εὐρώπης. Ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὰ Κρητικὰ βουνὰ προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ Ἀ τὸν Ταύρο τῆς Μ. Ἀσίας.

Στὴ μέση τῆς χερσονήσου ἄλλη βουνοσειρά, ὁ Αἴμος (Βαλκάν), προχωρώντας ἀπὸ τὰ Δ στὰ Α, ἔδωσε τὸ ὄνομά του σ' ὅλη τὴ χερ-

σόνησο. Οί διακλαδώσεις τών όροσειρών αύτών πιάνουν όλες τίς χώρες τής χερσονήσου καί κατεβαίνοντας κλιμακωτά Β αφήνουν έκει μεγάλες πεδιάδες. Σχηματίζουν όμως μερικές κοιλάδες, όπου τρέχουν οί όρμητικοί ποταμοί: Άξιός, Στρυμών, Έβρος γιά τώ Αίγαίο Ν,

24. Χάρτης τής Έλληνικής Χερσονήσου.

Δρίνος Δ γιά τήν Άδριατική, Μοράβας, Ίσπερ Β γιά τώ Δούναβη. Οί ποταμοί αύτοί έχουν έτοιμάσει φυσικούς δρόμους γιά τήν όδική καί σιδηροδρομική συγκοινωνία, αλλά είναι άχρήστοι γιά ποταμόπλοια. Μόνο ό μεγάλος Δούναβης είναι πλωτός, αλλά αύτός έρχεται πλωτός από τήν Κεντ. Εύρώπη καί είναι ό μεγαλύτερος καί φθη-

νότερος δρόμος. Ἑλληνική πολλοὺς αἰῶνες, ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἴμου κατοικεῖται σήμερα στὰ βόρεια μέρη της ἀπὸ ξένους λαούς.

Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου εἶναι χριστιανοί, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀρκετοὺς Ἀλβανοὺς καὶ Βοσνίους πού εἶναι μωαμεθανοί, καὶ ἐλαχίστους Ἑβραίους.

ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Κράτη	Πολίτευμα	Ἐπιφάνεια σὲ τετρ. χλμ.	Πληθυσμὸς σὲ χιλιάδες	Πρωτεύουσες καὶ κυριότερες πόλεις
*Ελλάδα	Βασίλειον	133.000	8.000	Ἀθήνα 800, Πειραιάς 350, Θ νίκη 280, Πάτρα - Βόλος-Καβάλα - Ἡράκλειο
*Αλβανία	Δημοκρατία	27.500	1.150	Τίρανα 35, Κορυτσά 30, Σκόδρα, Ἀργυρόκαστρο, Αὐλὼνα
Νοτιοσλαβία	»	255.000	16.000	Βελιγράδι 400, Νίσα, Ζάγκρεμπ, Λουμπλιάνα, Σεράγεβο, Σουμποτίτσα, Κετίγνη, Ραγούσα, Σκόπια
Βουλγαρία	»	110.000	7.200	Σόφια 425, Φιλιπούπολη, Πύργος, Βάρνα, Ρουχτσούκι, Πλεύνα
Εὐρωπ. Τουρκία	»	24.000	1.500	Κων πολη 850, Ἀδριανούπολη 40
Ρουμανία	»	238.000	16.000	Βουκουρέστι 1.000, Ἰάσιο, Κωνσταντζα, Βραϊλα, Γαλάτσι, Πλοέστι, Κλούζ, Τέμεσβαρ

Ἀσκήσεις: 1. Χαρτογραφήστε τὴν Βαλκανικὴ χερσόνησο, χωρίσατέ τὴν σὲ κράτη, γράψτε τὶς πρωτεύουσες καὶ τὰ μεγάλα λιμάνια.

Β' Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Πέρα Δ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος, πού ἐνώνεται μὲ τὸν πλατύτατο πορθμὸ τοῦ Ὄτράντο μὲ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, ἀπλώνεται ἡ γειτονική μας Ἰταλία. Εἶναι χερσόνησος στενόμακρη μὲ σχῆμα ὑποδήματος, προχωρεῖ μὲ τὴ νῆσο Σικελία πρὸς τὴν Ἀφρικὴ καὶ χωρίζει τὴ Μεσόγειο θάλασσα σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ. Ἡ ὕψηλ, πάνω ἀπὸ 4.000 μ., μεγάλη βουνοσειρὰ τῶν Ἀλπεων τὴν συνδέει μὲ τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη. Ἡ βουνοσειρὰ Ἀπέννινα, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὶς δυτ. ἅκρες τῶν Ἀλπεων καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰ ΝΑ, ἀφήνει Β τὴ

μεγάλη πεδιάδα του Πάδου, που ανοίγεται ανάμεσα στις Άλπεις και σ' αυτή. Έπειτα κατεβαίνει διασχίζοντας την Ιταλική χερσόνησο ως την Κάτω Ιταλία και πάει να συναντήσει με τα βουνά της Σικελίας την Αφρική.

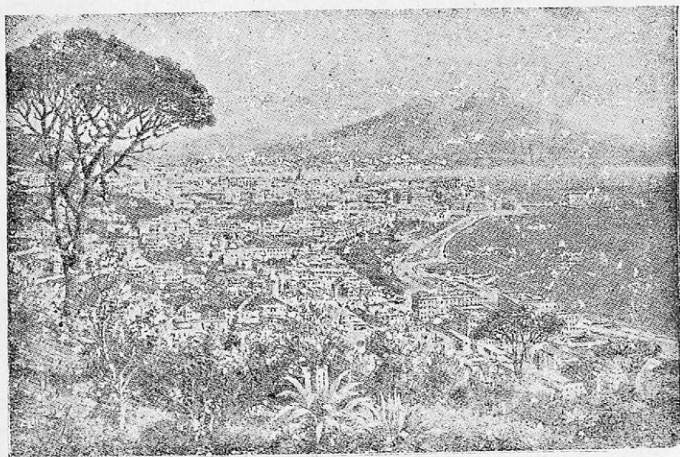
α) Η Κάτω Ιταλία. Σε 2-3 ώρες από την Αθήνα με το αερο-

25. Χάρτης της Ιταλίας.

πλάνο και σε 10-12 ώρες με το πλοίο από την Κέρκυρα φθάνομε στις πόλεις Μπρίντζι και Μπάρι της Κάτω Ιταλίας. Έδω το κλίμα είναι σαν το δικό μας, όπως και το έδαφος. Έπειδη όμως στις κοιλάδες και στα πλάγια των βουνών σκεπάζεται σε πολλά μέρη από χώματα που έχουν γίνει με την λάβα των ήφαιστέων,

είναι εύφορώτατο. Καλλιεργημένο τὸ ἔδαφος πολὺ καλὰ, εἶναι σκεπασμένο στὰ παράλια ἀπὸ ἐλιές ἀρκετές, λεμονιές πάμπολλες, ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα πολλὰ. Στὴν Κάτω Ἰταλία καὶ στὴ μεγάλη γειτονικὴ Σικελία εἶχαν κάνει οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, 700 χρόνια π.Χ., τόσες ἀποικίες, ὥστε ἡ Κάτω Ἰταλία λεγότανε «Μεγάλη Ἑλλάδα». Γι'αὐτὸ πολλές πόλεις ἐδῶ ἔχουν καὶ σήμερα Ἑλληνικὰ ὀνόματα, καὶ ἀρκετοὶ κάτοικοι στὰ χωριά μιᾶνε Ἑλληνικὰ λίγο ἀλλαγμένα. Στὸ ΝΑ βαθὺ κόλπο, ὁ **Τάρας** εἶναι μεγάλο λιμάνι. Στὴ δυτικὴ παραλιακὴ πεδιάδα τῆς **Καμπανίας** ἡ **Νεάπολη** (1020) εἶναι

26. Ἡ **Νεάπολη**. Στὸ βάθος ὁ **Βεζούβιος**.

μία ἀπὸ τίς ὠραιότερες καὶ μεγαλύτερες Ἰταλικές πόλεις. Πλάγι τῆς ὑψώνεται ὁ **Βεζούβιος** (2000μ.), ἐνεργὸ ἡφαίστειο. Ἀνεβαίνοντας στὴν κορυφὴ του βλέπει κανεὶς μιὰ μεγάλη λεκάνη μὲ κάθετα τοιχώματα ποὺ ἔχει στὴ μέση τῆς μεγάλῃ τρύπα, τὸν **κρατήρα**. Ἀπ' ἐκεῖ βγαίνουν ζεστοὶ ἀτμοὶ μὲ θειώδη ἀέρια, ποὺ πνίγουν τὴν ἀναπνοὴ καὶ ξεπετιῶνται κάποτε-κάποτε καυτερές πέτρες. Στὰ ἀρχαῖα χρόνια πύρινο ποτάμι, ἡ **λάβα**, ποὺ ξεχύθηκε γύρω, σκέπασε ὁλόκληρες πόλεις, ὅπως τὴν **Πομπηῖα** ποὺ ξέθαψαν τελευταῖα. Ἄλλο ἡφαίστειο ἐνεργό, τὸ **Στρώμπολι** στὸ ὁμώνυμο νησάκι, κοντὰ στὴ θάλασσα τῆς Σικελίας, φωτίζει πολλές φορές τοὺς ναυτικούς. Μεγαλύτερο ἡφαίστειο ἐνεργὸ ποὺ μάλιστα στὰ 1949 ἔκανε ἔκρηξη, εὐτυχῶς μικρή, εἶναι ἡ **Αἶτνα** (3300μ.) στὴ Σικελία.

β) Ἡ **Σικελία**. Ἡ Σικελία, ποὺ χωρίζεται μὲ τὸν στενὸ πορθμὸ

της **Μεσσήνης** από την Κάτω 'Ιταλία, είναι τριγωνικό νησί, μεγαλύτερο από την Πελοπόννησο. Τό έδαφός της ήφαιστειακό, είναι εύφορώτατο και τό κλίμα της γλυκό και πολύ καλό. Καλλιιεργείται καλά και παράγει πολλά λεμόνια, κρασιά, φρούτα και σιτάρια. "Έχει ακόμη και παλλούς φοίνικες. 'Από τά πλάγια της Αΐτνας βγαίνει πάρα πολύ θειάφι, όρυκτό πού χρησιμοποιούμε για τό θειάφισμα τών άμπελιών. Πλούσια ή Σικελία σέ προϊόντα έχει πυκνότατο πληθυσμό και μεγάλες πόλεις: Τό **Παλέρμο** (170), την **Κατάνη**, τη **Μεσσήνη**. 'Η Σικελία ήταν στα άρχαϊα χρόνια μέ τις πολλές 'Ελληνικές άποικίες 'Ελληνική, είχε σοφούς πολλούς, μεγάλα θέατρα στις **Συρακοῦσες** κλπ. 'Εδω έζησεν ό σοφός **Άρχιμήδης**, μέγάλος μαθηματικός και φυσικός της άρχαιότητας.

'Η **Μάλτα**, νησί μικρότερο από τη Ζάκυνθο στα Ν της Σικελίας, είναι ναυτική βάση της 'Αγγλίας κι έχει 300 χιλ. κατοίκους. Κατά τόν Β' παγκόσμιο πόλεμο άνθεξε ήρωικά στις άδιάκοπες άεροπορικές επιθέσεις τών 'Ιταλογερμανών και βοήθησε πολύ στη νίκη τών Συμμάχων.

'Η νήσος **Σαρδηνία** στην **Τυρρηνική** θάλασσα είναι λίγο μικρότερη από τη Σικελία. 'Ορεινή μέ έλώδη παράλια, έχει λίγη κτηνοτροφία και γι' αυτό είναι άραιοκατοικημένη. Τά λιγοστά όρυκτά της (σίγκος, σίδηρος) έξάγονται από τό λιμάνι της **Κάλλιαρι** (100). 'Η νήσος **Κορσική** βόρεια, είναι Γαλλική.

γ) 'Η **Ρώμη** και ή **Κεντρική 'Ιταλία**. Στο κέντρο της χερσονήσου και στη δυτική της πλευρά, ή Ρώμη (1600) είναι ή πρωτεύουσα της 'Ιταλίας. Χτισμένη μακριά από τη θάλασσα, στο μικρό ποταμό **Τίβερε**, πού έχει άνοίξει στα βουνά μεγάλη κοιλάδα, είναι ή «αίω-νία πόλη». 'Η 'Αθήνα μέ τη Ρώμη είναι οί ένδοξότερες άρχαϊες πό-λεις. 'Αλλά ένω ή 'Αθήνα δοξάστηκε μέ τά μνημεϊα της τέχνης, τά γράμματα και τούς σοφούς της, ή Ρώμη δοξάστηκε μέ τούς στρατούς της και τούς νόμους της. Στα άρχαϊα χρόνια ή Ρώμη, άφοῦ πήρε την περιοχή της, τό **Λάτιο**, πέρασε μέ τούς στρατούς της τά 'Απέννινα και κυρίεψε όλη την 'Ιταλική χερσόνησο. Πειθαρχικοί και μονοιασμέ-νοι οί Ρωμαίοι, πήραν έπειτα τη σπαρασσόμενη από έμφυλίους πολέ-μους άρχαϊά 'Ελλάδα τό 146 π.Χ. Πέρασαν κατόπι στη Μ. 'Ασία, και στα χρόνια τοῦ Χριστοῦ είχαν μία άπέραντη Αὐτοκρατορία, από τις "Αλπεις ως τη Σαχάρα και από την Παλαιστίνη ως την 'Αγγλία. Μεγάλοι δρόμοι ξεκινούσαν από τη Ρώμη για νά φέρνουν τούς στρα-τούς της στις μακρινές χώρες της μεγάλης αὐτοκρατορίας. Οί Ρω-μαίοι, και όταν ακόμη ήταν κοσμοκράτορες, έστελναν τά παιδιά τους νά σπουδάσουν στην 'Ελλάδα. Διδάχτηκαν πολλά από τούς

“Έλληνες καὶ μιμήθηκαν τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό, τὶς Ἑλλ. τέχνες, τὰ Ἑλλ. γράμματα. Οἱ ρίζες ποὺ ἔχει ἡ γλῶσσα τους, τὰ **Λατινικά**, συγγενεύουν μὲ τὶς Ἑλληνικές. Τὰ ἑκατομμύρια οἱ ὑποταγμένοι λαοί, στὴν Εὐρώπῃ κυρίως, πῆραν τὴ γλῶσσα τῶν Ρωμαίων καὶ τὴν μίλησαν κάπως διαφορετικά. Γι’αὐτὸ σήμερα οἱ γλῶσσες τῶν Ἰταλῶν, Γάλλων, Ἰσπανῶν, Πορτογάλων καὶ Ρουμάνων ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὴν Λατινική, οἱ **Ρωμανικῆς** ὅπως λέγονται, συγγενεύουν πολὺ. Γιατὶ εἶναι θυγατέρες τῆς Λατινικῆς. Τὸ ἴδιο μοιάζουν καὶ οἱ λαοὶ αὐτοί, ποὺ λέγονται Λατινικοί, γιατί κατάγονται ἀπὸ ἐκρωμαϊσθέντες προγόνους. Πρωτεύουσα τοῦ Δυτ. Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ποὺ καταλύθηκε ἀργότερα, ἡ Ρώμῃ ἔμεινε στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια ἡ «Ἁγία Ρώμῃ» τῶν καθολικῶν χριστιανῶν. Γιατὶ ἐκεῖ μέσα, στὸ **Βατικανό**,

27. Τὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Πέτρου. Στὸ βάθος ὁ **Τίβερης** ποὺ διασχίζει τὴ Ρώμῃ.

μιά περιστοιχισμένη συνοικία τῆς Ρώμης, μένει ὁ **Πάπας**, ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν καθολικῶν χριστιανῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Στὰ 1870 ἡ Ρώμῃ ἔγινε πάλι ἡ πρωτ. τῆς Ἰταλίας. Χιλιάδες περιηγηταὶ ἐπισκέπτονται σήμερα τὴν πόλῃ γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς, ὅπως τὸ **Κολοσσαῖο** θέατρο μὲ τὶς 90 χιλ. θέσεις κ.ἄ. Χιλιάδες καθολικοὶ ἔρχονται νὰ προσκυνήσουν τὸ μεγαλύτερο ναὸ τῆς Χριστιανωσύνης, τὸν **Ἅγιο Πέτρο** μὲ τὶς ὠραιότατες εἰκόνες τῶν ψηφιδωτῶν, τὰ θαυμάσια ἀγάλματα κ.ἄ. ἔργα τέχνης. Περιηγηταὶ πολλοὶ πᾶνε Β στὴ **Φλωρεντία** (350), τὴν πόλῃ τῶν ἀνθέων. Χτισμένη μέσα στὴν καταπράσινη πεδιάδα τῆς **Τοσκάνης** καὶ στὶς ὄχθες τοῦ **Ἀρνοῦ**, εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ μεγάλου ποιητῆ **Δάντε**.

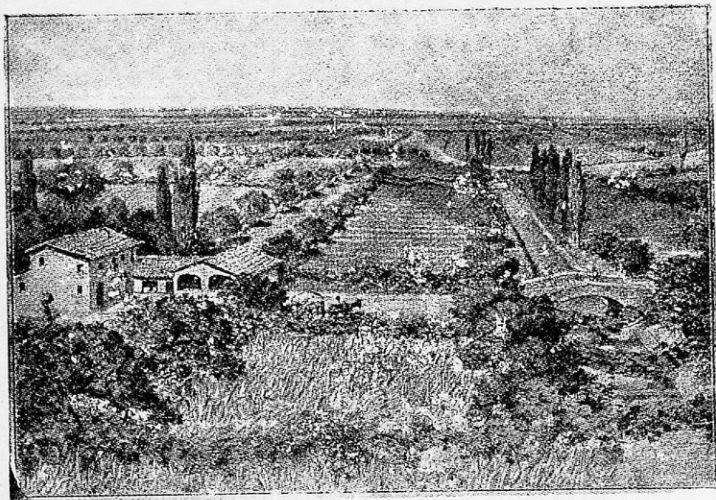
πού με τὰ ποιήματά του έπλασε τή σημερινή 'Ιταλική γλώσσα. 'Η Φλωρεντία με τὰ άρχοντικά της παλάτια καί τούς ώραίους ναούς είναι ώραία. Με τίς πινακοθήκες πού έχουν θαυμάσιες ζωγραφίες καί τὰ ώραία αγάλματα πού έχουν γίνη με μάρμαρα τής **Καροάρας** από μεγάλους καλλιτέχνες στήν **'Αναγέννηση** (1450—1650 μ.Χ.), είναι ξακουστή. Γι' αυτό λέγεται «'Αθήνα τής 'Ιταλίας». Σήμερα ή Φλωρεντία έχει καλούς γλύπτες καί βιομηχανία μεταξωτών. Τό **Λι-βόρνο** (130) στήν παραλία κατεργάζεται τὰ σιδηρομεταλλεύματα, πού βγαίνουν Ν στο μικρό νησί **'Ελβα**. Στά ναυπηγεία του έναυπηγήθη καί τό θωρηκτό μας ΑΒΕΡΩΦ.

'Η βουνοσειρά των 'Απεννίνων στή μέση της, γυμνή από δάση καί χωρίς μέταλλα, είναι άγονη καί γι' αυτό άραιοκατοικημένη. Στά φτωχά της λιβάδια βόσκουν νομαδικά άρκετά γιδοπρόβατα. 'Η ανατολ. πλευρά των Κεντρικών 'Απεννίνων ύψηλή, **Γκράν Σάσσο** (2920μ.), πέφτει άπότομα στήν 'Αδριατική. 'Εκεί Β είναι τό **Ρίμινι**, όπου έφθασε πολεμώντας από τή Β. 'Αφρική τό 1944 ή δοξασμένη 'Ελληνική ταξιαρχία μας. Δυτικά του βρίσκεται ή ανεξάρτητη μικρή Δημοκρατία **'Αγ. Μαρίνος** πού έχει όλους-όλους 15 χ.κ. Τά παράλια τής Κεντρικής 'Ιταλίας με μεσογειακό κλίμα καί βροχές είναι σκεπασμένα με έλιές καί πορτοκαλιές.

δ) 'Η Βόρ. 'Ιταλία καί ή κοιλάδα του Πάδου. 'Η μεγάλη κοιλάδα τής **Λομβαρδίας**, πού άνοίγεται άνάμεσα στα 'Απέννινα καί στίς 'Αλπεις, ήταν πριν από χιλιάδες χρόνια κόλπος τής 'Αδριατικής. 'Ο μεγάλος όμως ποταμός **Πάδος** (Πό) με τούς παραποτάμους του καί ό 'Αδίγης με τὰ χώματα καί τούς άμμους, πού κατεβάζουν από τὰ γύρω βουνά, έχωσαν τόν κόλπο, σχημάτισαν τήν άπέραντη πεδιάδα τής **Λομβαρδίας** καί τήν ποτίζουν. Κλεισμένη από τὰ γύρω βουνά ή πεδιάδα, έχει κλίμα ήπειρωτικό. Οι βροχές όμως, πού πέφτουν στήν άρχή του θερμού καλοκαιριου, εύνοούν πολύ τὰ άραποσίτια καί τὰ ρύζια, πού γίνονται άφθονα στα ύγρότερα καί θερμότερα μέρη τής πεδιάδας. Με έδαφος γονιμότατο ή κοιλάδα του Πάδου, ποτίζεται τὰ ξερά καλοκαίρια με αύλάκια καί διώρυγες από τὰ ποτάμια, καλλιεργείται έπιστημονικά, μοιάζει με άπέραντο κήπο καί είναι ή πλουσιότερη γεωργική περιοχή τής Εύρώπης. Σιτηρά, όσπρια, λαχανικά, κοκκινογούλια για ζάχαρη, βαμπάκια καλλιεργούνται άριστα καί δίνουν μεγάλες έσοδείες. Καμιά γωνιά τής γής δέν μένει άκαλλιέργητη. Κήποι καί χωράφια με φράκτες από όπωροφόρα δένδρα, όπου άναρριχώνται οί κληματαριές φορτωμένες στα φύλια, προβάλλουν στόν κάμπο. Χλοϊσμένα λιβάδια, πού ποτίζονται τακτικά καί θερίζονται 5-6 φορές τό χρόνο, βόσκονται με άγελάδες.

Με τὸ γάλα τους γίνονται ἑκατὸν εἰδῶν τυριά, ἡ περίφημη παρμεζάνα καὶ τὰ συμπυκνωμένα γάλατα σὲ κουτιά «Λομβαρδίας». Πουλερικά πολλὰ συντηροῦνται μὲ τὰ ἄφθονα ζωοτροφικά καὶ δημητριακά προϊόντα.

Ἑκατομμύρια μουριές στοὺς φράκτες τῶν χωραφίων, στοὺς λόφους καὶ στὰ δυτικά μέρη δίνουν τροφή στοὺς μεταξοσκώληκες καὶ κάνουν τὴν Ἰταλία τὴν πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης στὰ μετάξια. Ἐπειδὴ τὰ θερμότερα καλοκαίρια διαδέχεται βαρὺς χειμῶνας μὲ χιό-

28. Ἡ πεδιάδα τῆς Λομβαρδίας εἶναι καλλιεργημένη σάν κῆπος.

νια καὶ παγωνιές, οἱ λεμονοπορτοκαλιές δὲν ἀντέχουν στὸ βαθύπεδο. Ἀντίθετα στὶς μικρές, στενόμακρες ὠραίες λίμνες, ποὺ σχηματίζονται στὰ νότια πόδια τῶν ὑψηλῶν καὶ χιονισμένων Ἀλπεων, φυτρῶνουν φοίνικες, ἐλιές καὶ λεμονιές. Καὶ στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, πεῦκα καὶ καστανιές.

Τὰ πολλὰ νερά ποὺ πέφτουν μὲ καταρράκτες ἀπὸ τὶς Ἀλπεις κινοῦν μὲ τὴ δύναμή τους πολλὰ ἐργοστάσια. Ἔτσι μὲ τὸ «ἄσπρο αὐτὸ κάρβουνο» τῶν καταρρακτῶν δημιούργησε ἡ Ἰταλία καὶ ἀρκετὴ βιομηχανία, ἂν καὶ δὲν ἔχει πετροκάρβουνο.

Πλούσια, γεωργικὴ, κτηνοτροφικὴ καὶ βιομηχανικὴ καθὼς εἶναι ἡ Βόρ. Ἰταλία συγκεντρώνει πολὺ πληθυσμό. Τὸ Μιλάνο (1270), στὴ μέση σχεδὸν τοῦ κάμπου, εἶναι ἡ πρώτη βιομηχανικὴ πόλη τῆς Ἰταλίας μὲ μεγάλα μεταξουργεῖα, ὕφαντουργεῖα, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων κλπ.

Τὸ Τουρίνο (710) Δ, ἔχει ἐργοστάσια αὐτοκινήτων καὶ ὑφασμάτων. Ἡ **Βολονία** εἶναι κι αὐτὴ βιομηχανικὴ πόλη. Σιδηρόδρομοι, οἱ περισσότεροι ἠλεκτρικοί, ἐνώνουν τὶς πόλεις αὐτές. "Ἄλλοι περνᾶνε τὶς εὐκολοδιάβατες "Ἀλπεis καὶ ὁδηγοῦν στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Εὐρώπη. "Ἄλλοι κατεβαίνουν στὴ **Γένουα** (660), τὸ πρῶτο ναυτικὸ λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Ἡ Γένουα, ἐπειδὴ ἔχει καλὴ θέση καὶ ἀρκετὴ βιομηχανία, εἶναι τὸ δεύτερο λιμάνι τῆς Μεσογείου.

Ἐμπορικὸ λιμάνι στὴ Ἀδριατικὴ εἶναι ἡ **Βενετία** (270). Χτισμένη πάνω σὲ μικρὰ νησάκια μέσα σὲ λιμνοθάλασσες ἡ Βενετία, δὲν ἔχει δρόμους ἀλλὰ διώρυγες. Γραφικὰ πλοιάρια, οἱ γόνδολεs, κάνουν τὴ συγκοινωνία μέσα στὴν πόλη. Μεταφέρουν τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς περιηγητές, ποὺ ἔρχονται νὰ θαυμάσουν τὰ μεγαλόπρεπα παλάτια τῶν παλαιῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας, τῶν **Δόγηδων**, καὶ τὶς Ἐκκλησίες τῆς, ἰδίως τοῦ **Ἀγ. Μάρκου**. Γιατὶ ἡ Βενετία ἦταν παλαιότερα μεγάλῃ καὶ πλούσιᾳ πόλῃ καὶ εἶχε ἰσχυρὸ ἔμπορικὸ καὶ ναυτικὸ κράτος. Ἐκανε στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια τὸ ἐμπόριο ἀνάμεσα Ἀνατολὴ καὶ Δύση, κατεῖχε τὴ Δαλματία καὶ πολλὰ Ἑλληνικὰ νησιά καὶ παράλια, ὅπου εἶχε χτίσει τὰ «Βενετσάνικα κάστρα τῆς». Λίγοι Ἕλληνες, ποὺ μένουν τώρα ἀπὸ τὴν παλιὰ πλούσιᾳ Ἑλληνικὴ παροικία τῆς Βενετίας, συντηροῦν ἐκεῖ Ἐκκλησία, Σχολεῖο καὶ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἀνατολικὰ ἡ **Τεργέστη** (300) ἔχει μεγαλύτερη σήμερᾳ ἔμπορικὴ καὶ ναυτικὴ κίνηση ἀπὸ τὴ Βενετία. "Υστερὰ ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Τεργέστη μὲ τὴν περιοχὴ τῆς ἔγινε «ἐλεύθερη πόλη».

Οἰκονομικὴ ζωὴ. Ἡ Ἰταλία κατόρθωσε τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ γίνῃ αὐτάρκης σὲ δημητριακὰ. Σήμερᾳ εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης στὰ μετὰξια, ἡ δευτέρῃ τοῦ κόσμου στὰ ἐλαιόλαδα μετὰ τὴν Ἰσπανία (τρίτῃ ἡ Ἑλλάδα). Ἡ δευτέρῃ στὰ κρασιὰ μετὰ τὴ Γαλλία καὶ ἐξάγει φρούτα, λεμόνια κλπ. Ἡ κτηνοτροφία τῆς ἀρκετὴ, παράγει πολλῶν λογίων τυριὰ (παρμεζάνα) καὶ κουτιὰ γάλα. Ἡ ἀλιεῖα τῆς, μὲ τὰ πολὺ ἀπλωμένα παράλια, τὰ πολλὰ ἀλιευτικὰ πλοῖα τῆς καὶ τοὺς ἱκανότατους ψαράδες τῆς ποὺ ψαρεύουν ψάρια, κοράλια καὶ σφουγγάρια, εἶναι μεγάλῃ. Τὰ ὀρυκτὰ τῆς, μάρμαρα, τσίγκος, λίγος ὑδράργυρος καὶ σίδηρος, δὲν εὐνοοῦν μεγάλῃ βιομηχανία. Ἡ Ἰταλία ὅμως κατόρθωσε, χάρις στὸ «ἄσπρο κάρβουνο» τῶν καταρρακτῶν τῆς, τὰ λίγα ὀρυκτὰ καὶ τὰ ἀρκετὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ φυτὰ νὰ φτιάχνῃ μηχανές, αὐτοκίνητα, ὑφάσματα, μακαρόνια κλπ. καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἀξιόλογη βιομηχανία. Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Βορ. Ἰταλίας, ποὺ ἐνώνουν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησο καὶ τὰ Βαλκάνια μὲ τὴν ἄλλῃ Εὐρώπη, ἔχουν μεγάλῃ διεθνὴ σπουδαιότητα. Ἡ ἔμπο-

ρική της ναυτιλία και η πολιτική της αεροπορία είναι πολύ ανεπτυγμένες. Η Ίταλία έχει μεγάλο έμπόριο. Εξάγει κρασιά, λάδια, όπωρικά, θειάφι, αυτοκίνητα, μηχανές, ύφασματα και εισάγει σίδηρο, βαμβάκι και άλλα πρώτα υλικά για τη βιομηχανία της. Εμείς αγοράζουμε βιομηχανικά προϊόντα, θειάφι και πουλάμε καπνά, λάδια, κολοφώνια, νεύτια, δέρματα και μεταλλεύματα. Η Ίταλία έχει πολλά εισοδήματα και από τους ξένους περιηγητές.

Πληθυσμός, κάτοικοι και πολιτική κατάσταση. Η Ίταλία με το ωραίο κλίμα και την ποικιλία των έδαφών της είναι πολύ πυκνοκατοικημένη. Έχει έκταση 301 χιλ. τετρ. χιλιομ. και 47 περίπου εκατ. κατοίκους. Έπειδή οι οικονομικοί της πόροι δεν μπορούν να θρέψουν τόσο μεγάλο πληθυσμό, γι' αυτό χιλιάδες κάθε χρόνο μεταναστεύουν στις ξένες χώρες (Αμερική κλπ.) και 10 έκ. περίπου Ίταλοι ζούν στο εξωτερικό. Οι **Βόρειοι Ίταλοί**, έπειδή το κλίμα της χώρας τους είναι ψυχρότερο και προέρχονται από την ανάμιξη ξένων λαών (Λομβαρδών κ.ά), είναι ψηλότεροι, ξανθότεροι και σοβαροί. Οι **Νότιοι Ίταλοί**, που έχουν μεσημβρινό ζεστό κλίμα και είναι άνακατεμένοι με Άραβες και Έλληνες, είναι κοντότεροι, ζωηροί, μελαχροinoί και εύθυμοι. Έργατικοί, ολιγαρχείς και οικονομιοόλοι, αγαπούν τη μουσική και τις καλές τέχνες και είναι φιλόδοξοι. Χωρισμένη σε μικρά κρατίδια ή Ίταλία ενώθηκε σ' ένα κράτος στα 1859 και 1870. Από τότε προόδεψε πολύ και έκανε αποικίες στην Άφρική (Λιβύη, Έρυθραία, Σομαλία), που έχασε τελευταία. Θέλησε όμως να κυριαρχήσει στην Άνατ. Μεσόγειο θάλασσα και ν' άναστήσει τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Γι' αυτό μας κρατούσε τὰ Δωδεκάνησα. Πολέμησε ή φασιστική Ίταλία την Άβησσυνία, έκανε στρατιωτική βάση την Άλβανία, μας κήρυξε τόν πόλεμο στα 1940 και πολέμησε μαζί με τούς Γερμανούς τούς Συμμάχους. Τη νίκησαμε βέβαια στη Βόρ. Ήπειρο κι έχασε έπειτα τόν πόλεμο. Άνορθωμένη σήμερα με την βοήθεια τών Άμερικανών, ζει καλύτερα από την Ελλάδα, αν και νικημένη. Η Ίταλία είναι σήμερα Δημοκρατία.

Άσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε την Ίταλία και σημειώσατε τὰ βιομηχανικά της κέντρα. 2. Ποιά άρχαία Ρωμαϊκή όδός περνάει από την Ελλάδα; Διαβάστε για τούς Βενετούς. Μάθετε την Ιστορία τών Βενετοϊάνικων κάστρων του τόπου σας. 3. Ταξιδέψατε νοερά από την Άθήνα στη Ρώμη και από τόν Πειραιά στη Νεάπολη, Γένουα.

Η ΙΒΗΡΙΚΗ, ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Άνάμεσα στη Δυτ. Μεσόγειο και στόν Άτλαντικό ώκεανό ή **Ίβηρική χερσόνησος** είναι τετραγωνική, πλατιά και όγκώδης. Μοιά-

ζει με πλατύτατο τραπέζι κι έχει με τὰ νησιά της έκταση 600 χιλ. τετρ. χιλμ. περίπου. Ένωμένη με τὴ μακριὰ καὶ ψηλὴ βουνοσειρὰ τῶν Πυρηναίων με τὴν Εὐρώπη, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν παρὰ με τὸ στενὸν Πορθμὸ τοῦ Γιβραλτάρ. Μεγάλο, ψηλὸ καὶ πλατύτατο ὁροπέδιο, τῆς Καστίλιας, πιάνει τὴν περισσότερη χερσό-

29. Χάρτης τῆς Πυρηναϊκῆς.

νησο. Εἶναι ἀπλωμένο ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα Β ὡς τὴ βουνοσειρὰ τῆς Σιέρας Νεβάδας Ν. Φράζεται με ἄλλες βουνοσειρὲς ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ χωρίζεται σὲ μικρότερα ὁροπέδια καὶ λεκάνες. Ἡ χερσόνησος γέρνει ἐλαφρὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν. Ἐκεῖ τὰ νερά, ἀνοίγοντας κοιλάδες στὸ ὁροπέδιο, σχημάτισαν με τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν στὰ ΝΔ παράλια εὐφορες πεδιάδες. Ἡ Πυρηναϊκὴ χερσόνησος ἔχει τὰ Κράτη Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία.

1. Ἡ ΙΣΠΑΝΙΑ

Φυσικὲς περιοχές. α) Τὰ Πυρηναῖα βουνὰ (3400 μ.), ποὺ χωρίζουν τὴν Ἰσπανία ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, δέχονται λίγες βροχές. Εἶναι

μακριά και αδιάβατα και μόνον στις άκρες τους έχουν δρόμους. Α. προς την παραλία ή **Βαρχελώνη** (1150), με το άσπρο κάρβουνο των ύδατοπτώσεων που υπάρχουν εκεί και με τα βαμπάκια της περιφέρειας της, έχει αρκετή βιομηχανία ύφασμάτων κ.ά. Πάνω στο δρόμο για την Εύρώπη, είναι ή πρώτη βιομηχανική και έμπορική πόλη της Ίσπανίας.

Τά Κανταβρικά βουνά που ύψώνονται ΒΔ δέχονται όλον το χρόνο από τον Άτλαντικό ώκεανό αφθονώτατες βροχές. Έχουν γλυκούς χειμώνες, δροσερά καλοκαίρια και ύγρον καιρό, κλίμα δηλ. ώκεάνειο. Γι' αυτό έχουν όπωροφόρα δένδρα, δάση και στά παράλια καλλιέργειες και λιβάδια με μεγάλα ζώα. Στα σπλάχνα τους κρύβουν πλούσια όρυκτά: σίδηρο πολύ, άλλα μέταλλα και λίγο πετροκάρβουνο. Γι' αυτό εκεί υπάρχει αρκετή βιομηχανία, ιδίως στο **Μπιλμπάο**, άπ' όπου έξάγονται και άκατέργαστα σιδηρομεταλλεύματα.

β) Το μεγάλο και πολύ άπλωμένο **όροπέδιο της Καστίλιας** πιάνει τα 2/3 της Ίσπανίας και χωρίζεται στο έσωτερικό με βουνοσειρές στην **Πιλαιά** και **Νέα Καστίλια** και στη βαθιά λεκάνη του ποταμού Έβρου. Μακριά καθώς είναι από τη θάλασσα, έχει πολύ θερμά, καλοκαίρια, ψυχρούς χειμώνες και ελάχιστες βροχές. Είναι τόση εκεί το καλοκαίρι ή ζέστη και τόσο το κρύο τόν χειμώνα, ώστε μια Ίσπανική παροιμία λέγει για την πρωτεύουσά της «Ότι τρείς

30. Το όροπέδιο της Καστίλιας και στο βάθος ή Μαδρίτη

μήνες είναι στους πάγους και έξι μήνες στην κόλαση». Βράχοι γυμνοί και στέπες άπέραντες με άραιότατα δένδρα σκεπάζουν το όροπέδιο. Ξηρασία μεγάλη έπικρατεί το καλοκαίρι. Στις λίγες βοσκές των στεππών βόσκουν πρόβατα μερινά με τα μακριά και λεπτότατα μαλλιά. 'Απ' αυτά γίνονται ώραϊα ύφασματα, σάλια και οί περίφημες μαντίλες, που φοροϋν οί ώραϊτες 'Ισπανίδες για να προφυλαχτοϋν από τον καυστικό ηλιο το καλοκαίρι και το τσουχτερό κρύο των χειμών. Στά λίγα μέρη όμως που ποτίζονται και στις βαθιές κοιλάδες των ποταμών, που πηγάζουν από το όροπέδιο, καλλιεργοϋνται σιτηρά και όσπρια. Στις άκρες του όροπεδίου δάση από φελλοβαλανιδιές δίνουν με τη φλούδα τους το φελλό. Στη μέση του όροπεδίου, όπου διασταυρώνονται οί δρόμοι της 'Ισπανίας, είναι ή **Μαδρίτη** (1200) ή πρωτεύουσά της, μία από τις ωραιότερες πόλεις της Εϋρώπης. Στά Ν, τό **Τολλέδο**, ή παλαιά πρωτεύουσα, έχει ωραιότατα παλάτια και μεγάλες έκκλησίες. Οί θαυμάσιες ζωγραφιές τους έχουν γίνει από τον μεγάλο 'Έλληνα ζωγράφο **Θεοτοκόπουλο** ('Ελ-Γκρέκο) από την Κρήτη, που έζησε εκεί, γύρω στά 1600 μ.Χ. 'Η λεκάνη του **Έβρου Β**, είναι και αυτή ξερή. Μόνο στο κέντρο, που ποτίζεται από τό ποτάμι με διώρυγες, έχει καλλιέργειες, έλιές και όπωροφόρα δένδρα. 'Εδώ είναι ή **Σαραγόσα** (300).

γ) Τά μεσογειακά παράλια και τα μέρη που βλέπουν προς τη Μεσόγειο θάλασσα έχουν ζεστά καλοκαίρια, γλυκούς χειμώνες και άρκετές χειμερινές βροχές. Γι' αυτό έχουν πολλές καλλιέργειες και είναι σκεπασμένα από όπωροφόρα δένδρα, μουριές κ.ά. 'Ελιές, έκατομμύρια έλιές κάνουν την 'Ισπανία την πρώτη χώρα του κόσμου στά έλαιόλαδα. Εϋδοκιμοϋν παντοϋ, από τα παράλια της **Καταλωνίας** με τη Βαρκελώνα ως τα παράλια του 'Ατλαντικού. 'Αμπέλια πολλά δίνουν άφθονα και περίφημα κρασιά, ιδίως στη **Μουρξία** και στη **Μαλάγα** (285). Στις κοιλάδες των μικρών ποταμών και στις εϋφορες παραλιακές προσχώσεις, που ποτίζονται με τέλεια ύδραυλικά και άρδευτικά έργα από τα παλιά χρόνια, καλλιεργοϋνται τα ρύζια, τα ζαχαροκάλαμα, τα βαμπάκια, τα δημητριακά, τα λαχανικά. Γύρω στη **Βαλέντια** (600) τό έδαφος είναι τόσο πλούσιο, ώστε τό ψηλό χορτάρι θερίζεται 8-10 φορές τό χρόνο.

δ) 'Η μεγάλη πεδιάδα της **'Ανδαλουσίας** ανάμεσα στη **Σιέρα Μορένα** και Σιέρα Νεβάδα (3480 μ.) βλέπει προς τον 'Ατλαντικό και είναι πλουσιότατη. Ποτίζεται από τον **Γουαλδακιβίρ** ποταμό με άπειρες διώρυγες και είναι καταπράσινη σάν κήπος. 'Εδώ τό ζεστό 'Αφρικανικό κλίμα εϋνοεί τη βλάστηση και φυτών των θερμών χωρών. Γι' αυτό δάση από φοίνικες, μπανάνες και κάκτοι είναι άνακατε-

μένοι με έλιές πολλές και άμπέλια. Και χωράφια με σιτηρά, με όρυζώνες και φυτείες από ζαχαροκάλαμο. Στά ύγρά λιβάδια και στά γύρω βουνά βόσκουν οί ταύροι για τίς ταυρομαχίες, που τόσο άρέσουν στους 'Ισπανούς. 'Ο Γουαλδακιβίρ, λίγο πλωτός, έπιτρέπει στά πλοία ν' άνεβοϋν ώς την ώραία **Σεβίλλη** (400) με τά λουλούδια και τούς καταπράσινους κήπους της. Στά παράλια, τό **Κάδιξ**, άρχαία άποικία τών Φοινίκων, είναι μεγάλο λιμάνι. Πόλεις μεσαιωνικές από τόν καιρό, που είχαν την 'Ισπανία οί "Αραβες **Μαυριτανοί**, όπως ή **Κορδούη** και ή **Γρενάδα**, δείχνουν τά περίφημα παλάτια τους, της 'Αλάμπρας κ.ά. 'Η Γρενάδα είναι, με τά πλούσια όρυκτά, χαλκό, σίδηρο, ύδράργυρο κλπ. τών γύρω βουνών, βιομηχανική πόλη. Έχει όμως και ποτιστικές καλλιέργειες.

31. **Φελλοβελανιδία**, που βγάζουν φελλό.

Σε μία πολύ μικρή, στενή, μακριά και βραχύδη χερσόνησο της ΝΑ παραλίας είναι τό **Γιβραλτάρ**. Στρατηγικό κλειδί της Μεσογείου και ναυτική βάση της 'Αγγλίας φυλάει την είσοδο τοϋ πορθμού τών **Ήρακλείων στηλών**, όπως έλεγαν οί άρχαίοι Έλληνες τό Γιβραλτάρ.

'Η 'Ισπανία έχει στή Μεσόγειο θάλασσα τά νησιά **Βαlearίδες** (**Μαγιόρκα** και **Μινόρκα**) και στόν 'Ατλαντικό τίς **Καναρίους** νήσους κ.ά.

Οικονομική ζωή. 'Η 'Ισπανία είναι ή πρώτη χώρα τοϋ κόσμου στά έλαιόλαδα, ή τρίτη στά κρασιά, και παράγει άρκετά φρούτα και πολύ φελλό. 'Η γεωργία της γενικά ύποφέρει από την ξηρασία. 'Η κτηνοτροφία της είναι νομαδική και έχει πάμπολλα γιδοπρόβατα. 'Αλλά ή 'Ισπανία είναι κυρίως χώρα πολύ πλούσια σε όρυκτά.

Ἐξάγει πολλά σιδηρομεταλλεύματα, μολύβι, τσίγγο, χαλκὸ καὶ εἶναι ἡ δευτέρη χώρα τοῦ κόσμου στὸν ὑδράργυρο. Ἡ βιομηχανία της μεταλλουργική, ὑφαντουργική καὶ κονσερβοποιία εἶναι γενικὰ μέτρια. Γιατὶ δὲν ἔχει ἄρκετὸ πετροκάρβουνο, χρηματικὰ κεφάλαια, τεχνικὰ χέρια καὶ συγκοινωνία γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ πλουσιότατα μεταλλεῖα της. Ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία γιὰ τὴ μεγάλη χώρα εἶναι ἐπίσης μέτρια. Τὸ ἐμπόριό της ἄρκετὸ, ἐξάγει μέταλλα καὶ γεωργικὰ προϊόντα, φελλό, μεταξωτά, κλπ. Ἐμεῖς πουλάμε στὴν Ἰσπανία κουκούλια καὶ χαρούπια.

Κάτοικοι καὶ Ἱστορία. Ἡ Ἰσπανία μὲ ἔκταση 505 χιλ. περ. τετρ. χιλμ., εἶναι ἀραιοκατοικημένη κι ἔχει 27,8 ἐκ κατοίκους. Οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας καὶ ὅλης τῆς χερσονήσου ἦσαν οἱ Ἰβηρες. Στὰ ἀρχαῖα χρόνια μὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐξερωματίσθησαν καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἰσπανικὴ γλῶσσα εἶναι θυγατέρα τῆς Λατινικῆς. Στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια πῆραν τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο οἱ Ἀραβες, οἱ **Μαυριτανοὶ** καὶ τὴν κράτησαν αἰῶνες. Ἐκτίσαν σπουδαῖες πόλεις μὲ ωραϊότατα παλάτια, ἔκαναν πολλὰ ἀρδευτικὰ καὶ ὑδραυλικὰ ἔργα κι ἔφεραν Ἀφρικανικὰ φυτά. Μὲ τὰ πολλὰ πανεπιστήμιά τους, ὅπου δίδασκαν ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Ἱατρικὴ, Μαθηματικὰ καὶ Φιλοσοφία ἔφεραν οἱ Ἀραβες αὐτοὶ στὴν Εὐρώπῃ ἀπὸ τὰ δυτικὰ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Στὰ νεώτερα χρόνια οἱ Ἰσπανοὶ, ἀφοῦ ἔδιωξαν τοὺς Ἀραβες, ἔγιναν κράτος μεγάλο καὶ ρίχτηκαν μὲ πάθος στὶς ἀνακαλύψεις. Τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἀνεκάλυψαν μὲ τὸ Βάσκο ντὲ Γκάμα τὴ Νοτ. Ἀφρικὴ κι ἔκαναν τὸν περίπλου της.

Ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα ἔδωσε στὸ Χρ. Κολόμβο τὰ ἱστιοφόρα πού ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ. Ἔτσι ἡ Ἰσπανία πῆρε τὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἀμερικὴ, πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τὶς Φιλιππίνες στὴν Ἀσία κι ἔκανε ἓνα ἀπέραντο ἀποικιακὸ κράτος, «ὅπου ὁ ἥλιος δὲν ἔδωε ποτέ». Ἀλλὰ οἱ Ἰσπανοὶ δὲν κυβέρνησαν καλὰ τὶς ἀποικίες τους καὶ τὶς ἔχασαν. Σήμερα δὲν ἔχουν παρὰ λίγες ἄγονες ἀποικίες στὴν Ἀφρικὴ (Ἰσπανικὸ Μαρόκο, Ρίο-Ντόρο, Ἰσπ. Γουϊνέα). Ἡ Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἀμερικὴ ἔγιναν τὸν περασμένο αἰῶνα ἐλεύθερα κράτη. Οἱ κάτοικοι τοὺς ὅμως κράτησαν τὸ λατινικὸ, Ἰσπανικὸ πολιτισμό, τὴν καθολικὴ θρησκεία καὶ τὴ γλῶσσα. Ἔτσι οἱ Μεξικανοὶ Ἀργεντινοὶ μιᾶνε Ἰσπανικά, οἱ Βραζιλιανοὶ Πορτογαλικά. Οἱ Ἰσπανοὶ, ἀνακατεμένοι μὲ Ἀραβες, εἶναι μελαχρῖνοι, ζῶηροί, εὐθυμοὶ καὶ ἀγαποῦν τὶς ταυρομαχίες καὶ τοὺς χορούς. Λίγο ὀκνηροὶ μένουν πίσω στὴν πρόοδο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους. Εἶναι φανατικοὶ καθολικοὶ χριστιανοὶ κι ἔχουν πολλὰ μοναστήρια.

2. Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

✓ Στά Δ της Ίβηρικής χερσονήσου ή **Πορτογαλία** είναι πολύ μικρότερη από την Ίσπανία κι έχει έκταση 90 χιλ. περίπου τετρ. χιλμ. Έπειδή βρέχεται από τον Άτλαντικό ωκεανό, έχει γλυκούς χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια, ύγρασία και βροχές πολλές. Τα ποτάμια **Δούρος, Τάγος** και **Γουαδιάνα**, που κατεβαίνουν όρμητικά από το μεγάλο Ίσπανικό όροπέδιο, άνοιξαν πλατιές πλούσιες κοιλάδες κι έστρωσαν τα παραλιακά βαθύπεδα με γονιμότατο χώμα. Γι' αυτό ή Πορτογαλία παράγει άρκετά δημητριακά, έχει πολλές έλιές, λεμονοπορτοκαλιές και όπωροφόρα. Τα βόρεια λοφώδη μέρη σκεπάζονται από άμπέλια που κάνουν το περίφημο κρασί πολυτελείας «Πορτό». Από το λιμάνι **Πόρτο** (270) που βρίσκεται στίς όχθες του Δούρου, όνομάσθη ή χώρα Πορτογαλία. Στά νότια μέρη με τίς πολλές φελλοβαλανιδιές παράγεται ό περισσότερος φελλός του κόσμου.

Εύφορη καθώς είναι ή Πορτογαλία, είναι πιό πυκνοκατοικημένη από την Ίσπανία κι έχει 8,4 έκατ. κατοίκους. Ή πρωτ. **Λισσαβών** (800), στο στόμιο του ποταμού Τάγου, που άνοίγεται σάν μικρός κόλπος στον Άτλαντικό, είναι μεγάλο και σπουδαιότατο λιμάνι. Άπ' έδω περνούν τα πλοία της Δυτικής Εύρώπης που ταξιδεύουν για την Άφρική, Μεσόγειο, Άσία. Άπ' έδω ξεκινάνε οί συντομώτατες άτμοπλοϊκές γραμμές για τη Δυτική και Νότια Άφρική και την Κεντρική και Νότια Άμερική. Στά παράλια της χώρας περνούν πολλά ψάρια, ιδίως σαρδέλλες. Γι' αυτό ή Πορτογαλία, καθώς και ή Ίσπανία, έχει μεγάλη άλιεία και κονσερβοποιτα ψαριών. Οί Πορτογάλοι θαλασσοπόροι (Μαγγελάνος κ.ά.) άνεκάλυψαν πολλές χώρες, όπου ή Πορτογαλία έκανε άποικίες. Άπ' αυτές κατέχει σήμερα στην Άφρική την **Άγγολα, Μοζαμβίκη**, κ.ά. Μικρή σήμερα ή Πορτογαλία έξαρτάται οικονομικά από την Άγγλία, και είναι Δημοκρατία.✓

Άσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε την Πυρηναϊκή χερσόνησο με τα κράτη, τίς πόλεις και τα ποτάμια. 2. Γιατί οί Ίσπανοί έχουν μείνει πίσω στην πρόοδο από την Εύρώπη; Γιατί οί Πορτογάλοι είναι πιό προοδευμένοι; 3. Ταξιδέψατε νοερά από τον Πειραιά στη Βαρκελώνη, άπ' εκεί στη Μαδρίτη και τό Κάδιξ, στη Λισσαβώνα, Πόρτο και Μπιλμπάο.

Η ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ (Γενική Έπισκόπηση)

Ή Έλληνική ή Βαλκανική χερσόνησος, ή Ίταλική και Πυρηναϊκή χερσόνησος βρίσκονται στα Ν της Εύρώπης και άποτελούν τη Νότια Εύρώπη. Βρέχονται και βυθίζονται μέσα στη Μεσόγειο θάλασσα. Και λέγονται μαζί με τα παράλια της Άφρικής και της Ά-

σίας, πού βρέχει ή ίδια θάλασσα, **Μεσογειακές χώρες**. Οί Μεσογειακές χώρες έχουν τò ίδιο κλίμα καί τήν ίδια σχεδόν βλάστηση. Ζεστά καί ξηρά καλοκαίρια, γλυκείς καί ήπιοι χειμώνες μέ ραγδαίες άκονόνιστες βροχές εἶναι τò **μεσογειακό κλίμα**. Τò κλίμα αὐτό ἐπικρατεῖ στά παράλια πού δέχονται τήν ἐπίδραση τῶν θαλασσινῶν ἀνέμων. Μακριά ὅμως ἀπ' αὐτά, τò ἐσωτερικό ἔχει κλίμα ξηρό τò καλοκαίρι, ψυχρό τò χειμῶνα, δηλ. ήπειρωτικό. Οί ραγδαίες βροχές μέ τὰ μικρά καί ὀρμητικά ποτάμια, πού εἶναι ἄχρηστα γιά τήν ναυσιπλοΐα, ξεπλένουν τίς ράχες τῶν βουνῶν καί ἀφήνουν ἐκεῖ γυμνοὺς βράχους. Μὲ τὰ χῶματα ὅμως πού κατεβάζουν σχηματίζουν πλοῦ-

32. Χάρτης τῶν **Μεσογειακῶν χωρῶν**.

σια βαθύπεδα καί εὐφορα Δέλτα. Ἐπειδὴ τò καλοκαίρι στά παράλια καί στοὺς κάμπους τò χορτάρι ξεραίνεται, οἱ κτηνοτρόφοι μέ τὰ γιδοπρόβάτὰ τοὺς ἀνεβαίνουν στά ὄρεινὰ μέρη πού ἔχουν χλόη. Τò χειμῶνα πάλι, πού ἐκεῖνα σκεπάζονται μέ χιόνια, κατεβαίνουν στοὺς κάμπους καί στά παραθαλάσσια. Ἔτσι στίς Μεσογειακές χώρες ἐπικρατεῖ ἡ **νομαδική κτηνοτροφία**. Ἐπειδὴ τò κλίμα εἶναι ξηρό, μόνον φυτὰ μέ φύλλα στενά, βελονοειδῆ (πεῦκα, κυπαρίσσια) ἢ τριχωτὰ καί σκεπασμένα μέ κηρώδη οὐσία (ἐλιές, πορτοκαλιές, δάφνες κλπ.) καί κάκτοι εὐδοκιμοῦν. Ἐπειδὴ καί οἱ βροχές εἶναι λίγες, τὰ φυτὰ εἶναι μικρά καί ἐπικρατοῦν οἱ θάμνοι. Τὰ ὀπωροφόρα, τὰ ἀμπέλια, τὰ δημητριακὰ πού καλλιεργοῦνται στὴν ξηρὴ καί πτωχὴ γῆ θέλουν πότισμα, καλὴ καλλιέργεια καί πολλὲς φροντίδες. Γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Μεσογείου εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἐργάζωνται, νὰ φροντίζουν, νὰ ἐπινοοῦν, νὰ γίνωνται δηλαδὴ ἐργατικοὶ καί ἐξυπνοί.

Ἡ παιχνιδιάρα γαλάζια θάλασσα μέ τὰ πολλὰ ὁμορφα νησιά τῆς τοὺς τραβάει στά ταξίδια καί γι' αὐτὸ τοὺς ἔκανε ναυτικούς καί ἐμπόρους. Ὁ σχεδὸν ἀσυνέφιαστος οὐρανός, ἡ ξάστερη ἀτμό-

σφαίρα και τὰ ζωηρά χρώματα κάνουν τὰ πράγματα νὰ φαίνονται όλοκάθαρα και τούς κατοίκους τῆς Μεσογείου νὰ αγαπούν τὴν όμορφιά και τὴν τέχνη. Γι'αὐτό ἐδῶ ἐγεννήθη ό 'Ελληνικός, Μεσογειακός πολιτισμός που ἔγινε ὕστερα παγκόσμιος. 'Από τὴν 'Αθήνα ξεκίνησαν τὰ γράμματα, ἡ σοφία και ἡ τέχνη. 'Από τὴ Ρώμη οἱ νόμοι. 'Από τὴν Παλαιστίνη ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ. 'Η Κωνσταντινούπολη κράτησε και ἄπλωσε τὸν 'Ελληνο-Χριστιανικό πολιτισμό στὴν 'Ανατολή. Τό Βατικανό στὴ Δύση και ἡ 'Ισπανία στο Νέο Κόσμο και στίς ξένες χώρες.

Μὲ τὸ ὥραίο κλίμα και τὰ ποικίλα προϊόντα, ἀλλὰ και τὰ πλούτη, που ἔκαναν μὲ τὴν ἐργασία και τὸ ἐμπόριο οἱ Μεσογειακές χώρες τῆς Ν Εὐρώπης, τράβηξαν στὰ ἀρχαῖα και μεσαιωνικά χρόνια τούς γύρω λαούς. Γι' αὐτό ἔγιναν ἐδῶ φοβεροὶ πόλεμοι και οἱ λαοὶ ἀνακατεύτηκαν πολύ. 'Η Πυρηναϊκή και ἡ 'Ιταλικὴ χερσόνησος, που προστατεύονται Β ἀπὸ μεγάλες ἀδιάβατες βουνοσειρές, ἔκαναν γρήγορα ἐνιαῖα σχετικῶς ἔθνη. 'Η 'Ελληνικὴ ὅμως χερσόνησος, ἀνοικτὴ στο βοριὰ και πολύ κοντὰ στὴν 'Ασία, ἀναστατώθηκε πολύ και γέμισε Β ἀπὸ ξένους λαούς. Αὐτοὶ ἔδιωξαν Ν τούς "Ελληνες και μόνο στίς ἡμέρες μας ἔγιναν ἐδῶ χωριστὰ ἔθνικά κράτη. Οἱ Μεσογειακές χώρες τῆς Εὐρώπης, ἰδίως ἡ 'Ιταλία και ἡ 'Ελλάδα, ἔχουν περιωρισμένους οἰκονομικούς πόρους και εἶναι πυκνοκατοικημένες. Γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὰ ἐλλείμματά τους ἀσχολοῦνται πολύ μὲ τὴ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριο, μεταναστεύουν και φροντίζουν μὲ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα και τίς φυσικὲς όμορφιές τους νὰ τραβήξουν ξένους περιηγητές.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΓΑΛΛΙΑ

Στὰ Β τῆς 'Ισπανίας και Δ τῆς 'Ιταλίας ἡ Γαλλία εἶναι μιὰ μεγάλη και πολύ πολιτισμένη χώρα. Οἱ τρεῖς πλευρές τοῦ ἐξαγωγικοῦ σχήματός της τὴν συνδέουν μὲ τίς χώρες τῆς Νοτίου και τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης μὲ στεριά. Οἱ ἄλλες τρεῖς, μὲ τὴ θάλασσα τοῦ 'Ατλαντικοῦ, τὴ Μάγξη και τὴ Μεσόγειο. Στὴ μέση σχεδόν τῆς Γαλλίας τὰ Κεντρικὰ βουνὰ (1800 μ.) ἀφίνουν Β και Δ μεγάλες πεδιάδες και βαθύπεδα. Χωρίζονται Ν ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα μὲ ἄλλη πεδιάδα, και Α ἀπὸ τίς "Αλπεις μὲ βαθιὰ στενόμακρη πεδινὴ λεκάνη. "Ετσι διακρίνομε τὴ Νοτιανατολική, τὴ Νοτιοδυτικὴ και τὴ Βόρεια Γαλλία.

α) 'Η Νοτιανατολικὴ Γαλλία ἀπλώνεται ἀπὸ τίς 'Ανατολικές

ἄκρες τῶν Πυρηναίων ὡς τὶς ψηλές "Ἀλπεῖς κι ἔχει καὶ τὸ νησί Κορσική. Βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, δροσιζεται μὲ τὶς αὖρες τῆς κι ἔχει γλυκὸ μεσογειακὸ κλίμα. Γι' αὐτὸ τὰ πεδινὰ παράλια τῆς εἶναι σκεπασμένα μὲ ἐλιές, ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ἀμπέλια. Καλ-

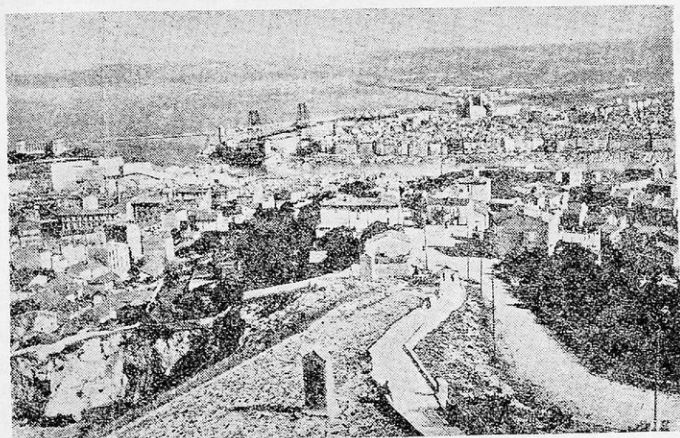
33. Χάρτης τῆς Γαλλίας.

σαλία (800) ἦταν ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀποικία. Σήμερα εἶναι ἡ δεύ-
τερη πόλη τῆς Γαλλίας καὶ τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς Μεσογείου. Χι-
λιάδες πλοῖα φεύγουν κι ἔρχονται ἀπὸ τὴν Βόρ. Ἀφρική, τὴν Ἀσία,
τὴν Αὐστραλία. Μὲ τὰ πρῶτα ὑλικά πού φέρνουν ἀπὸ τὶς ἀποικίες
ἔχει δημιουργηθῇ ἐδῶ ἀρκετὴ βιομηχανία (ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποι-
εῖα κλπ.). Κοντὰ τῆς Α εἶναι ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος Τουλὼν (135).
Πέρα Δ, εἶναι τὸ Μομπελιὲ (90), ὅπου σπούδασε ὁ Ἀδ. Κοραῆς.
Στὴ Μεσόγειο θάλασσα ἡ νήσος Κορσική, ἡ πατρίδα τοῦ Μεγάλου
Ναπολέοντος, εἶναι ὀρεινὴ. Πρωτεύουσά τῆς ἔχει τὸ Ἀγιάτιο.

Ἡ λεκάνη πού ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὶς "Ἀλπεῖς καὶ τὰ Κεντρικά
βουνὰ διασχίζεται ἀπὸ τὸν Ροδανὸ ποταμὸ (Ρών). Γεμάτη ἀπὸ ἀμπέ-
λια καὶ μουριές εἶναι πολὺ πλούσια. Ἀνατολικά τῆς, οἱ Γαλλικὲς
"Ἀλπεῖς ἔχουν ἀπότομες καὶ γυμνές κορυφές. Ἐκεῖ τὸ Λευκὸν ὄρος

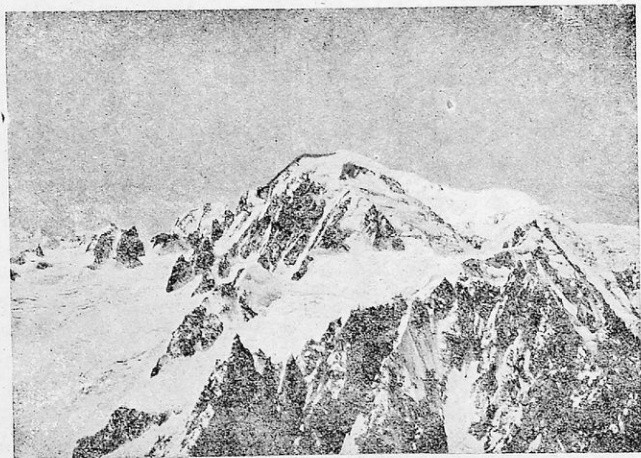
λιεργοῦνται μέδη-
μητρικά καί, ὅ-
που ποτίζονται, ἔ-
χουν κήπους μὲ
λουλούδια. Στοὺς
νότιους πρόπο-
δες τῶν "Ἀλπεων,
πλάγι στὴν Κυα-
νὴ Ἀκτὴ εἶναι ἡ
Νίκαια (220) καὶ
ἡ μικρὴ Ἡγεμονία
Μονακὸ (20). Αὐ-
τὲς ἐπεὶδὴ ἔχουν
γλυκύτατο χειμῶ-
να, ἐξάισιο κλίμα
καὶ θαυμάσιους
ἀνθισμένους κή-
πους μὲ πορτοκα-
λιές, συγκεντρώ-
νουν χιλιάδες ξέ-
νον κόσμον, πού
πηγαίνει ἐκεῖ, νὰ
κάνῃ ἐξοχή. Στὴν
παράλια, ἡ Μασ-

(4800) είναι τὸ ὑψηλότερο βουνὸ τῆς Εὐρώπης καὶ σκεπάζεται μὲ αἰώνια χιόνια. Ἡ περιφέρεια τῶν Ἀλπεων ἔχει δάση πού βγάζουν

34. Ἡ Μασσαλία.

ξυλεία, λιβάδια πού βόσκουν ἀρκετὰ γιδοπρόβατα καὶ πολλές ὕδα-

35. Τὸ Λευκὸν ὄρος στὴ Γαλλία.

τοπτώσεις. Γι' αὐτὸ ἐδῶ ἡ Γρενόμπλ (90) ἔχει ἐργοστάσια πού κάνουν

χαρτί, δερμάτινα είδη, χειρόκτια κ.λ.π. Δυτικά της λεκάνης του Ρών, οι χαμηλές πλαγιές των Κεντρικών βουνών κρύβουν στα σπλάχνα τους αρκετά σιδηροϋχα όρυκτά και γαιάνθρακες. Γι' αυτό εκεί τό **Σέντ-Έτιέν** (200) φτιάνει μηχανές, όπλα κλπ. Στη μέση της λεκάνης ή **Λυών** (600) είναι ή τρίτη πόλη της Γαλλίας, ή πρώτη πόλη και τό κέντρο της Γαλλικής μεταξοβιομηχανίας, κι έχει αρκετά χημικά έργοστάσια. Έδω συμβάλλει ό παραπόταμος του Ροδανού **Σών**. Αυτός διαρρέει στενή κοιλάδα γεμάτη άμπέλια, που κάνουν κοντά στην **Ντιζόν** τό περίφημο κρασιά της **Βουργουνδίας**. Άνατ., στους πρόποδες της δασωμένης βουνοσειράς του **Γιούρα**, ή **Μπενζανσόν** είναι ή πόλη της Γαλλικής ώρολογοποιίας. Διώρυγες έδω κοντά συνδέουν τόν Σών με τόν ποταμό **Ρήνο** Α και με τόν **Σηκουάνα** ποταμό Δ.

β) **Η Νοτιοδυτική Γαλλία** άπλώνεται από τις πλαγιές των Πυρηνάίων και των Κεντρικών βουνών ως τόν Άτλαντικό κι έχει μεγάλες πεδιάδες. Οί ζεστοί θαλασσινοί άνεμοι, που έρχονται από τόν ώκεανό γεμάτοι ύδρατμούς, φέρνουν άφθονες, σιγανές και ποτιστικές βροχές. Μεγάλα ποτάμια, ό **Γκαρών** από τά δασωμένα Πυρηνάια και ό **Λουάρ** (Λείγερ), ό μακρύτερος γαλλικός ποταμός, από τά Κεντρικά βουνά, τις ποτίζουν. Στις έκβολές τους μεγάλες παλίρροιες παίρνουν τά χώματα, όπως και σ' όλους τούς ποταμούς του Άτλαντικού. Έτσι σχηματίζονται εκεί μεγάλα και μακριά σάν χωνιά στόμια, οί ποταμόκοιποι. Τεχνητά δάση από πεύκα στη νότ. παραλία του Γκαρών στο **Γασκωνικό** κόλπο έμποδίζουν τούς λόφους της άμμου, τούς θίνες, που κινεί ό άνεμος, νά προχωρήσουν στο έσωτερικό. Άνάμεσα στα δασωμένα Πυρηνάια και τά Κεντρικά βουνά τό βαθύπεδο του Γκαρών είναι γόνιμο από τις προσχώσεις του, κι έχει γλυκούς χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια. Έχει πολλά όπωροφόρα δένδρα, άμπέλια, καρδιές, καστανιές και καλλιιεργείται στο έσωτερικό με σιτηρά. **Η Τουλούζη** (270) στη διώρυγα της **Μεσημβρίας**, που ένώνει τόν Γκαρών με τόν Ροδανό, είναι μεγάλη άγροτική άγορά κι έχει μεγάλους άλευρόμυλους. Τά πάρα πολλά άμπέλια στην περιοχή του Γκαρών κάνουν περίφημο σκούρα, κόκκινα κρασιά. Τό **Μπορντώ** (250) στις έκβολές του ποταμού, είναι γι' αυτό, τό μεγαλύτερο κρασολίμανο της Γαλλίας. Με τά άποικιακά προϊόντα (φυστικά άράπικα, φοινικόλαδο κλπ.) που έρχονται από τη Γαλλική Δυτ. Άφρική έδω, έχει μεγάλα σαπωνοποιεία και έλαιουργεία.

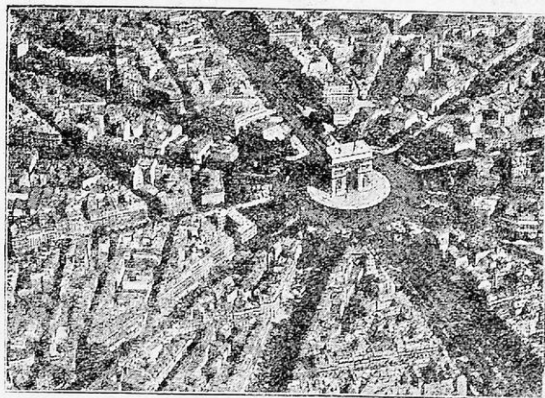
Τό βαθύπεδο του Λουάρ ποταμού Β, είναι στο έσωτερικό εύφορώτατο. Καλλιιεργείται καλά με σιτηρά, κοκκινογούλια για ζάχαρη και δίνει πολλά είσοδήματα. Έκει ή **Όρλεάνη** είναι άγροτική άγορά. Τά όροπέδια των Κεντρικών βουνών, **Όβέρν**, έχουν σβυστά ήφαι-

στεια και ιαματικές πηγές στο Βισύ (100). Καλλιεργούνται με πατάτες, σίκαλη· έχουν κτηνοτροφία και πετροκάρβουνο. Γι' αυτό εδώ το **Κλερμόν-Φεράντ** (100) κατεργάζεται το καουτσούκ, που έρχεται από τις Γαλλικές αποικίες. Τα παράλια είναι φτωχά σε γόνιμο έδαφος. Χάρis όμως στις άφθονώτατες ποτιστικές βροχές σκεπάζονται με χλοϊσμένα λιβάδια και τρέφουν πολλά μεγάλα ζώα. Ή **Νάντη** (200) και το **Σέν-Ναζέρ** (50) στις έκβολές του Λουάρ έχουν ναυπηγεία, σαπωνοποιεία και εργοστάσια, που κάνουν κονσέρβες τὰ άφθονά ψάρια που ψαρεύονται στον Άτλαντικό.

γ) Ή **Βόρεια Γαλλία**. Απλώνεται Β από τον Λουάρ έως τὰ **Βόσκια βουνά** Α και είναι ή πλουσιότερη περιοχή της Γαλλίας. Δέχεται από τη θάλασσα άφθονώτατες κανονικές και ποτιστικές βροχές, κι έχει, ιδίως στα παράλια, κλίμα πολύ ύγρo. Ο **Σηκουάνας (Σέν)**, ο κανονικότερος σε νερά ποταμός, ποτίζει το μεγαλύτερο γαλλικό λεκανοπέδιο και το κάνει εύφορώτατο. Ήπειδή είναι γονιμότατο από τις προσχώσεις και καλλιεργείται άριστα, παράγει άφθονώτατα σιτηρά, λαχανικά και κοκκινογούλια για ζάχαρη. Τα παράλια και οί χερσόνησοι της **Βρετάνης** και της **Νορμανδίας** δέχονται από τον ώκεανό διαρκείς βροχές και έχουν πολύ ύγρo κλίμα. Γι' αυτό σκεπάζονται από άπέραντα λιβάδια γεμάτα άφθονώτατη χλόη, όπου βόσκουν χιλιάδες μεγάλα ζώα, άλογα και βόδια. Στις άκτες της Νορμανδίας το **Χερβούργο** και ή **Βρεστή** στη Βρετάνη είναι πολεμικοί ναύσταθμοι.

Στη μέση του λεκανοπεδίου και στις όχθες του ποταμού Σηκουάνα είναι το **Παρίσι** (4 εκ.), ή πρωτεύουσα της Γαλλίας. Ο πλώτος Σηκουάνας με τους παραποτάμους του **Μάρνη** κ.ά. και τις διώρυγες που τον συνδέουν μ' άλλους τους ποταμούς της Γαλλίας. Οί σιδηρόδρομοι και τ' αυτοκίνητα που έρχονται απ' όλα τὰ μέρη της χώρας συγκεντρώνουν στο Παρίσι πολλά βιομηχανικά προϊόντα και τὰ στέλνουν σ' όλες τις χώρες. Χιλιάδες τεχνίτες στα μεγάλα έργαστήριά του ράβουν ωραιότατες ένδυμασίες, φτιάνουν γυναικεία είδη και στολίδια και κάνουν το Παρίσι την πρωτεύουσα της μόδας όλου του κόσμου. Από τον ύψηλότατο πύργο του **Άιφελ** ή τη μεγαλόπρεπη **Άψίδα του Θριάμβου** ή άποψη είναι θαυμασία. Ο ποταμός Σηκουάνας που διασχίζει την πόλη με τις 27 γέφυρες, οί λεωφόροι που σαν άκτίνες άστρου ξεκινάνε από την Άψίδα του Θριάμβου για τὰ άκρα του Παρισιού· οί καταπράσινοι κήποι, οί όμορφες πλατείες με τὰ άγάλματα και τὰ ωραιότατα κτίρια κάνουν το Παρίσι μιá από τις ωραιότερες πόλεις του κόσμου. Οί πολλές άνώτατες σχολές του, τὰ πλούσια μουσειά του (**Λούβρο**), οί μεγάλες βιβλιοθήκες, τὰ θέατρά του κάνουν το Παρίσι πόλη των γραμμάτων και των τεχνών, «πόλη

του φωτός». 'Η Ρουέν στον Κάτω Σηκουάνα έχει βιομηχανία ύφασμάτων. 'Η Χάβρη (170) στίς έκβολές του ποταμού είναι τὸ μεγαλύτερο γαλλικὸ λιμάνι τοῦ 'Ατλαντικοῦ. 'Απ' ἐδῶ ξεκινᾶνε τὰ μεγάλα ὑπερωκεάνια γιὰ τὴ Βόρ. 'Αμερική.

36. Παρίσι. 'Η ἀψίδα τοῦ Θριάμβου καὶ οἱ γύρω δρόμοι.

'Η βόρεια πεδινὴ περιοχή πρὸς τὴν παραλία ἔχει μεγάλη κτηνοτροφία καὶ καλλιεργεῖται μὲ λινάρι. 'Εχει ἀκόμη πρὸς τὰ βουνὰ "Αρδενα πολὺ σίδηρο καὶ πετροκάρβουνο. Γι' αὐτὸ ἐδῶ ἡ Δίλλη (200) ἔχει μεγάλη μεταλλουργικὴ καὶ ὑφαντουργικὴ βιομηχανία. 'Απὸ τὸ Καλαί, στὸ στενὸ τῆς Μάγχης καὶ τὴν Δουνκέρκη, τὰ πλοῖα πηγαίνουν, σὲ 3/4 τῆς ὥρας, τοὺς ταξιδιώτες ἀπέναντι στὴν 'Αγγλία. 'Η ΒΔ αὐτὴ Γαλλία, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ὑγρὴ, δὲν ἔχει ἀμπέλια. 'Ανατολ. ὅμως, στὴν Καμπανία, τὸ κλίμα εἶναι ξηρότερο. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ καλλιεργοῦνται στὰ προσήλια μέρη ἀμπέλια ποὺ κάνουν τὰ περίφημα ἀφρώδη κρασιά (σαμπάνια). ΒΑ, ἡ Λωραίνη ποὺ συνορεύει μὲ τὰ "Αρδενα ἔχει πολὺ σίδηρο καὶ πετροκάρβουνο. 'Εδῶ τὸ Νανσύ εἶναι σπουδαῖο κέντρο μεταλλουργίας. Μετὰ τὰ δασωμένα βουνὰ Βόσγια (Βόζ) ἡ πεδινὴ 'Αλσατία ἔχει γλυκὸ κλίμα. 'Ο μεγάλος ποταμὸς Ρήνος ποὺ τὴν ποτίζει τὴν κάνει εὐφορώτατη καὶ χωρίζει ἐδῶ τὴ Γαλλία ἀπὸ τὴ Γερμανία. Κοντὰ στίς ὄχθες του τὸ Στρασβοῦργο (200) εἶναι βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλη. Ν ἡ Μυλούζη ἔχει βιομηχανία ύφασμάτων.

Οἰκονομικὴ ζωὴ. Πεδινὴ ἡ μισὴ Γαλλία ἔχει κλίμα εὐκρατο, πολλὰς βροχὰς καὶ καλλιεργεῖται ἄριστα. Εἶναι χώρα κυρίως γεωργικὴ καὶ μοιάζει σὰν κῆπος. Αὐτάρκης στὰ σιτηρὰ καὶ στ' ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου στὰ κρασιά. Μὲ τὰ πολλὰ πεδινὰ καὶ ὄρεϊνὰ λιβάδια τῆς τρέφει πάμπολλα μικρὰ καὶ μεγάλα ζῶα καὶ ἔχει πολὺ προοδευμένη κτηνοτροφία. Τὰ μεγάλα ὄρυχεται μὲ σιδηροῦχα ὄρυκτά, ἰδίως στὰ Β, τὴν κάνουν τὴν πρώτη

χώρα της Εύρώπης στο σίδηρο. Ἡ Γαλλία ἔχει λιγοστά πετροκάρβουνα. Χάρης ὅμως καί στίς ὑδατοπτώσεις της ἔχει ἀρκετὴ βιομηχανία, πού κατεργάζεται τὰ ὀρυκτά της, τὰ βιομηχανικά της φυτά, τὰ πρῶτα ὑλικά τῶν ἀποικίων της, τὰ ψάρια τῶν θαλασσῶν της. Ἔτσι ἔχει μεταλλουργεῖα, ναυπηγεῖα, μεγάλα κλωστοῦφαντουργεῖα. Εἶναι πρώτη στὴ μεταξοβιομηχανία, στὰ γυναικεῖα εἶδη καὶ στὰ κοσμήματα, ἔχει ἀρκετὰ κονσερβοποιεῖα καὶ ἐλαιουργεῖα. Τὰ ποτάμια της, πού εἶναι ὄλα πλωτά, ἐνώνονται μὲ πολλὲς διώρυγες καὶ συνδέουν τὴ Μεσόγειο μὲ τὸν Ἀτλαντικό. Οἱ πολλὲς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κάνουν τὸ Παρίσι σταυροδρόμι τῆς Εύρώπης καὶ ἐνώνουν τὴν Γαλλία μὲ ὅλη τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο. Ἔτσι ἡ Γαλλία ἔχει ἀριστη συγκοινωνία. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐμπόριό της εἶναι πολὺ προοδευμένο. Ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ της ναυτιλία ἐνώνει τὰ λιμάνια τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τίς μεγάλες καὶ πλούσιες ἀποικίες, πού ἔχει ἡ Γαλλία στὴ Βόρ. καὶ Δυτ. Ἀφρική, στὴν Ἰνδοκίνα τῆς Ἀσίας κλπ. Γιατὶ ἡ Γαλλία εἶναι τὸ δεύτερο μετὰ τὴν Ἀγγλία ἀποικιακὸ κράτος τοῦ κόσμου. Ἡ Γαλλία εἰσάγει πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία της (κάρβουνο, πετρέλαιο, καουτσούκ, βαμπάκι, μαλλιά κ.ἄ.) καὶ ἐξάγει ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας, μηχανές, αὐτοκίνητα, σίδηρο, κρασιὰ κλπ. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀγοράζει καπνὰ, κρασιὰ, λάδια, σύκα, σμύριδα καὶ πουλάει ὑφάσματα, μηχανές, φάρμακα, βιβλία, εἶδη μόδας, βακαλάο κλπ.

Πολιτισμός, πληθυσμός καὶ κράτος. Ἀνοικτὴ σὲ δυὸ μεγάλες καὶ σπουδαῖες θάλασσες, τὴ Μεσόγειο καὶ τὸν Ἀτλαντικό, ἡ Γαλλία ἔχει καὶ εὐκολες συγκοινωνίες μὲ ὅλες τίς γειτονικὲς χώρες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἦταν ὁ τόπος ὅπου πέρασαν πολλοὶ λαοὶ καὶ συναντήθηκαν πολλοὶ πολιτισμοί. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Γαλλίας **Κέλτες, Γαλάτες** ἐξερωματώθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Γι' αὐτὸ ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα εἶναι θυγατέρα τῆς Λατινικῆς. Ἀνακατεμένοι, ὕστερα ἀπὸ τὴ διάλυση τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Γαλάτες μὲ Γερμανικὲς φυλές (τοὺς **Φράγκους**), πού ἦρθαν ἀπὸ τὰ ΒΑ, καὶ μὲ τοὺς **Νορμανδούς**, πού μπῆκαν ἀπὸ τὴ θάλασσα, σχημάτισαν γρήγορα ἕναν λαό. Ἐπειδὴ εἶχαν πλούσιο ἔδαφος, εὐκρατο κλίμα καὶ καλὴ συγκοινωνία ἔμειναν ὅλοι στὸν τόπο κι ἔκαναν ἕνα ἔθνος, ἕνα κράτος, τὴ Γαλλία. Ἀνοικτὴ στὸ Μεσογειακὸ Ἑλληνολατινικὸ πολιτισμὸ καὶ μὲ ἐπιρροὲς ἀπὸ τοὺς ΒΑ Γερμανικοὺς λαοὺς ἡ Γαλλία ἔγινε πολὺ πολιτισμένη. Τὸ 1789 μὲ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ἔγινε καὶ ἡ μητέρα τῆς νέας Εὐρωπαϊκῆς Δημοκρατίας. Ἡ Γαλλία, ἂν καὶ εἶναι μεγάλη (551 χιλ. τετρ. χιλμ. ἔκταση), τρέφει σχετικῶς λιγότερο πληθυσμὸ ἀπὸ τὰ γειτονικά της κράτη. Οἱ Γάλ-

λοι δὲν κάνουν πολλά παιδιά καὶ γι'αυτό ὁ πληθυσμός τους δὲν αὐξάνει. Σήμερα ἡ Γαλλία ἔχει 40,5 περίπου ἑκατ. κατοίκους καὶ δέχεται πολλοὺς ξένους ἐργάτες ἀπὸ τὶς γειτονικὲς χώρες. Στὰ τελευταῖα χρόνια εἶχε μὲ τὴ Γερμανία, γιὰ τὴν **Ἀλσατία** καὶ τὴ **Λωρραίνη**, φοβεροὺς πολέμους ποὺ ἔγιναν παγκόσμιοι καὶ ἔκαναν μεγάλες καταστροφές στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν κόσμο. Σήμερα, πλούσια καὶ δυνατὴ ἀκόμη ἡ Γαλλία μὲ τὸ μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος της, εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου. Οἱ **Γάλλοι** εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί. Εὐγενικοί, ἑξυπνοὶ καὶ μὲ ξάστερη σκέψη, ἐργατικοὶ καὶ οἰκονόμοι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους λαοὺς στὴν πρόοδο καὶ στὸν πολιτισμό.

Ἀσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε τὴ Γαλλία μὲ τὰ ποτάμια καὶ τὶς πόλεις της. 2. Ταξιδέψατε νοερά ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴ Μασσαλία καὶ ἀπ' ἐκεῖ στο Παρίσι — Χάβρη.

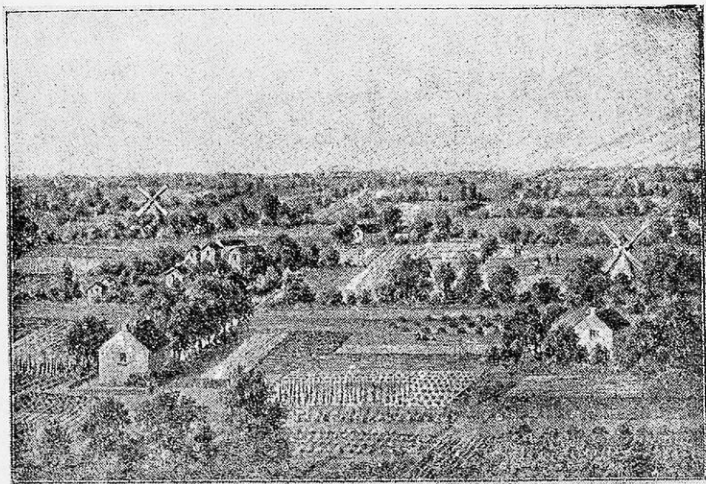
2. ΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

Στὰ βόρεια τῆς Γαλλίας τὸ μικρὸ ἀλλὰ πλούσιο **Βέλγιο** εἶναι πολὺ πυκνοκατοικημένο. Ἀπλώνεται ἀπὸ τὰ "Ἀρδενὰ βουνὰ ἕως τὴ **Βόρεια Θάλασσα**. Σκεπασμένο μὲ πεδιάδες ἐνώνει τοὺς Γαλλικοὺς κάμπους μὲ τὴ μεγάλη βόρεια Εὐρωπαϊκὴ πεδιάδα. Ἡ θέση του αὐτὴ, εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ συγκοινωνία, ὑπῆρξε πάντοτε δρόμος γιὰ τὶς εἰσβολές τῶν γειτόνων.

α) Τὰ "Ἀρδενὰ βουνὰ χαμηλὰ (400 - 700 μ.) εἶναι ἀποστρωγγωλωμένα καὶ ἔχουν δριμύ χειμῶνα. Σκεπάζονται μὲ δάση ἀπὸ βελανιδιές καὶ τὰ λιβάδια τῶν ὄροπεδίων τους τρέφουν ἄλογα, πρόβατα καὶ χοίρους. Ἐπειδὴ εἶναι πτωχὰ, ἔχουν λίγους κατοίκους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ **Μαΐζη** ποταμοῦ, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ διασχίζει μὲ τοὺς παραποτάμους του τὸ μέσο Βέλγιο.

Στοὺς βόρ. πρόποδες τῶν Ἀρδενῶν τὸ ἔδαφος κρύβει στὰ σπλάχνα του θησαυροὺς ὀλόκληρους ἀπὸ πετροκάρβουνο, σίδηρο, μολύβι, κασσίτερο κ.ἄ. ὀρυκτά. Τὰ πλουσιότατα αὐτὰ στρώματα τῶν ὀρυκτῶν ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ Γαλλία, σχηματίζουν μιὰ μακριὰ ζώνη καὶ συνεχίζονται ὡς τὴ Δυτ. Γερμανία. Χιλιάδες ἐργάτες βγάζουν ἐδῶ ἀπὸ τὴ γῆ τὸ κάρβουνο καὶ τὰ πλούσια μεταλλεύματα. Μεγάλαι ὑψιβάμεινα καὶ πάμπολλα ἐργοστάσια ὑψώνουν τὶς καπνοδόχους τους σ' ὅλη τὴν περιοχὴ. Καθαρίζουν, λιώνουν τὰ σιδηρομεταλλεύματα καὶ φτιάνουν λαμαρίνες, μακριὰ σίδερα γιὰ οἰκοδομές, μηχανές, βαγόνια, ὅπλα κλπ. "Ἄλλα ἐργοστάσια κάνουν ἀπὸ τὸ λεπτότατον ἄμμο καὶ τὴν πορσελάνη τζάμια, κρύσταλλα, γυαλικά, πιάτα. Ἐδῶ ἡ **Λιέγη** (500) εἶναι μεγάλο κέντρο μεταλλουργίας.

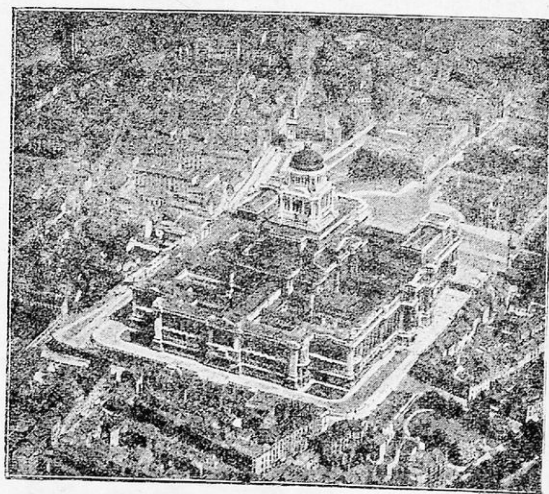
β') Ἡ πεδινὴ χώρα, ποὺ ἀπλώνεται Β ἀπὸ τὴ λοφώδη περιοχὴ τῶν ἀνθρακωρυχείων, εἶναι στρωτὴ, ὁμαλὴ. Ὅσο προχωρεῖ Β χαμηλώνει, γιὰ νὰ φτάσῃ στὰ παράλια τὸ ἐπίπεδο τῆς θάλασσας. Ἐκεῖ ἀμμώδεις λόφοι, θίνες καὶ ψηλὰ τεχνικὰ ἀναχώματα ἐμποδίζουν τὴν Βόρεια θάλασσα νὰ πλημμυρίσῃ μὲ τὶς παλirroιές της τὴν πεδιάδα. Τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ, πολὺ βροχερὸ καὶ ἥπιο, δηλ. ὠκεάνειο. Τὸ γόνιμο ἀπὸ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν Ἑσκῶ καὶ Μαίξη ἔδαφος καλλιεργεῖται μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια. Δημητριακὰ, κοκινόγούλια γιὰ

37. Τὸ μέσο Βέλγιο εἶναι ὁλόκληρο καλλιεργημένο.

ζάχαρη, λινάρι, καπνὰ δίνουν πλούσια εἰσοδήματα. Δένδρα, λαχανικά καὶ λουλούδια κάνουν τὸ μέσο Βέλγιο ἕναν ἀπέραντο κῆπο. Οἱ κομφῆς ἀγροτικές κατοικίες στὰ ἀγροκτῆματα τῆς πεδιάδας εἶναι ὠραίες. Τὰ παραλιακὰ ὑγρὰ ἐδάφη εἶναι καταπράσινα ἀπὸ λιβάδια καὶ τρέφουν πολλὰ μεγάλα ζῶα. Στὴ μέση τῆς χώρας οἱ Βρυξέλλες (1000) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βελγίου. Μὲ τὶς ἀνώτατες σχολές της, τὰ ὠραῖα κτίρια, τὶς δαντέλες καὶ τὰ εἶδη πολυτελείας εἶναι σωστὸ «μικρὸ Παρίσι». Ἡ Γάνδη (435) ἔχει μεγάλα ὑφαντουργεῖα. Ἡ Ἀμβέρσα (770) στὶς ἐκβολές τοῦ Ἑσκῶ, εἶναι τὸ πρῶτο ἐξαγωγικὸ λιμάνι τοῦ Βελγίου. Ἐξυπηρετεῖ ὄχι μόνον τὸ Βέλγιο, ἀλλὰ καὶ τὴ Β. Γαλλία καὶ Δ. Γερμανία καὶ εἶναι τὸ δεύτερο λιμάνι τῆς Ἑπρωτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Ὁστάνδη στὰ παράλια εἶναι ὠραία λουτρόπολη.

Οικονομική ζωή και πληθυσμός. Ἐπειδὴ τὸ Βέλγιο ἔχει πολλὰ ὀρυκτά, μεγάλη βιομηχανία, προοδευμένη γεωργία καὶ κτηνοτροφία καὶ πολὺ ἐργατικούς κατοίκους, ἔχει πυκνότετο πληθυσμό. Μικρότερο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία, μὲ ἔκταση 30,5 χιλ. τετρ. χιλμ., ἔχει περισσότερους κατοίκους ἀπὸ ὁλόκληρο τὴν Ἑλλάδα, 8,5

38. Οἱ Βρυξέλλες.

ἐκ. Τὸ Βέλγιο ἔχει τὸ πυκνότερο σιδηροδρομικὸ δίκτυο τοῦ κόσμου καὶ πολλὰς διώρυγες. Τὸ ἐμπόριό του, χάρις στὴ θέση του ἀνάμεσα στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ καὶ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τὴ μεγάλη βιομηχανία του, εἶναι μεγάλο. Ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ πλούσια ἀποικία του τὸ Βελγικὸ Κογκό, ποὺ ἔχει στὴν Ἀφρικὴ, εἰσάγει γιὰ

τὰ ἐργαστάσιά του πρώτα ὑλικά (καουτσούκ, χαλκὸ, οὐράνιο, πολυτίμα ξύλα κλπ). Τὸ Βέλγιο ἐξάγει μηχανές, σίδερα, χρώματα, φάρμακα, ὑφάσματα, ποὺ ἀγοράζομε καὶ μεῖς. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παίρνει καπνὰ, κρασιά, σταφίδες κλπ.

Ἀνάμεσα στὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία τὸ Βέλγιο ἔγινε κράτος τὸν περασμένο αἰῶνα, τὸ 1830. Οἱ κάτοικοί του, χριστιανοὶ καθολικοὶ, ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φυλές. Τοὺς Βαλλόνους ποὺ κατοικοῦν ΝΑ καὶ μιλοῦνε Γαλλικά, καὶ τοὺς Φλαμανδοὺς ποὺ κατοικοῦν ΒΔ καὶ μιλοῦνε Γερμανικὴ διάλεκτο. Στὰ 1914-18 καὶ 1940-45 τὸ Βέλγιο, ποὺ εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ὑπέφερε ἄρκετά. Τώρα ὅμως εἶναι μία ἀπὸ τίς εὐτυχισμένες χώρες τῆς Εὐρώπης.

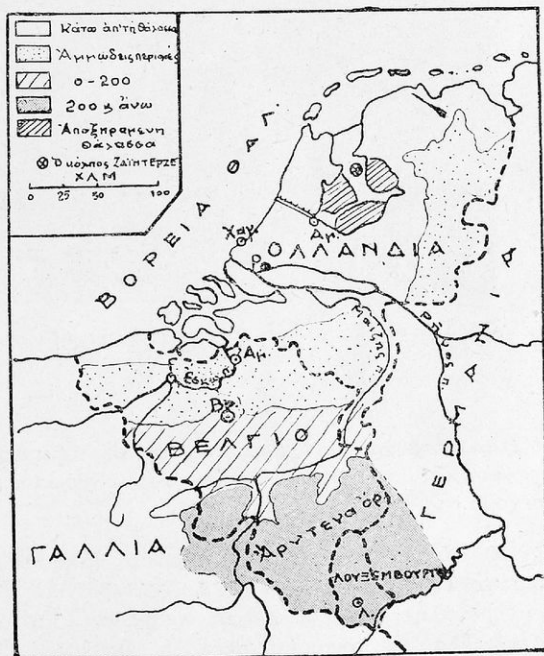
Τὸ Λουξεμβούργο στὰ ΝΑ τοῦ Βελγίου εἶναι ἀνεξάρτητο Δουκάτο. Πολὺ μικρό, ἴσο σχεδὸν μὲ τὴν Ἀττικὴ, μὲ ἔκταση 2585 τετρ. χιλμ., κατοικεῖται ἀπὸ 305 χιλ. κατοίκους. Ἔχει πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου καὶ σπουδαία μεταλλουργικὴ βιομηχανία. Ἀπὸ τὰ 1922 ἔχει τελωνειακὴ ἔνωση μὲ τὸ Βέλγιο. Δὲν πληρώνει δηλ.

σ' αυτό τελωνειακούς δασμούς για τὰ ἐμπορεύματά του. Στὰ 1946 μπήκε στὴν τελωνειακὴ αὐτὴ ἔνωση καὶ ἡ **Ὁλλανδία**. Ἔτσι σχηματίστηκε σήμερα ἕνας δυνατὸς οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς ποὺ λέγε-
ται **Μπενελούξ** (= Βέλγιο - Ὁλλανδία - Λουξεμβούργο).

3. Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ (Κάτω χώρες)

Ἡ Ὁλλανδία στὰ Β τοῦ Βελγίου εἶναι συνέχειά του. Λίγο με-
γαλύτερη ἀπ' αὐτό, εἶναι τὸ πιὸ πυκνοκατοικημένο κράτος τοῦ κό-

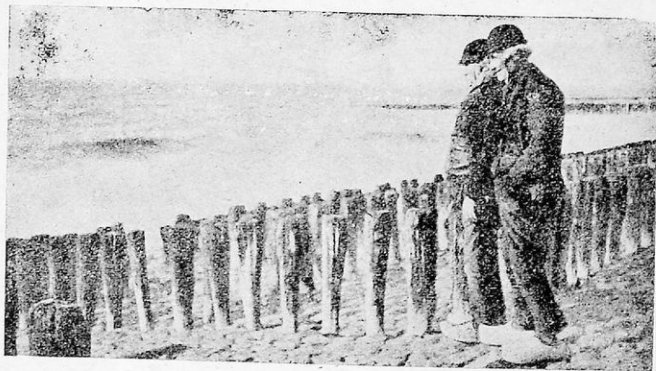
σμου. Τὸ ἔδαφός
της εἶναι ὁλό-
κληρο πεδινὸ καὶ
πολὺ ἀπ' αὐτὸ
βρίσκεται χαμη-
λότερα ἀπὸ τὸ
ἐπίπεδο τῆς θά-
λασσας. Ἀπο-
τελεῖται: α) Ἀ-
πὸ τὶς προσχώ-
σεις ποὺ ἔστρω-
σαν στὰ παρά-
λια τῆς **Βόρειας**
θάλασσας οἱ πο-
ταμοὶ **Ρήνος** καὶ
Μαίζης ποὺ ἐκ-
βάλλουν ἐκεῖ. β)
Ἀπ' τὰ πολλὰ
γύρω μικρὰ νη-
σιά γ) ἀπὸ τὰ ἐ-
δάφη ποὺ κέρδι-
σαν ἀπὸ τὴ θά-
λασσα καὶ πα-
λεύουν νύχτα-
μέρα νὰ διατη-
ρήσουν οἱ Ὀλ-
λανδοί.

39. Χάρτης τῶν χωρῶν τοῦ **Μπενελούξ**
(Βελγίου, Ὁλλανδίας, Λουξεμβούργου).

Κάτω, χαμηλότερα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς θάλασσας, τὰ ἐδάφη
αὐτὰ ἔδωσαν στὴν Ὁλλανδία τὸ ὄνομα **Κάτω Χώρες**. Ἔτσι ἡ
χώρα χωρίζεται στὴν **Ἄνω Ὁλλανδία**, ποὺ εἶναι ψηλότερη ἀπὸ τὸ
ἐπίπεδο τῆς θάλασσας καὶ στὴν **Κάτω Ὁλλανδία**, ποὺ εἶναι χα-
μηλότερη.

Οί πολλοί ύδρατμοί από τη Βόρεια Θάλασσα σκεπάζουν, τις περισσότερες μέρες του χρόνου, τόν ούρανό της 'Ολλανδίας καί κά-
νουν τό κλίμα πολύ ύγρό. Βρέχει 200 ήμέρες τό χρόνο άδιάκοπα,
σιγανά, ποτιστικά. Γι' αυτό τά ποτάμια Ρήνος καί Μαιζης έχουν έδω
πολλά νερά. Πλωτά καί ήσυχα κυλάνε άργά, χωρίζονται σέ πολλούς
βραχίονες, συνδέονται μέ πάμπολλες διώρυγες, αλλά τό χειμώνα
είναι έπικίνδυνα, γιατί πλημμυρίζουν. Τό κλίμα, γενικά ήπιο, γίνεται

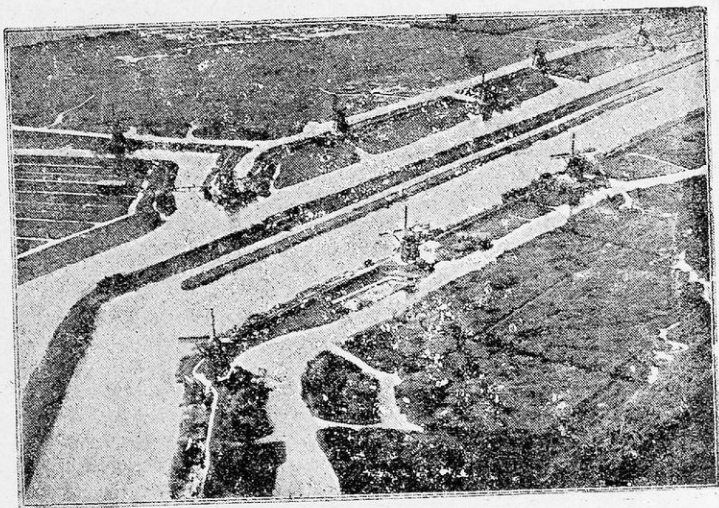

40. 'Ολλανδοί μέ τά ξύλινα παπούτσια τους μπροστά στά άτελείω-
τα από ξύλινους πασσάλους φράγματα, πού έχουν φτιάσει για
νά προστατεύσουν τόν τόπο τους από τίς θαλάσσιες πλημμύρες.

τό χειμώνα ψυχρό από τούς άνέμους της Κεντρικής Εύρώπης. Τότε
ποτάμια καί διώρυγες παγώνουν καί οί άνθρωποι μέ τά αυτοκίνητα
τρέχουν στους πάγους.

α) Κάτω 'Ολλανδία. 'Η Βόρεια θάλασσα έχει μεγάλες πα-
λίρροιες. Τά νερά της κάθε έξι ώρες άνεβαίνουν στή στεριά, σκεπά-
ζουν μεγάλη έκταση κι έπειτα τραβιώνται πάλι. Κάποτε όμως ή
πλημμυρίδα της τρικυμίας σκεπάζει άπέραντες έκτάσεις. "Ετσι ή
Βόρεια Θάλασσα σχημάτισε στήν 'Ολλανδία τόν κόλπο Ζοϊντεροζέ,
πού ήταν άλλοτε λίμνη. Για νά προστατεύσουν τόν λιγιστό τόπο
τους από τίς παλίρροιες οί 'Ολλανδοί, έχουν κάνει στή παραλία
άνάμεσα στους θίνες ίσχυρά, πλατιά καί ψηλά προχώματα. 'Ανα-
χώματα έχουν καί στά ποτάμια, για νά μη πλημμυρίζουν. Οί 'Ολ-
λανδοί άγωνίζονται συνεχώς νά προστατεύσουν τόν τόπο τους από
τά νερά της θάλασσας καί τών ποταμών. 'Αλλά καί νά άποξηρά-
νουν τό έδαφος καί νά ξανακερδίσουν τή χαμένη γη, πού πλημму-

ρίζει. "Απειρες άντλίες, πού κινούνται με τὰ φτερά λίγων τώρα άνε-
μομύλων και με ήλεκτρισμό, άδειάζουν τὰ νερά στις διπλανές διώ-
ρυγες. "Άλλοτε οί άνεμόμυλοι αὐτοί, πολλοί καθώς ήσαν, με τὰ
άσπρα τους πανιά πού γυρνοῦσαν πάνω από την καταπράσινη γή,
παρουσίαζαν ένα ωραιότατο θέαμα. "Ετσι οί 'Ολλανδοί κατόρθωσαν
νά κερδίσουν από τή θάλασσα και νά προστατεύσουν τήν Κάτω
'Ολλανδία. Τώρα καταγίνονται νά άποξηράνουν τὸ μεγάλο κόλπο
τοῦ Ζοϊντερζέ. Στὰ 1932 έφραξαν τήν είσοδό του μ' ένα μακρότατο

41. Στην Κάτω 'Ολλανδία άντλίες άδειάζουν αδιάκοπα τὰ νερά
στις διπλανές διώρυγες.

44 χλμ. και πλατύτατο φράγμα. "Ως τώρα έχουν άποξηράνει μιά
έκταση ίση με τή μισή Κρήτη.

Γονιμότατο από τις προσχώσεις τών ποταμών και ύγρότατο τὸ
έδαφος τής Κάτω 'Ολλανδίας καλλιεργείται με λαχανικά, καλλωπι-
στικά φυτά κι έχει μεγάλους κήπους με λουλούδια. Πλουσιότατα σε
χορτάρι και με κτηνοτροφικά φυτά καλλιεργημένα λιβάδια τρέφουν
έκατοντάδες χιλιάδες μεγάλα ζώα και χοίρους. 'Εδῶ βόσκουν οί με-
γαλόσωμες και πολύ γαλακτοφόρες 'Ολλανδικές άγελάδες. Με τὸ
περίφημο γάλα τους γίνονται τὰ περίφημα κίτρινα στρογγυλά τυριά,
τὰ βούτυρα και τὰ συμπυκνωμένα σε κουτιά γάλατα, πού στέλνον-
σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Πλούσια ή Κάτω 'Ολλανδία είναι πυκνοκατοικημένη. Το **Ρότερνταμ** (660) στις έκβολές του ποταμού Ρήνου, είναι ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Εύρωπης. 'Επειδή εξυπηρετεί όλη την πλούσια περιοχή που διαρρέει ο Ρήνος ποταμός, έχει μεγάλη κίνηση. Το **"Αμστερνταμ** (820) στον κόλπο του Ζόϊντερζέ, συνδέεται με διώρυγα με τη Βόρεια θάλασσα. Είναι μεγάλη αγορά καφέ και καπνών, έχει μεγάλη ζαχαροποιεία και άλλα εργοστάσια που κατεργάζονται τα άποικιακά προϊόντα κακάο, κινίνη, μπαχαρικά, καφέ, βαμπάκια κλπ., που φέρνουν έδω από τις πλούσιες 'Ολλανδικές άποικίες τα 'Ολλανδικά πλοία. Οι άριστοι τεχτίτες του κατεργάζονται τα διαμάντια. Στην παραλία ή **Χάγη** (550) είναι ή πρωτεύουσα της 'Ολλανδίας. 'Εδώ έδρεύει το Διεθνές Δικαστήριο που λύνει τις διαφορές των Κρατών.

Χιλιάδες άλιευτικά πλοία γυρίζουν την πλουσιότατη σέ ψάρια Βόρεια θάλασσα και ψαρεύουν τις ρέγγες, τα στρείδια κλπ. που στέλνονται σ' όλο τον κόσμο.

β) **"Η. "Ανω 'Ολλανδία** έχει έδαφος πτωχότερο και προς τα Ν λίγα άνθρακωρυχεία. Α έχει επίσης αρκετά έλη και μερικά δάση. Το έδαφός της άμμουδερό καλλιεργείται με σιτηρά, σίκαλη, βρώμη κι έχει λιβάδια για κτηνοτροφία. **"Η "Ανω 'Ολλανδία** είναι άραιότερα κατοικημένη από την Κάτω 'Ολλανδία και σπουδαιότερη πόλη έχει την **Ουτρέχτη** (180).

Κάτοικοι και οικονομική ζωή. Οι 'Ολλανδοί, έπειδή ζουν στα νερά και παλεύουν αδιάκοπα με τη θάλασσα, για να προστατεύσουν το λίγο τόπο τους, έγιναν θεληματικοί, έπίμονοι και εργατικοί. "Ετσι κατόρθωσαν στα περασμένα χρόνια να διώξουν τους 'Ισπανούς από τη χώρα τους και να γίνουν ελεύθεροι. "Επειτα πλέοντας στους άπεραντους ωκεανούς άπόκτησαν μεγάλες και πλουσιότερες άποικίες, όπως την **'Ινδονησία** κ.ά. Τώρα είναι το τρίτο άποικιακό κράτος του κόσμου. 'Από κει φέρνουν πλούσια άποικιακά προϊόντα, κινίνη, μπαχαρικά, κακάο, ζάχαρη, ρύζια κ.ά. 'Ανάμεσα στην πλούσια περιοχή του Ρήνου και τη Βόρεια θάλασσα και στις έκβολές μεγάλων πλωτών ποταμών εισάγουν και εξάγουν έμπορεύματα της Κεντρικής Εύρωπης. Με τόν έμπορικό τους στόλο, τόν 4ο του κόσμου, μεταφέρουν έμπορεύματα σ' όλα τα λιμάνια της γής. "Ετσι έγινε ή 'Ολλανδία μεγάλη έμπορική και ναυτική δύναμη και χώρα πλούσια. **"Η άνεπτυγμένη 'Ολλανδική άνθοκομία** εξάγει άνθη και ή πολύ άνεπτυγμένη κτηνοτροφία, γαλακτοκομικά προϊόντα. Χωρίς σίδηρο και με έλάχιστο πετροκάρβουνο ή 'Ολλανδία δέν έχει βαριά βιομηχανία. Φτιάνει όμως φάρμακα, ηλεκτρικά είδη, ύφασματα και ναυπηγεί πλοία για

τὴν ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς. Οἱ Ὀλλανδοὶ εἶναι χριστιανοί, διαμαρτυρόμενοι οἱ περισσότεροι, καθολικοὶ οἱ ἄλλοι. Ἔχουν Γερμανικὴ καταγωγὴ καὶ μιλᾷνε γερμανικὴ διάλεκτο. Θεληματικοί, ἐργατικοί, καθὼς εἶδαμε, οἰκονόμοι καὶ πλούσιοι κάνουν τὴν Ὀλλανδία μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες οἰκονομικὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου. Ἡ Ὀλλανδία, ἴση μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία, ἔχει ἑκτασὴ 34 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ 9,8 ἑκατ. κατοίκους. Ἡ Ἰνδονησία τῆς Ἀσίας, ποὺ ἦταν Ὀλλανδικὴ ἀποικία, ἔγινε τώρα ἀνεξάρτητο κράτος. Ἀποτελεῖ ὁμῶς ἑνωσὴ μὲ τὴν Ὀλλανδία καὶ ἀναγνωρίζει τὴ Βασιλεία τῆς.

4. ΤΑ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

Πέρα ἀπὸ τὴ Μάγχη καὶ τὴ Βόρεια Θάλασσα, ποὺ ἐνώνονται μὲ τὸν πορθμὸ τοῦ Καλαί, ἀπλώνεται ὡς τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανὸ ἓνα ἀρχιπέλαγος ἀπὸ νησιά. Εἶναι τὰ **Βρεταννικὰ Νησιά, Μεγάλῃ Βρεταννία καὶ Ἰρλανδία** μὲ πολλὰ ἄλλα μικρότερα (Ἑβρίδες, Ὀκλανδ, Σέτλαντ κλπ.).

Ἄνεμοι δυτικοὶ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ φέρνουν στὰ Βρεταννικὰ νησιά, καὶ πρὸ πάντων στὰ δυτικὰ τῶν μέρη, πολλὰς βροχές. Οἱ βροχές αὐτές, ποὺ πέφτουν ἄφθονες, ὅλον σχεδὸν τὸ χρόνον, κάνουν τὸ κλίμα πολὺ ὑγρὸ. Τὰ ποτάμια ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ χαμηλὰ βουνὰ τῶν νησιῶν εἶναι βαθιά, πλωτὰ καὶ συνδέονται μὲ διώρυγες. Τὸ βροχερὸ κλίμα εἶναι τὸ καλοκαίρι τόσο δροσερό, ὥστε τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ ὀπωροφόρα δὲν ὠριμάζουν τοὺς καρποὺς τους. Ὁ χειμῶνας εἶναι τόσο ἥπιος καὶ γλυκός, ὥστε στὰ ΝΔ παράλια φυτρώνουν δάφνες, μυρτιές κλπ. Ἡ ὁμίχλη ὁμῶς εἶναι πολὺ πυκνὴ καὶ ἐμποδίζει πολλὰς φορὲς τὴ συγκοινωνία, ὅχι μόνο στὴ θάλασσα ἀλλὰ καὶ στὴ στεριά. Τὰ Βρεταννικὰ νησιά ἔχουν λοιπὸν κλίμα ὠκεάνειο. Ἐνα θερμὸ θαλάσσιο ρεῦμα, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὶς θερμὲς θάλασσες τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τὸ **γκόλφστρημ** (= ρεῦμα τοῦ κόλπου), λούζει τὶς ἀκτὲς τῶν Βρεταννικῶν νησιῶν. Αὐτὸ εἶναι ποὺ κάνει τὸ κλίμα τοὺς γλυκὸ. Γι' αὐτὸ τὰ Βρεταννικὰ λιμάνια καὶ ποτάμια δὲν παγώνουν ποτέ, ἂν καὶ ἔχουν τὸ ἴδιο γεωγραφικὸ πλάτος μὲ τὴν ἀντικρινὴ Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ. Διαμελισμένες βαθιὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ μὲ ἐξαιρετὰ λιμάνια οἱ Βρεταννικὲς ἀκτὲς, τράβηξαν γρήγορα τοὺς κατοίκους πρὸς τὴ ναυτιλία. Τὰ Βρεταννικὰ νησιά ἀποτελοῦν τὸ **Ἡνωμένο Βασίλειο τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας καὶ Βορ. Ἰρλανδίας** καὶ τὴν ἐλεύθερη Δημοκρατία τῆς Ἰρλανδίας.

42. 'Ανάγλυφος χάρτης τῶν Βρεταννικῶν νησιῶν.

Α) Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ

Ἡ Μεγ. Βρεταννία χωρίζεται Ν στὴν Ἀγγλία καὶ Β στὴ Σκωτία. Χαμηλὴ βουνοσειρὰ τὰ Πέννινα, ποὺ προχωροῦν ἀπὸ τὰ ΒΑ στὰ ΝΔ, χωρίζουν τὴν Ἀγγλία σὲ πεδινὴ καὶ ὄρεινὴ χώρα.

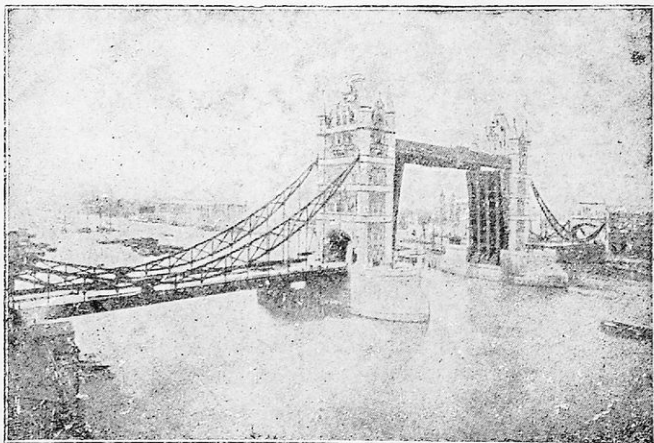
α) Μεγάλο βαθύπεδο πιάνει τὰ ΝΑ τῆς Ἀγγλίας καὶ βλέπει πρὸς τὴν Εὐρώπη. Ἐπειδὴ ἔγινε ἀπὸ προσχώσεις ποταμῶν, τοῦ Τάμεση κἄ., εἶναι πολὺ γόνιμο. Ἐδῶ οἱ λιγότερες σχετικῶς βροχὲς καὶ τὰ θερμότερα καλοκαίρια εὐνοοῦν τὶς καλλιέργειες. Τὸ λεκανοπέδιο καλλιεργεῖται μὲ σιτηρὰ, κοκκινόγούλια γιὰ ζάχαρη καὶ λαχανικά καὶ εἶναι εὐφορώτατο. Τὰ περισσότερα ὅμως μέρη, ποὺ ἀνήκουν σὲ μεγάλους γαιοκτήμονες, σκεπάζονται ἀπὸ πλουσιότατα λιβάδια. Ἐδῶ τρέφονται διαλεχτὲς ράτσες ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ ζῶα, ποὺ κατόρθωσαν νὰ ἀναπτύξουν καὶ νὰ δημιουργήσουν οἱ Ἀγγλοι. Ἄλογα, τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὰ ἀραβικά καὶ τρέχουν πολὺ. Βόδια ποὺ δίνουν πολὺ κρέας, ἀγελάδες μὲ πολὺ γάλα. Πρόβατα μὲ πολλὰ μαλλιά, χοιρινὰ παχιά κλπ.

Δάση ἢ χώρα δὲν ἔχει. Δενδροστοιχίες ὁμοῦ στὰς δρόμους καὶ μικρὰ τεχνητὰ δάση, ποὺ τριγυρίζουν τοὺς πύργους καὶ τὶς ἐπαύλεις τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων κάνουν τὸ καταπράσινο τοπίο ὥραιότατο.

Ἡ μικρὴ σχετικὰ γεωργία καὶ ἡ ἀνεπτυγμένη κτηνοτροφία δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ θρέψουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν στὸ λεκανοπέδιο. Γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι στὶς ἀνατ. καὶ νότιες ἀκρογιαλιὲς ψαρεύουν ἀφθονώτατα ψάρια καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριο.

Στὸ στόμιο τοῦ μεγάλου ποταμόκολπου ποὺ σχηματίζει ὁ Τάμεσης, τὸ **Λονδίνο** (8,250) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ δευτέρη τοῦ κόσμου. Μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα 80 χιλμ., ἔχει στὶς ὄχθες τοῦ Τάμεση ἀπέραντες προκυμαῖες καὶ τεράστιες ἀποθήκες. Χιλιάδες πλοῖα ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου μεταφέρουν ἐδῶ σιτηρὰ, κρέατα, ζάχαρη, οἶνοπνεύματα, καπνὰ, τσάι, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία. Ἀπειρα τραῖνα καὶ χιλιάδες πλοῖα φέρνουν ἀπὸ τὶς ἄλλες Ἀγγλικὲς πόλεις βιομηχανικά εἶδη, ποὺ στέλνονται σ' ὅλο τὸν κόσμο. Στὴν καρδιὰ τοῦ Λονδίνου, τὸ **Σίτυ**, μὲ τὶς μεγάλες τράπεζες, τὰ χρηματιστήρια, τὶς Ἀσφαλιστικὲς Ἑταιρίες, τὸ **Λόυδ** ποὺ ἀσφαλίζει τὰ πλοῖα καὶ μὲ τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς Οἴκους, εἶναι οἰκονομικὸ κέντρο καὶ ἡ δευτέρη ἀγορὰ χρήματος τοῦ κόσμου. Δυτ., γύρω σὲ ἀπέραντους κήπους (**Χάϋδ-Πάρκ**) καὶ στὰ ἀνάκτορα τοῦ **Μπούινγκχαμ**, εἶναι οἱ ἀριστοκρατικὲς συνοικίες. Γύρω στὸν Τάμεση μεγάλα ἐργοστάσια,

πού δέν χρειάζονται πολύ κάρβουνο γιά νά κινήθουν, κάνουν έπιπλα, ηλεκτρικά εἶδη, ένδύματα, βιβλία κ. ἄ. Ἐπειδή οἱ Ἄγγλοι δέν ἀγαποῦν νά κάθωνται σέ πολυκατοικίες, ἀλλά σέ μικρά δικά τους σπίτια, γι' αὐτό τὸ Λονδίνο πιάνει μεγάλη ἔκταση, ἴση σχεδόν μὲ τὸ νησί μας Λέσβο. Τὰ μικρά ὁμοιόμορφα σπίτια, ἡ πυκνὴ ὁμίχλη καὶ οἱ καπνοί, πού μαυρίζουν τίς προσόψεις τῶν κτιρίων, κάνουν τὸ Λονδίνο μονότονο. Χωρὶς τράμ καὶ μὲ ἀθόρυβα αὐτοκίνητα, εἶναι ἡ πιὸ ἡσυχὴ καὶ σιωπηλὴ πόλη. Τὸ Λονδίνο μὲ τίς μεγάλες βιβλιοθῆκες καὶ τὰ πλουσιότατα μουσεῖα, εἶναι καὶ πνευματικὸ κέντρο. Ἀπὸ τὸ ἄστερο-

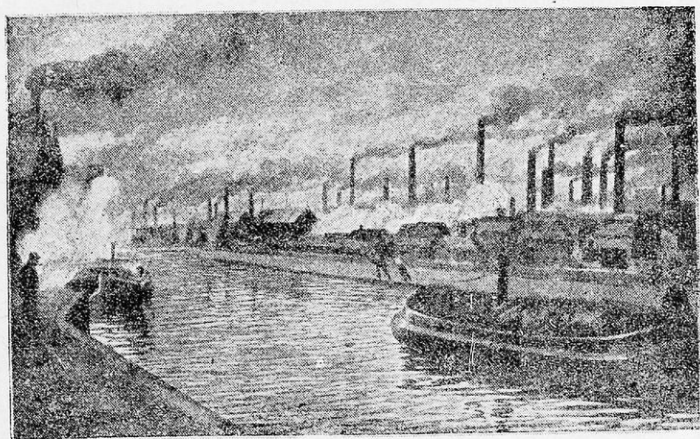

43. Γέφυρα τοῦ **Τάμεση** στὸ Λονδίνο.

σκοπεῖο τοῦ **Γρήνουιτς**, ἐνὸς προαστίου του, περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς τῆς γῆς. Καὶ ἀπὸ κεῖ Α ἢ Δ μετρίεται ἡ ἀπόσταση ἐνὸς τόπου, δηλ. τὸ γεωγραφικὸ μῆκος. Τὸ Λονδίνο ἔπαθε στὸν τελευταῖο πόλεμο ἀπὸ τοὺς ἀδιάκοπους ἀεροπορικοὺς βομβαρδισμοὺς τῶν Γερμανῶν τεράστιες καταστροφές. Ἀνθεξέ ὅμως ἡρώϊκά. Ἡ **Ὁξφόρδη** καὶ τὸ **Καίμπριτζ** εἶναι πανεπιστημιακὲς πόλεις. Τὸ **Ντόβερ** στὸν πορθμὸ τοῦ Καλαὶ εἶναι τὸ πλησιέστερο πρὸς τὴν Εὐρώπῃ Ἀγγλικὸ λιμάνι. Στὴ Ν ἄκτῃ, τὸ **Σάουθεμπτον** εἶναι μεγάλο λιμάνι γιὰ τὰ πλοῖα πού ταξιδεύουν στὴ Νότια Ἀφρική καὶ τὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἀμερική.

β) Ἡ ὄρεινὴ Ἀγγλία ἀπλώνεται ΒΔ ἀπὸ τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Λονδίνου. Τὰ βουνά της **Πέννινα**, τῆς **Οὐαλλίας**, καὶ τῆς **Κορνουαλλίας**, χαμηλά (700 ἕως 1300 μέτρα), εἶναι ἀποστρογγυλωμένα ἀπὸ

τὸ ξέπλυμα τῶν βροχῶν καὶ δὲν ἔχουν δάση. Κρύβουν ὅμως στὰ σπλάγχνα τους τοὺς καλύτερους γαιάνθρακες τοῦ κόσμου καὶ ἀρκετὰ σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλαι, πλουσιότατα καὶ ἀπέραντα τὰ στρώματα αὐτὰ τῶν γαιανθράκων κάνουν τὴν Ἀγγλίαν τὴ δευτέρη χώρα τοῦ κόσμου στὸ πετροκάρβουνο (μετὰ τὴν Ἀμερική) καὶ τὴν πρώτη βιομηχανικὴ χώρα τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ χιλιάδες πηγάδια στὰ ἀπέραντα ὄρυχεῖα τῆς ἀνεβάζουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς χιλιάδες τόνους μαῦρο πετροκάρβουνο. Ἀληθινὰ δάση ἀπὸ καπνοδόχους ὑψώνονται στίς ἄκρες τῶν κάμπων καὶ τοὺς πρόποδες τῶν βουνῶν. Λόφοι καὶ βουνὰ σκουριάς εἶναι γύρω. Μαυρισμένα ἀκάθαρτα νερά αὐλακώνουν τὴ γῆ. Πυκνοὶ καὶ μαῦροι καπνοὶ σκεπάζουν τὸν οὐρανό.

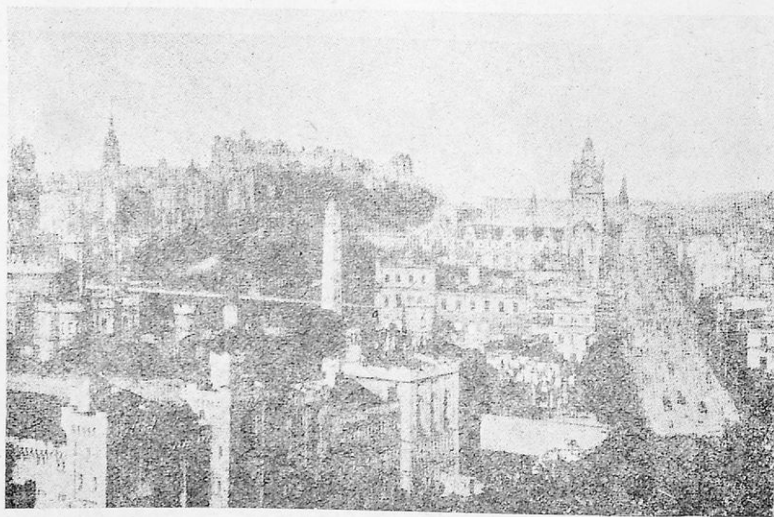

44. Τὸ βιομηχανικὸ Λήδς. Οἱ καπνοὶ τῶν πυκνῶν ψηλῶν καπνοδόχων τοῦ σκιαzoύν τὸν οὐρανό.

Μαύρη σκόνη ἀπὸ κάρβουνο λεκιάζει τοὺς δρόμους, τὰ σπίτια, τὰ δένδρα, τὴ χλόη. Ἐδῶ ἀπλώνεται «ἡ Μαύρη χώρα» τῶν γαιανθράκων καὶ τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ποὺ εἶναι γι' αὐτὸ πυκνοκατοικημένη. Ἐκεῖ τὸ **Μπίρμιγχαμ** (1300), μὲ τεράστια ὑψικάμυνα ποὺ λιώνουν τὸ σίδηρο καὶ τὸ ἀτσάλι, εἶναι κέντρο μεταλλουργίας. Τὰ ἐργοστάσια τοῦ φτιάχνουν λογιῆς-λογιῆς σιδηρικά, βελόνες, πέννες, μηχανές, ὅπλα κ.ἄ. Τὸ **Σέφφιελντ** (500) βόρεια, φτιάχνει μαχαιροπήρουναι, ραπτομηχανές, αὐτοκίνητα. Στὸ **Μάτζεστερ** (1200) κατεργάζονται τὰ βαμπάκια ποὺ ἔρχονται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς γῆς στὰ βαμβακερά ὑφάσματα. Τὸ **Λήδς** (500) καὶ τὸ **Μπράδφορντ** (300) φτιάχνουν μάλλιναι ὑφάσματα. Τὸ **Λίβερπουλ**

(1320) στη δυτική άκτῃ εἶναι τὸ δεύτερο μεγάλο λιμάνι τῆς Ἀγγλίας κι ἔχει πολλὰ χημικὰ ἐργοστάσια. Ἐδῶ ξεφορτώνονται τὰ βαμβάκια, τὰ μαλλιά καὶ τὰ ἄλλα πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία τῶν ἄλλων πόλεων. Γι'αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη βαμβακαγορὰ τοῦ κόσμου. Ἐδῶ ξεφορτώνονται τὰ σιτάρια, τὰ κρέατα, ἡ ζάχαρη, τὰ ρύζια γιὰ τὴν διατροφή τῆς πυκνοκατοικημένης ΒΔ Ἀγγλίας. Κι ἀπὸ ἐδῶ ἐξάγονται τὰ περισσότερα Ἀγγλικά βιομηχανικά εἶδη. Τὸ Κάρδιφ νότια, στὴν Οὐάλλια, εἶναι τὸ πρῶτο καρβουνόλιμανο γιὰ τὴ Νότ. Εὐρώπη καὶ τὴ Νότ. Ἀμερική. Στὴ ΝΔ. χερσόνησο τῆς Κορνουαλλίας, ποὺ ἔχει χαλκὸ καὶ κασσίτερο, τὸ Πλύμουθ (200) εἶναι ἐμπορικὸ λιμάνι καὶ πολεμικὸς ναύσταθμος. Στὴ ΒΑ ἀκτῇ, κοντὰ στὴ Σκωτία, τὸ Νιουκαστλ (500) ἐξάγει κι αὐτὸ πετροκάρβουνο γιὰ τὴ Βόρ. Εὐρώπη. Μὲ τὰ σιδηρομεταλλεύματα τῆς περιοχῆς τοῦ ἐργάζονται ἐκεῖ μεγάλα ναυπηγεῖα.

γ) Ἡ Σκωτία στὰ Β τῆς Ἀγγλίας εἶναι ὄρεινῃ. Τὰ βουνά της, συνέχεια τῶν Ἀγγλικῶν, δὲν ἔχουν δάση. Τὰ ὄροπέδιά της ξηρά καὶ ἄγωνα ἀπὸ τὸ κρύο ἔχουν λίγες βοσκές γιὰ τὰ πρόβατα. Οἱ κοιλάδες της ὅμως, καὶ τὸ βαθύπεδο ἀνάμεσα στὰ βουνά της, ἔχουν ἀπὸ τίς πολλὲς βροχὲς καταπράσινα λιβάδια, ποὺ συντηροῦν πολλὰ μέγала καὶ μικρά ζῶα. Καλλιεργοῦνται ἀκόμη μὲ σίκαλη, λινάρι καὶ

45. Ἐδιμβούργο, «ἡ Ἀθῆνα τοῦ Βορρά».

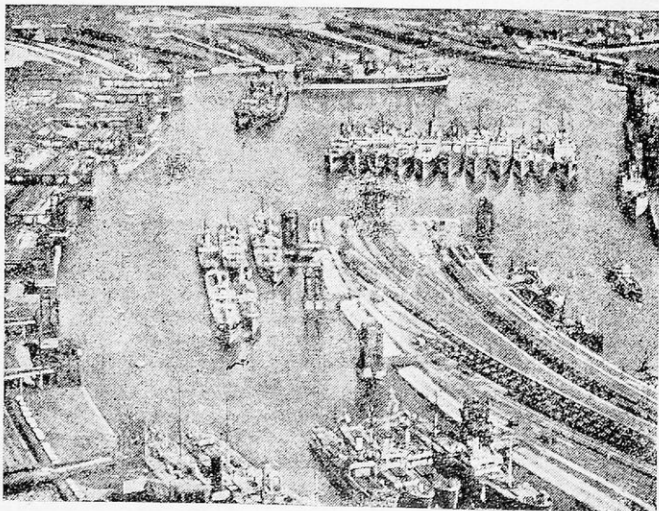
κανάβρι. Οί λίμνες τῆς Σκωτίας, μέ τίς ὄχθες τους στολισμένες μέ ρείκια καί πολύχρωμα λουλούδια, καί ἄλλες φυσικές ὁμορφίες τήν κάνουν ωραία καί συγκεντρώνουν ἀρκετοὺς περιηγητάς. Τά πλάγια τῶν βουνῶν τῆς, καί τὸ βαθύπεδο ἀνάμεσά τους, ἔχουν πλουσιότατα μεταλλεῖα μέ σίδηρο καί πετροκάρβουνο. Γι' αὐτὸ ἡ Γλασκῶβη (1300) δυτικά, ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια ποὺ λιώνουν τὸν χάλυβα, ναυπηγεῖα ποὺ φτιάνουν πολεμικά θωρηκτὰ καί μεγάλα ἐμπορικά πλοῖα, καί μεγάλα ὑφαντουργεῖα. Τὸ Ἑδιμβούργο (500) ἀνατολ., ἡ παλιὰ πρωτ. τῆς Σκωτίας, εἶναι κι αὐτὴ βιομηχανικὴ καί ἐμπορικὴ. Ἔχει ὅμως καί Πανεπιστήμια καί πλούσιες βιβλιοθήκες. Μὲ τὰ παλάτια τῶν παλαιῶν βασιλέων τῆς, ποὺ πάνω ἀπὸ ψηλὸ βράχο ἀγναντεύουν τὴ θάλασσα, μέ τὰ πολλὰ ἱστορικά τῆς μνημεῖα καί τίς γραφικὲς ὁμορφίες τῆς, ἔχει δίκαια τὸ ὄνομα «Ἀθῆνα τοῦ Βορρά».

Στὰ πολὺ διαμελισμένα ἀκρογιάλια τῆς Σκωτίας καί τῶν γύρω νησιῶν καί στὴ πλουσιότατῃ σὲ ψάρια Βόρεια Θάλασσα ψαρεύονται ἀφθονώτατα ψάρια. Ἐδῶ τὸ Ἀπερδὴν (180) εἶναι μεγάλο κέντρο ἀλιείας καί κονσερβοποιίας ψαριῶν.

δ) Ἡ Βόρεια Ἰρλανδία ἢ Ὠλστερ εἶναι κομμάτι τῆς ἄλλης νήσου Ἰρλανδίας καί ἀνήκει στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ. Ἔχει μεγάλη κτηνοτροφία καί καλλιιεργεῖται μέ λινάρι. Τὸ Μπέλφαστ (420) εἶναι ἡ πρώτη βιομηχανικὴ πόλη τῆς Εὐρώπης στὰ λινὰ ὑφάσματα, ἔχει ναυπηγεῖα καί ἐξάγει στὴν ἄλλῃ Ἀγγλίᾳ κτηνοτροφικά προϊόντα.

Οἰκονομικὴ ζωή. Ὡς τὸ 1700 μ.Χ. ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία ἦταν χώρα γεωργικὴ καί κτηνοτροφικὴ. Ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ἀνακάλυψαν στὸ ἔδαφος πετροκάρβουνο καί σίδηρο, ἡ γεωργία καί ἡ κτηνοτροφία ἄρχισαν σιγὰ - σιγὰ νὰ ὑποχωροῦν μπροστὰ στὴ μεγάλη βιομηχανία, ποὺ ἀναπτυσσόταν ραγδαῖα. Σήμερα ἡ κτηνοτροφία εἶναι σπουδαιότερη ἀπὸ τὴ γεωργία. Παράγει ἄριστα προϊόντα σὲ ποιότητα, ἀλλὰ οἱ ποσότητές τους δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ νὰ θρέψουν τὸν πυκνὸ πληθυσμό. Ἀντίθετα ἡ ἀλιεία, ποὺ διαθέτει τὸ μεγαλύτερο ἀλιευτικὸ στόλο, ψαρεύει χιλιάδες τόννους ψάρια καί ἐξάγει ρέγγες καί βακαλάους. Γιὰ νὰ λιώσῃ, νὰ κατεργαστῇ, ἓνας τόννος ἀπὸ σιδηρομετάλλευμα, χρειάζονται δύο τόννοι πετροκάρβουνο. Γι' αὐτὸ συμφέρει νὰ μεταφέρῃ κανεῖς σίδηρο σὲ μέρη ποὺ ἔχουν πολὺ πετροκάρβουνο καί τὰ τὸ κατεργαστῇ ἐκεῖ. Ἔτσι ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία μέ τὸ ἀφθονώτατο πετροκάρβουνο καί τὸ σίδηρο ἔγινε ἡ μητέρα τῆς μεγάλης βαριᾶς βιομηχανίας. Χάρis σ' αὐτά, στίς ἐφευρέσεις τῆς ἀτμομηχανῆς (1779 μ.Χ.), τῆς κλωστικῆς μηχανῆς, τοῦ μηχανικοῦ ἀργαλειοῦ καί στὴν εὐκολή, φθηνή θαλασσινὴ συγκοινωνία, ἔγινε ἡ Ἀγγλία τὸν περασμένο αἰῶνα ἡ πρώτη βιομηχανικὴ χώρα τοῦ κόσμου. Ἡ

συγκοινωνία της στο έσωτερικό, πού γίνεται με άπειρες σιδηροδρομικές γραμμές και διώρυγες, είναι πυκνοτάτη. Για νά προμηθεύεται τὰ τρόφιμα γιά τόν πληθυσμό της και τὰ πρώτα ύλικά (σίδηρα, βαμβάκια, μαλλιά, ξυλεία κ.ά.) γιά τή μεγάλη βιομηχανία της· άλλα και γιά νά ἐξάγη τὸ πετροκάρβουνο και τὰ πολλά βιομηχανικά της

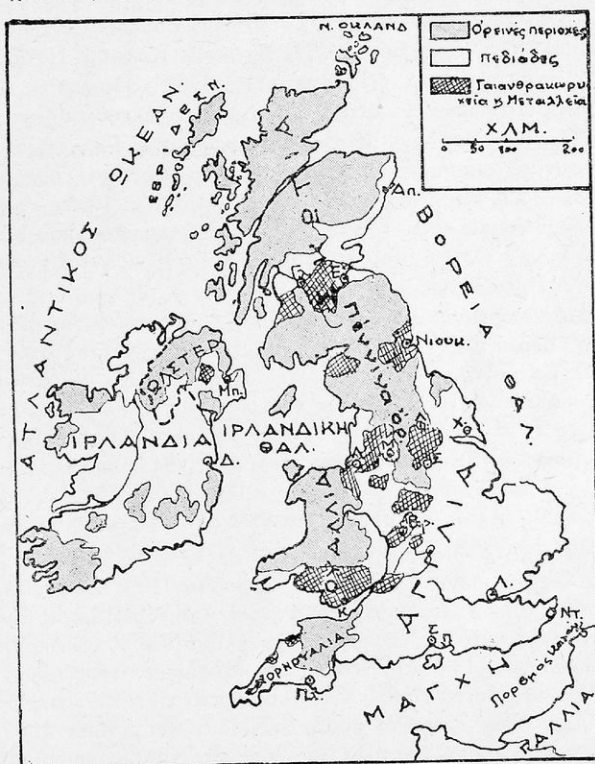
46. Καρβουνόλιμανο κοντά στο Κάρδιφ (Παρατηρήσατε τ'άπειρα πλοία που περιμένουν νά φορτώσουν κάρβουνο γιά ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου).

εἶδη ἔχει μεγάλον ἐμπορικὸ στόλο, τὸν δεύτερο τοῦ κόσμου. Τὸ ἐμπόριό της ζωρότατο γίνεται μ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει μεγάλες ἐμπορικὲς καὶ οἰκονομικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλία. Ἀγοράζει ὑφάσματα, νήματα, μηχανές, ἐργαλεῖα, πλοῖα, πετροκάρβουνα, παστά ψάρια κ.ά. Πουλάει σταφίδα, καπνὰ, κρασί, μετὰξια, μεταλλεύματα καὶ κάνει μὲ τὰ φορτηγὰ Ἑλληνικά πλοῖα πολλὲς μεταφορὲς στὰ Βρεταννικά λιμάνια.

Ἱστορία καὶ Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας Κέλτες εἶχαν ἐκρωμαῖσθῃ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Στὰ μεσαιωνικά χρόνια πῆγαν στὴ Μ. Βρεταννία Ἀγγλοσάξονες ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ ἀργότερα Νορμανδοὶ ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη τῶν λαῶν αὐτῶν προέρχονται οἱ σημερινοὶ Βρεταννοί, Ἕλληνοὶ καὶ Σκῶτοι. Μιλοῦν Ἀγγλικά καὶ εἶναι χριστιανοὶ διαμαρτυρόμενοι. Ἐπειδὴ τριγυρίζονται ἀπὸ θάλασσα ἐγιναν γρή-

γορα ναυτικοί. Ψύχραιμοι, άτομισται καὶ πρακτικοὶ ἄνθρωποι, τίμιοι καὶ ἐπινοητικοὶ ἔμποροι, εἶναι μαζί τολμηροὶ καὶ πεισματικοὶ ἀγωνισταί. Ἔτσι κατόρθωσαν στὸ νεώτερο χροῖον νὰ κυριαρχήσουν στὸ 1/4 τῆς ὕδρογείου σφαίρας. Γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία τους ἀπόκτησαν μεγάλες ἀποικίες κι ἔκαναν ἕνα κολοσσιαῖο, ἀπέραντο ἀποικιακὸ κράτος, τὸ πρῶτο τοῦ κόσμου. Γιὰ νὰ προστατεύσουν τὶς ἀποικίες καὶ τὶς συγκοινωνίες τους οἱ Βρεταννοί, ἔχουν σήμερα τὸν δεύτερο (μετὰ τὴν Ἀμερική) πολεμικὸ στόλο τοῦ κόσμου.

Ἡ Μεγ. Βρεταννία (230 χιλ. τετρ. χιλμ.) μὲ τὴ Βόρ. Ἰρλανδία (14 χιλ. τετρ. χιλμ.) ἀποτελοῦν τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο τῆς Μεγ.

49. Χάρτης τῶν Βρεταννικῶν νήσων.

Βρεταννίας καὶ Βορ. Ἰρλανδίας, τὴν Ἀγγλία, ὅπως τὴ λέμε. Ἡ Μεγ. Βρεταννία ἔχει Βασιλέα, ἀλλὰ τὴ μεγαλύτερη δύναμη τὴν ἔχουν οἱ

άντιπρόσωποι του λαού, που αποτελούν τη Βουλή των Κοινοτήτων. Γι' αυτό η Μεγ. Βρεταννία είναι στα νεώτερα χρόνια ή μητέρα του Κοινοβουλευτικού Πολιτεύματος. Το 'Ηνωμένο Βασίλειο, διπλάσιο σχεδόν από την 'Ελλάδα, έχει συνολική έκταση 244 χιλ. τετρ. χλμ. και 50,5 εκατ. κατοίκους. "Αλλα 20 εκατ. Βρεταννοί, που έχουν μεταναστεύσει τα περασμένα χρόνια, ζουν στις Βρεταννικές Κτήσεις. Οί χώρες που κατέχει ή Μεγ. Βρεταννία στον κόσμο κατοικούνται από το 1/4 της ανθρωπότητας, αποτελούνται από διάφορους λαούς και από διάφορα έθνη. Αυτά συγκροτούν τη Βρεταννική Κοινοπολιτεία των Έθνών. Η Βρεταννική Κοινοπολιτεία διευθύνεται κατά διάφορους τρόπους και έχει: α) Το 'Ηνωμ. Βασίλειο της Μεγ. Βρεταννίας και Βόρ. 'Ιρλανδίας. β) Τις Κτήσεις, Καναδά, Νοτιοαφρικανική Ένωση, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, 'Ινδίες, Πακιστάν και Κεϋλάνη. Οί Βρεταννικές Κτήσεις είναι αληθινά ελεύθερα κράτη, που ένώνονται μόνο στο όνομα του Βασιλέως της Μεγ. Βρεταννίας. γ) Τις ναυτικές βάσεις, Γιβραλτάρ, Μάλτα, δώρυγα Σουέζ, Σιγγαπούρη και δ) Τις αποικίες, στην 'Αφρική, στις Δυτ. 'Ινδίες και άλλοι. Η Μεγ. Βρεταννία κρατεί ακόμη και την 'Ελληνική νήσο Κύπρο με τους 380 χιλ. Έλληνες, που λαχταρούν και αγωνίζονται νά ένωθοιιν με τη μητέρα 'Ελλάδα.

Η Μεγ. Βρεταννία πρώτη ναυτική, έμπορική, βιομηχανική και πολεμική δύναμη του κόσμου ως τις ήμέρες μας, έπαθε στον τελευταίο πόλεμο μεγάλες καταστροφές. Άνθεξε όμως με πείσμα και ήρωισμό και νίκησε μαζί με τους 'Αμερικανούς και τους άλλους συμμάχους, τους 'Ιταλούς, Γερμανούς και 'Ιάπωνες. Σήμερα έρχεται σέ δεύτερη μοίρα από τις 'Ηνωμένες Πολιτείες της 'Αμερικής.

Β) Η ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Η νήσος 'Ιρλανδία, δυτικά της Μεγ. Βρεταννίας, είναι μία μεγάλη πεδιάδα τριγυρισμένη από μέτρια ύψώματα. Στο έδαφός της, που είναι ίσιο, επίπεδο, τα νερά σχηματίζουν λίμνες και μόλις κινούνται άργα στα ποτάμια της. Το υγρότατο κλίμα και οί αδιάκοπες βροχές, που φέρνουν οί δυτικοί άνεμοι, την κάνουν καταπράσινη. Γι' αυτό λέγεται και «πράσινο νησί». Στα πλουσιότατα λιβάδια της βόσκουν εκατομμύρια ολόκληρα από πρόβατα, βόδια και χοίροι που δίνουν πολλά μαλλιά, τυριά, βούτυρα και κρέατα. Καλλιεργείται ακόμη ή 'Ιρλανδία με λίγα σιτηρά, κοκκινογούλια για ζάχαρη, αρκετό λινάρι, πατάτες πολλές και λαχανικά. Άντίθετα με την 'Αγγλία, ή 'Ιρλανδία έχει ελάχιστο πετροκάρβουνο και αρκετή τύρφη, δηλ. φυτάνθρακα. Με τις πολλές όμως ύδατοπτώσεις της έχει βιομηχανία κρέα-

τος, κονσερβοποιεία και ποτοποιεία. Ἡ Βόρ. Ἰρλανδία ἀνήκει, ὅπως εἶδαμε, στὴ Μεγ. Βρεταννία. Ἡ ἄλλη Ἰρλανδία εἶναι τώρα ἐλεύθερη. Τὰ περασμένα χρόνια εἶχαν ὁλόκληρη τὴν Ἰρλανδία οἱ Βρεταννοί. Τὰ περισσότερα κτήματα τὰ εἶχαν Ἀγγλοὶ γαιοκτήμονες καὶ τὰ ἐνοικίαζαν στοὺς χωρικοὺς τῆς Ἰρλανδίας. Ἐπειδὴ ὅμως πολλὲς φορές τὰ κτήματα αὐτὰ δὲν ἔδιδαν εἰσοδήματα, οἱ Ἰρλανδοὶ πεινοῦσαν καὶ ἀναγκάζονταν νὰ μεταναστεύουν. Ἔτσι στὸν περασμένο αἰῶνα 5 ἑκατομμύρια Ἰρλανδοὶ ἔφυγαν γιὰ τὴν Ἀμερική. Ὅσοι ἔμειναν στὴ χώρα τοὺς εἶχαν συχνὲς προστριβὲς μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς. Ἀπὸ τὸ 1920 ἕως τὸ 1949 ἡ Ἰρλανδία ἦταν Βρεταννικὴ κτῆση καὶ μέλος τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας. Τώρα ὅμως ἔγινε ἀνεξάρτητη. Οἱ Ἰρλανδοὶ κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Κέλτες καὶ εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἐμοίρασαν τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα στοὺς χωρικοὺς καὶ προόδευσαν ἀρκετά. Ἀντιπαθοῦν τοὺς Ἀγγλοὺς, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς αὐτούς. Γιατὶ ἐκεῖ ἐξάγουν τὰ πολλὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τους. Ἡ ἐλεύθερη Ἰρλανδικὴ Δημοκρατία (Ἀἴρε) ἔχει ἔκταση 69 χιλ. τετρ. χλμ. καὶ 3 περίπου ἑκατ. κατοίκους. Ἡ πρωτεύουσά της Δουβλίνο (430), στὴν ἀνατολικὴ παραλία, εἶναι βιομηχανικὴ πόλη καὶ ἐξαγωγικὸ λιμάνι.

Ἀσκήσεις : 1. Χαρτογραφήσατε τὰ Βρεταννικὰ νησιά μὲ τὶς πόλεις τους. 2. Συγκρίνατε τὸ κλίμα, τὴν ἔκταση καὶ τὸ ἔδαφος μὲ τὸ Ἑλληνικόν. 3. Κάνετε ἕναν κατάλογο τῶν Βρεταννικῶν ἀποικιῶν καὶ κτῆσεων σ' ὅλο τὸν κόσμο. 4. Ταξιθέψατε νοερά ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὸ Λονδίνο, στὸ Λίβερπουλ καὶ στὸ Ἐδιμβούργο.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ (Γενικὴ Ἐπισκόπηση).

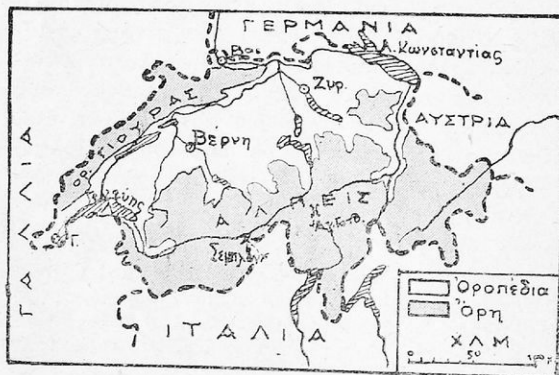
Ἡ Γαλλία μὲ τὸ Βέλγιο, τὴν Ὁλλανδία καὶ τὰ Βρεταννικὰ νησιά ἀποτελοῦν τὴν **Δυτικὴν Εὐρώπην**. Ἐπειδὴ βρέχονται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανὸ ἔχουν κλίμα θαλάσσιο, ὑγρὸ, ὠκεάνειο. Τὸ ἔδαφος μὲ τὶς πεδιάδες, ποὺ ἔχουν λιγότερη ὑγρασία, καλλιεργεῖται μὲ σιτηρὰ καὶ κοκκινόγούλια γιὰ ζάχαρη. Τὰ ὑγρότερα ἐδάφη μὲ τὰ πλούσια καὶ διαρκῶς πράσινα λιβάδια εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴ μεγάλη κτηνοτροφία. Τὸ ὑπέδαφος μὲ τὰ πετροκάρβουνα καὶ τὰ σιδηρομεταλλεύματα ἔκανε τὶς χώρες τῆς Δυτ. Εὐρώπης βιομηχανικές. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν μεγάλων θαλασσινῶν δρόμων γιὰ τὴν Ἀφρική, Ἀσία καὶ Αὐστραλία ἀπόκτησαν ἐκεῖ μεγάλες ἀποικίες. Ἔτσι σήμερα οἱ χώρες τῆς Δυτ. Εὐρώπης εἶναι οἱ μεγαλύτερες ἀποικιακὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου κι ἔχουν ζωηρότατο ἐμπόριο. Γερμανικῆς καταγωγῆς οἱ βορειότεροι κάτοικοι καὶ διαμαρτυρόμενοι. Λατινικῆς καταγωγῆς οἱ νοτιότεροι καὶ καθολικοὶ χριστιανοί, εἶναι ὅλοι πολὺ πολιτισμένοι.

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ι. Η ΕΛΒΕΤΙΑ

Ἡ Ἑλβετία, στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, εἶναι μιὰ μικρὴ, πολὺ πολιτισμένη καὶ πολὺ ὄρεινὴ χώρα. Τὰ 2/3 τοῦ ἐδάφους τῆς σκεπάζονται ἀπὸ τὶς βουνοσειρὲς τῶν Ἀλπεων καὶ τὸν Ἑλβετικὸ Γιούρα, ποὺ περικλείουν ἓνα στενὸ μακρὸ ὁροπέδιο μὲ λίμνες.

α) Οἱ Ἑλβετικὲς Ἀλπεις, ποὺ χωρίζουν τὴν Ἑλβετία ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὑψώνονται μεγαλόπρεπες σὲ τρεῖς σειρὲς καὶ πιάνουν

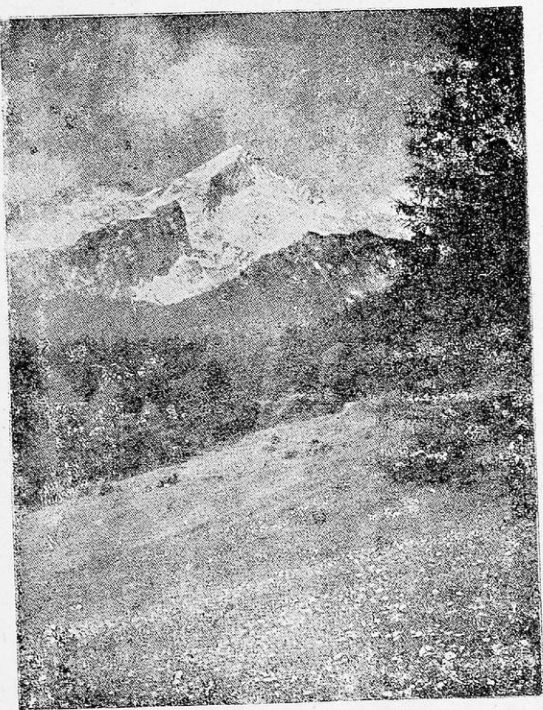

48. Χάρτης τῆς Ἑλβετίας.

τὴν περισσότερην Ἑλβετία. Οἱ ὑψηλὲς χιονοσκεπαστες κορυφές τους, ἄλλες μυτερές καὶ σκληρές, ἄλλες ἀποστρωγυλωμένες ἀπὸ τὰ νερά, ξεπερνᾶνε τὶς 4 χιλ. μέτρα. Οἱ ράχες τους σχίζονται ἀπὸ ἄγρια φαραγγία, ἐνῶ χαμηλότερα βαθιὲς κοιλάδες καὶ εὐ-

κολοδιάβατα διάσελα κάνουν εὐκολὴ τὴ συγκοινωνία. Μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ψηλές, ἔχουν φυσικὰ κλίμα ψυχρὸ καὶ ἀπὸ τὶς βροχὲς ὑγρὸ. Ἡ βλάστηση ἀκολουθεῖ τὸ ὕψος καὶ τὴν τοποθεσία. Μικρὰ δάση ἀπὸ καστανιές καὶ βελανιδιές καὶ καλλιέργειες μὲ σιτηρὰ σκεπάζουν τὰ χαμηλότερα μέρη ὡς τὰ 800 - 900 μέτ. Βελανιδιές καὶ ὀξυές, ἔλατα καὶ πεύκα, ὡς τὰ 1200 μέτ. Ἀραιοὶ θάμνοι καὶ λιβάδια καταστόλιστα μὲ λουλουδία φθάνουν ὡς τὰ 2600 μέτρα. Ὡς ἐδῶ ὁδηγοῦν τὸ καλοκαίρι τὶς ἀγέλαδες καὶ τὶς κατοίκες τοὺς οἱ βοσκοί. Ἀπὸ τὰ 2600 μ. καὶ ἀπάνω τὸ κρῦο εἶναι πολὺ δριμύ. Οἱ ὄρητικοὶ ἄνεμοι καὶ οἱ σφοδρὲς χιονοθύελλες εἶναι συχνές. Ἀραιότατοι θάμνοι, λίγη χλόη καὶ λειχῆνες φαίνονται ποῦ καὶ ποῦ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χιόνια ἐκεῖ τὸ καλοκαίρι. Αὕτῃ εἶναι ἡ Ἀλπικὴ βλάστηση. Ζαρκάδια καὶ ἀγριοκάτσικα πηδοῦν ἐδῶ ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, ἐνῶ οἱ ἀητοὶ πετοῦν ψηλότερα. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ αἰώνια χιόνια καὶ οἱ πάγοι, ποὺ φθάνουν ὡς τὶς κορυφές καὶ τοὺς γκρεμοὺς τῶν ψηλῶν βουνῶν. Ἀπὸ κεῖ οἱ μεγάλοι ὄγκοι πάγων γλυστρᾶνε σιγὰ πρὸς τὰ κάτω,

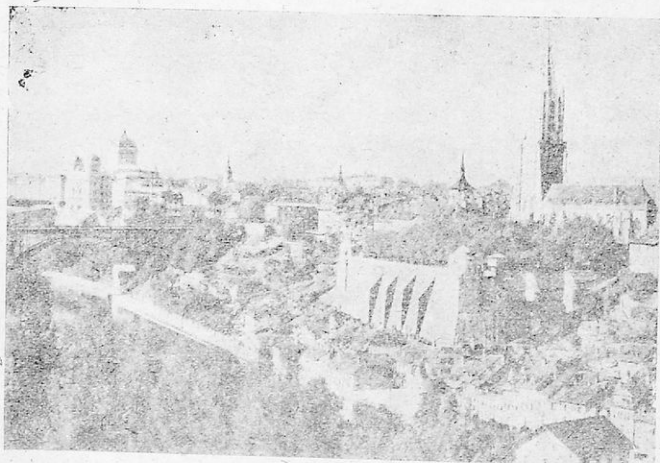
ένωνονται με άλλους και σχηματίζουν αληθινά ποτάμια από πά-
 γους, τούς **παγετώνες**. Οί παγετώνες κατεβαίνοντας, άργά-άργά,
 κάτω στις κοιλάδες λιώνουν σιγά-σιγά την άνοιξη και τó καλο-
 καίρι και σχηματίζουν όρμητικούς χειμάρρους. Αύτοί τροφοδοτύν
 τά μεγάλα ποτάμια που στέλνει ή Έλβετία προς όλες τις κα-
 τευθύνσεις. Τό Ροδανό προς τη Μεσόγειο, τόν Πάδο προς την
 Άδριατική, τó Ρή-
 νο προς τη Βόρ-
 θάλασσα, τó Δού-
 ναβη προς τόν Εϋξ.
 Πόντο. Άγελάδες
 πολλές βόσκουν
 τις ήλιόλουστες
 μέρες στις κοιλά-
 δες τó χειμώνα ή
 τρέφονται μέσα σέ
 μεγάλα βουστά-
 σια, για νά οδηγη-
 θούν τó καλοκαίρι
 στά άνθόσπαρτα
 ψηλά λιβάδια τών
 βουνών. Με τó ά-
 φθονώτατο γάλα
 τους γίνονται τά
 περιζήτητα έλβετι-
 κά τυριά, βούτυρα
 και συμπυκνωμέ-
 να σέ κουτιά γά-
 λατα, που στέλ-
 νονται σ' όλο τόν
 κόσμο. Ξενοδο-
 χεία πολλά και
 πολυτελή μ' όλες
 τις άνέσεις είναι
 σέ κάθε σπουδαίο χωριό, σέ κάθε πλαγιά, σέ κάθε στροφή δρό-
 μου, σέ κάθε πέρασμα, σέ κάθε προσήλιο μέρος. Τά εύκολοδιά-
 βατα διάσελα, όπως τού Άγίου Βερνάρδου με τά περίφημα σκυλιά
 που σώζουν τούς όρειβάτες, τó Σπλίγγεν κ.ά., κάνουν εύκολη τή
 συγκοινωνία. Μεγάλες σήραγγες, όπως τού Άγ. Γοττάρδου (5 χιλμ.
 μήκος), συνδέουν τήν Ίταλία με τήν Γερμανία και τού Σεμπλόν (20
 χιλμ. μήκος) συνδέουν τή χώρα με τήν Άθήνα και Κων)πολη. Με

49. Τοπίο στις "Άλπεις.

ώραῖα τοπία οἱ "Άλπεις, δροσερές τὸ καλοκαίρι, καὶ ἡλιόλουστες με καθαρότατον οὐρανὸ τὸ χειμῶνα, τραβοῦν χιλιάδες ξένους ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον. Πάμπολλοι ἔρχονται ἐδῶ γιὰ νὰ περάσουν τὴν ἐξοχή τους, νὰ θαυμάσουν τίς φυσικὲς ὁμορφιές, ν' ἀνεβοῦν στὶς ψηλὲς κορυφές τῶν "Άλπεων, νὰ κάνουν χιονοδρομίες με χιονοπέδιλα ἢ νὰ γιαντρευτοῦν ἀπὸ στηθικά νοσήματα.

β) Τὸ Ἑλβετικὸ ὄροπέδιο ἀνάμεσα στὶς "Άλπεις καὶ τὸν Γιοῦρα, ἀπλώνεται στενόμακρο ἀπὸ τὴ λίμνη τῆς Γενεύης δυτικὰ ἕως τὴ λίμνη τῆς Κωσταντίας ἀνατολικά. Εἶναι χαμηλὸ (450 - 600 μ.), γεμάτο λόφους καὶ κοιλάδες, ποὺ ἀνοίξαν με τὰ νερά, καὶ γέμισαν

49. Ἡ Βέρνη, πρῶτεύουσα τῆς Ἑλβετίας.

με τίς προσχώσεις τὰ ποτάμια. Εὐφορο καὶ με γλυκὸ κλίμα καλλιεργεῖται με σιτηρὰ καὶ πατάτες, ποὺ δὲν φθάνουν νὰ θρέψουν τὸν πληθυσμὸ. Παράγει ὅμως ἀπὸ τὰ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα του ἀρκετὰ φρούτα (μήλα, κεράσια) κι ἔχει στὰ ΝΔ προσήλια μέρη ἀμπέλια. Τὰ ὀρμητικὰ νερά τῶν ποταμῶν καὶ οἱ καταρράκτες ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ παράγουν μεγάλη ἠλεκτρικὴ δύναμη. Αὐτὴ κινεῖ τὰ περισσότερα τραῖνα καὶ πολλὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἐργοστάσια. "Εἴσι ἡ Ἑλβετία, ἂν καὶ δὲν ἔχει πετροκάρβουνο καὶ σίδηρο, ἔγινε χάρις στο «ἄσπρο κάρβουνο» τῶν νερῶν της καὶ τοὺς ἐργατικoὺς καὶ ἐπιδέξιους κατοίκους της βιομηχανικὴ χώρα. Με τὴν ξυλεία τῶν δασῶν της, τὸ γάλα τῶν ἀγελάδων της, τὰ πρῶτα ὑλικά (μετάξια, βαμπάκια, κάκο, χρυσάφι, ἀσήμι) καὶ τὰ μισοκατεργασμένα μεταλλικά εἶδη ποὺ

εισάγει από το έξωτερικό δημιουργήσε μεγάλη ελαφρά βιομηχανία. 'Η Βέρονη (150) ή πρωτεύουσα της, στη μέση της χώρας, έχει έριουργεία, εργοστάσια που κάνουν σοκολάτες πολυτελείας, συμπυκνωμένα γάλατα και παχύτατα τυριά. 'Η Ζυρίχη (875), ή μεγαλύτερη πόλη της 'Ελβετίας, φτιάνει μηχανήματα και μεταξωτά. 'Η Γενεύη (150) στις όχθες της λίμνης της φτιάνει κοσμήματα και ώρολόγια και είναι ή έδρα πολλών Διεθνών 'Οργανισμών, όπως το Διεθνούς 'Ερυθρού Σταυρού κ. ά. 'Η Λωζάνη (100) είναι μεγάλο συγκοινωνιακό κέντρο. 'Απ' έδω περνάει ό διεθνής σιδηρόδρομος, που ξεκινώντας από το Παρίσι και περνώντας τη σήραγγα του Σεμπλόν, ένωνει τη Δυτική Εύρώπη με την 'Αθήνα, Κωνσταντινούπολη.

γ) 'Ο 'Ελβετικός Γιούρας, χαμηλότερος από τις "Άλπεις (1700 μ.), έχει εύφορες κοιλάδες, κλίμα ψυχρό και έδαφος κατάλληλο για κτηνοτροφία. Οί κάτοικοί του έφτιαναν τά παλιά χρόνια, στις μακριές νύχτες του χειμώνα, μουσικά όργανα, κομψοτεχνήματα και έξαρτήματα για ώρολόγια. Αυτά τά συναρμολογούσαν και τά πουλούσαν στις μεγάλες αγορές της Γενεύης και της Ζυρίχης. Τώρα τά 'Ελβετικά ώρολόγια γίνονται σε μεγάλα εργοστάσια, που κινούνται εκεί με τη δύναμη του νερού των καταρρακτών. 'Η Βασιλεία (Μπάλ) (200) βρίσκεται στις όχθες του Ρήνου, που άρχίζει άπ' έδω να γίνεται πλωτός. 'Η πόλη έχει εργοστάσια, που κάνουν μεταξωτές κορδέλλες, κεντητά ύφασματα, χρώματα και φάρμακα. "Ως τό μεγάλο ποταμιμάνι της άνεβαίνουν άπ' τό Ρότερνταμ της 'Ολλανδίας τά ποταμόπλοια του Ρήνου. Αυτά φέρνουν στην 'Ελβετία σιτηρά για τη διατροφή του πληθυσμού, πρώτα όλικά για τη βιομηχανία της και έξάγουν τά περισσότερα βιομηχανικά και κτηνοτροφικά είδη.

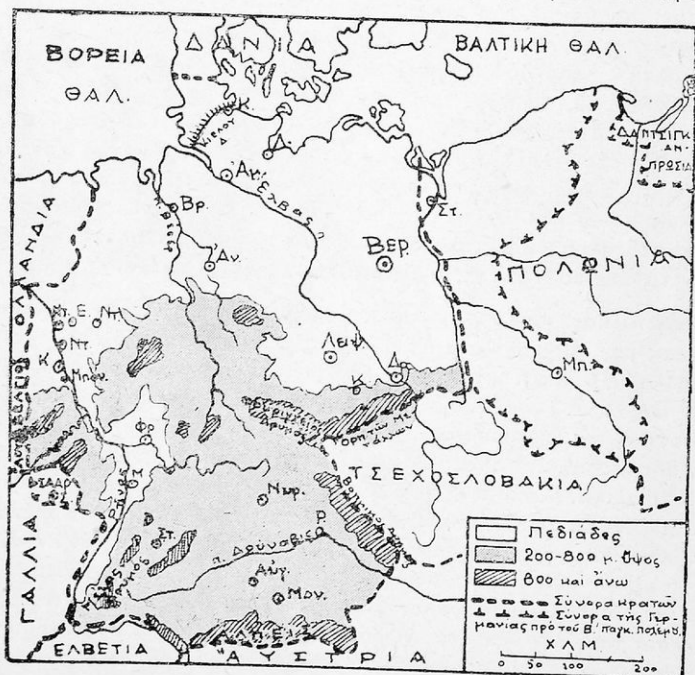
Κάτοικοι και πολιτισμός. Μικρότερη από την 'Ελληνική "Ηπειρο και Μακεδονία μαζί ή 'Ελβετία, έχει έκταση 41.300 τετραγ. χιλμ. και 4,6 εκατ. κατοίκους. Τά 2/3 των κατοίκων της, που κατοικούν ΒΑ είναι Γερμανικής καταγωγής, μιλάνε Γερμανικά και είναι χριστιανοί διαμαρτυρόμενοι. Στα δυτικά είναι Γαλλικής καταγωγής και μιλάνε Γαλλικά και στα νότια είναι 'Ιταλικής καταγωγής και μιλάνε 'Ιταλικά. Χωρισμένη ή 'Ελβετία σε 22 αυτόδιοίκητες περιφέρειες (Καντόνια) άποτελεί μιá 'Ομοσπονδιακή Δημοκρατία. 'Ενωμένοι οί 'Ελβετοί, παρ' όλες τις διαφορές τους, σ' ένα "Έθνος και παλεύοντας διαρκώς με την άγρια φύση των "Άλπεων έγιναν εργατικοί και ύπομονητικοί. Χωρίς μεγάλες φυσικές πηγές πλούτου έκαναν με την εργασία τους την 'Ελβετία χώρα πλούσια. 'Ανάμεσα στο Γερμανικό και Λατινικό κόσμο, δημοκρατικοί και φιλελεύθεροι πάνω στα βουνά τους οί 'Ελβετοί, είναι ένας από τους πρώτους λαούς του κόσμου

στην παιδεία και στον πολιτισμό. Στο κέντρο της Εύρωπης, με τις γεμάτες φυσικές όμορφιές και εύκολοδιάβατες "Άλπεις, είναι πέρασμα στις Εύρωπαϊκές συγκοινωνίες και συγκεντρώνουν χιλιάδες ξένους περιηγητές. Ουδέτερη από το 1815 ή 'Ελβετία είναι το κέντρο μεγάλων διεθνών οργανισμών, όπως του Διεθν. Έρυθρου Σταυρού, Διεθν. Τραπεζής κλπ. Η 'Ελβετία έχει αρκετό εμπόριο. Από την 'Ελλάδα αγοράζει σταφίδα, καπνά, σταφύλια, έλιές και πουλάει ώρολόγια, μηχανήματα, κουτιά γάλα, χημικά προϊόντα, φάρμακα.

Άσκησης : 1. Χαρτογραφήσατε την 'Ελβετία. 2. Ταξιδέψατε νοερώς από την Αθήνα στη Βέρνη. 3. Γιατί ή 'Ελβετία συγκεντρώνει περισσότερους ξένους περιηγητές από μās ;

2. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

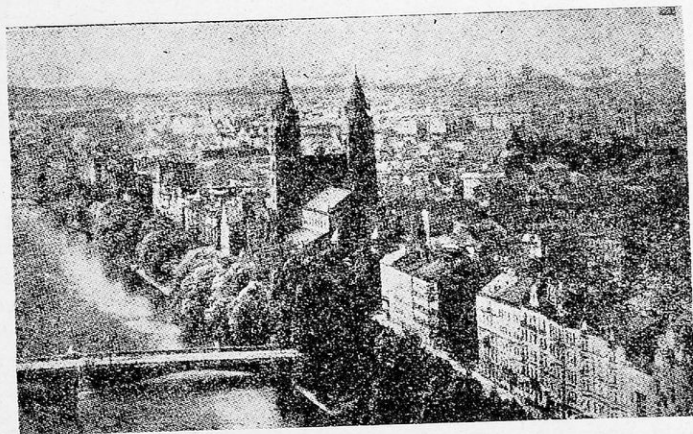
Στά Α της Γαλλίας-Βελγίου-Όλλανδίας και Β της 'Ελβετίας ή Γερμανία είναι μιá μεγάλη βιομηχανική και πυκνοκατοικημένη χώρα. Στη μέση της Εύρωπης, από τις "Άλπεις ως τη Βόρεια και τη Βαλ-

51. Χάρτης της Γερμανίας.

τική θάλασσα Β, και άνοικτή σ' όλες τις μεριές, εύκολα συγκοινωνεί μ' όλες τις χώρες της Εύρώπης. Το έδαφος της Γερμανίας έχει νότια όροπέδια τριγυρισμένα με βουνά· στη μέση χαμηλά βουνά και κοιλάδες· βόρεια μία μεγάλη πεδιάδα και δυτικά την κοιλάδα του Ρήνου.

α) **Ή Νότια Γερμανία.** Τριγυρισμένη από δασωμένα βουνά, τις ύψηλές **Βόρ. "Άλπεις** (3000μ) Ν, τόν **Μέλανα Δρυμό Δ**, και τόν **Βοημικό Δρυμό Α**, και άλλα βουνά Β ή Νότια Γερμανία, χωρίζεται σε όροπέδια (**Βαυαρίας** και **Σαουδοφραγκονίας**). Μακριά από τη θάλασσα έχει βαρείς χειμώνες με χιόνια και ζεστά καλοκαίρια. Οί όρμητικοί χείμαρροι, που κατεβαίνουν από τὰ γύρω ψηλά βουνά και οί ραγδαίτες βροχές, που πέφτουν κυρίως στην άρχή του καλοκαιριού, τροφοδοτούν μεγάλα ποτάμια: τόν **Δούναβη** που πηγάζει από τὸ Μέλανα Δρυμό, γίνεται πλωτός και πάει Α για τὴ Μαύρη θάλασσα και τούς παραπόταμους του Ρήνου, που πάει για τὴ Βόρεια θάλασσα. Τὸ έδαφος στὰ όροπέδια δέν είναι πολὺ γόνιμο. Καλλιεργεῖται ὅμως στίς παραποτάμies κοιλάδες με σιτάρια, πατάτες και λινάρι. Σκεπάζεται στὰ ὄρεινά με πλούσια δάση που δίνουν ἀρκετὴ ξυλεία κι έχει μεγάλα χλοερὰ λιβάδια κατάλληλα για κτηνοτροφία. Στὴ μέση του όροπεδίου τῆς Βαυαρίας τὸ **Μόναχο** (830), πόλη τῶν

52. Τὸ Μόναχο.

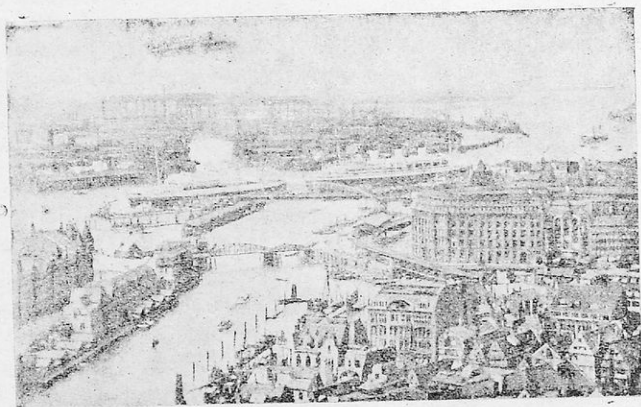
γραμμάτων και τῶν τεχνῶν, είναι ὡραίο. Ἐπειδὴ βρίσκεται στὴ διασταύρωση τῶν δρόμων που ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴν ἄλλη Γερμανία στὴν **Αὐστρία** και τὴν Ἰταλία, ἔγινε μεγάλη πόλη. Ἐμπορικὸ κέντρο, έχει

διάφορες βιομηχανίες και βγάξει περίφημη μύρα. Στις κοιλάδες του όροπεδίου της Σουαβοφραγκονίας είναι ή **Στουτγκάρδη** (420). "Έχει βιομηχανία χαρτιού, μεταλλικών ειδών και έμπόριο βιβλίων. Στην περιφέρειά της έξάγεται από όρυχεία όρυκτό άλάτι. "Η **Νυρεμβέργη** (420) βόρεια, φτιάνει παιδικά παιχνίδια, μολύβια, ήλεκτρικά, δερμάτινα είδη κλπ.

β) "Η **Μέση Γερμανία** έχει έδαφος άνώμαλο, γεμάτο μέτρια βουνά, που διαχωρίζονται με όροπέδια και κοιλάδες. Δασωμένη και γραφική είναι τó πιο πλούσιο μέρος της Γερμανίας. Τά **Παραρρήνια βουνά**, συνέχεια των Βελγικών Άρδενων Δ, ό **Θουρίγγιος Δρυμός**, τά **Μεταλλικά** ("Ερτζια) βουνά και άλλα Α κρύβουν στα σπλάχνα τους πολλά όρυκτά. Τό κλίμα της Μέσης Γερμανίας ήπειρωτικό, γίνεται δριμύτερο, όσο προχωρούμε Α και έχει πλούσιες βροχές. Γι' αυτό πηγάζουν από δώ μεγάλοι ποταμοί: ό **Βέξερ**, ό **Έλβα**, ό **"Οντερ** που είναι πλωτοί και συνδέουν τή μέση Γερμανία με τά βόρεια λιμάνια της. Τό έδαφος της στα όροπέδια και στις κοιλάδες, έπειδι ή έγινε από τις προσχώσεις των ποταμών και τή λάβα παλαιών ήφαιστειών, είναι πλούσιο. Καλλιεργείται καλά με σιτηρά, κοκαινογούλια για ζάχαρη και λαχανικά. Δίνει πολλά προϊόντα, που όμως δέν φθάνουν νά θρέψουν τόν πυκνό πληθυσμό. Πλουσιότατη σέ όρυκτά, μεταλλεύματα, πετροκάρβουνο, ποτάσσα και με άρκετές ύδατοπτώσεις ή Μέση Γερμανία έχει μεγάλη βιομηχανία. Γι' αυτό διεξάγει σπουδαίο έμπόριο, κατοικείται από πυκνότατο πληθυσμό κι έχει μεγάλες πόλεις. "Η **Λειψία** (720) είναι περίφημη για τις έμποροπανηγύρεις της και μεγάλο κέντρο βιβλίων. Έδω γίνονται όλα τά μηχανήματα που χρειάζεται τó βιβλίο: τυπογραφικά στοιχεία, τυπωτικές, βιβλιοδετικές μηχανές, εικόνες, λιθογραφίες, μελάνι κλπ. "Η **Δρέσδη** (650), πρωτ. της **Σαξωνίας**, φτιάνει περίφημα άγγεα πορσελάνης κι έχει ξακουστές συλλογές με καλλιτεχνικούς ζωγραφικούς πίνακες. Τό **Κέμνιτς** (350) είναι σπουδαίο κέντρο ύφαντουργίας. Πέρα από τόν παραπόταμο του **"Οντερ Νάϊσε**, ή βιομηχανική περιφέρεια της **Σιλεσίας** με τήν πόλη **Μπρεσλάου** ανήκει τώρα στην Πολωνία. Στο δασωμένο και όμορφο **Θουρίγγιο Δρυμό**, τó «πάρκο της Γερμανίας», υπάρχουν μικρές κοιλάδες με μικρές περίφημες πόλεις. Έδω είναι ή **Βαϊμάρη** (50), όπου έζησαν οι Γερμανοί ποιητάι **Γκαίτε** και **Σίλλερ**. **Κοντά**, ή **Γένα** (50), όπου σπούδαζαν άλλοτε οι παιδάγογοί μας.

γ) "Η **Βόρεια Γερμανία** αποτελείται από τή μεγάλη βόρεια Γερμανική πεδιάδα. Αυτή άπλώνεται από τήν όρεινή Μέση Γερμανία ως τήν Βόρεια και τή Βαλτική θάλασσα, είναι συνέχεια των

Βελγικῶν καὶ Ὑλλανδικῶν κάμπων καὶ προχωρεῖ ἀνατ. Χαμηλὴ καὶ ἐπίπεδη ἔχει λίμνες καὶ ἔλη. Τὸ κλίμα της, ὠκεάνειο στὰ παράλια τῆς Βόρειας θάλασσας, γίνεται ἡπειρωτικὸ στὰ Α. Ἡ πεδιάδα διασχίζεται ἀπὸ τὰ ποτάμια τῆς μέσης Γερμανίας ποὺ ἔγιναν πλωτὰ καὶ ἐνώθηκαν μὲ διώρυγες. Ἀμμουδερὴ, ἐλώδης καὶ χωρὶς ὀρυκτὰ ἡ βόρεια Γερμανικὴ πεδιάδα δὲν εἶναι εὐφορὴ καὶ πλούσια. Οἱ ἐργατικοὶ ὅμως καὶ ἐπίμονοι κάτοικοι τὴν καλλιεργοῦν ἐπιστημονικά. Ἐτσι παράγει στὰ μεσόγεια μέρη τὶς περισσότερες πατάτες τοῦ κόσμου, ἀρκετὴ σίκαλη ποὺ κάνουν ψωμί, κοκκινोगούλια γιὰ ζάχαρη, λινάρι. Στὰ παραλιακὰ καὶ ὑγρὰ μέρη μὲ τὰ χλοῦσμένα λιβάδια τρέφονται μεγάλα ζῶα, βόδια καὶ ἄλογα. Ἀραιὴ σὲ πληθυσμὸ ἡ Βόρ. Γερμανία ἔχει πόλεις μόνον στὸ κέντρο καὶ στὰ λιμάνια. Τὸ Βερολίνο (4,500) πάνω στὸν Σπρέα, παραπόταμο τοῦ Ἑλβα καὶ στὴ μέση σχεδὸν τοῦ κάμπου, εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας. Ἐπειδὴ βρίσκεται στὴ διασταύρωση τῶν δρόμων πρὸς τὴν Ἀνατ. Εὐρώπῃ καὶ εἶναι πρωτ. μεγάλῃς χώρας, ἔγινε μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πόλεις τοῦ κόσμου. Μεγάλο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο, μὲ πανεπιστήμια, βιβλιοθῆκες καὶ μουσεῖα, μνημεῖα καὶ Δημόσια κτίρια τὸ Βερολίνο ἦταν ἐπιβλητικὴ πόλη. Σήμερα μεγάλο μέρος της εἶναι γκρεμισμένο καὶ κατεστραμμένο ἀπὸ τὶς φοβερὲς μάχες, ποὺ ἔγιναν ἐκεῖ τὸ 1945 στὸν τελευταῖο πόλεμο. Ἡ Λυβέκη στὴ Βαλτικὴ θάλασσα εἶναι ἐμπορικὸ λιμάνι. Τὸ Στέττιν στὶς ἐκβολὲς τοῦ ὄντερ καὶ πέρα Ἀνατ. ἡ Γερμανικὴ Πομερανία καὶ μεγάλο μέρος τῆς Ἀνατ. Πρωσσίας ἀνήκουν τώρα στὴν Πολωνία. Ἡ πόλη Καινιξ-βέργη ἀνήκει τώρα στὴ Ρωσσία. Τὸ Κίελο (200) στὰ δυτικὰ τῆς Βαλ-

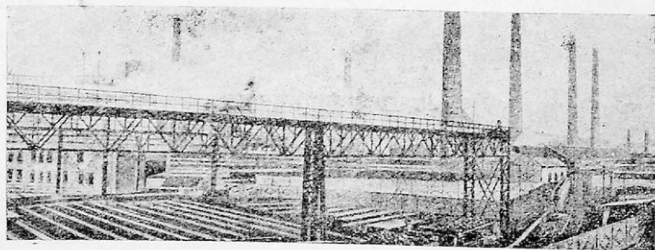

53. Ἀμβούργο, τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Γερμανίας.

τικής ήταν πολεμικός ναύσταθμος. Διώρυγα μεγάλη, τοῦ Κιέλου, ἐνώνει ἐδῶ τὴ Βαλτικὴ μὲ τὴ Βόρεια θάλασσα. Στὶς ἀκτὲς τῆς Βόρειας θάλασσας τὸ **Ἀμβούργο** (1,5 ἐκ.) στὸ μεγάλο ποταμόκολπο τοῦ Ἑλβα, εἶναι τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς Γερμανίας κι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα 75 χιλμ. ἔχει πολ- λές καὶ μεγάλες προκυμαῖες, μεγάλα ἐργοστάσια, κυρίως εἰδῶν δια- τροφῆς, ξυλείας κ.ἄ. καὶ εἶναι μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο. Ἡ **Βρέμη** (300) μακριὰ κι αὐτὴ 65 χιλμ. ἀπὸ τὴ θάλασσα, στὸν ποταμόκολπο τοῦ Βέζερ, εἰσάγει πολὺ βαμπάκι καὶ ἄλλα πρῶτα ὑλικά. Τὸ **Ἀνό- βερο** (450) Ν, εἶναι σπουδαῖο συγκοινωνιακὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο.

δ) Ἡ κοιλάδα τοῦ **Ρήνου** στὰ δυτ. τῆς Γερμανίας εἶναι ἡ πλουσιότερη περιοχὴ τῆς. Ὁ **Ρήνος**, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὶς Ἑλβετικὲς Ἄλπεις καὶ τὴ λίμνη τῆς Κωνσταντίας, γίνεται πλωτός, ὅπως εἶδαμε, ἀπὸ τὴν πόλη Βασιλεία. Ποτίζει τὴν εὐφορώτατη ἀπ' τὶς προσχώσεις τοῦ Ἄνω κοιλάδα, ἀνάμεσα στὸ Μέλانا Δρυμὸ καὶ τὰ Γαλλικὰ Βόσγια. Ἀνοίγει ἔπειτα στενὴ κοιλάδα στὰ Παραρρήνια βουνά, κά- νει πλούσια μὲ τὰ χώματά του τὴν Κάτω κοιλάδα, στὸ δυτικὸ μέρος τῆς Γερμανικῆς πεδιάδας, καὶ γυρίζοντας κατόπι δυτικὰ περνάει τὴν Ὀλλανδία γιὰ νὰ χυθῇ στὴ Βόρεια θάλασσα. Ὁ **Ρήνος** εἶναι ὁ κυριότερος καὶ σπουδαιότερος δρόμος τῶν πλουσιῶν χωρῶν ποὺ περνάει καὶ ὁ μεγαλύτερος σὲ κίνηση πλωτὸς ποταμὸς τοῦ κόσμου.

Προστατευμένες οἱ κοιλάδες τοῦ **Ρήνου** ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ΒΑ ἀνέμους μὲ βουνά, ἔχουν κλίμα γλυκό. Σιτηρά, κοκκινούλια γιὰ ζάχαρη, λαχανικά καλλιεργοῦνται στὰ χαμηλὰ μέρη. Ἀμπέ- λια καὶ ὀπωροφόρα δένδρα σκεπάζουν τὶς ΝΑ πλαγιές τῶν λό- φων καὶ τὰ προσήλια μέρη στὴν Ἄνω κοιλάδα τοῦ **Ρήνου**. Ἡ Κάτω κοιλάδα τοῦ **Ρήνου**, ἡ **Ρηνανία** καὶ κυρίως ἡ κοιλάδα τοῦ παραπόταμου **Ρουρ** εἶναι πλουσιότατες σὲ πετροκάρβουνο κι ἔχουν ἀρκετὰ σιδηρομεταλλεύματα. Γι' αὐτὸ ἔγιναν ἀπὸ τὶς πρῶτες βιομηχανικὲς περιοχὲς τοῦ κόσμου. Δεκάδες πόλεις μὲ περισσότερους

54. Τὸ **Ντόρτμουντ**, βιομηχανικὴ πόλη τῆς Γερμανίας.

από 100 χιλ. κατοίκους ή κάθε μιὰ γεμίζουν, με τὰ δάση τῶν καπνοδόχων τῶν ἐργοστασίων καὶ τὰ μαυρισμένα ἀπὸ τὴν καρβουνόσκονη σπίτια, τὴν περιοχὴ. Ἐδῶ εἶναι τὸ **Ἑσσεν** (650) με τὰ περίφημα χυτήρια **Κροϋπ** ποὺ φτιάχνουν πολεμικὰ εἶδη καὶ βαριές μηχανές. Τὸ **Ντόρτμουντ** (450) καὶ τὸ **Ντύλσεντορφ** (500) ποὺ φτιάχνουν βαριά μηχανήματα. Ἡ **Κολωνία** (730) με τὸ ἀρωματικὸ νερό της τὴν «Κολωνία». Ἡ **Μπὸν**, ὅπου ἐδρεύει ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Ἡ **Φραγκφούρτη** (560) Ν, εἶναι κέντρο συγκοινωνίας καὶ πόλη τῶν τραπεζῶν. Τὸ **Μάνχαϊμ** (250) νοτιότερα εἶναι κέντρο χημικῆς βιομηχανίας.

Οἰκονομικὴ ζωὴ. Τὸ 1/4 τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ πλούσια δάση ποὺ δίνουν ἄφθονη ξυλεία. Τὸ ὑπόλοιπο ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι σὲ ἄλλες περιοχὲς φτωχὸ καὶ σὲ ἄλλες πλούσιο. Οἱ Γερμανοὶ ὅμως με τὴν ἐπιστημονικὴ καλλιέργεια καὶ τὴν ἐπιμονή τους κατόρθωσαν νὰ τὸ κάνουν ὁλόκληρο παραγωγικόν. Ἔτσι ἡ Γερμανία παράγει: πολλὰ δημητριακά, καὶ προπάντων σικάλη, βρώμη καὶ κριθάρια. Παντοῦ κοκκινογούλια γιὰ ζάχαρη καὶ εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου στὶς πατάτες. Τρέφει ἀκόμα χιλιάδες βόδια, ἀγελάδες, ἄλογα καὶ χοίρους. Τὰ προϊόντα ὅμως τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ θρῆψουν τὸν μεγάλο πληθυσμὸ τῆς Γερμανίας, ποὺ αὐξάνεται γρήγορα. Ἐπειδὴ τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας κρύβει πλουσιότατα κοιτάσματα ἀπὸ γαιάνθρακες (τὰ τρίτα τοῦ κόσμου) καὶ ποικίλα μέταλλα, ἔγινε ἡ Γερμανία βιομηχανικὴ. Με τοὺς ἐπιδέξιους ἐργάτες, τὴν τέλεια τεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωση κατόρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μεγάλη βιομηχανία καὶ νὰ γίνῃ μιὰ ἀπὸ τίς πρῶτες οἰκονομικὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου. Ἡ Γερμανία παράγει στὸ Ρούρ καὶ στὴ Σαξωνία περισσότερο χυτοσίδηρο καὶ ἀτσάλι, ἀπὸ ὅσο ἡ Μεγ. Βρεταννία καὶ Γαλλία μαζί. Ἡ χημικὴ τῆς βιομηχανίας, ἡ πρώτη τοῦ κόσμου, παράγει χρώματα, φάρμακα, συνθετικὸ πετρέλαιο, συνθετικὸ καουτσούκ, τεχνητὰ ὑφάσματα, π्लाστικές ὕλες κλπ. Πλωτὰ ποτάμια ἐνωμένα με μεγάλες διώρυγες, τέλειο δίκτυο σιδηροδρόμων, καὶ μεγάλοι αὐτοκινητόδρομοι μεταφέρουν στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Γερμανίας. Μεγάλῃ ἐμπορικῇ ναυτιλίᾳ (ἡ πέμπτῃ τοῦ κόσμου πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο) ἔφερεν στὰ μεγάλα λιμάνια της εἶδη διατροφῆς γιὰ τὸν πληθυσμὸ, πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία της καὶ ἔπαιρνε πετροκάρβουνο καὶ βιομηχανικὰ εἶδη, ποὺ πουλοῦσε ἡ Γερμανία σ' ὅλο τὸν κόσμον. Ἡ Ἑλλάδα εἶχε μεγάλες συναλλαγές με τὴ Γερμανία. Πουλοῦσε πάρα πολλὰ καπνὰ, σύκα, σταφύλια, σταφίδα, κρασιά, πορτοκάλια, ἀκατέργαστα δέρματα, νέφτια, ὀρυκτὰ καὶ ἀγόραζε μη-

χανές και μεταλλικά είδη, χημικά προϊόντα, φάρμακα, έπιστημονικά εργαλεία, πετροκάβρουνο κλπ.

Λαός, πολιτισμός και κράτος. Έργατικοί και σοβαροί οί Γερμανοί, αγαπούν πολύ τὰ γράμματα. Χωρισμένοι παλαιότερα σέ μικρά και πολλά κράτη, ένώθηκαν τόν περασμένον αιώνα κι έκαναν μεγάλη αυτοκρατορία. Όργάνωσαν καλά τὸ κράτος τους, ανάπτυξαν πολύ τή βιομηχανία τους, τὸ έμπόριο και τή ναυτιλία κι έγιναν μεγάλη δύναμη. Φιλόδοξοι όμως και υπερήφανοι, άναθρεμένοι νά υποτάσσωνται τυφλά στους αὐθέντες, άκολούθησαν πειθαρχικά μεγαλομανείς άρχηγούς και θέλησαν νά υποτάξουν όλόκληρη τήν Εύρώπη και τόν Κόσμο. Γι' αυτό έκαναν τους δύο παγκόσμιους πολέμους, τόν Α' 1914-18 και τόν Β' 1939-45. Ξαπλώθηκαν πολύ, από τὰ Πυρηνάια ως τόν Καύκασο και από τὸ βορειότατο άκρωτήριο τής Εύρώπης έως τή Λιβύη τής Άφρικής κ' έκαναν μεγάλες καταστροφές στην ανθρωπότητα. Νικήθηκαν όμως, περιορίστηκαν στὸν τόπο τους κ' έχασαν μάλιστα άνατολ. τοῦ "Οντερ όλες τīs έπαρχίες τους, πού πήρε ή Πολωνία και ή Ρωσία.

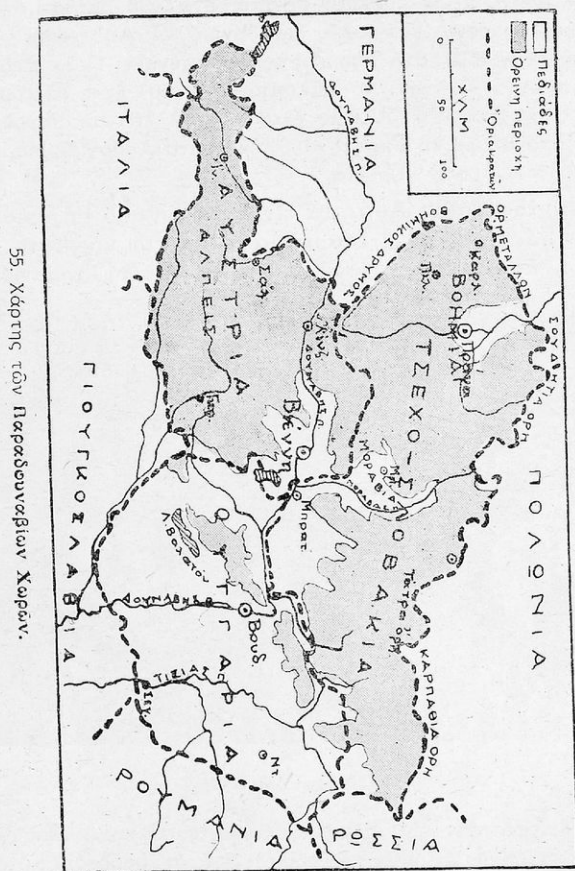
Σήμερα ή Γερμανία κατέχεται από τους Συμμάχους Άγγλία, Γαλλία και Άμερική πού κρατοῦν τὰ 2/3 τής χώρας Ν και Δ, και από τή Ρωσία πού κρατεί τὸ υπόλοιπο μέρος Α. Η Γερμανία έχει σήμερα έκταση 357 χιλ. τετρ. χιλμ. και 70 περίπου εκατ. κατοίκους, διαμαρτυρομένους χριστιανούς στὰ βόρεια, καθολικούς στὰ νότια.

Άσκησης. 1. Χαρτογραφήσατε τήν Γερμανία με τīs πόλεις της. 2. Ταξιδέψατε νοερά από τή Βασιλεία τής Έλβετίας με ποταμόπλοιο έως τήν Όλλανδία. Και από τὸ Μόναχο έως τὸ Άμβούργο. 3. Τί διαφέρει τὸ κλίμα τής Ν από τής Β παραλιακής Γερμανίας και τί επίδραση έχει αὐτὸ στις καλλιέργειες;

3. ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΒΙΑ ΚΡΑΤΗ

Ό Δούναβης ποταμός, πού πηγάζει από τόν Μέλανα Δρυμό και τήν Έλβετία, γίνεται πλωτός από τή **Ρατισμπόν** τής Γερμανίας, προχωρεϊ Α και χύνεται στὸν Εύξ. Πόντο. Μακρὺς 2850 χιλμ. περνάει πολλές χώρες και εἶναι ὁ φυσικός δρόμος από τήν Κεντρική πρὸς τή ΝΑ Εύρώπη. Οί χώρες πού βρίσκονται στή λεκάνη τοῦ Μέσου Δούναβη, από τήν Έλβετία ως τὰ Καρπάθια, και από τὰ Μεταλλικά και Σούδητα Γερμανικά βουνά ως τήν Άδριατική θάλασσα, άποτελοῦσαν πρὶν από τὸ 1914 τή μεγάλη **Αύστροουγγρική Μοναρχία**. Άπό τὸ κομάτιασμά της στὰ 1919 έγιναν τὰ κράτη **Αύστρία**,

Τσεχοσλοβακία και Ούγγαρία, ενώ άλλα κομμάτια πήραν ή 'Ιταλία, Σερβία, Ρουμανία και Πολωνία. 'Η Αύστρια και ή Τσεχοσλοβακία κατελήφθησαν τὸ 1938-39 ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ ἐλευθερώθηκαν τὸ 1945.

55. Χάρτης τῶν Παραδουνάβιαν Χωρῶν.

Α) Η ΑΥΣΤΡΙΑ

'Η Αύστρια κατέχει τὶς 'Ανατ. 'Αλπεις καὶ μικρὴ παραδουνάβια περιοχή.

Οἱ Αὐστριακὲς 'Αλπεις συνέχεια τῶν 'Ελβετικῶν, σκεπάζονται μὲ δάση ὥς τὰ 1800 μέτρα. Οἱ Αὐστριακοί, πού εἶναι οἱ ἄριστοι δα-

σικοί του κόσμου, περιποιοῦνται πολὺ τὰ δάση τους, τὰ ἐκμεταλλεύονται ἐπιστημονικὰ καὶ παίρνουν ἄφθονη οἰκοδομικὴ ξυλεία καὶ πριονίδια γιὰ χαρτί. Στὶς εὐφορες κοιλάδες καὶ τὰ λιβάδια τῶν Αὐστριακῶν "Ἀλπεων βόσκουν ἀρκετὰ μεγάλα βόδια καὶ ἀγελάδες. Μὲ φυσικὲς ὁμορφιὲς καὶ καλὰ ξενοδοχεῖα οἱ Αὐστριακὲς "Ἀλπεις συγκεντρώνουν, ἰδίως στὸ **Τυρόλο**, πολλοὺς ξένους. Πόλεις ἐδῶ εἶναι τὸ **"Ινσμπρουγκ**. Ἀνατ. τὸ **Σάλσμπουργκ** (50) ἔχει ἀλατωρυχεῖα. Στὰ ΒΑ οἱ Αὐστριακὲς "Ἀλπεις ἔχουν μεταλλεῖα μὲ σίδηρο καὶ λιγνίτη. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ τὸ **Γκράτς** (160) ἔχει μεταλλουργικὴ βιομηχανία, χαρτοποιεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα.

Ἡ παραδουνάβια Αὐστρία εἶναι εὐφορὴ ἀπὸ τὶς προσχώσεις, καλλιεργεῖται μὲ σιτηρά, ἔχει ἀμπέλια καὶ ὄρυκτά, κάρβουνο, σίδηρο, πετρέλαιο. Ἐπειδὴ εἶναι ὁ φυσικὸς δρόμος ἀπὸ τὴ Γερμανία γιὰ τὴ

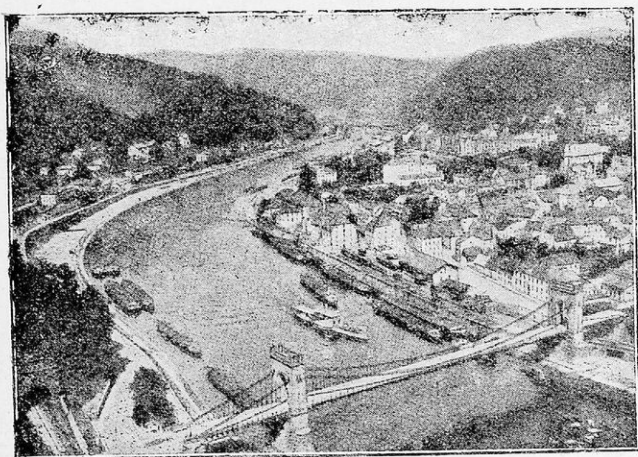
56. Ἡ ὥραία Βιέννη.

ΝΑ Βυρῶπη, περνᾶνε ἐδῶ μεγάλες διεθνεῖς συγκοινωνιακὲς γραμμές, πλωτὲς, σιδηροδρομικὲς καὶ ὁδικές. Στὸ σταυροδρόμι αὐτὸ ἡ **Βιέννη** (2 ἐκ.) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας. Στὶς ὄχθες τοῦ Δούναβη, ἔχει ποικίλη βιομηχανία καὶ μεγάλες ἐμποροπανηγύρεις. Μὲ ὠραίους κήπους, θαυμάσια κτίρια, εἶναι κέντρο γραμμάτων, καλῶν τεχνῶν καὶ μουσικῆς καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες πόλεις τῆς Εὐρώπης. Τὸ **Λίντς** (100) δυτικὰ εἶναι βιομηχανικὴ πόλη. Οἱ Αὐστριακοὶ εἶναι Γερμανοὶ καὶ χριστιανοὶ καθολικοὶ οἱ περισσότεροι, μιᾶνε Γερμανικὰ, εἶναι εὐγενικοὶ καὶ πολιτισμένοι. Κυβερνήτες ἄλλοτε μιᾶς μεγάλης

Αυτοκρατορίας και λίγοι σήμερα, υποφέρουν οικονομικά. Και δεν μπορούν να ζήσουν, αν δεν εμπορεύονται ελεύθερα με τους γειτονικούς λαούς. Η Αυστρία έχει έκταση 84 χιλ. τετρ. χιλμ. και 7 εκατ. κατοίκους. Η Ελλάδα στέλνει στην Αυστρία καπνά και φρούτα και παίρνει ξυλεία, χαρτί, νήματα κλπ.

Β) Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Απλωμένη από τον Βοημικό Δρυμό και τα όρη των Μετάλλων Δ, ως τα Καρπάθια βουνά Α, η Τσεχοσλοβακία έχει μακρουλό σχήμα. Ίση με την Ελλάδα έχει έκταση 128 χιλ. τετρ. χιλμ. και 12,2 εκατ. κατοίκους. Μικρές παραφυάδες βουνών στη μέση χωρίζουν τη χώρα στη Βοημία δυτ., Μοραβία στο κέντρο και Σλοβακία ανατ.

57. Το Τέτσχεν, πόλη της Βοημίας στη δεξιά όχθη του "Ελβα.

Η Βοημία, ανάμεσα στο Βοημικό Δρυμό και τα Σούδητα βουνά, είναι κλειστή λεκάνη και γέρνει προς τα Β. Γι' αυτό τα νερά της συγκεντρώνονται στον "Ελβα ποταμό, που πηγάζει απ' έδω, και ανοίγοντας ώραία και βαθιά κοιλάδα ανάμεσα στα "Ερτζια και τα Σούδητα βουνά προχωρεί Β για τη Γερμανία. Το πλούσιο από τις προσχώσεις έδαφος και το ήπειρωτικό, αλλά ήπιο κλίμα, εύνοουν τις καλλιέργειες. Σιτηρά, κοκκινόγούλια για ζάχαρη, ζυθοχορτο, λαχανικά καλλιεργούνται στα χαμηλά μέρη. Κήποι με όπωροφόρα δένδρα και άμπέλια είναι στα προσήλια μέρη και στους λόφους. Μεγάλα δάση

στις πλαγιές των γύρω βουνών δίνουν πλούσια εισοδήματα. Μεγάλα ζώα και χοίροι τρέφονται από τις καλλιέργειες των κτηνοτροφικών φυτών. Το υπέδαφος της Βοημίας, πλουσιότατο σε όρυκτά, έχει γαιάνθρακες, σιδηρομεταλλεύματα, χρυσάφι, άσχημ, ράδιο και ούράνιο. Αυτά έκαμαν τη Βοημία σπουδαία βιομηχανική χώρα. **Η Πράγα** (900), στη μέση της λεκάνης είναι πρωτεύουσα της Τσεχοσλοβακίας. Βιομηχανική και έμπορική πόλη είναι και σταυροδρόμι συγκοινωνιών ανάμεσα στη Γερμανία και στα Βαλκάνια, στη Δυτική και Άνατολ. Εύρώπη. **Η Πράγα** με παλιά παλάτια και όμορφες έκκλησίες, είναι πόλη γραμμάτων και τεχνών. Το **Πίλσεν** (120) έχει μεγάλα μεταλλουργικά εργοστάσια Σκόντα κ.ά. Το **Κάρλομπαντ** (60) με τις ίαματικές του πηγές έγινε περίφημη λουτρόπολη. Από τη θαυμάσια πορσελάνη, που έξάγεται στην περιφέρειά του, γίνονται τα περίφημα άγγεϊα, πιατικά, γυαλικά και κρύσταλλα της Βοημίας.

Η Μοραβία, από τον Μοράβα παραπόταμο του Δούναβη, είναι κοιλάδα. Πλούσια σε γεωργικά, κτηνοτροφικά προϊόντα, γαιάνθρακα και σίδηρο, είναι πυκνοκατοικημένη. **Η** πρωτεύουσά της **Μπρνό** (260) έχει μεγάλα εργοστάσια έριουργίας, βυρσοδεψίας και φτιάνει εκατοντάδες χιλιάδες παπούτσια.

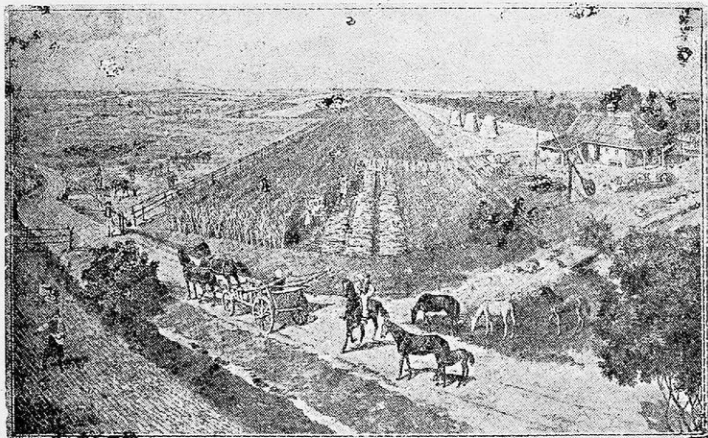
Η Σλοβακία κατέχει τις δυτ. πλαγιές των Καρπαθίων βουνών και είναι, ή περισσότερη, όρεινη χώρα. Τα Καρπάθια γεμάτα δάση με λύκους και άρκουδες, κατοικούνται άραιά. Οι **Σλοβάκοι** άσχολούνται έδω, οι περισσότεροι, με την ύλοτομία και την κτηνοτροφία. **Η** Σλοβακία έχει άρκετά όρυκτά και στα νότια μέρη πλούσια γεωργικά προϊόντα. Έκει ή **Μπρατισλάβα** (180), μεγάλο ποταμο-λιμάνι στο Δούναβη, είναι και βιομηχανική πόλη.

Η Τσεχοσλοβακία έχει μεγάλο έμπόριο. Στην Ελλάδα πουλάει ζάχαρη, πιατικά, γυαλικά, ύφασματα και αγοράζει καπνά, σταφίδα, όερματα κ.ά. **Η** Τσεχοσλοβακία κατοικείται από τους βόρειους Σλάβους, **Τσέχους** και **Σλοβάκους**, που είναι οι περισσότεροι καθολικοί χριστιανοί. Σήμερα, μετά την έξοδο των Γερμανών **Σουδητών** και άλλων και την προσάρτηση της **Υποκαρπαθικής Ρουθηνίας** από τη Ρωσία, ο πληθυσμός της είναι σχεδόν όμοιογενής.

Γ) Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Η χώρα. Μεγάλο βαθύπεδο από τις Άλπεις ως τα Καρπάθια ή **Ούγγαρία**, φαίνεται πώς ήταν, πριν από εκατομύρια χρόνια, λίμνη. Άνοιγοντας τα νερά στις **Σιδηρές Πύλες**, ανάμεσα Σερβικά και Ρουμανικά βουνά, δρόμο για τη θάλασσα άφησαν στον κάμπο λίμνη (**Βαλάτο**) και έλη. Τριγυρισμένο από βουνά το **Ούγγρικό βαθύ**

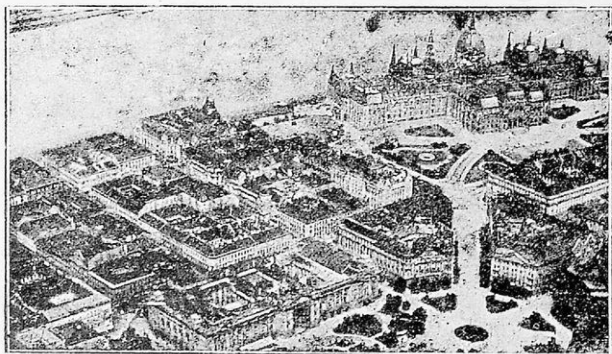
πεδο έχει κλίμα ήπειρωτικό. Τò ἔδαφός του σκεπάζεται μέ ξηρούς ἄμμους πού κινουὺν οἱ ἄνεμοι σέ μερικά μέρη, μέ λεπτό χῶμα σέ ἄλλα μέρη. Εἶναι ὅμως εὐφορώτατο στίς βαθιές καί ὑγρές λεκάνες, πού διασχίζει καί ποτίζει ὁ Δούναβης καί οἱ μεγάλοι παραπόταμοί του Τισίας, Δράβος καί ἄλλοι. Ἐπειδή τὸ βαθύπεδο δέχεται λιγοστές βροχές, έχει ἀπέραντες ἄδενδρες στέπες. Ἀναρίθμητα κοπάδια ἀπὸ τὰ περίφημα οὐγγαρέζικα ἄλογα, μεγάλα βόδια καί χοῖροι βόσκουν σ' αὐτές. Ἀπέραντα χωράφια μέ σιτάρια, ἀραποσίτια, σίκαλη, ὄσπριον, πατάτες καλλιεργοῦνται στὰ ὑγρά μέρη καί στὰ μέρη πού ποτίζονται τεχνικά. Αὐτά δίνουν ἀφθονα εἰσοδήματα καί κά-

58. Οὐγγρική ἀγροτική κατοικία στὸ Σεγεδίν.

νουν τὴν Οὐγγαρία ἓναν ἀπὸ τοὺς σιτοβολῶνες τῆς Εὐρώπης. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης καί τὰ βιομηχανικά φυτά, κοκκινογούλια γιὰ ζάχαρη, λινάρι, κανάβι, καπνός. Στίς πλαγιές τῶν βορεινῶν βουνῶν ἀπλώνονται ἀμπέλια πού κάνουν περίφημο κρασί, ὀπωροφόρα δένδρα καί δάση. Γεωργική καί κτηνοτροφική ἡ Οὐγγαρία, δὲν ἔχει μεγάλες πόλεις. Σκορπισμένοι στίς ἀπέραντες ἄδενδρες στέπες οἱ περισσότεροι κάτοικοι ζοῦν σέ ἀγροτικούς συνοικισμούς, πού ἀπέχουν πολὺ μεταξύ τους. Ἐπειδὴ οἱ πέτρες καί τὰ ξύλα λείπουν ἀπὸ τῆς στέπης, τὰ σπίτια ἐκεῖ εἶναι πλινθόκτιστα καί ἡ στέγη τους καλαμένια. Καθαρότατα μέσα καί χρωματισμένα ἀπ' ἐξω, εἶναι ὠραῖα. Γύρω στοὺς συνοικισμούς ἀπλώνονται κυκλικά, πρῶτα κῆποι μέ λαχανικά, ἔπειτα καλλιεργημένα χωράφια καί μακρύτερα ἀπέραντες

βοσκές. Το καλοκαίρι οι χωρικοί μένουν στα μακρινά χωράφια, όπου θερίζουν και άλωνίζουν. Η Ούγγαρία με ελάχιστα όρυκτά δεν έχει βιομηχανία, αλλά μόνον μερικά εργοστάσια ειδών διατροφής και γεωργικών μηχανών στις πόλεις της. Στις όχθες του Δούναβη ή πρωτεύουσά της **Βουδαπέστη** (1000) είναι μεγάλο συγκοινωνιακό

59. Η Βουδαπέστη με τον Δούναβη στο βάθος.

νιανό κέντρο, έχει εργοστάσια και ζωηρή κίνηση. Το Σεγκεντίν (140) Ν, στις όχθες του Τισά είναι μεγάλη αγορά δημητριακών. Το Ντεμπρέσεν (120) ΒΑ, είναι αγορά κτηνοτροφικών.

Κάτοικοι και πολιτική κατάσταση. Οι Ούγγροι (Μαγυάροι) με τις γραφικές φορεσιές τους, ήρθαν τα μεσαιωνικά χρόνια από την Ασία, είναι μογγολικής καταγωγής και ή γλώσσα τους συγγενεύει με την Τουρκική. Χριστιανοί καθολικοί οι περισσότεροι και πολιτισμένοι οι Ούγγροι, είναι υπερήφανοι. Ένωμένη άλλοτε με την Αυστρία σε μία μεγάλη αυτοκρατορία ή Ούγγαρία είναι σήμερα μικρή χώρα. Η Ούγγαρία έχει έκταση 93 χιλ. τετρ. χιλμ. και 9,3 έκ. κατοίκους, με λίγους Σαγιγάνους. Άρκετοι όμως Ούγγροι ζουν και στις γειτονικές χώρες.

Άσκησης. 1. Χαρτογραφήσατε τα Παραδουνάβια κράτη, με τα όρια και τις πόλεις τους. 2. Τι διαφορές έχουν μεταξύ τους; Τι ομοιότητες; 3. Ταξιδέψατε νοερώς με ποταμόπλοιο από την Ρουμανία στην Γερμανία, από την Αθήνα στην Πράγα.

Η Π Ο Λ Ω Ν Ι Α

Στα Α της Γερμανίας και από τα Καρπάθια βουνά ως την Βαλτική θάλασσα ή Πολωνία, είναι, ή περισσότερη, μεγάλη πεδιάδα.

Καί πραγματικά τὸ ὄνομα Πολωνία σημαίνει σλαβικά πεδινὴ χώρα. Ὁ Βιστούλας ποταμός, ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν ὄρεινὴ Γαλικία τῶν Καρπαθίων γιὰ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα, τὴν διασχίζει μὲ τοὺς παραποτάμους του καὶ τὴν ποτίζει. Ἡ Πολωνία, συνέχεια τῆς Γερμανίας, εἶναι ὄρεινὴ καὶ λοφώδης νότια, πεδινὴ στὸ κέντρο καὶ στὰ βόρεια.

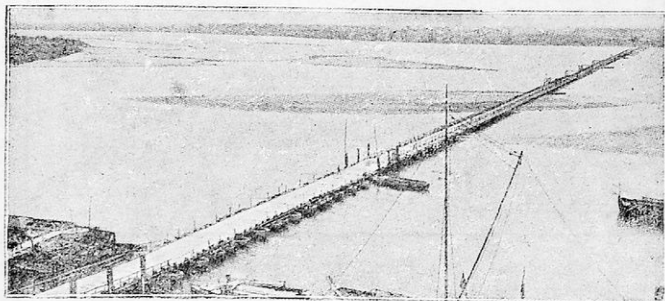
60. Χάρτης τῆς Πολωνίας.

α) Ἡ νότια Πολωνία, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ Γαλικία, ἔχει τῶρα καὶ ὁλόκληρη τὴ Γερμανικὴ Σιλεσία. Λίγο ὄρεινὴ καὶ λοφώδης, εἶναι γεμάτῃ δάση στὰ Σούδητα καὶ Καρπάθια βουνά. Κατεβαίνει ὁμαλὰ πρὸς τὴν πεδιάδα κι ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸ. Τὸ ἔδαφός της, μὲ χρώματα καστανόμαυρα καὶ πλούσια, καλλιεργεῖται μὲ σιτάρια, κοκκινογούλια γιὰ ζάχαρη κι ἔχει μεγάλα λιβάδια γιὰ κτηνοτροφία. Τὸ ὑπέδαφός της κρύβει στὴ Γαλικία μεγάλα κοιτάσματα ἀπὸ ὀρυκτὸ ἀλάτι (ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ κόσμου), πετροκάρβουνο, σιδηρομεταλλεύματα καὶ πετρέλαια. Ἐδῶ ἡ Κρακοβία (800) μὲ ὥραϊα μνημεῖα, ἦταν ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας. Ἡ νότ. Πολωνία ἔχει μεγάλῃ χημικὴ καὶ μεταλλουργικὴ βιομηχανία. Δυτικά, ἡ ἄλλοτε Γερμανικὴ Σιλεσία μὲ τὴν πόλη Μπρεσλάου (200) ἔχει μεγάλα με-

ταλλουργικά εργοστάσια. Ἀνατολικά τὸ Λβώφ ἀνήκει τώρα στὴ Ρωσσία.

β) Ἡ κεντρικὴ πεδιάδα, ποτισμένη καλὰ ἀπὸ τὸν Βιστούλα, τοὺς παραποτάμους του καὶ τὸν Ὀντερ, εἶναι εὐφορώτατη. Καλλι-εργημένη με ἐπιμέλεια, ιδίως στὰ δυτικά, παράγει μεγάλες ποσότητες σιτάρια, πατάτες, σίκαλη καὶ κοκκινογούλια γιὰ ζάχαρη. Στὴ μέση τοῦ κάμπου καὶ στὶς ὄχθες τοῦ Βιστούλα, ἡ Βαρσοβία (500 ἀπὸ 1250 τοῦ 1939), εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας. Ὡραία καὶ μεγάλη ἄλλοτε, εἶναι σήμερα κατεστραμμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο. Τὸ Λόδς (500 ἀπὸ 610 τοῦ 1939) ἔχει μεγάλη ὑφαντουργία. Τὸ Πόσναν (270) φτιά-νει γεωργικὲς μηχανὲς καὶ παράγει πολλὴ ζάχαρη ἀπὸ τὰ κοκκι-νογούλια.

γ) Ἡ βόρεια πεδιάδα. Ὡς τὸν τελευταῖο πόλεμο ἡ Πολωνία δὲν εἶχε Β, παρὰ ἕναν στενώτατο διάδρομο γιὰ τὴ Βαλτική. Τώρα πῆρε τὴ Γερμανικὴ Πομερανία καὶ μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν Ἀνα-τολικὴν Πρωσσία. Συνέχεια τῆς μεγάλης Γερμανικῆς πεδιάδας οἱ κάμ-ποι αὐτοί, εἶναι γεμάτοι λίμνες καὶ ἔλη. Ἀμμουδεροί, με ὑγρότατο

61. Γέφυρα τοῦ Βιστούλα με βάρκες κοντὰ στὴ Βαρσοβία.

κλίμα, ἔχουν λιβάδια κατάλληλα γιὰ κτηνοτροφία καὶ τρέφουν ἄρ-κετὰ μεγάλα ζῶα. Στὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς ἡ Γδύνια (80 ἀπὸ 110 τὸ 1939) εἶναι τὸ λιμάνι ποὺ ἔκτισαν οἱ Πολωνοὶ στὰ τελευταῖα χρόνια. Τὸ Δάνσιγκ (270 τὸ 1939) στὶς ἐκβολὲς τοῦ Βιστούλα, εἶναι ἡ πόλη ποὺ ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ τὸ δεῦτερο Παγκόσμιο πόλεμο. Στὸν ποταμόκολπο τοῦ Ὀντερ Δ, τὸ Στέττιν (70 ἀπὸ 265 τὸ 1939) ἦταν Γερμανικὴ πόλη.

Κάτοικοι καὶ πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ κάτοικοι τῆς Πολω-νίας, ἀγρότες κατὰ τὰ 2/3, εἶναι Σλάβοι καὶ χριστιανοὶ καθολικοί. Πλούσια καὶ ἀγροτικὴ ἡ Πολωνία ἔχει καὶ ἀρκετὴ βιομηχανία. Ἀνοι-

κτη Α και Δ ή Πολωνία, έπαθε πολλές εισβολές από τους γείτονές της Γερμανούς και Ρώσους. Κράτος μεγάλο τόν 16ον αιώνα, αδύνατο κατόπιν από έμφυλούς πολέμους, ήταν μοιρασμένη 125 χρόνια στους Γερμανούς, Ρώσους και Αύστριακούς. Γενναίοι και πολιτισμένοι οί **Πολωνοί** έκαναν τόν 1919, μετά τόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, τήν πατρίδα τους ελεύθερη. Στά 1939 όμως ή Γερμανία, αρχίζοντας τόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, έπετέθη στήν Πολωνία, τήν πολέμησε σκληρά και τήν μοιράστηκε πάλι τότε μέ τή Ρωσία. Κατεστραμμένη ή Πολωνία, ελευθερώθηκε πάλι τόν 1945, μετά τόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Τότε αναγκάστηκε νά δώση αρκετά έδάφη ανατ. στή Ρωσία, πήρε όμως δλη τήν πέρα από τόν "Οντερ και τόν παραπόταμό του Νάϊσε Γερμανική χώρα. Σήμερα ή Πολωνία έχει 312.000 τετρ. χιλμ., 24,8 εκατομμύρια κατοίκους. 'Ο πληθυσμός της είναι τώρα σχεδόν όμοιογενής. Γιατί από τά 3,5 εκατ. Έβραίους, πού κατοικούσαν άλλοτε, μένουν μόνον 200 χιλ., και οί Γερμανοί τών δυτικών έπαρχιών φεύγουν για τή Γερμανία.

Άσκησης. 1. Χαρτογραφήσατε τήν Πολωνία. 2. Συγκρίνατε τόν κλίμα της μέ τής 'Ολλανδίας. Τί διαφέρει και γιατί; 3. Ταξιδέψατε νοερά από τήν 'Αθήνα στή Βαρσοβία.

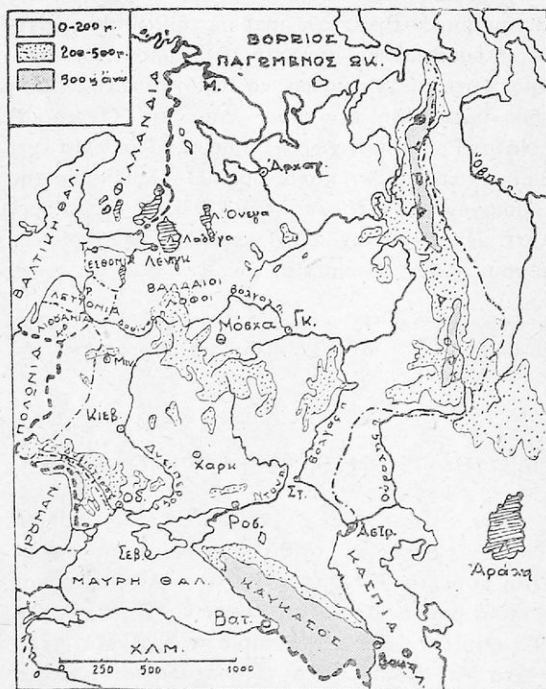
Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΕΣΗ ΕΥΡΩΠΗ (Γενική έπισκόπηση)

Από τίς "Αλπεις και τά Καρπάθια βουνά, πού περικλείουν τόν Ούγγρικό βαθύπεδο, ως τήν Βόρεια και τή Βαλτική θάλασσα απλώνεται ή Κεντρική ή Μέση Εύρώπη. Τό έδαφός της μέ ψηλά βουνά και όροπέδια στά Ν, μέ μέτρια βουνά στή μέση, τελειώνει Β σέ μεγάλη άμμουδερή πεδιάδα. Τό κλίμα της από θαλάσσιο στά Δ, γίνεται ήπειρωτικό και δριμύτερο στά Α. "Ηπιο γενικά τόν μεσευρωπαϊκό κλίμα και μέ άφθονες καλοκαιρινές βροχές εύνοει τή βλάστηση. "Ετσι ή Μέση Εύρώπη είναι καταπράσινη από λιβάδια, έχει πολλά δάση και καλλιιεργείται στά εϋφορα έδάφη μέ δημητριακά και βιομηχανικά φυτά. Τό ύπέδαφος, πλούσιο κυρίως πρός τά Δ σέ σίδηρο και πετροκάρβουνο, έκανε τή μισή Κεντρική Εύρώπη βιομηχανική. 'Η άλλη μισή Α και Ν, μέ πολλά γεωργικά προϊόντα, είχε ζωηρότατο έμπόριο μέ τήν πρώτη. Οί κάτοικοι τής Μέσης Εύρώπης, Γερμανοί οί περισσότεροι, μέ Σλάβους και Ούγγρους Α και ΝΑ, τήν έκμεταλλεύονται έντατικά.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΡΩΣΣΙΑ

Ἡ χώρα καὶ τὰ ποτάμια. Στὰ Α τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὴν Πολωνία καὶ τὰ Καρπάθια ὡς τὰ Οὐράλια βουνὰ καὶ τὴν Κασπία θάλασσα, ἡ Ἀνατ. Εὐρώπη πιάνει τὴν μισὴ Εὐρωπαϊκὴ

62. Χάρτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσσίας.

ἥπειρο. Εἶναι μεγάλη καὶ τεράστια πεδιάδα καὶ ἀποτελεῖ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσσία. Ἀπέραντη καὶ μονότονη εἶναι σχεδὸν ἐπίπεδη. Οἱ Βαλδαῖοι λόφοι (320 μ. ὕψος) ΝΑ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου τῆς Βαλτικῆς καὶ τὸ χαμηλότερο ἀπλωτὸ ὁροπέδιό τους, ποὺ ἐνώνεται γύρω ΒΑ, Ν καὶ ΝΔ μὲ ὁμοίους χαμηλοὺς λόφους, χωρίζουν τὰ νερά τῆς ἀπέραντης πεδιάδας. Ἀπὸ τοὺς λόφους καὶ τὰ χαμηλότερα αὐτὰ ὁροπέδιά τους ἀρχίζουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Ρωσσίας:

Δούνας ποὺ πηγαίνει στὴ Βαλτική, Δβίνας ποὺ χύνεται στὸν Βόρειο Παγωμένον ὠκεανόν, Δνείπερος καὶ Ντόν ποὺ πᾶνε στὸν Εὐξ. Πόντο καὶ ὁ Βόλγας (3400 χιλμ.), ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ποὺ χύνεται στὴν Κασπία θάλασσα. Ἐκεῖ χύνεται καὶ ὁ Οὐράλης, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ Οὐράλια βουνά. Ὁ Δνείστερος, στὰ ΝΔ τῆς μεγάλης πεδιάδας, κατεβαίνει ἀπὸ τὰ Καρπάθια γιὰ τὸν Εὐξ. Πόντο. Μεγάλες λίμνες ΒΔ τῆς χώρας, ἡ Λαδόγκα, ἡ Ὀνέγα, καὶ ἄλλες μικρότερες, ἀπλώνονται ἀπὸ τὸν Φιννικὸ κόλπο ὡς τὴ

Λευκή θάλασσα του Παγωμ. ὠκεανοῦ. Ἦσυχά καὶ πλωτὰ τὰ ποτάμια τῆς Εὐρώπ. Ρωσσίας εἶναι σπουδαῖοι δρόμοι γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν συγκοινωνία τῆς μεγάλης πεδιάδας. Παγώνουν ὅμως ἀρκετοὺς μῆνες τὸ χειμῶνα καὶ ἐπειδὴ χύνονται σὲ παγωμένες ἢ κλειστὲς θάλασσες, δὲν ἔχουν διεθνή σπουδαιότητα.

Τὸ κλίμα. Μακριὰ ἀπὸ τὸ ζεστὸ Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, τριγυρισμένη ἀπὸ τὸ Βόρ. Παγωμ. ὠκεανό, τὰ Καρπάθια, τὸν Καύκασο καὶ φραγμένη μὲ τὰ βουνὰ τῆς **Κριμαίας** ἀπὸ τὸν Εὐξ. Πόντο ἡ ἀπέραντη πεδιάδα, ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν. Οἱ βροχὲς εἶναι μέτριες καὶ πέφτουν κυρίως τὸ καλοκαίρι. Ὁ χειμῶνας, δριμύς χωρὶς βροχὲς καὶ χωρὶς σχεδὸν ἀνέμους, διαρκεῖ πολλοὺς μῆνες. Ὑποφερτός, ὅταν δὲν φυσάει, ἔχει ἄφθονα χιόνια ποὺ σκεπάζουν τὴν ἀπέραντη χώρα σάν ἄσπρος μανδύας. Τὸ κρύο δριμύτατο παγώνει τὰ πάντα. Τὴν ἀνοιξὴ ποὺ τὰ χιόνια λιώνουν, τὰ ποτάμια ξεχειλίζουν ἀπὸ τὰ πολλὰ νερά καὶ οἱ δρόμοι γίνονται ἀδιάβατοι ἀπὸ τίς λάσπες. Σὲ λίγο ἡ ἀπέραντη πεδιάδα στὴ μέση καὶ στὰ νότια, ποὺ εἶναι **στέππα**, πρασινίζει ἀπὸ τὴ χλόη. Ἀναρίθμητα τότε κοπάδια ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ ζῶα βόσκουν ἐκεῖ. Τὸ καλοκαίρι θερμὸ ξηραίνει γρήγορα τὸ χορτάρι καὶ ἀναγκάζει τοὺς βοσκοὺς μὲ τὰ κοπάδια τοὺς νὰ τρέξουν στὰ ὑγρότερα ἐδάφη τῶν ποταμῶν. Τὸ ἡπειρωτικὸ αὐτὸ κλίμα εἶναι στὰ Β βαρύτατο, κατάψυχρο, **πολικόν**. Ὅσο ὅμως προχωροῦμε στὰ ΝΑ μετριάζεται, γιὰ νὰ γίνῃ γλυκόν, **μεσογειακόν** σάν τὸ δικό μας, στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου. Καὶ θερμότατο τὸ καλοκαίρι, ἐρημικόν, γύρω στὴν Κασπία. Ἔτσι τὸ κλίμα χωρίζει τὴ χώρα σὲ ζῶνες μὲ διαφορετικὴ βλάστηση στὰ βόρεια, στὸ κέντρο, στὰ νότια.

α') Ἡ Βόρεια Ρωσσία. Στὰ παράλια τοῦ Παγωμένου ὠκεανοῦ ὁ χειμῶνας διαρκεῖ 8-9 μῆνες τὸ χρόνο καὶ ὅλα εἶναι παγωμένα. Τοὺς δύο τρεῖς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ οἱ πάγοι λιώνουν, τὸ ἔδαφος ξεπαγώνει μόνο στὴν ἐπιφάνεια καὶ σχηματίζει βάλτους. Δὲν προφθάνει ὅμως νὰ ξεπαγώσῃ σὲ βάθος καὶ πάλι ξαναπαγώνει. Γι' αὐτὸ δένδρα μὲ βαθιὲς ρίζες δὲνμποροῦν νὰ φυτρώσουν, οὔτε καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐκεῖ. Ἔτσι ὁ τόπος εἶναι ἄδενδρος, **τούντρα**, ὅπως τὸν λένε. Βρύα μόνο καὶ λειχήνες μὲ μικροὺς θάμνους φύονται ἐδῶ. Ζῶα, οἱ τάρανδοι, ποὺ τοὺς ἔχουν οἱ **Σαμογέτες**, Μογγολικὸς λαός, περιπλανῶνται ἐκεῖ. Σύρουν τὰ ἔλκυθρα τὸ χειμῶνα, τρέφουν τοὺς λίγους καὶ ἀπολίτιστους αὐτοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ γάλα καὶ τὸ κρέας τοὺς καὶ δίνουν τὰ δέρματά τοὺς γιὰ ἐνδύματα καὶ σκηνές.

Νότια ἀπὸ τὴν παγωμένη αὐτὴ ζώνη τῆς τούντρας ἀπλώνονται ἀπέραντα πυκνὰ δάση, ἡ **τάγια**, μὲ βελονόφυλλα δένδρα Β, πλατύ-

φυλλα δένδρα Ν. Χωρίς πουλιά, με λύκους, αρκοῦδες καὶ λίγα ἀγρί-
μα, κουνάβια κ.ἄ. τὰ δάση αὐτὰ εἶναι μελαγχολικά. Δίνουν ὅμως
μεγάλα ποσὰ ξυλείας καὶ πριονίδια γιὰ χαρτί. Λίγη ξυλεία ἀπ' αὐ-

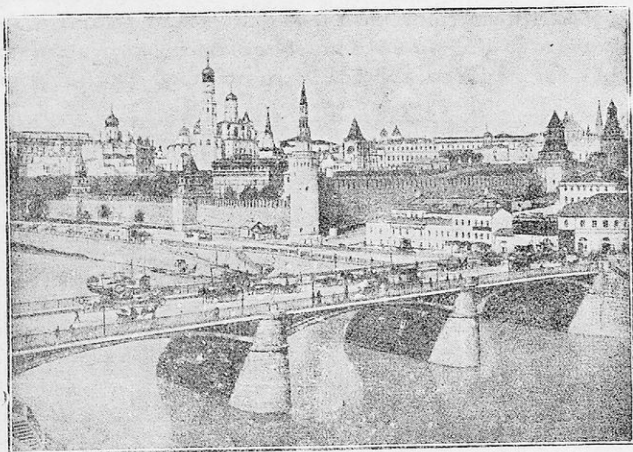
63. Τούντρα, στή Βόρεια Ρωσσία.

τὴν ἐξάγεται ἀπὸ τὸν Ἀρχάγγελο (70), λιμάνι στή Λευκὴ θάλασσα,
ἐλεύθερο ἀπὸ πάγου 6 μῆνες τὸ χρόνο.

β) Ἡ Μέση Ρωσσία. Νότια ἀπὸ τὴ μεγάλη ζώνη τῶν δασῶν
ἀπλώνονται ἀπέραντοι ἄδενδροι κάμποι, στέπες, ποὺ ἔχουν σὲ
πολλὰ μέρη μαῦρο εὐφωρότατο χῶμα. Σπαρμένοι μὲ σιτάρια, ποὺ
κάνει ὁ ταξιδιώτης μὲ τὸ σιδηρόδρομο ἡμέρες νὰ τοὺς διαβῇ, οἱ
κάμποι αὐτοί, εἶναι ὁ σιτοβολῶνας τῆς Ρωσσίας. Πλούσια ἡ Μέση
Ρωσσία σὲ ἐδάφη, καλλιεργεῖται ἀκόμη μὲ κοκκινογούλια γιὰ ζά-
χαρη, λινάρι, κανάβι, πατάτες, βρώμη καὶ σίκαλη. Γι' αὐτὸ ἔχει
σχετικῶς καὶ πολλοὺς κατοίκους. Στὴ μέση τῆς χώρας ἡ Μόσχα
(4,200) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρωσσίας. Μὲ τὰ κτίρια τοῦ Κρεμλί-
νου, ὅπου μένει τώρα ἡ Κυβέρνηση, τὴ μεγάλη πλατεία τῆς καὶ τίς
μεγαλόπρεπες ἐκκλησίες τῆς, εἶναι ἐπιβλητικὴ. Ἔχει μεγάλη βιομη-
χανία καὶ εἶναι τὸ συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Ρωσσίας. Στὸ Φιννικὸ
κόλπο, τὸ Λένινγκραντ (3200), εἶναι ἡ Πετρούπολη, ποὺ ἔχτισε στὰ
1700 ὁ Τσάρος Μέγας Πέτρος γιὰ λιμάνι καὶ παράθυρο τῆς Ρωσσίας
πρὸς τὴν ἄλλη Εὐρώπη. Πρωτεύουσα ἄλλοτε τῆς χώρας, εἶναι σή-
μερα βιομηχανικὸ καὶ ναυτικὸ κέντρο.

Στὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ τὸ Φιννικὸ κόλπο ὡς τὴν Ἀ-
νατ. Πρωσσία, εἶναι τρεῖς μικρὲς χώρες, τὰ Βαλτικὰ Κράτη. Ἡ Ἑ-

σθονία με πρωτεύουσα τὸ **Ταλίν**. Ἡ **Λετονία** με πρωτεύουσα τὴν **Ρίγα** καὶ ἡ **Λιθουανία** με πρωτεύουσα τὸ **Κάουνας**. Ἐλεύθερα τὰ κράτη αὐτὰ ὡς τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἀνήκουν τώρα στὴ

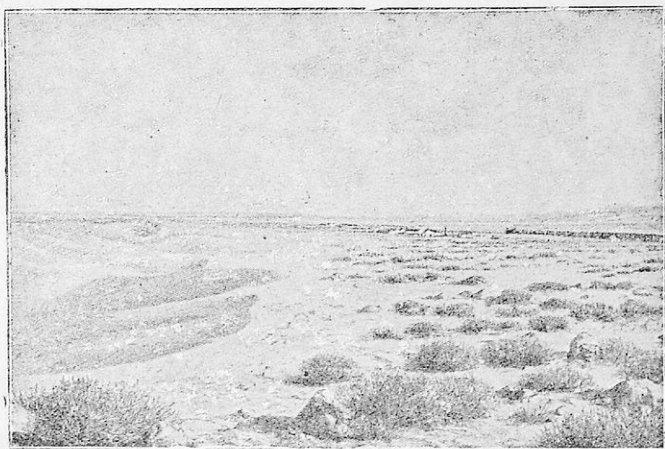

64. Ἡ **Μόσχα** με τὸ **Κρεμλίνο**.

Ρωσσία, ὅπως καὶ ἀρκετὸ μέρος τῆς Γερμανικῆς Ἀνατολ. Πρωσσίας με τὴν πρωτ. **Καινιξβέργη**.

γ) Ἡ **Νότια Ρωσσία**. Εἶναι κι αὐτὴ γεωργικὴ καὶ πλούσια σὲ ἀγροτικὰ προϊόντα χώρα. Ἐχει ὅμως πετροκάρβουνα καὶ λίγα μέταλλα. Τὸ κλίμα τῆς ἡπειρωτικὸ, με μεγάλες διαφορὲς θερμοκρασίας τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι, γίνεται μεσογειακὸ στὰ παράλια τῆς Μαύρης θάλασσας. Τὸ ἔδαφός τῆς μαῦρο, καλλιεργεῖται β με σιτά-ρια. Ἐδῶ τὸ **Κίεβο** (850) εἶναι σήμερα βιομηχανικὴ πόλη. Παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς **Οὐκρανίας**, ὅπως λέγεται ἡ περισσότερὴ Νότια Ρωσσία, με τίς ὥραιες Βυζαντινὲς ἐκκλησίες τῶν Μοναστηριῶν τῆς, ἦταν ἄλλοτε ἡ Ἱερὴ πόλη τῶν **Ρώσων**. Τὸ **Χάρκοβο** (840), ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς **Οὐκρανίας**, ἔχει γύρω πετροκάρβουνο, σίδηρο καὶ χαλκὸ καὶ εἶναι μεγάλο βιομηχανικὸ κέντρο. Στὰ παράλια τῆς Μαύρης θάλασσας με τὸ γυκκὸ μεσογειακὸ κλίμα εὐδοκιμοῦν τὰ ἀμπέλια, οἱ ἐλιές, οἱ δάφνες κλπ. Ἐδῶ ἡ **Ὁδησσὸς** (600) εἶναι τὸ μεγαλύτερο λιμάνι. Στὸ βάθος τῆς **Ἀζοφικῆς** θάλασσας τὸ **Ροστόβ** (500) ἔχει ναυπηγεῖα. Ἡ χερσόνησος **Κριμαία**, προστατευμένη με βουνὰ ἀπὸ τοὺς βόρειους ψυχροὺς ἀνέμους, ἔχει κλίμα γλυκύτατο. Γι' αὐτὸ ἐδῶ οἱ

πόλεις Γιάλτα και Σεβαστούπολη (ή αρχαία Έλληνική Χερσών) συγκεντρώνουν πολλούς για άναψυχή και ανάρρωση. Τά παράλια τής Κασπίας είναι χαμηλότερα από τὸ ἐπίπεδο τής θάλασσας, ἀμμουδερά μὲ ἀλμυρά ἔλη κι ἔχουν κλίμα θερμότατο τὸ καλοκαίρι. Σ' αὐτὰ καὶ τὶς γύρω **Κιργίσιες** στέππες τρέφονται πολλὰ ζῶα. Στὸ **Άστραχάν**, λιμάνι στὴν Κασπία θάλασσα, ψαρεύονται ψάρια **μερσίνια**, ἀπ' ὅπου βγάζουν τὸ μαῦρο χαβιάρι. Ἡ Νότια Ρωσσία καὶ ὁ γειτονικὸς

65. Στέππα κοντὰ στὴν Κασπία.

Καύκασος εἶχαν ἄλλοτε ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες. Ἀπ' αὐτοὺς μένουν σήμερα ἐκεῖ μόνο 200-250 χιλιάδες.

Τὰ Οὐράλια βουνὰ χαμηλὰ (1700 μ.) κατεβαίνουν πρὸς τὴν Εὐρώπη ὁμαλά. Σκεπασμένα μὲ χιόνια στὰ βόρεια ἔχουν καταπράσινα δάση στὰ νότια. Μὲ τὰ πολλὰ ὀρυκτὰ τους ἐδημιουργήθη ἐκεῖ καὶ ἀρκετὴ βιομηχανία.

Οἰκονομικὴ ζωή. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσσία εἶναι χώρα πρῶτα γεωργικὴ. Μὲ τὸ πετροκάρβουνο καὶ τὰ μέταλλα τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Νόννετς στὸν ποταμὸ Ντόν, τὰ ὀρυκτὰ τῶν Οὐραλίων καὶ τής ΒΔ Ἀσίας ἐγίνε καὶ βιομηχανικὴ χώρα. Οἱ ἀμαξιτοὶ τῆς δρόμοι, γεμάτοι σκόνη τὸ καλοκαίρι καὶ λάσπες τὸν χειμῶνα, εἶναι κακοί. Τὰ ποτάμια τῆς πλωτὰ καὶ ἐνωμένα μὲ διώρυγες χρησιμεύουν γιὰ τὴ συγκοινωνία ἀρκετοὺς μῆνες τὸ χρόνο, πού δὲν εἶναι παγωμένα. Οἱ σιδηροδρομικὲς τῆς γραμμὲς εἶναι λιγοστὲς γιὰ τὴν ἀπέραντη χώρα. Οἱ καλύτερες εἶναι: ὁ ὑπερσιβηρικὸς (Πετρούπολη - Μόσχα - Βλαδιβο-

στόκ 'Ασίας), πού ένώνει τήν Εύρώπη μέ τις άκτές τοῦ Ειρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ **ὑπερκαυκασιακός** (Μόσχα - Βακοῦ) καί ὁ **ὑπεραραλικός** (Μόσχα - Τανσκένδη Κεντρ. 'Ασίας). Ἡ Ρωσσία ζῇ ἀπό τὸν ἑαυτοῦ της κι ἔχει ἐλάχιστο ἐξωτερικό ἐμπόριο. Ἐξάγει λίγα σιτηρά, ὅταν οἱ ἐσοδεῖς εἶναι καλές, λίγη ξυλεία καί πετρέλαια. Εἰσάγει κυρίως μηχανήματα καί ἐπιστημονικά ἐργαλεῖα. Ἀπό τήν Ἑλλάδα ἀγοράζει λίγα καπνά, κρασιά καί ἐλιές καί πουλάει σιτάρια, ξυλεία καί πετρέλαιο.

Κάτοικοι καί πολιτική κατάσταση. Ἀπλοὶ καί ὑπάκουοι οἱ Ρῶσσοι εἶναι Σλάβοι καί χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Χωρίζονται: σέ **Μεγαλορώσσους** πού κατοικοῦν βόρεια, **Μικρορώσσους** πού κατοικοῦν στή μέση, **Λευκορώσσους** στή δυτικά, **Οὐκρανοὺς** στή νότια. Κατοικοῦν ἀκόμη στή ΝΑ Ρωσσία πολλὲς **Μογγολικὲς φυλές**, **Τάταροι** κ.ἄ. **Λευκοὶ Καυκάσιοι** κ. λ. Ἡ **Εὐρωπαϊκὴ Ρωσσία** ἔχει ἑκταση 5 ἐκ. τετρ. χιλμ. καί 150 ἐκατ. περίπου κατοίκους. Μὲ τὴ Βορειοδυτικὴ Ἀσία, πού κατέχει, ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο Κράτος μὲ ἑκταση 11 ἐκ. τετραγ. χιλμ. καί 194 ἐκατ. κατοίκους. Ὡς τὰ 1917 ἦταν Αὐτοκρατορία μὲ Αὐτοκράτορα (Τσάρο). Τώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὲς αὐτόνομες κατ' ὄνομα Δημοκρατίες, πού συγκροτοῦν τὴν Ἑνωση τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν. Ἡ Ρωσσία ἔχει πολλὲς φυλές, ἐθνότητες καί λαοὺς, πού μιλᾶνε διάφορες γλῶσσες. Στὸν τελευταῖο μεγάλο πόλεμο, σύμμαχος τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν, πῆρε δυτικὰ τὰ Βαλτικὰ κράτη, μέρη τῆς Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Ρουμανίας καί Φινλανδίας καί ἀνατολικά μέρη ἀπὸ τὰ νησιά τῆς Ἰαπωνίας.

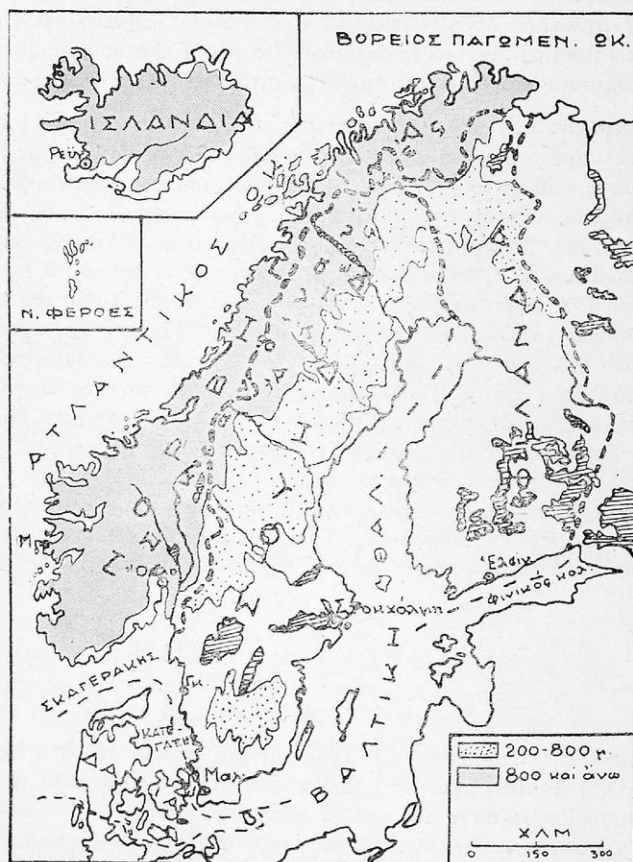
Η ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΔΑΝΙΑ

Στὰ Β τῆς Γερμανίας καί ἀνάμεσα στή Βόρεια καί στή Βαλτικὴ θάλασσα ἡ **Δανία** εἶναι μιὰ μικρὴ χώρα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ μικρὴ **χερσόνησο Γιουτλάντη** καί πολλὰ γύρω της νησιά.

Ἡ **χερσόνησος Γιουτλάντη**, συνέχεια τῆς βόρ. Γερμανικῆς πεδιάδας, εἶναι ὁμαλὴ καί χωρὶς ὑψώματα. Ἡ δυτικὴ πλευρά, μὲ ἀμμώδεις λόφους στήν παραλία, ἀρκετὰ ἔλη καί χέρσους τόπους, ἔχει πάρα πολλὲς βροχές. Τὸ πτωχὸ ἔδαφός της μὲ ὑγρότατο, ἀλλὰ ἥπιο κλίμα εἶναι βοσκοτόπος γιὰ ἄλογα καί βόδια. Ἡ ἀνατ. πλευρὰ τῆς Γιουτλάνδης καί τὰ πολλὰ νησιά, πού εἶναι ἐκεῖ, ἔχουν ἔδαφος εὐφορο καί δέχονται λιγότερες βροχές. Τὸ κλίμα τους, λιγότερο ὑγρό, εὐνοεῖ τὶς καλλιέργειες. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ καλλιεργοῦνται πατάτες, σίκαλη, βρώμη, κοκκινόγούλια καί ὑπάρχουν μεγάλα καλλιεργημένα

λιβάδια. Στά λιβάδια αυτά και στά υγιεινά βουστάσια, πού έχουν οί Δανοί, τρέφονται χιλιάδες αγελάδες, πάμπολλοι χοίροι και άλλα ζώα. Τά πολλά αυτά ζώα και τά πουλερικά, πού τρέφονται μέ έπι-

66. Χάρτης της Βόρειας Ευρώπης.

στημονικό τρόπο, κάνουν τή Δανία μιιά από τίς πρώτες κτηνοτροφικές χώρες τοῦ κόσμου. Ἡ Δανία παράγει πολὺ βούτυρο, τυρί, λαρδί, κονσέρβες κρέατος (μπέικον) καὶ πολλὰ αὐγά, πού ἐξάγει κυρίως στήν Ἀγγλία. Στίς γειτονικές θάλασσεσ καὶ στόν Βόρειο Ἀτλαντικό ψαρεύουν οί Δανοί πολλὰ ψάρια. Χωρίς πετροκάρβουνο ἡ Δανία

δὲν ἔχει βαριά βιομηχανία, ἀλλὰ μόνο χημικὴ καὶ ἐλαφρά. Ἀνάμεσα στὴ Βόρεια καὶ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ γέφυρα ἀπὸ τὴ Μέση πρὸς τὴ Βόρεια Εὐρώπη, ἔχει μεγάλο ἐμπόριο καὶ σπουδαία ναυ-

67. Ἡ Κοπεγχάγη.

τιλία. Ἡ Κοπεγχάγη (1100) στὸ νησί Σάϊλαντ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Δανίας, ἔχει ὠραῖα κτίρια, καλλιτεχνικὲς συλλογὲς καὶ θαυμάσιους κήπους. Εἶναι τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς Βαλτικῆς καὶ μεγάλο διεθνὲς συγκοινωνιακὸ κέντρο.

Ἡ Δανία εἶναι Βασίλειο, ἔχει ἑκτασὴ 43 χιλ. τετρ. χιλμ. καὶ 4,2 ἑκατ. κατοίκους. Οἱ Δανοί, Γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ διαμαρτυρόμενοι, εἶναι πολὺ πολιτισμένοι. Ἡ Δανία ἔχει στὸν Βόρειο Ἀτλαντικὸ τὶς μικρὲς καὶ βραχῶδεις Φερόες νήσους, ὅπου ψαρεύουν τὴν **μουρούνα**, ψάρι ποὺ βγάζει τὸ μουρουνέλαιο. Ἐχει ἀκόμη ἡ Δανία κοντὰ στὸν Καναδὰ τὴ μεγάλη νήσο **Γροιλλανδία**. Γεμάτη πάγους καὶ μόνο στὶς δυτικὲς πλευρὲς ἐλεύθερη ἀπ' αὐτοὺς, ἡ Γροιλλανδία, κατοικεῖται ἀπὸ λίγους **Ἑσκιμῶους**. ✓

Ἡ ΝΗΣΟΣ ΙΣΛΑΝΔΙΑ (103 χιλ. τετρ. χιλμ.) στὸν Βόρειο Ἀτλαντικὸ εἶναι ὕψηλὴ, ἔχει ἐνεργὰ ἡφαίστεια, θερμοπίδακες καὶ μεγάλους παγετῶνες. Ἀλλοτε ἀνῆκε στὴ Δανία. Ἀπὸ τὸ 1940 ὅμως εἶναι ἀνεξάρτητὴ Δημοκρατία. Ἐχει πρωτεύουσα τὴ **Ρεϊκιαβίκ** (30) καὶ 120 χιλ. κατοίκους. Οἱ κάτοικοί της τρέφουν, στὰ καταπράσινα ἀπὸ τὸ

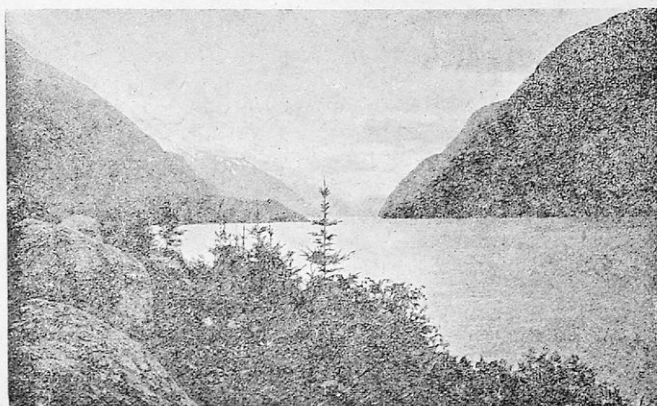
ύγρότατο κλίμα λιβάδια, πρόβατα, άλογα. βόδια και ψαρεύουν στις θάλασσες τη μπουρούνα για τo μπουρουνέλαιο.

2. Η ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Ανάμεσα στη Βαλτική θάλασσα και στο Βόρειο Παγωμένο ωκεανό, και από τόν Φιννικό κόλπο και τη Λευκή θάλασσα ως τόν 'Ατλαντικό άπλώνεται ή μεγαλύτερη χερσόνησος της Εύρώπης, ή Σκανδιναβική. Ό βαθύς Βοθνικός κόλπος της Βαλτικής τήν χωρίζει στη Φιλλανδία Α και στην κυρίως Σκανδιναβία Δ. Μακρότατη βουνοσειρά, οί Σκανδιναβικές Άλπεις χωρίζουν τη Σκανδιναβία στη Νορβηγία και στη Σουηδία.

Α) Η ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Η Νορβηγία κατέχει τη δυτική πλευρά της Σκανδιναβικής χερσονήσου και είναι γεμάτη βράχους, βουνά και πάγους. Νησιά πολλά στη δυτ. παραλία της τήν προστατεύουν από τά μανιασμένα κύ-

68. Φιόρδ στη Νορβηγία.

ματα του 'Ατλαντικού. Στενότατοι κόλποι, με άπότομους και ψηλούς βράχους δεξιά και άριστερά, προχωρούν από τις άκτες πρds τo έσωτερικό. Βαθείς και μακροί μοιάζουν με έλαφοκέρατα και λέγονται Φιόρδ. Τά ήσυχώτατα γαλάζια θαλασσινά νερά, οί άπότομοι μαυροί βράχοι οί στεφανωμένοι με παγετώνες, οί καταρράκτες από άσπρα νερά που γκρεμίζονται στην ήσυχη θάλασσα ή γλυστράνε σαν άσημένιες κορδέλες στις μαυρες πλαγιές τών βράχων, κάνουν

τά φιορδ ώραϊα. Αὐτά καὶ ἄλλες φυσικὲς, μαγευτικὲς ὁμορφίες συγκεντρώνουν στὴ Νορβηγία χιλιάδες περιηγητὲς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερική.

Ἐπειδὴ τὰ παράλια τῆς Νορβηγίας βρέχονται ἀπὸ τὸ θερμὸ θαλασσινὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου, ποὺ βρέχει καὶ τὴν Ἀγγλία, ἔχουν κλίμα ὠκεάνειο, ἥπιο. Ἡ θάλασσα ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **Βόρειο ἀκρωτήριο**, δὲν παγώνει ποτὲ κι ἔχει πολλὰ περάσματα ψαριῶν. Οἱ Νορβηγοὶ ψαρεύουν στὰ ἀνοιχτὰ ρέγγες, βακαλάους καὶ μουροῦνες, ποὺ περ-
νάνε ἄφθονες. Τὸ **Μπέργκεν** ἐδῶ εἶναι μεγάλη ἀγορὰ ψαριῶν.

Τριγυρισμένοι ἀπὸ θάλασσα οἱ **Νορβηγοὶ** εἶναι θαλασσινοί, ἔχουν μεγάλη ναυτιλία καὶ κάνουν θαλάσσιες μεταφορὲς, ὅπως καὶ μεῖς, σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Στὰ βορειότατα μέρη κατοικοῦν οἱ κοντοὶ **Λάπωνες**, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεῖα καὶ τὴ βοσκὴ τῶν τερνάνων. Στὰ νησιά **Σπιτσβέργη** τοῦ Παγωμένου ὠκεανοῦ χίλιοι ἄνθρωποι βγάζουν ἀπὸ τὴ γῆ ἀρκετὰ πετροκάρβουνα. Στὰ βόρεια μέρη τῆς Νορβηγίας ὁ ἥλιος ρίχνει πάρα πολλὰ πλάγια τὶς ἀκτίνες του καὶ δύο-τρεῖς μῆνες τὸ καλοκαίρι δὲν βασιλεύει, ἀλλὰ κάνει κύ-

69. Οἰκογένεια **Λαπώνων** στὴ Βόρεια Εὐρώπη.

κλους γύρω στὸν ὀρίζοντα (Ἡλιος τοῦ μεσονυκτίου). Τὸ χειμῶνα πάλι, δύο-τρεῖς μῆνες δὲν ἀνατέλλει καθόλου καὶ ὁ τόπος φωτίζεται ἀπὸ τὸ **Βόρειο σέλας**, ἓνα οὐράνιο φωτεινὸ φαινόμενο.

Οἱ **Σκανδιναυικὲς Ἀλπεις** στὴ Νορβηγία, ἀπὸ τὴν ὑγρασία καὶ τὸ κρύο, δὲν ἔχουν δάση. Σκεπάζονται μὲ πάγους καὶ εἶναι ἀραιότατα κατοικημένες. Στὰ **ΝΑ** τῆς Νορβηγίας τὸ ἔδαφος σκεπάζεται μὲ δάση, κι ἔχει λόφους καὶ κάμπους. Ἐκεῖ, στὰ λίγα εὐφώρα ἐδάφη,

καλλιεργούνται τα δημητριακά και τρέφονται ζώα. 'Από τούς καταρράκτες τών νερών κινούνται αρκετά μεταλλουργικά και χημικά εργοστάσια. 'Εκεί στο βάθος κόλπου τὸ **"Όσλο** (350), ἄλλοτε Χριστιανία, εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Νορβηγίας καὶ σπουδαῖο λιμάνι. 'Η Νορβηγία εἶναι Βασίλειο, κι ἔχει μεγάλη ἔκταση (324 χιλ. τετρ. χιλμ.) Σκεπασμένη ὅμως ἀπὸ βράχους καὶ παγετώνες εἶναι ἀραιότατα κατοικημένη κι ἔχει μόνον 3,15 ἑκατομ. κατοίκους.

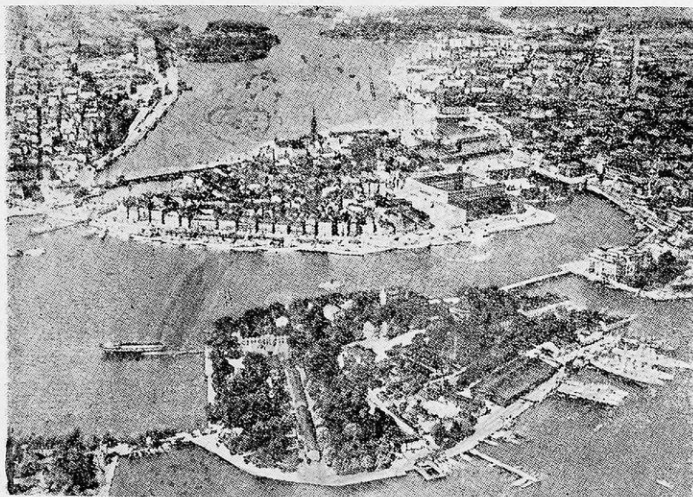
Β) Η ΣΟΥΗΔΙΑ

'Η **Σουηδία**, μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ Νορβηγία, βρίσκεται ἀνατολικά της. 'Εδῶ οἱ Σκανδιναβικὲς "Ἀλπεις σχηματίζουν τὸ **Βαλτικὸ** ὀροπέδιο καὶ κατεβαίνουν ὁμαλὰ σὲ παραλιακὲς εὐφορες πεδιάδες μὲ λίμνες. Τὸ κλίμα, ὄχι πολὺ ὑγρὸ, εὖνοεῖ τὰ δένδρα καὶ τὶς καλλιέργειες. Γι' αὐτὸ ἡ Σουηδία σκεπάζεται μὲ μεγάλα δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ ἔλατα, ποὺ δίνουν ἄφθονη οἰκοδομικὴ ξυλεία καὶ χαρτοπολτὸ γιὰ χαρτί. "Ἀπειροι καταρράκτες νερῶν, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνά, κινοῦν πολλὰ εργοστάσια. 'Επειδὴ τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας κρύβει πολλὰ ὀρυκτά, σίδηρο στὰ βόρεια, χαλκὸ, μολύβι κ.ἄ., ἡ Σουηδία ἔχει μεγάλη βιομηχανία. Μηχανήματα τέλεια, ἠλεκτρικὰ εἶδη, σπέρτα καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα στέλνονται σ' ὅλο τὸν κόσμο. Στὶς εὐφορες ἀπὸ προσχώσεις πεδιάδες καλλιεργεῖται ἡ σίκαλη, ἡ βρώμη, τὸ κριθάρι, οἱ πατάτες, τὰ κοκκινογούλια καὶ τὰ ὀπωροφόρα. Στὰ μεγάλα λιβάδια της βόσκουν πολλὰ μεγάλα ζῶα. Στὶς θάλασσες ψαρεύονται πολλὰ ψάρια. "Εἶσι ἡ Σουηδία ἔχει ἀνεπτυγμένες ὅλες τὶς πηγὲς τοῦ πλοῦτου: Τὰ δάση, τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἄλιεία, τὴν ὀρυχία, τὴ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριο. 'Η πρωτεύουσά της **Στοκχόλμη** (700) εἶναι κτισμένη στὴν ἀνατ. παραλία πάνω σὲ 13 καταπράσινα ἀπὸ δάση καὶ χορτάρια νησάκια μὲ ἀτάραχα νερά. Μὲ τὰ φωτολουσμένα μεγαλόπρεπα μέγαρα-σχολεῖα της, τὰ μεγάλα γυμναστήρια καὶ μὲ τὰ ντυμένα μὲ κισσὸ χαρούμενα τούβλινα κτίριά της, ποὺ καθρεπτίζονται πάνω στὰ ἀρρυτίδωτα νερά τών διωρύγων-δρόμων της, εἶναι γραφικὴ. Σιδηρόδρομοι τὴ συνδέουν μὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς χώρας καὶ μὲ τὸ **Μάλμο** καὶ τὸ **Γκότεμποργκ**, μεγάλα λιμάνια στὸν πορθμὸ **Κατεγάτη**, ἀπέναντι στὴ Δανία.

'Η Σουηδία εἶναι Βασίλειο κι ἔχει μεγάλη ἔκταση, 450 χιλ. τετρ. χιλμ. Μὲ τὰ 7 περίπου ἑκατομμύρια ξανθοὺς κατοίκους, ἡ μικρὴ σχετικῶς σὲ πληθυσμὸ Σουηδία, εἶναι ἡ πιὸ πολιτισμένη χώρα τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς Εὐρώπης.

Οἱ κάτοικοι τῆς Νορβηγίας, Σουηδίας καὶ Δανίας, Γερμανικῆς

καταγωγής και διαμαρτυρόμενοι, είναι ύψηλοι με ξανθά μαλλιά και γαλανά μάτια. Έχουν θαυμάσια σχολεία, την καλύτερη γυμναστική (Σουηδική) και χειροτεχνία του κόσμου και είναι πάρα πολύ πολιτισμένοι. Οί παλαιοί κάτοικοι της Σκανδιναβίας **Βίκινγκς**, τολμηροί θαλασσινοί και πειρατές, είχαν φθάσει στα μεσαιωνικά χρόνια στην

70. Η Στεκχόλμη.

Ἀμερική και την θεωρούσαν ένα νησί. Ἀργότερα οί πρόγονοι τῶν σημερινῶν Σκανδιναβῶν **Νορμανδοί** πήγαν στην Ἀγγλία, Γαλλία και στη Μεσόγειο.

Οί Δανοί εἶναι κυρίως κτηνοτρόφοι, οί Νορβηγοί ψαράδες και ναυτικοί, οί Σουηδοί γεωργοί, ὑλοτόμοι και βιομήχανοι. Ἀπό τή Σουηδία ἀγοράζομε σπύρτα, ξυλεία, χαρτί, μηχανήματα, ψάρια και πουλάμε καπνὰ και λάδια.

Γ) Η ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ

Ἡ **Φιλανδία** ἀπλώνεται Α τῆς Σουηδίας και τοῦ **Βοθνικοῦ κόλπου** ὡς τή Ρωσία. Ἐπίπεδη και με πολλές λίμνες λέγεται «χώρα τῶν χιλίων λιμνῶν». Εἶναι σκεπασμένη με πολλά δάση που βγάζουν πολλή οἰκοδομική ξυλεία κι ἔχει μεγάλα λιβάδια. Τὰ πολλά ζῶα, που βόσκουν σ' αὐτά, δίνουν ἀρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα και μάλιστα πολύ βούτυρο. Οί κάτοικοι τῆς Φιλανδίας **Φίννοι**, συγγενεῖς

μέ τους Μογγόλους, τους Έσθονους και Ούγγρους, ασχολούνται με τη δασοκομία, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Γενναίοι και δυνατοί αγαπούν πολύ τη γυμναστική και τόν άθλητισμό και είναι οι καλύτεροι άθληται του κόσμου. Κοντά με τους Σουηδούς και χριστιανοί διαμαρτυρόμενοι είναι πολύ πολιτισμένοι. Ή Φιλλανδία έχει

71. Φιλλανδικό τοπίο. Παρατηρήστε τις δασωμένες λωρίδες μέσα στις λίμνες.

έκταση 337 χιλ. τετρ. χιλμ. και 4,3 έκ.ατ. κατοίκους. Πριν από τόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ή χώρα ήταν Ρωσική έπαρχία. Τώρα είναι ελεύθερη Δημοκρατία με πρωτ. τό Έλσίνκι (340).

Ή Βόρεια Εύρώπη με ψυχρό γενικά κλίμα δέν είναι από τη φύση πλούσια. Οι έργατικοί όμως κάτοικοι έκμεταλλεύονται έπιστημονικά όλες τις πλουτοπαραγωγικές της πηγές: έδαφος, υπέδαφος, δάση, τρεχούμενα νερά, θάλασσα, άκόμη και τη γεωγραφική θέση. Έτσι κατόρθωσαν νά γίνουν οι πιό πολιτισμένοι άνθρωποι της Εύρώπης και του κόσμου.

Άσκήσεις. 1. Χαρτογραφήσατε τη Βόρεια Εύρώπη και χωρίσατε τά κράτη της. 2. Τί διαφέρει τό κλίμα της από τό κλίμα της μέσης Εύρώπης; 3. Ταξιδέψατε από τόν Πειραιά στο Όσλο, την Κοπεγχάγη, τη Στοκχόλμη, τό Έλσίνκι.

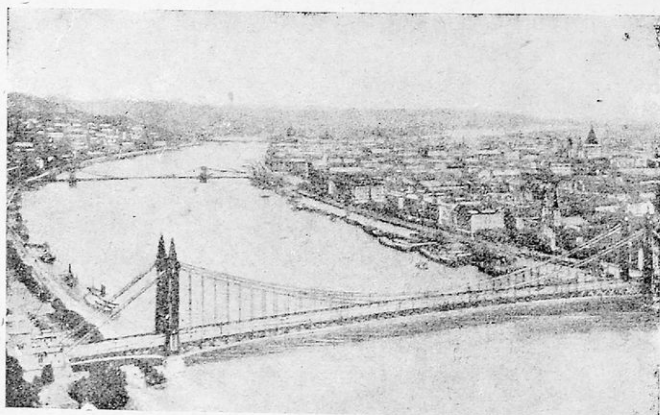
Θέση. Ἡ Εὐρώπη εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος τῆς Ἀσίας, 4 φορές μικρότερη ἀπ' αὐτήν. Μὲ πυκνὸ πληθυσμὸ καὶ πολὺ πολιτισμένους κατοίκους εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἥπειρος. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο τῆς γῆς, ἡ Εὐρώπη καὶ ἀνάμεσα στὴν Ἀσία, Ἀφρική καὶ Ἀμερική εἶναι στὸ κέντρο τοῦ κόσμου κ' ἔχει θέση πολὺ εὐνοϊκὴ γιὰ τὶς διεθνεῖς συγκοινωνίες καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριο.

Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. α) **Οἱ θάλασσες,** Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός, Ἀτλαντικὸς καὶ Μεσόγειος, ποὺ τριγυρίζουν τὴν Εὐρωπαϊκὴ χερσόνησον, εἰσχωροῦν βαθιὰ στὸν κορμὸ τῆς καὶ σχηματίζουν ἐσωτερικές, σχεδὸν κλειστές, θάλασσες, ἀπλωτὰ πελάγη, βαθεῖς κόλπους. Ἡ **Βόρεια Θάλασσα,** πολὺ πλούσια σὲ ψάρια, εἶναι πολυσύχναστο σταυροδρόμι γιὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ποὺ πηγαίνουν στὰ λιμάνια τῆς ἀνατολ. Ἀγγλίας καὶ τῆς ἀντικρινῆς Εὐρώπης. Ἡ **Βαλτικὴ θάλασσα,** ποὺ συνδέεται μὲ τὸν Ἀτλαντικὸ μὲ τὰ Δανικὰ στενὰ **Σκαγεράκη καὶ Κατεγάτη,** κυκλῶνεται ἀπὸ στεριές κι ἔχει ἀβαθὴ καὶ πολὺ λίγο ἄλμυρὰ νερά, ποὺ παγώνουν εὐκολὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ **Μεσόγειος θάλασσα** ἐνώνει τὴν Εὐρώπη μὲ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική. Τὰ νερά τῆς, πάντοτε ζεστά, (+13° ἐλάχιστη θερμοκρασία) γλυκαίνουν τὸ κλίμα τῶν γύρω χωρῶν καὶ εἶναι ἄρμυρὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐξάτμιση. Χωρισμένη σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ ἡ Μεσόγειος εἶναι, χάρις στὴ Διώρυγα τοῦ Σουέζ, ὁ μεγάλος δρόμος γιὰ τὴν Ἀπὼ Ἀνατολή. Ἡ **Μαύρη θάλασσα,** ποὺ συνδέεται μὲ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου μὲ τὸ Αἰγαῖο τῆς Μεσογείου, εἶναι ἐσωτερικὴ θάλασσα, ἀλλὰ ἀρκετὰ τρικυμισμένη. Ἡ **Κασπία,** χωρισμένη ἀπὸ τὶς ἄλλες θάλασσες καὶ χαμηλότερη 26 μέτρα ἀπ' αὐτές, ἔχει νερά σχεδὸν γλυκά. Οἱ θάλασσες αὐτές, ποὺ τριγυρίζουν τὴν Εὐρώπη, χωρίζουν μεγάλες χερσονήσους καὶ πολλὰ νησιά, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ μισὴ σχεδὸν ἥπειρο. Ἔτσι ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ πιὸ διαμελισμένη ἥπειρος τῆς γῆς. Γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Μεσογείου στὰ παλιὰ χρόνια καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπὸ τὰ μεσαιωνικὰ καὶ τὰ νεώτερα τράβηξαν στὴ θάλασσα. Ἔτσι ἀνέπτυξαν τὴ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἀνεκάλυψαν νέους δρόμους γιὰ τὴν Ἀφρική καὶ τὴν Ἀσία, νέες ἡπείρους. Ἰδρυσαν ἐκεῖ ἀποικίες κι ἔγιναν τὸν περασμένον αἰῶνα κύριοι τοῦ κόσμου.

β) **Πεδινὴ στὸ ἔδαφος** ἡ μισὴ Ἀνατολ. Εὐρώπη καὶ μὲ μεγάλη πεδιάδα ἡ ἄλλη, ἡ **Δυτικὴ Εὐρώπη,** ἔχει στὴ μέση μακριὰ καὶ ψηλὴ βουνοσειρά, τὶς Ἀλπεῖς. Παρακλάδια τῶν Ἀλπεων Α, ὅπως τὰ **Καρπάθια,** οἱ **Δυναρικὲς Ἀλπεῖς** καὶ ὁ **Αἰμος,** κλείνουν βαθύπεδα. Ἐπειτα προχωρώντας Α μὲ τὰ βουνὰ τῆς **Κριμαίας** φαίνεται πῶς

πάνε για τὸν ψηλὸ καὶ ἄγριο **Καύκασο**. Ἡ Ἑλληνικὴ Πίνδος προχωρώντας ΝΑ καὶ στρέφοντας ἔπειτα Α περνάει τὸ Αἰγαῖο γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν **Ταῦρο** τῆς Μ. Ἀσίας. Τὰ Ἀπέννινα στὴ μέση, ποὺ προχωροῦν Ν, πάνε περνώντας τὴ Σικελία πρὸς τὴν Ἀφρική. Τὰ **Πυρηνναῖα** Δ μετὰ τὴ **Σιέρα Νεβάδα** προχωροῦν γιὰ τὸν Ἀφρικανικὸ Ἕλαντα. Τὰ βουνὰ αὐτά, μετὰ διασέλα εὐκολοδιάβατα, κοιλάδες, μικρὰ βαθύπεδα καὶ ὁροπέδια, ἔχουν ποικιλία ἀπὸ ἐδάφη. Ἔτσι εὐκολοῦνουν τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, τίς συγκοινωνίες, ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα, χωρίζουν τὰ νερά.

Ποταμοί. Οἱ Ἄλπεις μετὰ τὰ παρακλάδια τους, τὰ **Κεντρικὰ βουνὰ** τῆς Γαλλίας καὶ τὰ χαμηλότερα ὁροπέδια τῶν Ρωσικῶν

71. Ὁ **Δούναβης** γίνεται πλωτὸς ἀπὸ τὴ Ρατιμπὸν τῆς Βαυαρίας, περνάει 6 κράτη, χύνεται στὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ εἶναι ὁ σπουδαιότερος φυσικὸς δρόμος στὴν Εὐρώπη.

Βαλδαίων λόφων χωρίζουν τὰ νερά τῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι οἱ πηγὲς τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς. Ἀπ' αὐτοὺς: οἱ **Δουάβ, Σηκουάνας, Ρήνος, Ἐλβας** πηγαίνουν γιὰ τὸν Ἀτλαντικόν. Οἱ **Ὄντερ, Βιστούλας** κ.α. γιὰ τὴ Βαλτικὴ. Ὁ **Δούναβης, Δνίπερος, Ντόν** γιὰ τὸν Εὐξείνιο. Ὁ **Βόλγας** γιὰ τὴν Κασπία καὶ ὁ **Ροδανὸς** γιὰ τὴ Μεσόγειο. Πλωτοὶ καὶ ἐνωμένοι οἱ περισσότεροι μετὰ διώρυγες εἶναι σπουδαῖοι δρόμοι γιὰ τὴ ναυσιπλοΐα καὶ τίς συγκοινωνίες. Οἱ ποταμοὶ τῆς Πυρηνναϊκῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου **Ἐβρος, Ἀξιὸς** κ.α., μικροὶ καὶ χειμαρρῶδεις μετὰ λίγα νερά, δὲν εἶναι φυσικὰ πλωτοί.

Τὸ κλίμα. Ἐπειδὴ ἡ Εὐρώπη βρίσκεται στὴ βόρεια εὐκρατὴ ζώνη, διαμελίζεται βαθιὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ δὲν ἔχει ἀδιαπέρα-

στα συνεχή βουνά, τὸ κλίμα τῆς εἶναι γενικά καλό, **εὐκρατο**. Ποικίλλει ὅμως ἀνάλογα μὲ τὴ θέση, τὴν ἀπόσταση ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὸ ὕψος κάθε περιοχῆς. "Ἐτσι στὶς χώρες τῆς Μεσογείου μὲ τοὺς ΝΔ ζεστοὺς ἀνέμους οἱ χειμῶνες εἶναι γλυκεῖς, τὰ καλοκαίρια ζεστά καὶ ξερά, ἡ ἀτμόσφαιρα ξάστερη. Οἱ βροχὲς ἀκανόνιστες καὶ ραγδαῖες πέφτουν κυρίως τὸ χειμῶνα. Τὸ **Μεσογειακὸ** αὐτὸ κλίμα εἶναι τὸ ὑγιεινότερο ἀπ' ὅλα καὶ τὸ Ἑλληνικὸ κλίμα τῆς πατρίδας μας, τὸ γλυκύτερο καὶ ὠραιότερο τοῦ κόσμου. Στὶς παραλιακὲς χώρες τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τοὺς δυτικὸς ἀνέμους οἱ χειμῶνες εἶναι ὑγροὶ καὶ λίγο ψυχροὶ, τὰ καλοκαίρια δροσερά, ἡ ἀτμόσφαιρα συννεφιασμένη. Οἱ βροχὲς κανονικὲς πέφτουν ὅλον τὸ χρόνο. "Ἐνα θερμὸ θαλάσσιο ρεῦμα, τοῦ **κόλπου**, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὶς ζεστὲς θάλασσες τοῦ Ἀτλαντικοῦ, βρέχει τὰ ΒΔ παράλια τῆς Εὐρώπης, γλυκαίνει τὸ κλίμα τους καὶ φέρνει κανονικὲς βροχὲς σ' ὅλη τὴ Δυτικὴ καὶ τὴν περισσότερὴ Κεντρικὴ Εὐρώπῃ. "Ἐτσι τὸ θαλάσσιο, **ὠκεάνειο** αὐτὸ κλίμα ὠφελεῖ πολὺ τὴ βλάστηση καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ μὲ τὰ ψηλὰ βουνά καὶ ὅσο προχωροῦμε Α οἱ ζεστοὶ θαλάσσινοὶ ἄνεμοι δὲν φθάνουν, γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τοὺς ΒΑ ψυχροὺς καὶ ξεροὺς ἀνέμους. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ οἱ χειμῶνες εἶναι ψυχροὶ μὲ πολλὰ χιόνια (παγετῶνες στὶς "Άλπεις) καὶ τὰ καλοκαίρια στοὺς κάμπους θερμά. Οἱ βροχὲς λιγοστεύουν καθὼς προχωροῦμε ΝΑ, γιὰ νὰ πάψουν στὶς ἐρήμους γύρω στὴν Κασπία. ΒΑ τὸ κλίμα ψυχρότατο, εἶναι **πολικό**.

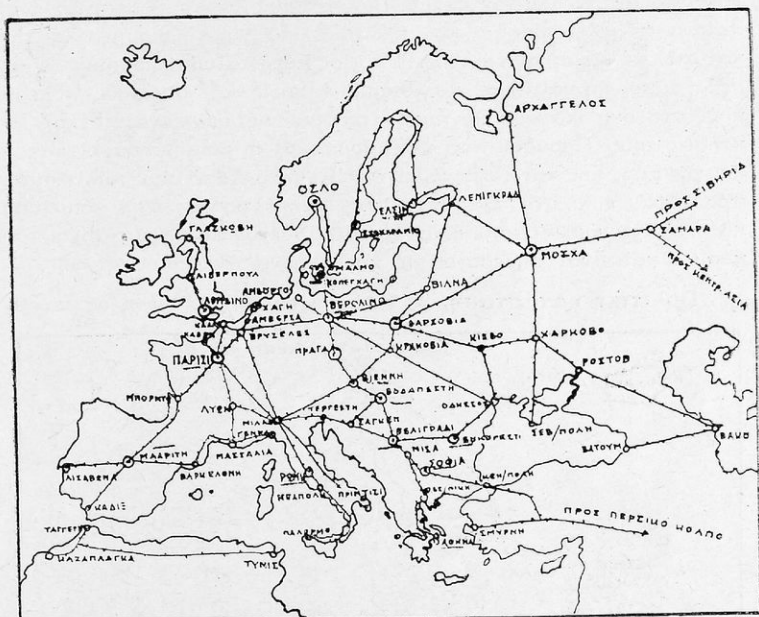
Φυτὰ, ζῶα καὶ ὄρυκτά. Μὲ ποικιλία ἀπὸ ἐδάφη καὶ καλὸ γενικὰ κλίμα ἡ Εὐρώπῃ ἔχει διάφορα φυτὰ καὶ πολλὲς καλλιέργειες. Ἀνάλογα μὲ τὶς διαφορὲς τοῦ κλίματος ἔχομε: τὶς ζῶνες τῆς τούντρας, τῶν δασῶν, τῶν στεππῶν καὶ τὴ Μεσογειακὴ. Βορειότατα ἀπλωμένη ἡ τούντρα, μὲ λειχήνες, μὲ βρύα, ὅπου βόσκουν οἱ τάρανδοι, εἶναι παγωμένη καὶ μικρὴ. Νοτιότερα ἀπλώνεται μεγάλη ζώνη ἀπὸ δάση μὲ βελονόφυλλα κωνοφόρα δένδρα καὶ πιὸ κάτω μὲ πλατύφυλλα φυλλοβόλα. Ἀνάμεσα σ' αὐτά, στὰ μέρη ποὺ ἐξεχέρωσε ὁ ἄνθρωπος, καλλιεργοῦνται τὰ σκληρὰ σιτηρά. Νοτιότερα ἀπ' αὐτὰ μεγάλες πεδιάδες καὶ βαθύπεδα μὲ πλούσια χρώματα καλλιεργοῦνται μὲ μαλακὰ δημητριακὰ, κοκκινογούλια γιὰ ζάχαρη, πατάτες καὶ κτηνοτροφικὰ φυτὰ. Στὰ μεγάλα λιβάδια τῶν ὑγρῶν ἐδαφῶν τρέφονται μεγάλα ζῶα. Στὶς στέπες μὲ τὸ χορτάρι βόσκουν ἄπειρα κοπάδια μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα ζῶα, ἐνῶ ἀπέραντες ἐκτάσεις καλλιεργημένες καλὰ ἔχουν γίνεи μεγάλοι σιτοβολῶνες. Στὴ μεσογειακὴ ζώνῃ μὲ τὰ λιγοστά σχετικῶς δάση εὐδοκιμοῦν πολὺ τὰ ὀπωροφόρα, τὰ ἀμπέλια, οἱ ἐλιές καὶ λίγα δημητριακὰ. Ἡ μικρὴ

θαμνώδης βλάστηση με τούς πολλούς και κοντούς θάμνους και τὰ χλοερά καλοκαιρινὰ λιβάδια εὐνοοῦν τὴ νομαδικὴ κτηνοτροφία τῶν μικρῶν ζώων. Μὲ λιγοστὰ ἀγρίμια ἡ Εὐρώπη, λύκους, ἀρκοῦδες, ἄλε-
ποῦδες καὶ λίγα ζαρκάδια, ἔχει ἀρκετὴ οἰκιακὴ κτηνοτροφία μεγάλων ζώων στὰ ΒΔ καὶ νομαδικὴ στὰ Ν καὶ Α. Ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη, ποὺ ἔχει μεγάλες πεδιάδες, παράγει περισσότερα γεωργικὰ προϊόντα ἀπὸ τὴ Δυτικὴ. Πλούσια ὅμως σὲ ὄρυκτά, κυρίως πετροκάρβουνα καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη, δημιούργησε μεγάλη μεταλλουργικὴ καὶ ἄλλη ποικίλη βιομηχανία.

Κάτοικοι καὶ ἐθνότητες. Ἐπειδὴ ἡ Εὐρώπη, ποὺ εἶναι στὸ κέντρο τοῦ κόσμου καὶ τῆς βόρειας Εὐκρατῆς ζώνης, ἔχει: α) καλὴ θέση β) διαμελίζεται βαθιὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, γ) ἔχει εὐκράτο γε-
νικὰ κλίμα, δ) εὐκολοδιάβατα βουνὰ καὶ μεγάλα πλωτὰ ποτάμια, ε) ποικιλία ἀπὸ ἐδάφη καὶ καλλιέργειες καὶ στ) τὰ δύο σπουδαιότερα γιὰ τὴ βιομηχανία ὄρυκτά, πετροκάρβουνο καὶ σίδηρο, δημιούργησε μεγάλο πολιτισμό. Εἶναι πολὺ πυκνοκατοικημένη καὶ οἱ κάτοικοί της ξαπλώθηκαν σ' ὅλες τὶς ἡπείρους. Μικρὴ σὲ ἔκταση ἡπειρος ἡ Εὐρώπη (μόλις τὸ 1/5 τῆς γῆς) κατοικεῖται ἀπὸ τὸ 1/4 καὶ πλέον τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου (ἀθροίσατε τὸν πληθυσμὸ τῆς). Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης εἶναι ὅλοι σχεδὸν λευκοί, ἀνήκουν στὴν **Καυκασία φυλὴ** καὶ φαίνεται πὼς ἦρθαν στὰ ἀρχαιότατα χρόνια κατὰ μεγάλες ὁμάδες ἀπὸ τὴν Ἀσία. Πρῶτοι ἦρθαν ἐκεῖνοι ποὺ ἔμειναν στὴν Ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ τὴν Ἰταλία. Δεύτεροι οἱ Κέλτες ποὺ ἔμειναν στὴ Γαλλία, Ἀγγλία κλπ. Οἱ πρῶτοι, μὲ μέτριο ἀνάστημα, καστανοί, ζωηροὶ καὶ ἐξυπνοὶ, κάνουν σήμερα τὴν **Ἑλληνολατινικὴ φυλὴ**. Κατοικοῦν στὴν Ἑλλάδα, Ἀλβανία, Ρουμανία, Ἰταλία, Νότιο Γαλλία καὶ τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο. Ἐπειτα ἦρθαν οἱ Γερμανοί, ἡ **Γερμανικὴ φυλὴ**, ποὺ ἀνακατεύτηκε μὲ τούς Κέλτες. Ὑψηλοί, ξανθοί, γαλανοὶ καὶ σοβαροὶ κατοικοῦν σήμερα στὴ Βόρεια, Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Εὐρώπη. Ἀπ' αὐτοὺς κατάγονται οἱ σημερινοὶ Γερμανοί, Βρεταννοί, Ὀλλανδοί, Φλαμανδοί, Σκανδιναβοὶ κλπ. Κατόπιν ἔφθασαν οἱ **Σλάβοι** ποὺ εἶναι μέτριοι στὸ ἀνάστημα μὲ μεγάλο πρόσωπο, φουσκωμένα μάγουλα, ξανθοὶ ἢ καστανοὶ καὶ ἀπλοϊκοί. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ρῶσοι καὶ Πολωνοὶ κατοικοῦν στὴν Ἀνατ. Εὐρώπῃ· οἱ Βόρειοι Σλάβοι, Τσέχοι καὶ Σλοβάκοι, στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ, οἱ Νοτιοσλάβοι στὴν Ἑλληνικὴ χερσόνησο. Τελευταῖοι ἦρθαν οἱ **Βούλγαροι**, οἱ **Φίννοι**, **Οὔγγροι** καὶ οἱ **Τοῦρκοι**. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Εὐρώπης, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους μουσουλμάνους (Τούρκους καὶ Βοσνίους), εἶναι **χριστιανοί**. Χωρίζονται: α) σὲ **ὀρθοδόξους**, Ἕλληνες, Ρουμάνους καὶ Σλάβους (ἐκτὸς τῶν Κροατῶν, Τσεχοσλοβάκων καὶ Πολων-

νων) β) σε **καθολικούς**, Ἱταλούς, Γάλλους, Ἰσπανούς, Ἱρλανδούς, Βαυαρούς, Τσεχοσλοβάκους καὶ Πολωνούς καὶ γ) σε **διαμαρτυρομένους**, Γερμανούς, Σκανδιναβούς, Βρεταννοούς.

Οικονομική ἀνάπτυξη καὶ πολιτισμός. Τὸ εὐκράτο κλίμα τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ἐδάφη της, οὔτε πολὺ εὐφορα οὔτε καὶ πολὺ ἄγονα, ἔκαναν τοὺς Εὐρωπαίους ἐργατικούς. Ἡ ἀνεπτυγένη ὁμα

72. Οἱ σιδηροδρομικὲς συγκοινωνίες τῆς Εὐρώπης.

γεωργία καὶ κτηνοτροφία δὲν μπορούσαν νὰ θρέψουν τοὺς τελευταίους αἰῶνες τὸν πληθυσμὸ τῆς ἡπείρου, ποὺ αὖξαινε πολὺ. Γι' αὐτὸ οἱ Δυτικοευρωπαῖοι ἐκμεταλλεύτηκαν ἐντατικὰ τὰ πλούσια ὀρυκτὰ τοῦ ὑπέδαφους, πετροκάρβουνο καὶ σίδηρο, κι ἔγιναν κράτη βιομηχανικά. Οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Ἀνατολικοὶ λαοὶ μὲ πλούσια ἐδάφη ἔμειναν, ὡς τῆς ἡμέρας μας, κυρίως γεωργικοί. Τὸ ζωρὸ ἐμπόριο ἀνάμεσα στὰ βιομηχανικά καὶ ἀγροτικά κράτη τῆς Εὐρώπης βοηθεῖται πολὺ μὲ σιδηροδρόμους, πλωτὰ ποτάμια καὶ διώρυγες. Οἱ σιδηρόδρομοι πυκνότεροι στὰ Δυτικὰ βιομηχανικά κράτη, ἀραιώνουν στὰ Α καὶ ΝΑ. Μεγάλες διεθνεῖς γραμμὲς ἐνώνουν τὸ Λονδίνο καὶ τὰ λιμάνια τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τὸ Βερολίνο, Βαρσοβία, Μόσχα ἀνατολικά, καὶ

μέ την Κων)πολη, Ἀθήνα ΝΑ. Ἀλλες γραμμὲς ἀπὸ τῆ Μαδρίτης ΝΔ πηγαίνουν γιὰ τὴν Πετρούπολη ΒΑ καὶ ἀπὸ τῆ Στοκχόλμη Β κατεβαίνουν γιὰ τὴ Ρώμη Ν. Πολλὲς ἀεροπορικὲς γραμμὲς σήμερα ἐνώνουν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης μεταξύ τους καὶ μὲ ὅλο τὸν κόσμο. Πάρα πολλοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ τριγυρισμένοι ἀπὸ θάλασσα, ζήτησαν διέξοδο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους των στὶς μακρινὲς χώρες κι ἔκαναν ἀποικίες σ' ὅλο τὸν κόσμο. Βιομηχανικὴ ἰδίως ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη παίρνει ἀπ' ἐκεῖ τρόφιμα καὶ πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία της καὶ στέλνει βιομηχανικὰ εἶδη. Ἔτσι οἱ Εὐρωπαῖοι δημιούργησαν μεγάλη ἐμπορικὴ ναυτιλία, παγκόσμιον ἐμπόριο καὶ ἰσχυροὺς πολεμικοὺς στόλους, ἱκανοὺς νὰ προστατεύσουν τὶς συγκατοικίας καὶ τὶς κτήσεις τους. Πλοῦσιοι ἀπὸ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης καὶ κληρονόμοι τοῦ Ἑλληνο-Λατινικοῦ πολιτισμοῦ προόδευσαν πολὺ στὰ γράμματα, στὶς καλὰς τέχνες, στὴν ἐπιστήμην καὶ στὴν τεχνικὴ. Ἔτσι ἐγέναν τὸν περασμένον αἰῶνα κυρίαρχοι τοῦ κόσμου καὶ εἶναι σήμερα οἱ πιὸ πολιτισμένοι ἄνθρωποι τῆς γῆς.

Πολιτικὴ κατάστασις. Ἡ Εὐρώπη εἶναι χωρισμένη σὲ πολλὰ

73. Πολιτικὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης.

κράτη. Τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ κράτη αὐτὰ ἔκαναν δύο φοβεροὺς παγκοσμίους πολέμους, γιὰ νὰ κυριαρχήσουν στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὸν Κόσμο. Ἔτσι ἡ Εὐρώπῃ ἔπαθε μεγάλες συμφορὲς καὶ πολλὲς καταστροφές. Ἀνάμεσα στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς καὶ στὴ Σοβιετικὴ Ρωσσία, ποὺ βγήκαν δυναμωμένες ἀπὸ τὸν δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ Εὐρώπῃ εἶναι σήμερα ἀδύνατη. Χωρισμένη σὲ δύο στρατόπεδα, Δυτικὸ καὶ Ἀνατολικό, ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὶς προηγούμενες δυνάμεις. Τώρα προσπαθεῖ νὰ ζήσει, νὰ ἀνορθωθῇ, νὰ διατηρήσῃ τὶς κτήσεις της, τὸν πολιτισμὸ της καὶ τὴ θέση της στὸν κόσμο. Χάρης στὴ μεγάλη πνευματικὴ της παράδοση, τὴ δύναμη καὶ τὴ ζωντάνια τῶν λαῶν τῆς Δυτικῆς καὶ Μεσογειακῆς Εὐρώπης, ποὺ τελευταῖα ἐνώνονται, θὰ τὸ κατορθώσῃ!

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

<i>Κράτος καὶ Πολίτευμα</i>	<i>Ἐπιφάνεια σὲ τετρ. χλμ</i>	<i>Πληθυσμὸς σὲ ἑκατομμ.</i>	<i>Πρωτεύουσα καὶ κυριότερες πόλεις</i>
ΕΛΛΗΝΙΚΗ Ἡ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ			
ΕΛΛΑΔΑ Βασίλειο	133.000	8.000	Ἀθήνα, Πειραιάς, Θεσ/νίκη, Πάτρα, Βόλος, Ἡράκλειο, Καβάλα
ΑΛΒΑΝΙΑ Δημοκρατία	27.500	1.150	Τίρανα, Κορυτσά, Σκόδρα, Ἀργυρόκαστρο, Αὐλώνας
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ Δημοκρατία	255.000	16.000	Βελιγράδι, Ζάγκρεμπ, Λουμπλιάνα, Σουμποτίτσα, Σεράγεβο, Κετίγνη, Σκόπια
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ Δημοκρατία	110.000	7.100	Σόφια, Φιλιππούπολη, Βάρνα, Ρουκτσούκι, Πύργος
ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΥΡΩΠ. Δημοκρατία	24.000	1.500	Κωνσταντινούπολη, Ἀδριανούπολη, Ραιδεστός
ΡΟΥΜΑΝΙΑ Δημοκρατία	238.000	16.000	Βουκουρέστι, Πλοέστι, Κωνστανζα, Ἰάσιο, Κλούζ
ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ			
ΙΤΑΛΙΑ Δημοκρατία	301.000	47.000	Ρώμη, Φλωρεντία, Νεάπολη, Μιλάνο, Γένουα, Βενετία, Παλιέρμο, Κάλλαρι
ΑΓ. ΜΑΡΙΝ. Δημοκρ.	98	15	Ἅγιος Μαρίνος
ΤΕΡΓΕΣΤΗ Ἑλ.Πόλ.	630	350	Τεργέστη
ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ			
ΙΣΠΑΝΙΑ	505.000	27.800	Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Σεβίλλη, Βαλέντσια
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ Δημοκρατία	91.000	8.400	Λισσαβών, Πόρτο

Κράτος και Πολίτευμα	Έπιφάνεια σέ τετρ. χλμ.	Πληθυσμός σέ εκατομμ.	Πρωτεύουσα και κυριότερες πόλεις
ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ			
ΓΑΛΛΙΑ Δημοκρατία	551.000	40.500	Παρίσι, Μασσαλία, Λυών, Μπορντό, Λίλλη, Χάβρη, Στρασβούργο
ΑΝΔΟΡΡΑ, Δημοκρ.	350	6	Άνδορρα
ΜΟΝΑΚΟ, Ήγεμονία	001,6	20	Μονακό
ΒΕΛΓΙΟ, Βασίλειο	30.500	8.500	Βρυξέλλες, Άμβέρσα, Λιέγη
ΟΛΛΑΝΔΙΑ, Βασίλ.	34.800	9.800	Χάγη, Άμστερνταμ, Ρότερνταμ
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ Δουκάτο	2.500	300	Λουξεμβούργο
ΗΝΩΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΜΕΓ.ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ και Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ	244.000	50.500	Λονδίνο, Μπίρμιγχαμ, Μάντσεστερ, Λίβερπουλ, Νιουκάσλ, Έδιμβούργο, Γλασκόβη, Μπέλφαστ
ΙΡΛΑΝΔΙΑ, Δημοκρ.	69.000	3.000	Δουβλίνο
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ			
ΕΛΒΕΤΙΑ Δημοκρατία	41.000	4.600	Βέρνη, Ζυρίχη, Γενεύη, Λωζάνη, Βασιλεία
ΓΕΡΜΑΝΙΑ Δημοκρατία	371.000	70.000	Βερολίνο, Άμβουργο, Μόναχο, Λειψία, Φραγκφούρτη, Κολωνία, Έσσεν, Μπόν
ΑΥΣΤΡΙΑ, Δημοκρ.	84.500	7.000	Βιέννη, Γκράτς
ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ Δημοκρατία	128.000	12.300	Πράγα, Μπρνό, Μπαρτισλάβα
ΟΥΓΓΑΡΙΑ, Δημοκρ.	91.000	9.400	Βουδαπέστη, Σεγεδίν, Ντεπρέσεν
ΠΟΛΩΝΙΑ Δημοκρατία	312.000	24.800	Βαρσοβία, Κρακοβία, Πόσναν, Γδύνια
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ			
ΡΩΣΣΙΑ ΕΥΡΩΠ. Δημοκρατία Σοβ.	5.000.000	150.000	Μόσχα, Λένινγκραντ, Κίεβο, Χάρκοβο, Όδησσός
ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ			
ΔΑΝΙΑ, Βασίλειο	43.000	4.200	Κοπεγχάγη
ΙΣΛΑΝΔΙΑ, Δημοκρ.	103.000	120	Ρεϊκάνβικ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ, Βασίλ.	324.000	3.150	Όσλο, Μπέργκεν
ΣΟΥΗΔΙΑ, Βασίλειο	450.000	7.000	Στοκχόλμη, Γκοτεμπέργ
ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ, Δημοκ.	337.000	4.300	Έλσίνκι

Η ΕΛΛΑΔΑ

Η ΧΩΡΑ. Ἡ **θέση.** Ἡ πατρίδα μας **Ἑλλάδα** κατέχει σήμερα τὸ νότιο μέρος τῆς **Ἑλληνικῆς χερσονήσου** τῆς Εὐρώπης· τριγυρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο θάλασσα κι ἔχει γύρω τῆς πολλὰ νησιά. Ἀπλωμένη ἀπὸ τὸ **Ἰόνιο** πέλαγος Δ ὡς τὸν **Ἐβρο** ποταμὸ Α, καὶ ἀπὸ τὴ νῆσο **Κρήτη** Ν ὡς τὴ λίμνη **Πρόσσα** καὶ τὰ βουνὰ **Κεράϊνη** καὶ **Ροδόπη** Β, εἶναι ὠραία. Τὰ ἀνατολικά νησιά τῆς χωρίζονται ἀπὸ τὴν Ἀσία μὲ στενοὺς πορθμούς. Τὸ νότιο νησί Κρήτη ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἀφρική μὲ τὸ ἀεροπλάνο λίγες ὥρες. Τὸ Ἰόνιο πέλαγος ἐνώνει δυτικὰ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Ἀδριατικὴ καὶ τὴν ἄλλη Μεσόγειο, τὸ **Αἰγαῖο** πέλαγος Α, μὲ τὸν Ἑλλήσποντο καὶ τὴ Μαύρην θάλασσα. Ἀνάμεσα σὲ τρεῖς ἡπείρους, Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, καὶ σὲ σπουδαῖες θάλασσες, Μεσόγειο καὶ Εὐξείνιο Πόντο, ἡ Ἑλλάδα ἔχει μιὰ θέση σπουδαιότατη, μοναδικὴ σχεδὸν στὸν κόσμο. Ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς πατρίδος μας θὰ περάσουν, ὅσοι ταξιδεύουν ἀπὸ τὴ Μεσόγειο γιὰ τὴ Μαύρην θάλασσα. Ἀπὸ τὰ ἀεροδρόμιά μας, ὅσοι πετᾶνε μὲ ἀεροπλάνο ἀπὸ τὴ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη γιὰ τὴν Ἀσία, Ἀνατολ. Ἀφρική καὶ Αὐστραλία. Ἀπὸ τὰ ἐδάφη μας πέρασαν πάντοτε, ὅσοι θέλησαν ἀπὸ τὴν Ἀσία νὰ πᾶνε στὴν Εὐρώπη (Πέρσες, Τούρκοι). Καὶ ὅσοι ἀπὸ τὴν ἄλλη Εὐρώπη θέλησαν νὰ περάσουν στὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική (Ρωμαῖοι, Φράγκοι, Γερμανοί), ἢ νὰ κατεβούν στὴ Μεσόγειο (Σλάβοι). Γι' αὐτὸ εἴχαμε γύρω μας τόσοις ἐχθρούς.

Τριγυρισμένη ἀπὸ τρεῖς πλευρὲς μὲ θάλασσα ἡ Ἑλλάδα ἔχει καὶ πλεονεκτήματα. Τὸ κλίμα τῆς μὲ τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους γίνεται ἥπιο καὶ βοηθαίει πολὺ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐργασθῇ. Ἡ θάλασσα κάνει εὐκολὴ καὶ φθηνὴ τὴ συγκοινωνία μὲ τοὺς μακρινούς τόπους, τῆς προμηθεύει ψάρια. Τραβάει τοὺς κατοίκους νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα στέλνει εὐκόλως τὰ προϊόντα τῆς σὲ ξένους τόπους καὶ φέρνει ἀπ' ἐκεῖ ὅ,τι τῆς χρειάζεται. Ἡ θέση τῆς λοιπὸν εἶναι στρατηγικὴ καὶ εὐνοεῖ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Φυσικὴ διαίρεση τῆς Ἑλλάδας. Ἡ θάλασσα, ποὺ τριγυρίζει τὴν Ἑλλάδα, εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὸν κορμὸ τῆς καὶ ἀνοίγει βαθεῖς κόλπους, χωρίζει χερσονήσους, ἀποχωρίζει νησιά. Ἔτσι ὁ βαθὺς **Κορινθιακὸς** κόλπος ἀπὸ τὸ Ἰόνιο καὶ ὁ **Σαρωνικὸς** ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀποχωρίζουν Ν τὴν **Πελοπόννησο**. Ὁ **Ἀμβρακικὸς** καὶ **Μαλιακὸς** κόλπος μὲ ψηλὰ βουνὰ στὴ μέση σφίγγουν τὴν **Στερεάν Ἑλλάδα** καὶ τὴ χωρίζουν, ἀπὸ τὴν **Ἠπειρο** ὁ πρῶτος, ἀπὸ τὴ **Θεσσαλία** ὁ δεύτερος. Βόρεια ἀπλώνεται ἡ **Μακεδονία**, ἡ μεγαλύτερη Ἑλληνικὴ χώρα, καὶ ἀνατολικά τῆς ἡ **Ἑλληνικὴ Δυτικὴ Θράκη**. Στὸν

κορμό της Ελλάδος Α, τὰ πολλὰ Αἰγαίοπελαγίτικα νησιά φράζονται Ν με τὴν Κρήτη, ἐνῶ Δ τὰ Ἑπτάνησα ἀνοίγονται στὸ Ἴόνιο πέλαγος.

74. Φυσικὴ καὶ ἱστορικὴ διαίρεση τῆς Ἑλλάδος.

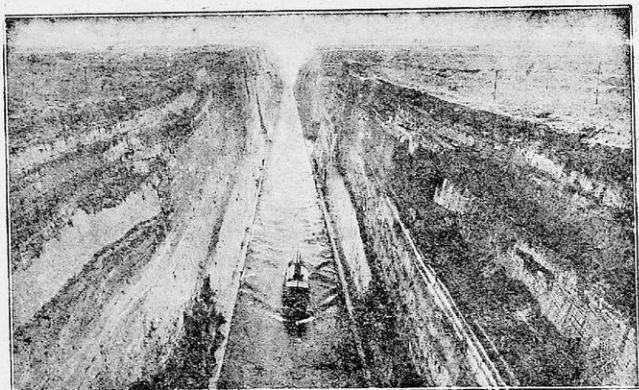
τὰ ΝΑ. Ὑψηλὴ καὶ σχεδὸν συνεχὴς χωρίζει τὴν Ἑλλάδα σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ. Ἐχει διάφορα ὀνόματα Πίνδος, Ἀγραφα, Γκιώνα, Πελοποννησιακὰ βουνὰ καὶ πολλὰ παρακλάδια. Τὰ δυτικὰ τῆς παρακλάδια πᾶνε παράλληλα πρὸς τὰ Ν καὶ κλείνουν ὁροπέδια καὶ βαθύπεδα. Ἐνα ἀνατολικὸ παρακλάδι τῆς φθάνει στὸν Ὀλυμπο, τὸ ὑψηλότερο (2918 μ.). Ἑλληνικὸ βουνό, καὶ χωρίζει τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Ἄλλο παρακλάδι νοτιότερα, ἢ Ὀδρη, κλείνει μὲ τὸ πρῶτο τὸ μεγάλο θεσσαλικὸ λεκανοπέδιο. Ἄλλα νοτιότερα κλείνουν μικρὲς κοιλάδες, κλειστὲς λεκάνες, μικρὰ λεκανοπέδια. Ἐτσι σχηματίζεται, ἀπὸ τὴς Δυναρικὲς Ἀλπεις ὡς τὸ νοτιότατο ἀκρωτήριο τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Εὐρώπης Ταΐναρο, μιά συνεχὴς βουνοσειρά. Ἡ βουνοσειρά αὕτῃ στρέφει ἀπ' ἐκεῖ Α καὶ μὲ τὰ Κρητικὰ καὶ Ροδιακὰ βουνὰ πηγαίνει γιὰ τὸν Ταῦρο τῆς Μ. Ἀσίας καὶ σχηματίζει ἓνα τεράστιο ὄρεινὸ τόξο, τὸ Δυναροταυρικόν.

Τὸ Ἑδαφος.

Τὸ περισσότερο ἑδαφος στὴν Ἑλλάδα σκεπάζεται ἀπὸ βουνὰ πού κάνουν τὴ χώρα ὄρεινὴ. Οἱ κάμποι εἶναι λίγοι, μικροί, καὶ τριγυρίζονται ἀπὸ βουνά. Βουνοσειρὲς πολλὲς ἀπὸ τὰ ΒΔ στὰ ΝΑ καὶ ἀπὸ τὰ Δ στὰ Α διασχίζουν τὴ χώρα.

Μιά μεγάλη Κεντρικὴ βουνοσειρά, συνέχεια τῶν Δυναρικῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Σκάρδου, κατεβαίνει ἀπὸ τὰ ΒΔ πρὸς

Συνεχές κάποτε τὸ ὄρεινὸ αὐτὸ τόξο ἔσπασε καὶ ἐβυθίσθη στὸν Κορινθιακὸ κόλπο, στὰ **Κήθυρα** καὶ στὴ **Ρόδο**. Ἡ κεντρικὴ βουνοσειρὰ τῆς Ἑλλάδας χωρίζει τὰ νερά τῶν βροχῶν σὲ κεῖνα, ποὺ τρέχουν πρὸς τὸ Ἰόνιο καὶ σὲ κεῖνα, ποὺ πᾶνε γιὰ τὸ Αἰγαῖο. Ἐχει ἐπίδραση στὸ κλίμα καὶ δυσκολεύει τὶς συγκοινωνίες. Εἶναι ὅμως σκεπασμένη στὰ περισσότερα μέρη τῆς μὲ ὥραϊα δάση κι ἔχει ἀρκετὲς καλοκαί-

75. Ἡ **Διώρυγα** τῆς **Κορίνθου**, ποὺ ἐνώνει τὸν Κορινθιακὸ μὲ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο, ἀνοίχτηκε τὸν περασμένο αἰῶνα καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα **τεχνικὰ** ἔργα.

ρινὲς βοσκές. Ἄλλες βουνοσειρὲς στὰ ΒΑ τῆς Ἑλλάδας, ὅπως ἡ **Ροδόπη**, πᾶνε ἀπὸ τὰ Δ στὰ Α. Τὰ νότια παρακλάδια τους εἶναι παράλληλα, γεμίζουν τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη καὶ ἀφήνουν ἀνάμεσά τους χαμηλοὺς κάμπους, μεγάλα βαθύπεδα, λεκάνες καὶ κοιλάδες. Ἐνωμένες μὲ τὴν Κεντρικὴ βουνοσειρὰ στὴ Δυτ. Μακεδονία οἱ βουνοσειρὲς αὐτές, σχηματίζουν ψηλοὺς κάμπους, ὁροπέδια καὶ λεκάνες μὲ λίμνες. Οἱ βουνοσειρὲς τῆς Ροδόπης ἔχουν ἀρκετὰ δάση καὶ εἶναι ἀποστρωγγυλωμένες ἀπὸ τὸ ξέπλυμα τῶν βροχῶν. Οἱ βουνοσειρὲς τῆς Πίνδου ἔχουν ψηλές, μυτερές κορυφές καὶ εἶναι ἀνώμαλες.

Ἀσκήσεις: Δείξατε καὶ ὀνομάσατε στὸ χάρτη: α) Τὰ ὁροπέδια καὶ βαθύπεδα τῆς Δυτ. Ἑλλάδας μὲ τὰ γύρω τους βουνά. β) Τὶς ἀνοικτὲς κοιλάδες, τὶς κλειστὲς λεκάνες, τὰ ἀνοικτὰ λεκανοπέδια τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδας. δ) Τὰ

όροπέδια και της κάμπους της Πελοποννήσου και τὰ νότια ακρωτήριά της.
ε) Τὰ ύψιπεδα και τις λεκάνες λιμνών της Δυτ. Μακεδονίας, τὰ μεγάλα βαθύπεδα της άλλης Μακεδονίας και Θράκης.

Τὰ παράλια. Καμμιά σχεδόν χώρα τοῦ κόσμου δέν εἶναι τόσο βαθιά διαμελισμένη ἀπό τή θάλασσα, ὅσο ἡ Ἑλλάδα. Τὰ παράλιά της, ἐπειδή τὰ βουνά κατεβαίνουν ὡς τή θάλασσα, εἶναι τὰ περισσότερα βραχώδη και ἄγονα. Δαντελωτά και ἀπέραντα ὅμως, εἶναι ὠραία. Οἱ κόλποι της Ἑλλάδας, πού εἰσχωροῦν βαθιά, εἶναι πολλοί. Οἱ χερσόνησοι πού χωρίζουν ἀρκετές και τὰ νησιά πάμπολλα. Ἀπειροὶ ὅρμοι στίς γραφικές ἀκρογιαλιές και φυσικά λιμάνια στοὺς μυχούς τῶν πολλῶν κόλπων χρησιμεύουν γιά τὰ ἰστιοφόρα και τὰ μεγάλα πλοῖα. Γι' αὐτό ἀπό τὰ ἀρχαῖα χρόνια οἱ Ἕλληνες ἐγίναν ναυτικοί, ἔκαναν ἀποικίες σ' ὅλα τὰ παράλια της Μεσογείου και της Μαύρης θάλασσας και εἶχαν στά χέρια τους τὸ ἐμπόριο της Ἀνατ. Μεσογείου. Σήμερα ἔχομε στά Ἑλληνικά παράλια πυκνὴ θαλασσινὴ συγκοινωνία και οἱ ναυτικοί μας μὲ τὰ πλοῖα τους ταξιδεύουν σ' ὅλες της θάλασσες τοῦ κόσμου.

Ἀσκήσεις: 1) Δείξατε και ὀνομάσατε στὸ χάρτη τοὺς κόλπους στὴ Δ, Ν, Α και Β Ἑλλάδα. 2) Δείξατε τὰ λιμάνια και τὰ σπουδαιότερα ἀκρωτήρια. 3) Τὰ μεγαλύτερα νησιά.

Τὸ κλίμα.—Βυθισμένη στὴ Μεσόγειο θάλασσα ἡ Ἑλλάδα, βαθιά διαμελισμένη ἀπ' αὐτὴν και μὲ μέτρια σέ ὕψος βουνά, ἔχει κλίμα γενικά καλὸ, **εὐκρατο**. Ἐπειδὴ κανεὶς τόπος στὴν Ἑλλάδα δέν ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ 140 χιλμ. ἀπὸ τή θάλασσα, οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι ἐπηρεάζουν πολὺ τὸ Ἑλληνικὸ κλίμα. Ἀνάλογα ὅμως μὲ τις ἀποστάσεις ἀπὸ τή θάλασσα, τὸ ὕψος και τοὺς ἀνέμους, τὸ Ἑλληνικὸ κλίμα παρουσιάζει διαφορές. Ἔτσι στά παράλια και στά νότια μέρη οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ζεστοὶ τὸ χειμῶνα και δροσεροὶ τὸ καλοκαίρι, κάνουν τὸ κλίμα γλυκὺ, ἥπιο, **θαλάσσιο**. Στὸ ἐσωτερικὸ ὅμως, στά ὀροπέδια (Ἀρκαδίας, Ἡπείρου, Μακεδονίας) και στά κλειστά λεκανοπέδια (Θεσσαλίας, Βοιωτίας), ὅπου δέν φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, οἱ χειμῶνες εἶναι ψυχροὶ μὲ χιόνια και τὰ καλοκαίρια θερμά. Ἐχουν δηλαδὴ κλίμα **ἡπειρωτικὸ**. Ἡ Κεντρικὴ βουνοσειρὰ εἶναι και ὅριον κλίματος. Στὴ Δυτ. Ἑλλάδα ἐπικρατοῦν Ν και ΝΔ ἄνεμοι. Αὐτοὶ σαράνουν τοὺς πολλοὺς ὕδρατμούς ἀπὸ τὸ πλατὺ Ἰόνιο και τοὺς φέρνουν στὴν Κεντρικὴ ὀροσειρά. Ἐκεῖ κρύνουν και ρίχνουν ἀφθονες βροχές. Γι' αὐτὸ ἡ Δυτ. Ἑλλάδα ἔχει περισσότερες βροχές ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ και πολλὰ ποτάμια. Ὅταν οἱ ἄνεμοι περάσουν τὴν Κεντρικὴ βουνοσειρὰ δέν ἔχουν πιά ὕδρατμούς. Γι' αὐτὸ ἡ Ἀνατ. Ἑλλάδα ἔχει λιγότερες βροχές. Ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐπικρατοῦν και

οι ξηροί βόρειοι άνεμοι, το κλίμα είναι ξηρότερο και τα ποτάμια έχουν λιγοστά νερά.

Η Βόρ. Ελλάδα, επειδή είναι ενωμένη με τον πλατύτατο κορμό της Ελληνικής χερσονήσου, δέχεται αρκετές βροχές. Τα ποτάμια της, επειδή έρχονται από μεγάλη έندochώρα, είναι μεγάλα και με τα πολλά νερά τους ποτίζουν τα πλούσια βαθύπεδα που διασχίζουν. Οι βροχές στην Ελλάδα είναι αρκετές, ραγδαίες και πέφτουν κυρίως το χειμώνα. Ορμητικές και άκανόνιστες, ξεπλένουν το έδαφος, σχηματίζουν έλη, όταν συναντήσουν εμπόδια, χύνονται γρήγορα στη θάλασσα και εξατμίζονται σύντομα. Γι' αυτό πολλά μέρη στην Ελλάδα υποφέρουν από ξηρασία. Μ' όλα αυτά ή γαλάζια θάλασσα, ή ξάστερη και λεπτή ατμόσφαιρα, ο καθαρός ούρανός και ή ήπια θερμοκρασία κάνουν το Έλληνικό κλίμα το καλύτερο, το γλυκύτερο, το ωραιότερο κλίμα του κόσμου.

Άσκήσεις. 1. Ονομάσατε και δείξατε τα ποτάμια της Δυτ., Ανατ. και Βορ. Ελλάδας. 2. Τις λίμνες και τα έλη. 3. Ποιοι άνεμοι επικρατούν στον τόπο σας και τί επίδραση έχουν στο κλίμα; 4. Εξηγήστε το κλίμα του τόπου σας.

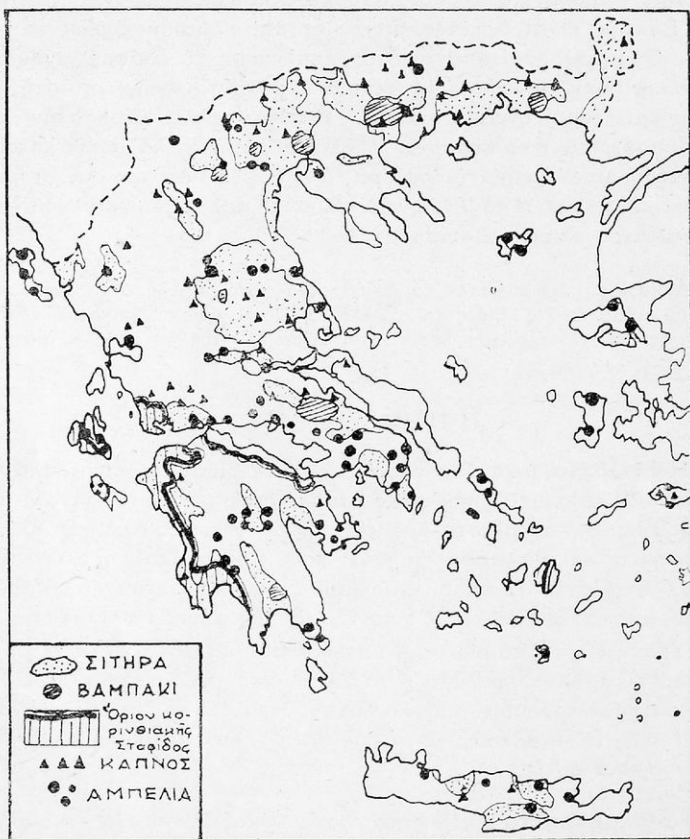
Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΑΣ

Η Γεωργία μας. Το έδαφος της πατρίδας μας στα πλάγια των βουνών, στις μικρές κοιλάδες και στα βαθύπεδα, που έγιναν από προσχώσεις, αλλά και στα όροπέδια είναι γενικά καλό. Το κλίμα μας εύκρατο και θαλάσσιο βοηθάει πολύ την ανάπτυξη όλων των φυτών. Έτσι στην Ελλάδα ευδοκίμουν, από τα φυτά των θερμών χωρών, μπανάνες φοίνικες, ως τα έλατα των ψυχρών κλιμάτων.

Γεμάτη όμως από βουνά ή πατρίδα μας και με αρκετά έλη δεν καλλιεργείται ολόκληρη. Μόνο τα 25% από την έκτασή μας είναι ως τώρα καλλιεργήσιμα και καλλιεργούνται. Από τα καλλιεργούμενα έδαφη τα μισά σπέρνονται με σιτηρά, και τα υπόλοιπα έχουν άλλα ποικίλα φυτά.

Τα δημητριακά σπέρνονται παντού και ιδίως στα λεκανοπέδια της Θεσσαλίας και της Θράκης. Δίνουν αρκετά είσοδήματα, αλλά τα σιτηρά που παράγομε δεν μας φθάνουν, παρά μόνον για 7-8 μήνες το χρόνο. Γι' αυτό αγοράζομε σιτηρά από το έξωτερικό (Άμερική κλπ.). "Αν αυξήσωμε όμως τα καλλιεργήσιμα έδαφη και καλλιεργήσωμε καλύτερα, έπιστημονικότερα τη γή μας, αυτή πρόθυμα θα μας δώσει όλο σχεδόν το σιτάρι που χρειαζόμαστε. Και τουτο θα γίνει: "Αν αποξηράνωμε τα έλη και τις άχρηστες λίμνες, αν προ-

στατεύσουμε τις έκτάσεις που πλημμυρίζουν. "Αν γενικεύσουμε την καλλιέργεια με βενζινάροτρα στα βαθύπεδα, οργανώμε τακτικά και σπέρνωμε σέ γραμμές στα όρεινά μέρη. "Αν διαλέγωμε καλούς σπόρους και κείνους που γίνονται πρώιμα. "Αν ρίχνωμε κοπριά και χημικά λιπάσματα στα χωράφια μας συχνότερα.

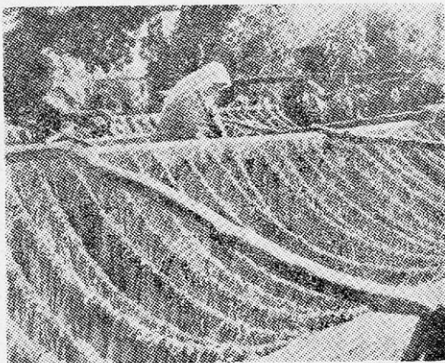

76. Χάρτης καλλιεργειών της Ελλάδος.

Οι πατάτες εύδοκίμουν παντού και γίνονται άφθονες, κυρίως στην Κεντρική Πελοπόννησο. Λαχανικά αρκετά καλλιεργούνται γύρω στις μεγάλες πόλεις, αλλά και στην Έλευσίνα, Χαλκίδα, Άργολίδα, όπου και ειδικά έργοστάσια τὰ κάνουν κονσέρβες. Περίφημα είναι

τά πρώιμα λαχανικά της Σύρου και των Δωδεκανήσων, ό **τοματοπολτός** και ή **φάβα** Σαντορίνης κλπ.

Ό **καπνός** μας, φυτό 'Αμερικανικό που απόχτησε στόν τόπο μας εξαιρετικό άρωμα, καλλιεργείται με μεγάλη επιτυχία, ιδίως στήν 'Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, αλλά και στό 'Αργίνιο, τή Λαμία κ.ά. 'Από τά 'Ελληνικά καπνά, τά καλύτερα τοῦ κόσμου και τά πρώτα της Εύρώπης, που πουλάμε στό έξωτερικό, παίρνομε τά περισσότερα χρήματα.

Τό **βαμπάκι**, που εύδοκιμεί πολύ στή Βοιωτία, Μακεδονία και στίς προσχώσεις τών ποταμών, τροφοδοτεί άρκετά τήν ύφαντουργική μας βιομηχανία.

77. Βάζουν άρμαθιασμένα **καπνά** στόν ήλιο νά ξεραθοῦν.

Τά **μετάξια** μας, που παράγονται στή Θράκη (Σουφλί), Θεσσαλία και άλλοῦ, κάνουν περίφημα μεταξωτά.

Ρύζια καλλιεργοῦνται στά βαλτώδη δέλτα τών ποταμών και στίς άκροποταμιές που πλημμυρίζουν. Καλλιεργείται ακόμη στήν 'Ελλάδα και τό **σησάμι**, ιδίως στή Θράκη.

'Αλλά ή πατρίδα μας είναι κυρίως ή χώρα, όπου οί **δενδροκαλλιέργειες** εύδοκιμοῦν πολύ. Στό ξερό 'Ελληνικό έδαφος προκόβουν όλα τά όπωροφόρα δένδρα. 'Η εύλογημένη **έλια** σκεπάζει τίς άκρογιαλιές μας στά δυτικά και νότια μέρη της χώρας και στά νησιά μας. Τό άφθονο και ώραίο **λάδι** της κάνει τήν 'Ελλάδα τήν τρίτη σέ παραγωγή έλαιολάδου χώρα τοῦ κόσμου. Περίφημες είναι και οί μεγάλες παγώσιμες **έλιές** της "Αμφισσας, της Καλαμάτας, τοῦ Βόλου.

Φημισμένη πολύ είναι και ή **μαύρη κορινθιακή σταφίδα** μας με τήν **ξανθή σουλτανίνα**, που καλλιεργοῦνται στή βόρ. και δυτ. Πελοπόννησο και σέ μερικά νησιά μας. Τά **άμπέλια** εύδοκιμοῦν παντοῦ και δίνουν πολλά σταφύλια, που έξάγονται στό έξωτερικό, και κάνουν καλά **κρασιά**. "Ασπρα (ρετσίνα) στήν 'Αττική, μαῦρα στή Σάμο, Κρήτη, κοκκινωπά στήν Πελοπόννησο κλπ. Πολύ καλά είναι και τά **σύκα** της Μεσσηνίας και της Κύμης. 'Η 'Ελλάδα παράγει ακόμη

στά δυτικά και νότια μέρη και στα νησιά αρκετά **πορτοκάλια**, **λεμόνια** και **μανταρίνια**. Τα όπωροφόρα δένδρα εύδοκιμούν πάρα πολύ στην πατρίδα μας. Και είναι κρίμα να αγοράζουμε φρούτα απ' έξω.

78. "Απλωμα Κορινθιακής σταφίδας για να ξεραθῇ.

"Όπως δαμάσκηνα από τη Σερβία, μήλα από την 'Αμερική, λεμόνια από την 'Ιταλία, πορτοκάλια από την Παλαιστίνη. Και στά παράλια και στά μεσόγεια, και στά ξερά και τὰ ὑγρὰ ἐδάφη, και στά πλούσια και στά πτωχά, και στά ὄρεινά και στά πεδινά, παντοῦ στην 'Ελλάδα εύδοκιμούν τὰ όπωροφόρα δένδρα. Γι' αὐτό πρέπει να φυτεύουμε κάθε χρόνο πολλά όπωροφόρα δένδρα και να τὰ φροντίζουμε. Δέν θέλουν μάλιστα και πολλές φροντίδες. Λίγο νερό και λίπασμα στην ἀρχή τὰ φθάνει. Γενικά ἡ 'Ελλάδα εἶναι χώρα γεωργική και τὰ 2)3 τῶν κατοίκων της ἀσχολοῦνται με τὶς ἀγροτικές ἐργασίες, γεωργία, κτηνοτροφία και δασοκομία.

Ἡ Δασοκομία μας. Χαμηλὰ δένδρα, πεῦκα, κουμαριές, ἀγριελιές και ἀρκετοὶ θάμνοι, δάφνες, ρεῖκια κ.ἄ. σκεπάζουν ποῦ και ποῦ τὰ παραθαλάσσια μέρη και τὰ πλάγια τῶν βουνῶν μας. Ψηλότερα φυτρώνουν ὀξυές, βελανιδιές και ἔλατα. Δάση πολλά στην 'Ελλάδα δυστυχῶς δέν ὑπάρχουν. Οἱ ὑλοτόμοι, οἱ βοσκοί, οἱ πυρκαϊές και στά τελευταῖα χρόνια οἱ ἐχθροί, ποῦ κατεῖχαν την 'Ελλάδα, τὰ κατέστρεψαν. "Επειτα οἱ ραγδαῖες βροχές ξεπλένουν τὸ ἔδαφος και ἀφήνουν ἐλάχιστο χῶμα για τὰ δένδρα, ποῦ σιγὰ - σιγὰ ξεραίνονται. "Ετσι σήμερα μόνο τὰ 11—12 % περίπου ἀπὸ τὸ ἔδαφός μας σκεπάζονται με δάση. Τὰ περισσότερα δάση βρίσκονται στην κεντρική βουνοσειρά και στά βουνὰ Μακεδονίας - Θράκης. Δίνουν ἀρ-

κετή οικόδομική ξυλεία, ρετσίνι (τὰ πεύκα), ἀλλὰ εἶναι τὰ περισσότερα ἀνεκμετάλλευτα, γιατί μᾶς λείπουν οἱ δασικοὶ δρόμοι.

Ἡ κτηνοτροφία μας. Στὰ ὑγρά βαθύπεδα, ἰδίως τῆς Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης, τρέφονται μεγάλα ζῶα, βόδια καὶ βουβάλια. Στὰ ὄρεινά μέρη τῆς Ἑλλάδας, ποὺ σκεπάζονται τὰ δροσερὰ καλοκαίρια ἀπὸ ἄφθονα χορτάρια, βόσκουν πολλὰ **γιδοπρόβατα**. Αὐτὰ τὸ χειμῶνα κατεβαίνουν στοὺς κάμπους καὶ στὰ παραθαλάσσια μερῆ, στὰ **χειμαδιά**. Ἡ ἑλληνικὴ κτηνοτροφία εἶναι κυρίως **νομαδική** μὲ λιγοστὰ φυσικὰ λιβάδια καὶ δὲν ἔχει πολλὰ ζῶα. Θὰ μπορούσε ὅμως νὰ αὐξηθῇ, ἂν καλλιεργηθοῦν τεχνητὰ λιβάδια, καλυτερέσουν οἱ ράτσες τῶν ζώων καὶ ἀναπτυχθῇ περισσότερο ἡ οἰκιακὴ κτηνοτροφία μὲ ὑγιεινοὺς σταύλους, βουστάσια κλπ. Ἡ κτηνοτροφία μας δίνει ἄρκετὸ γάλα, τυρί, βούτυρο, κρέας καὶ μαλλιά. Ὅχι ὅμως τόσα, ὅσα μᾶς χρειάζονται. Γι' αὐτὸ εἰσάγομε σφάγια ἀπὸ τὶς γειτονικὲς χώρες καὶ κτηνοτροφικὰ εἶδη (τυριά, βούτυρα, ἀκατέργαστα δέρματα, μαλλιά) ἀπὸ παντοῦ.

Ἡ ἀλιεῖα μας. Τριγυρισμένη ἀπὸ θάλασσα ἡ Ἑλλάδα, μὲ βαθεῖς κόλπους, λιμνοθάλασσοι καὶ πολλὰ περάσματα ψαριῶν ἔχει ἄρκετὴ ἀλιεῖα. Νοστιμότατα ψάρια ψαρεύονται στοὺς κλειστοὺς κόλπους (Ἀμβρακικὸ, Κορινθιακὸ, Εὐβοϊκὸ), στὶς λιμνοθάλασσοι καὶ στὰ ἰχθυοτροφεῖα (Μεσολογγίου, Ἀγουλινίτσας, Βιστωνίδας κλπ.). Τὰ ψάρια ὅμως αὐτὰ δὲν φθάνουν γιὰ τὴν κατανάλωση. Γι' αὐτὸ εἰσάγομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ψάρια παστὰ καὶ σὲ κονσέρβες. Μερικοὶ νησιῶτες μας (οἱ Αἰγινίτες, Ὑδραῖοι, Δωδεκανήσιοι) ἀσχολοῦνται μὲ τὴν **σπογγαλιεῖα** καὶ ψαρεύουν ἄρκετὰ σφουγγάρια στὶς δικές μας καὶ στὶς ξένες θάλασσοι, ἰδίως τῆς Κυρηναϊκῆς καὶ τῆς Τριπολίτιδας.

Ἡ ὀρυκτωρυχία. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλὰ καὶ διάφορα ὀρυκτά. Τὰ μεταλλεῖα μας βγάζουν **σίδηρο** στὴ Σέριφο, Λαύριο, Ἀταλάντη, Χαλκιδική. **Μολύβι, ἀσήμι** στὸ Λαύριο. **Ψευδάργυρο** στὸ Λαύριο καὶ στὴ Θάσο. **Χρῶμιο** στὴ Θεσσαλία. Τὴ μοναδικὴ στὸν κόσμον **σμύριδα** στὴ Νάξο. **Λευκόλιθο** στὴ Εὐβοία. **Βωξίτη**, ἀπ' ὅπου γίνεται τὸ ἀλουμίνιο, στὸν Παρνασσό. Ἐχει ἀκόμη ἡ πατρίδα μας ἄρκετὰ κοιτάσματα ἀπὸ **λιγνίτες**, ἰδίως στὴν Εὐβοία, Ἡλεία καὶ Δυτ. Μακεδονία. Τὰ ὀρυκτά μας αὐτὰ ἐξάγονται τὰ περισσότερα στὸ ἐξωτερικόν. Γιατί χωρὶς ἐντόπιο πετροκάρβουνο ἡ χώρα μας δὲν μπόρεσε ὡς τὰ τώρα νὰ τὰ λιώσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ βαριὰ βιομηχανία. Τὰ λατομεῖα μας βγάζουν περίφημα ἄσπρα καὶ χρωματιστὰ **μάρμαρα** στὴν Πεντέλη, Πάρο, Τήνο, Σκύρο κ. α. **Γύψο** στὴν Κρήτη, Ζάκυνθο κ. α. **Θηραϊκὴ γῆ**, ποὺ μοιάζει μὲ φυσικὸ τιμμέντο, στὴ Θήρα. **Μυλόπετρες** στὴ Μήλο κ.α. πολλά.

‘Η Βιομηχανία μας ‘Η ‘Ελλάδα έχει και αρκετή βιομηχανία. Τὰ ἐργοστάσιά μας ἐπεξεργάζονται τὰ πρῶτα ὑλικά τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῶν δασῶν, τὰ ὀρυκτά μας, ἄλλα πρῶτα ὑλικά καὶ μισοκατεργασμένα βιομηχανικά εἶδη ποὺ φέρνομε ἀπ’ ἔξω. “Ετσι ἔχομε: Βιομηχανία τροφίμων, ὑφαντουργική, οἰκοδομική, χημική, μεταλλουργική κλπ. α) ‘Η βιομηχανία εἰδῶν διατροφῆς ἔχει: ‘Αλευρομύλους στὰ μεγάλα λιμάνια, ποὺ ἀλέθουν τὰ ἐντόπια ἢ τὰ ξένα σιτηρὰ. Μακαρονοποιεῖα κλπ. Οἶνοπνευματοποιεῖα ποὺ κάνουν κρασί καὶ οἶνοπνεύματα. ‘Ελαιουργεῖα γιὰ τὰ λάδια μας, κονσερβοποιεῖα γιὰ τὰ λαχανικά μας, παγοποιεῖα, καπνεργοστάσια γιὰ τὰ καπνὰ μας κ. ἄ.

β) ‘Η κλωστοῦφαντουργική βιομηχανία κάνει νήματα καὶ ὑφάσματα ἀπὸ τὰ βαμπάκια, μαλλιά καὶ μετάξια ποὺ ἔχομε καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἰσάγομε ἀπ’ ἔξω. Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια τῆς εἶναι στὰ ἀστικά κέντρα, ‘Αθήνα - Πάτρα κ.ἄ., ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ ἐργατικά χέρια καὶ μεγάλη κατανάλωση. Εἶναι ἀκόμη καὶ στὶς πόλεις τοῦ Βερμίου, ὅπου κινδυνεύουν μὲ τὴ δύναμη τῶν νερῶν ποὺ πέφτουν ἀπὸ ψηλά. ‘Η ὑφαντουργική μας βιομηχανία, ἀρκετὰ προοδευμένη, κάνει ὑφάσματα γερά σὰν τὰ ‘Αγγλικά καὶ μεταξωτὰ περίφημα.

γ) ‘Η οἰκοδομική μας βιομηχανία ἔχει ἀρκετὰ ἐργοστάσια τσιμέντων, μωσαϊκῶν πλακῶν, ξυλουργεῖα κλπ.

δ) ‘Η χημική μας βιομηχανία φτιάχνει ἀρκετὰ λιπάσματα, θεικὸ ὀξὺ καὶ γυαλικά, ἰδίως στὸν Πειραιᾶ, χρώματα καὶ φάρμακα. Παράγει ἀκόμη ἀπὸ τὸ ρετσίνι κολοφώνιο, μιά πάντα κολλητική γιὰ τὸ χαρτί κλπ., καὶ νέφτι, ποὺ ἐξάγομε στὸ ἐξωτερικὸ.

ε) ‘Η μεταλλουργική μας βιομηχανία συγκεντρώνεται κυρίως στὸν Πειραιᾶ καὶ στὸ Βόλο. Φτιάχνει μικρὰ γεωργικά καὶ ἄλλα μηχανήματα ἀπὸ μισοκατεργασμένα ὑλικά ποὺ εἰσάγομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ. ‘Επειδὴ δὲν ἔχομε πετροκάρβουνο καὶ φτηνὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, δὲν μπορέσαμε ὥς τώρα νὰ δημιουργήσωμε μὲ τὰ σιδηρομεταλλεύματά μας βαριὰ βιομηχανία. “Εχομε ἐπίσης ἀρκετὰ βυρσοδεψεῖα καὶ πολλὰ ἐργοστάσια ἠλεκτρικά, ποὺ παράγουν ἠλεκτρισμὸ γιὰ φωτισμὸ καὶ κίνηση σ’ ὅλες τὶς πόλεις τῆς ‘Ελλάδας.

Τὰ ‘Ελληνικά ἐργοστάσια βρίσκονται στὶς μεγάλες πόλεις: ‘Αθήνα, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Πάτρα, Σύρο καὶ ‘Ηράκλειο Κρήτης. ‘Η ‘Ελληνικὴ βιομηχανία κινεῖται μὲ ξένο πετροκάρβουνο ἢ πετρέλαιο. Γι’ αὐτὸ τὰ προϊόντα τῆς στοιχίζουν ἀκριβὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ συναγωνισθοῦν στὶς ξένες ἀγορὲς τὰ Εὐρωπαϊκά. “Αν ὅμως χρησιμοποιοῦσαμε τὸν ἀφθονὸ λιγνίτη ποὺ ἔχομε καὶ τὶς μεγάλες ὕδατοπτώσεις μας στὸ Λάδωνα, ‘Αχελῷο, Λοῦρο, Πηνειό, ‘Αλιάκμονα,

Βόδα κλπ. θά δημιουργήσωμε αξιόλογη βιομηχανία, με φτηνά βιομηχανικά είδη. Γιατί ἔχομε σιδηρομεταλλεύματα, βωξίτη καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ κατάλληλα γιὰ ἠλεκτροχημικὲς βιομηχανίες καὶ μεταλλουργικὲς, ὅπως ἔχει ἡ Σουηδία. Τώρα χτίζονται μεγάλα **ὑδροηλεκτρικὰ** ἐργοστάσια στὸ Λάδωνα, Λοῦρο καὶ Βόδα καὶ **θερμοηλεκτρικὸ** ἐργοστάσιο στὸ Ἀλιβέρι, ποὺ θά δώσουν ἀρκετὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ πρώτη βιομηχανικὴ χώρα στὰ Βαλκάνια, γιατί ἔχει φτηνὴ συγκοινωνία, ἐπιδέξια ἐργατικά χέρια καὶ βιομηχανικὸ, ἐμπορικὸ πνεῦμα.

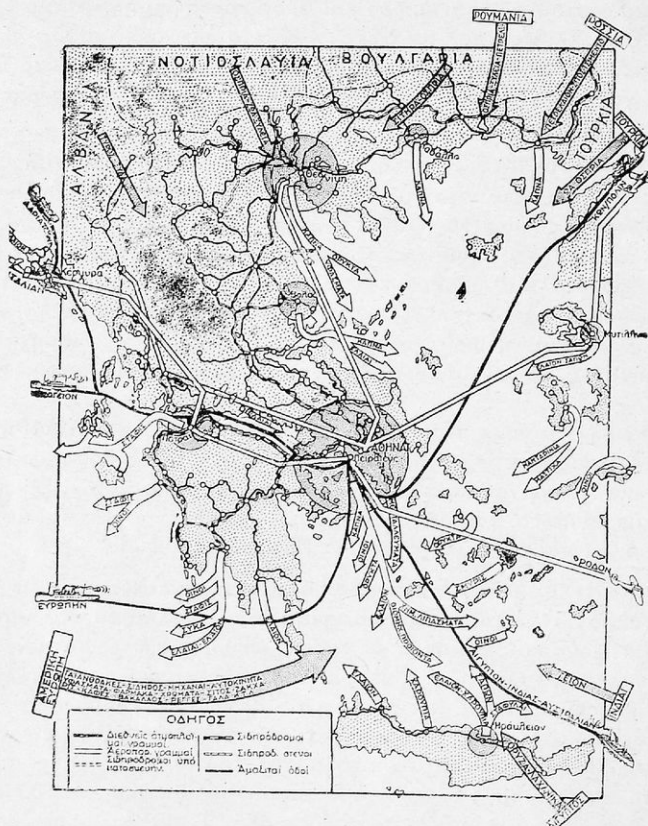
Τὸ ἐμπόριό μας. Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ τόποι στὴν Ἑλλάδα δὲν παράγουν τὰ ἴδια προϊόντα, τὸ ἐσωτερικὸ ἐμπόριο στὴν πατρίδα μας εἶναι ζωηρό. Ζωηρὸ εἶναι καὶ τὸ ἐξωτερικὸ μας ἐμπόριο. Ἡ Ἑλλάδα ἐξάγει τὰ προϊόντα ποὺ τῆς περισσεύουν, καπνὰ, σταφίδα, σῦκα, κρασιά, φρούτα καὶ ὀρυκτὰ καὶ εἰσάγει σιτηρά, κτηνοτροφικὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα γιὰ τὸν πληθυσμὸ τῆς, πετροκάρβουνο, πετρέλαια καὶ πρῶτα ὑλικά γιὰ τὴ βιομηχανία τῆς καὶ πολλὰ ἔτοιμα βιομηχανικὰ εἶδη (μηχανές, εργαλεῖα, χρώματα, φάρμακα, δημοσιογραφικὸ χαρτὶ κλπ.).

Ἐπειδὴ εἰσάγομε περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐξάγομε ἔχομε **παθητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο** με μεγάλα ἐλλείμματα. Αὐτὰ τὰ συμπληρώνομε με δάνεια, με τὰ χρήματα ποὺ ἀφήνουν στὸν τόπο μας οἱ ξένοι περιηγηταί, με κεῖνα ποὺ μᾶς στέλνουν οἱ ξενιτεμένοι μας καὶ με ὅσα κερδίζουν οἱ ναυτικοὶ μας ἀπὸ τὴν Ἑμπορικὴ ναυτιλία.

Ἡ ναυτιλία μας. Ζωμένη με θάλασσα ἡ πατρίδα μας, με ἀπέραντα ἀκρογιάλια, με πάμπολλα νησιά καὶ με πολλὰ φυσικὰ λιμάνια ἔχει ἐπιδέξιους καὶ φημισμένους ναυτικούς. Οἱ νησιῶτες μας (Χιῶτες, Ἀνδριῶτες, Κεφαλλωνίτες, Κυκλαδίτες, Δωδεκανήσιοι κ. ἄ.) ἔχουν πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἰδίως φορτηγά. Ἐργάζονται κυρίως σὲ ξένες θάλασσες, μεταφέρουν ἐμπορεύματα ἀπὸ διάφορες ξένες χώρες σὲ ἄλλες καὶ ταξιδεύουν σ' ὅλα τὰ λιμάνια τοῦ κόσμου. Ὁ ἐμπορικὸς μας στόλος εἶχε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο 600 ἀτμόπλοια καὶ 700 ἰστιοφόρα. Μᾶς τὰ βούλιαξαν τότε σχεδὸν ὅλα. Τώρα ὅμως οἱ ἐφοπλισταὶ μας ἀγοράζουν καινούργια καὶ πολὺ γρήγορα θά ἀποκτήσωμε περισσότερα.

Ἡ συγκοινωνία μας. Ἡ θαλασσινὴ συγκοινωνία στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι πυκνὴ. Πυκνὴ ἄρχισε νὰ γίνεται τελευταῖα καὶ ἡ **ἀεροπορικὴ συγκοινωνία** με τίς κυριότερες Ἑλληνικὲς πόλεις. Μεγάλες διεθνεῖς ἀτμοπλοϊκὲς καὶ ἀεροπορικὲς γραμμὲς γιὰ τὴν Ἀσία, Εὐρώπη, Ἀφρική, τὴ Μεσόγειο καὶ τὴ Μαύρη θάλασσα περνᾶνε ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ λιμάνια καὶ ἀεροδρόμια. Οἱ **χερσαῖες** ὁμως **συγκοινω-**

νίες μας δέν εἶναι πυκνές. Τήν καλύτερη συγκοινωνία ἔχουν ἡ Ἀνατ. Ἑλλάδα καί ἡ Πελοπόννησος. Οἱ σιδηρόδρομοί μας ἐνώνουν τίς πόλεις τῆς Πελοποννήσου μέ τόν Πειραιᾶ καί τήν Ἀθήνα μέ τή Θεσσαλονίκη, Εὐρώπη καί μέ τήν Κωνσταντινούπολη. Μικρός

79. Χάρτης Ἐμπορίου καί Συγκοινωνιῶν τῆς Ἑλλάδος.

ἡλεκτρικὸς σιδηρόδρομος ἐνώνει τήν Ἀθήνα μέ τόν Πειραιᾶ. Ἀλλή μικρὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐνώνει τὸ Κρυονέρι τῆς Δυτ. Στερεᾶς Ἑλλάδας μέ τὸ Μεσολόγγι καί τὸ Ἀγρίνιο. Οἱ Θεσσαλικοὶ Σιδηρόδρομοι ἐνώνουν τίς Θεσσαλικὰς πόλεις Λάρισα, Βόλο, Καρδίτσα, Τρίκαλα, Καλαμπάκα. Ἀλλή γραμμὴ ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης πηγαίνει στὴ Βέροια, Ἐδεσσα, Φλώρινα, Μοναστήρι. Οἱ Ἑλληνικοὶ σιδηρόδρομοι, ποὺ ἄρχισαν νὰ γίνονται τὸν περασμένον αἰῶνα,

έχουν μάκρος μόνον 2.636 χιλμ. Δέν εἶναι ὁμῶς ἄρκετοί γιά τή συγκοινωνία. Ἡ Ἡπειρος καί ἡ περισσότερη Δυτ. Ἑλλάδα δέν ἔχει σιδηροδρόμους. Ἡ Κεντρική βουνοσειρά δυσκολεύει πολύ τή συγκοινωνία καί μόνο σέ δύο σημεία (Λειβαδιά - Ναύπακτο - Ἀγρίνιο καί Καλαμπάκα - Μέτσοβο - Ἰωάννινα) τήν περνοῦν ἀμαξιτοί δρόμοι. Οἱ **ἀμαξιτοί μας δρόμοι**, κακοφτιαγμένοι σέ πολλά μέρη, δέν εἶναι ἄρκετοί γιά τή συγκοινωνία. Τελευταῖα ὁμῶς διορθώνονται καί ἀνοίγονται νέοι. Ἡ ἐπικοινωνία μέ ἐπιστολές, τηλεγραφήματα, τηλεφωνήματα ἐξυπηρετεῖται μέ ἄρκετά ταχυδρομεῖα, τηλεγραφεῖα καί τηλεφῶνα. Οἱ **Ραδιοφωνικοί σταθμοί** Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης κ. ἄ. ἐκπέμπουν μουσική καί εἰδήσεις. Ἡ **τηλεπικοινωνία μας** αὕτη ἄρχισε τελευταῖα νά βελτιώνεται.

Ὁ τουρισμός. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει κοσμοξάκουστα Ἀρχαῖα μνημεῖα, ὠραιότατα ἀγάλματα, θαυμάσιες Βυζαντινές Ἐκκλησίες, πολλές φυσικές ὁμορφιές καί ἐξάισιο κλίμα. Γι' αὐτό συγκεντρώνει κάθε χρόνο ἄρκετους ξένους **περιηγητάς**. Οἱ σπουδαιότεροι **τουριστικοί τόποι** εἶναι: ἡ Ἀθήνα, ἡ Ἀττική καί οἱ Δελφοί. Οἱ Μυκῆνες, ἡ Ὀλυμπία, ἡ Κνωσσός, ἡ Δῆλος, ἡ Ρόδος, τὰ Τέμπη, τὰ Μετέωρα, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Κέρκυρα κ.λ.π. Ἡ Ἑλλάδα θά μπορούσε νά συγκεντρώσῃ πολύ περισσότερους ξένους. τόσους ὅσους ἡ Ἑλβετία καί ἡ Ἰταλία. Γι' αὐτό ὁμῶς χρειάζονται πολλά ξενοδοχεῖα καί καλοὶ **τουριστικοί δρόμοι**.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ, Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ

α) Παιδεία. Ὄταν τὰ παιδιά, ἀγόρια καί κορίτσια, γίνουν ἔξι χρονῶν, οἱ γονεῖς τους ὑποχρεοῦνται νά τὰ στείλουν στό **δημοτικό σχολεῖο**, ὅπου θά μάθουν γράμματα δωρεάν. Κάθε χωριό καί συνοικισμός πού συγκεντρώνει 15 - 20 παιδιά ἔχει τὸ δημοτικό του σχολεῖο. Μερικά μάλιστα ἔχουν καί **νηπιαγωγεῖο**. Ἡ **δημοτική** λοιπὸν **παιδεία**, ἡ **στοιχειώδης ἐκπαίδευση** στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὑποχρεωτική καί δωρεάν καί διαρκεῖ ἔξι χρόνια. Στὴν πατρίδα μας ὑπάρχουν γιά τή στοιχειώδη αὐτὴν ἐκπαίδευση περισσότερα ἀπὸ 9 χιλ. δημοτικά σχολεῖα καί 1.000 περίπου νηπιαγωγεῖα. Εἶναι ἀνάγκη ὅλα τὰ παιδιά νά φοιτοῦν τακτικά στό σχολεῖο καί νά μαθαίνουν γράμματα. Γιατί, ὅπως λέει ἡ παροιμία, «ἄνθρωπος ἀγράμματος ξύλο ἀπελέκτο». Δυστυχῶς στὴν πατρίδα μας ὑπάρχουν ἄρκετοὶ ἀγράμματοι, πού τελευταῖα μάλιστα μέ τὸν πόλεμο καί τὴν κατοχὴ αὐξήθηκαν. Γιὰ τὰ παιδιά πού τελείωσαν τὸ δημοτικὸ καί θέλουν νά μάθουν περισσότερα ὑπάρχουν τὰ **γυμνάσια** καί ἄλλα σχολεῖα. Αὐτὰ κάνουν τὴ

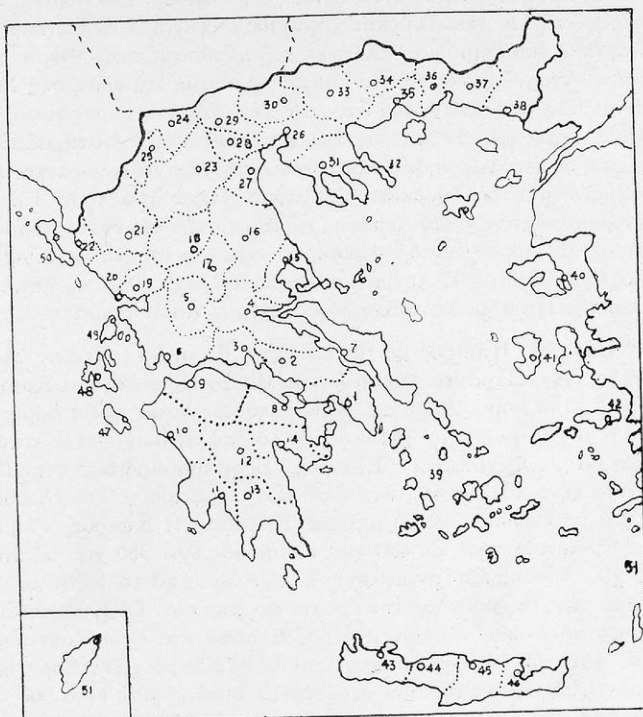
μέση παιδεία, τὴ μέση ἐκπαίδευση. Ἡ μέση ἐκπαίδευση ἔχει ἀρκετὰ γυμνάσια, ἐμπορικὲς σχολὲς καὶ ἄλλα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Γιὰ κείνους ποὺ θέλουν νὰ σπουδάσουν ἀνώτερα καὶ θέλουν νὰ γίνουν ἐπιστήμονες ὑπάρχει ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευση. Αὐτὴ ἔχει δύο Πανεπιστήμια (Ἀθῆνα - Θεσσαλονίκη), Πολυτεχνεῖο, Ἀνωτ. Γεωπονικὴ Σχολή, Ἀνωτ. Οἰκονομικὴ, Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν καὶ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες.

β) Θρησκεία. Οἱ Ἕλληνες εἶναι Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι καὶ ἀναγνωρίζουν ὡς ἀρχηγὸ τῆς Ὁρθοδοξίας τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἑλληνικὴ ὁμὴς Ἐκκλησία δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλη Ἐκκλησία, εἶναι αὐτοκέφαλη. Διοικεῖται ἀπὸ συμβούλιο Μητροπολιτῶν, τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ποὺ ἔχει ἀρχηγὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν λίγοι καθολικοὶ χριστιανοί, ἰδίως στὶς Κυκλάδες, ἐλάχιστοι τώρα Ἰσραηλίτες καὶ ἀρκετοὶ Μουσουλμάνοι, οἱ Τοῦρκοι στὴ Θράκη.

γ) Διοίκηση. Ἡ Ἑλλάδα διοικεῖται σύμφωνα μ' ἓνα θεμελιώδη Νόμο, τὸ Σύνταγμα, καὶ μὲ ἄλλους νόμους ποὺ ψηφίζει ἡ Βουλὴ καὶ κυρώνει μὲ τὴν ὑπογραφή του ὁ Βασιλεὺς. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ λαὸ μὲ καθολικὴ ψηφοφορία κάθε 4 χρόνια. Θέτουν νόμους καὶ εἶναι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία. Οἱ νόμοι ἐφαρμόζονται καὶ ἐκτελοῦνται ἀπὸ τὴν κυβέρνηση. Ἡ Κυβέρνηση διορίζεται ἀπὸ τὸν Βασιλέα καὶ πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἡ Κυβέρνηση μὲ τοὺς Ὑπουργοὺς κυβερνᾷ, διοικεῖ, ἐκτελεῖ τοὺς νόμους. Εἶναι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Τὰ δικαστήρια, ποὺ τιμωροῦν ὅσους παραβαίνουν τοὺς νόμους καὶ ποὺ δικάζουν τὶς διαφορὰς τῶν πολιτῶν εἶναι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία. Στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ἀνώτατο δικαστήριον, μπορεῖ νὰ προσφύγῃ κάθε πολίτης, ποὺ νομίζει πὼς ἀδικήθηκε ἀπὸ μιὰ Κρατικὴ ὑπηρεσία.

Γιὰ νὰ διοικῆται καλύτερα καὶ εὐκολώτερα τὸ Κράτος μας εἶναι χωρισμένο σὲ 50 διαμερίσματα, τοὺς νομούς. Ὁ Νομάρχης, ποὺ ἀντιπροσωπεύει στὸ νομὸ τὴν Κυβέρνηση, φροντίζει γιὰ τὴν ἡσυχία, τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τοῦ νομοῦ. Φροντίζει ἀκόμη γιὰ τὴν πρόοδο τῶν κατοίκων καὶ κανονίζει ὠρισμένα ζητήματα. Στὴ Μακεδονία, τὴ Θράκη, τὴν Ἠπειρο, τὴν Κρήτη καὶ τὰ Δωδεκάνησα ὑπάρχουν Ὑπουργοὶ Γενικοὶ Διοικηταί, ποὺ ἐπιβλέπουν τὴ διοίκηση σ' ὅλη τὴν περιφέρειαν καὶ ἀποφασίζουν γιὰ ὠρισμένα γενικὰ ζητήματά. Αὐτὴ εἶναι ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωση. Κάθε χωριὸ ἀποτελεῖ μιὰ κοινότητα καὶ κάθε πόλη ἓνα Δῆμο. Οἱ κάτοικοί τους ἐκλέγουν κάθε 4 χρόνια κοινοτικὰ καὶ δημοτικὰ συμβούλια. Αὐτὰ φροντίζουν

για τὰ τοπικά ζητήματα. Κτίζουν δηλαδή σχολεία, κάνουν πλατείες, δημόσιους κήπους και δενδροφυτείες. Φτιάχνουν ύδραγωγεία, ανοίγουν

80. Πολιτικός χάρτης της Ελλάδος.

Νομοί. 1. Ἀττικής. 2. Βοιωτίας. 3. Φωκίδος. 4. Φθιώτιδος. 5. Εὐρυτανίας. 6. Αἰτωλοακαρνανίας. 7. Εὐβοίας. 8. Κορινθίας. 9. Ἀχαΐας. 10. Ἡλείας. 11. Μεσσηνίας. 12. Ἀρκαδίας. 13. Λακωνίας. 14. Ἀργολίδος. 15. Μαγνησίας. 16. Λαρίσης. 17. Καρδίτσης. 18. Τρικκάλων. 19. Ἄρτης. 20. Πρεβέζης. 21. Ἰωαννίνων. 22. Θεσπρωτίας. 23. Κοζάνης. 24. Φλωρίνης. 25. Καστορίας. 26. Θεσσαλονίκης. 27. Πιερίας. 28. Ἡμαθίας. 29. Πέλλης. 30. Κιλκίς. 31. Χαλκιδικῆς. 32. Ἀγ. Ὀρους (αὐτοδιοίκηση). 33. Σερρών. 34. Δράμας. 35. Καβάλας. 36. Ξάνθης. 37. Ροδόπης. 38. Ἑβρου. 39. Κυκλάδων. 40. Λέσβου. 41. Χίου. 42. Σάμου. 43. Χανίων. 44. Ρεθύμνης. 45. Ἡρακλείου. 46. Λασηθίου. 47. Ζακύνθου. 48. Κεφαλληνίας. 49. Λευκάδος. 50. Κερκύρας. 51. Διοίκ. Δωδεκανήσων.

δρόμους, ἀποξηραίνουν ἔλη καὶ γενικά ἐργάζονται γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ τοῦ τόπου τους. Αὕτῃ εἶναι ἡ **τοπικὴ αὐτοδιοίκηση**.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΛΥΤΡΩΤΟΙ. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἔκταση 133 χιλ. τετρ. χιλμ. καὶ 8 περίπου ἑκατομμ. κατοίκους. Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους Ἀρμενίους, ἐλαχίστους τώρα Ἑβραίους καὶ 120 χιλ. Τούρκους, ποὺ μένουν στὴ Δυτ. Θράκη. Πρὶν ἀπὸ τὰ 1922 ἑκατομμύρια Ἕλληνες κατοικοῦσαν στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ στὴν Ἀνατ. Θράκη. Ὅταν ὅμως ἐχάσαμε τὴ νίκη στὴ Μικρὰ Ἀσία οἱ Ἕλληνες ἀναγκάστηκαν ἀπ' ἐκεῖ νάρθουν πρόσφυγες στὴν Ἑλλάδα. Τότε ἔφυγαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, ποὺ ἔμεναν στὴ Βορ. Ἑλλάδα, στὰ ἀνατολικά νησιά καὶ στὴν Κρήτη. Ἔγινε δηλ. «ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν» μεταξύ Τουρκίας-Ἑλλάδος. Τώρα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τῆς Τουρκίας ἔμεναν 120 περίπου χιλιάδες στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὰ νησιά Ἰμβρο-Τένεδο-Πριγκηπόννησο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς ζοῦν σήμερα ἔξω ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά σύνορα πολλὲς χιλιάδες Ἕλληνες στὴ Βόρειο Ἡπειρο, στὴν Κύπρο καὶ στὰ γειτονικά κράτη.

Ἡ Βόρειος Ἡπειρος μὲ τίς ὁμορφες Ἑλληνικὲς πόλεις Ἀργυρόκαστρο, Ἀγ. Σαράντα, Χειμάρρα, Δέλβινο, Πρεμετὴ καὶ Κορυτσά κατέχεται ἀπὸ τὴν Ἀλβανία. Τὴν ἐλευθερώσαμε τρεῖς φορές. Τὸ 1912-13, τὸ 1914-17, τὸ 1940-41, ἀλλὰ πάλι ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά μας. Οἱ χιλιάδες Ἕλληνες Βορειοηπειρώτες στεναρίζουν κάτω ἀπὸ ξένο καὶ ἀπολίτιστο λαὸ καὶ λαχταροῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Ἡ Κύπρος, τὸ μεγαλύτερο Ἑλληνικὸ νησί, μὲ 460 χιλ. κατοίκους ἔχει 380 χιλ. Ἕλληνες καὶ 80 χιλ. Τούρκους. Τὴν κατέχει ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τὸ 1878, ποὺ τὴν πῆρε ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ τὴν κρατεῖ ὡς ἀποικία. Οἱ Κύπριοι ὅμως ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἀγωνίζονται κάθε μέρα γι' αὐτό. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Κύπρου, τῆς Βορ. Ἡπείρου καὶ ἄλλοι ποὺ κατοικοῦν στὰ βόρεια σύνορά μας εἶναι οἱ ἀλύτρωτοι ἀδελφοί μας.

Οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Σήμερα ζοῦν στὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ἕλληνες. Ἐχουν ἐκεῖ παροικίες καὶ ἐργάζονται ὡς ἔμποροι ἢ ἐργάτες. Χιλιάδες Ἕλληνες κατοικοῦν στὴ Ρουμανία, στὴ Νοτ. Ρωσσία, στὴν Αἴγυπτο, στὴ Γαλλία, Ἀγγλία καὶ ἄλλη Εὐρώπη, στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Αὐστραλία. Ἀν λογαριάσωμε ὅλους τοὺς Ἕλληνας ποὺ ζοῦν στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμον, ὁ Ἑλληνισμὸς πλησιάζει τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Τὰ σπουδαιότερα κέντρα τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ εἶναι σήμερα στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Αἴγυπτο, στὴν Ἀγγλία, στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Αὐστραλία. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πλούσιες Ἑλληνικὲς παροικίες, ποὺ συντηροῦν ἐκκλησίες, σχολεῖα καὶ φιλανθρωπικά ἱδρύματα:

Ἐργατικοί, ἔξυπνοι καὶ δραστήριοι οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἐξωτερικοῦ

έχουν καλές έργασίες και άγαπούν πολύ την πατρίδα. Την βοήθησαν και την βοηθάνε πάντοτε στις δύσκολες και στις καλές στιγμές της.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΙΔΑ

Υπερήφανοι οί Έλληνες για την άρχαία καταγωγή και πολύ περισσότερο πολιτισμένοι από τους Τούρκους και τους άλλους λαούς της Βαλκανικής πολέμησαν σκληρά τό 1821 για την ανεξαρτησία τους. Έλευθέρωσαν τότε τό 1829-30 μιά μικρή γωνιά της Ελλάδος ως τον Άμβρακικό και Μαλιακό κόλπο. Από τότε αγωνίστηκαν να έλευθερώσουν όλους τους σκλάβους άδελφούς. Αγωνίστηκαν για τη μεγάλη ιδέα του γένους, που ήταν ή έλευθερία και ή ανεξαρτησία των Έλληνικών έδαφών της Μεσαιωνικής Έλληνικής Αυτοκρατορίας. Στα 1864 ή Άγγλία έδωσε στην Ελλάδα τα Έπτάνησα. Στα 1881 πήραν οί Έλληνες τη Θεσσαλία και την Άρτα. Στα 1912-13 πολέμησαν και έλευθέρωσαν την Ήπειρο, τη Νότια Μακεδονία, την Κρήτη και τα Άνατ. νησιά του Αιγαίου. Στα 1919-20 πήραν την Άνατ. Θράκη και τη Σμύρνη με την Ίωνία της Μικράς Ασίας. Τά έχασαν όμως στα 1922. Έκτός από τη Δυτ. Θράκη. Στα 1940-1941 είπαν «ΟΧΙ» στους Ίταλούς και στους Γερμανούς. Αντιστάθηκαν στις επιθέσεις και στην κατοχή τους κι έπαθαν πολλά. Στο τέλος δέν πήραν παρά μόνο τα Δωδεκάνησα.

Υπερήφανη για τις θυσίες της στον πολιτισμό ή Ελλάδα, θαρρετή και έργατική, όπως πάντοτε, εργάζεται τώρα για να γιατρέψει τις πληγές της και να περιθάλη τη δύσκολη του πολέμου και της κατοχής. Εργάζεται να χτίση τα γκρεμισμένα σπίτια της, τα σχολεία της, τα εργοστάσιά της. Οργώνει τα χωράφια της, ξαναφτιάχνει τα πλοία της, χτίζει τα γεφύρια, άνοίγει νέους δρόμους και προσπαθεί να άνορθωθή. Θέλει να προκόψη και να γίνη μεγάλος έκπολιτιστικός παράγων στην Άνατ. Μεσόγειο και στη Βαλκανική, όπως ήταν πάντοτε, και θα τό κατορθώσει. Θα τό κατορθώσει, γιατί έχει νέους και νέες και παιδιά γεμάτα πίστη στην Πατρίδα, όρμη για τα μεγάλα έργα, θέληση και έπιμονή για την προκοπή. Τά παιδιά αυτά με τα ζωηρά έξυπνα μάτια, τα επιδέξια χέρια, τό ξάστερο μυαλό και την Έλληνική καρδιά θα την βοηθήσουν!

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

Οί κάτοικοι της Γης. Σήμερα κατοικούν τη Γη 2.300.000.000 περίπου άνθρωποι. Οί περισσότεροι άπ' αυτούς κατοικούν στην Εύ-

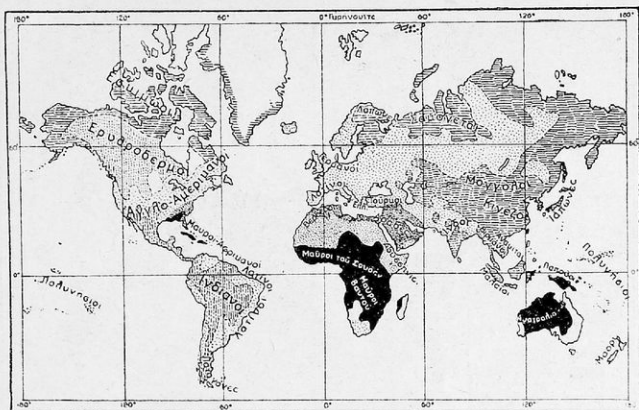
ρώπη και τη ΝΑ 'Ασία, που είναι οι πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Γης. Οι άνθρωποι ζουν στη Γη από εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια. Λίγοι, άγριοι και πρωτόγονοι στην αρχή, ζούσαν τρώγοντας καρπούς, βλαστούς και φύλλα δένδρων ή κυνηγώντας μικρά ζώα. Κατοικούσαν στις σπηλιές ή σε μεγάλες τρύπες που άνοιγαν στη γη. Προικισμένοι όμως οι άνθρωποι με το λογικό, που τους έδωσε ο Θεός, προόδευαν σιγά-σιγά, καθώς περνούσαν τα χρόνια. "Ετσι ήμέρωναν μικρά ζώα και τὰ έβροσκαν και κυνηγούσαν μεγαλύτερα ζώα. "Εγιναν δηλαδή **νομάδες κτηνοτρόφοι και κυνηγοί**, αλλά δεν είχαν μόνιμη κατοικία. 'Αργότερα καλλιέργησαν τη γη, έκαναν μόνιμη κατοικία από καλύβες, σπίτια κλπ. "Εγιναν δηλαδή **γεωργοί**. "Επειτα έφτιαξαν χωριά, εκμεταλλεύτηκαν τὰ μέταλλα και έγιναν περισσότερο προοδευμένοι. Σήμερα, χωρίς νά πάψουν νά είναι γεωργοί και νομάδες μερικοί, έκτισαν μεγάλα χωριά και πόλεις. 'Εδημιούργησαν βιομηχανία και έμπόριο, καλλιέργησαν άπέραντες έκτάσεις, έφτιασαν τραίνα, πλοία και άεροπλάνα κι έφθασαν στη σημερινή πρόοδο, στον σημερινό Πολιτισμό.

Οι άνθρωπινες φυλές. Οι άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους στο χρώμα του δέρματος και των μαλλιών, στο ανάστημα, στο πρόσωπο κλπ. Γι' αυτό χωρίζονται σε φυλές: α) τη **Λευκή** ή **Καυκασία** φυλή, β) την **Κίτρινη** ή **Μογγολική**, γ) τη **Μαύρη** και δ) την **Έρυθρόδερμη**. Οι άνθρωποι της Λευκής φυλής έχουν άσπρο ή σταρένιο χρώμα δέρματος, ίσια μακριά μαλακά μαλλιά, ώρατο ανάστημα και κανονικό πρόσωπο. Κατοικούν στην Εύρώπη, στη ΝΔ 'Ασία, Βόρ. 'Αφρική κι έχουν ξαπλωθή στην 'Αμερική, Αύστραλία και Νότ. 'Αφρική. Προοδευτικοί και πολιτισμένοι, χωρίζονται σε **Ίνδοευρωπαίους, Σημίτες** ("Αραβες και 'Εβραίους) και **Χαμίτες** (Αίγυπτιους, 'Αβησσυνούς και Βερβέρους).

Οι άνθρωποι της Κίτρινης φυλής έχουν κίτρινο ή μελαψό χρώμα δέρματος, μαύρα σκληρά κοντά μαλλιά, μάτια λοξά και φουσκωμένα μάγουλα. Κατοικούν στην Κεντρική, Βόρεια και Νοτιοανατολική 'Ασία και είναι άρκετα προοδευμένοι. Χωρίζονται κυρίως στους **Κινέζους**, στους **Ίάπωνες**, τους **Μογγόλους** της 'Ασίας και σε μερικούς που έχουν έλθει στην Εύρώπη (Φίννους, Ούγγρους κλπ.).

Οι άνθρωποι της Μαύρης φυλής έχουν μαύρο δέρμα, σγουρά κοντά σκληρά μαλλιά, πλατιά χείλη και πεταχτά σαγόνια. Κατοικούν στην 'Αφρική κι έχουν ξαπλωθή λίγο στην Κεντρική 'Αμερική. Είναι λιγότερο πολιτισμένοι και μερικοί μάλιστα πολύ καθυστερημένοι. Οι **Έρυθρόδερμοι** με χρώμα σκούρο, χαλκόχρωμοι, έχουν πλατιά χείλη και σκληρά μαλλιά. Είναι έντόπιοι ίθαγενείς 'Αμερικανοί, λίγο πολιτισμένοι και έλαττώνονται σιγά-σιγά.

Οι Μαλαίτοι, μεταξύ Κιτρίνων και Μαύρων, έχουν κιτρινόμαυρο δέρμα, σγουρά μαλλιά και κοντό ανάστημα. Κατοικούν στη Μαλαισία της 'Ασίας, στην 'Ινδονησία και στην Αυστραλία, 'Ωκεανία. Με-

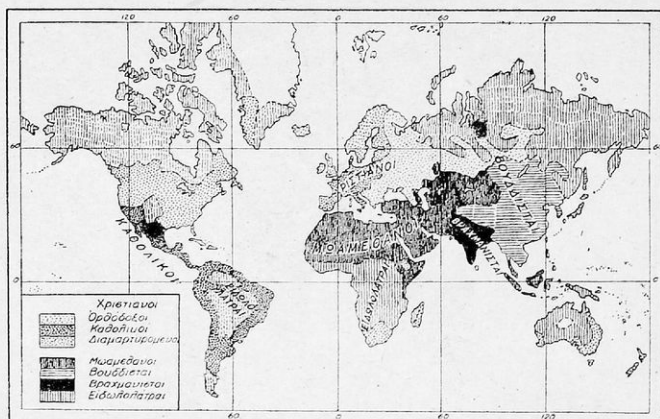
81. Οι φυλές των ανθρώπων.

ρικοί απ' αυτούς είναι προοδευμένοι, όπως οι **Φιλιππίνοι**, οι **Ίνδο-νήσιοι**. Άλλοι όμως, όπως οι **Παπούες**, είναι απολίτιστοι.

Οι Γλώσσες. Σκορπισμένοι στις 'Ηπείρους και στα μεγάλα νησιά οι άνθρωποι χωρίζονται από μεγάλες θάλασσες και αδιάβατες βουνοσειρές. Γι' αυτό και μιλάνε 800 περίπου διάφορες **γλώσσες**. Οι σπουδαιότερες είναι οι **Ίνδοευρωπαϊκές**, που τις μιλάνε τὰ 50 % των ανθρώπων, και οι **Κινεζοϊαπωνικές**, που τις μιλάνε τὰ 28 % των ανθρώπων. 'Από τις 'Ινδοευρωπαϊκές πρώτες έρχονται οι **Ίνδικές**, δεύτερη ή **Άγγλική**, τρίτες οι **Έλληνολατινικές**, τέταρτες οι **Σλαβικές** και πέμπτες οι **Γερμανικές**.

Οι Θρησκείες. Οι άνθρωποι, ανάλογα με την πρόοδο και τον πολιτισμό που έχουν, πιστεύουν σὲ διάφορες **Θρησκείες**. Οι απολίτιστοι κάτοικοι της 'Ωκεανίας, 'Αφρικής και 'Αμερικής είναι **ειδωλόλατρες**. Οι άλλοι άνθρωποι πιστεύουν στὸν **Χριστιανισμό**, **Μωαμεθανισμό**, **Ίουδαϊσμό**, **Βουδδισμό** και **Βραχμανισμό**. 'Ο Χριστιανισμός ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη και εξαπλώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμο. Είναι ή τελειότερη θρησκεία και σ' αὐτὸν πιστεύουν ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, τῆς 'Αμερικής και τῶν ἄλλων 'Ηπείρων. Οι Χριστιανοὶ χωρίζονται σὲ **Ὁρθοδόξους**, **Καθολικούς** και **Διαμαρτυρομένους**. 'Ο Μωαμεθανισμός ξεκίνησε ἀπὸ τὴν 'Αραβία και εξαπλώθηκε στή Δυτ. 'Ασία, 'Ινδονησία και Βόρ. 'Αφρική. 'Ο

Βουδδισμός ξεκίνησε από τις Ίνδιες και εξαπλώθηκε στην Άν. Άσία. Ο Βραχμανισμός είναι Θρησκεία των Ίνδων. Τέλος των Ιουδαϊσμού, τη θρησκεία του Ισραήλ, πιστεύουν οι Έβραιοι.

82. Οι θρησκείες των ανθρώπων.

Τά Πολιτεύματα. Οί άνθρωποι για νά ζήσουν και νά προκόψουν ένώθηκαν από τά παλιά χρόνια σέ **πατριές** και **φυλές**. Άργότερα έκαναν **έθνη** και **κράτη**. Ο τρόπος πού διοικούνται οί άνθρωποι, ό λαός ένός Κράτους, λέγεται **Πολίτευμα**. Τό πολίτευμα πού έχει ως άνώτατο άρχοντα, ισόβιο και κληρονομικό Βασιλέα λέγεται **Βασιλεία**. Όταν διοικείται σύμφωνα μ' ένα Θεμελιακό Νόμο, τό **Σύνταγμα**, και μέ τους αντιπροσώπους του λαού λέγεται **Συνταγματική Βασιλεία** ή **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Τέτοιο Πολίτευμα έχει ή Ελλάδα, ή Μεγ. Βρεταννία κλπ. Τό Πολίτευμα πού έχει ως άνώτατον άρχοντα έναν Πρόεδρο, πού εκλέγει ό λαός σέ ώρισμένα χρονικά διαστήματα, λέγεται **Δημοκρατία**. Τέτοιο πολίτευμα έχει ή Γαλλία, οί Ήνωμ. Πολιτείες της Άμερικής κλπ. Πολλά κράτη ένωμένα αποτελούν **Όμοσπονδίες** ή **Κοινοπολιτείες**. Τέτοια κράτη είναι ή Έλβετία, οί Ήνωμένες Πολιτείες της Β. Άμερικής, ή Βρεταννική Κοινοπολιτεία κ. ά.

Οί Παγκόσμιες Συγκοινωνίες. Τά κράτη της Γης συνδέονται μεταξύ τους μέ μεγάλες σιδηροδρομικές, άτμοπλοϊκές και άεροπορικές γραμμές. Οί σπουδαιότερες άπ' αυτές είναι: Σιδηροδρομικές στην Εύρώπη: 1) Λισαβώνα - Παρίσι - Βερολίνο - Πετρούπολη 2) Λονδίνο - Καλαί (μέ πλοίο) - Παρίσι - Μιλάνο - Βελιγράδι - Κων/πολη - Βαγδάτη - Περσικός Κόλπος και Νίσα - Άθήνα. Κων/πολη - Μέκκα. 3) Βε-

ρολίνο - Βιέννη - Κων/πολη - Περσικός Κόλπος. 4) Στοκχόλμη - Βερολίνο - Ρώμη και Βερολίνο - Βιέννη - 'Αθήνα. 5) Παρίσι - Βερολίνο - Μόσχα - Βλαδιβοστόκ Ειρηνικοῦ.

Στὴν 'Ασία. 1) Πεκίνο - Χανκού 2) Βομβάη - Καλκούτα. Στὴν 'Αφρικῇ. 1) 'Αλεξάνδρεια - Κάϊρο - 'Ασουάν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ Κέϊπτάουν Ν. 'Αφρικῆς, ποὺ δὲν ἐτελείωσε ἀκόμη. 2) Φέξ - 'Αλγέρι - Τύνιδα. Στὴ Βόρεια 'Αμερικὴ μεγάλες γραμμὲς ἐνώνουν τὶς ἀκτὲς τοῦ 'Ατλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Στὴ Νοτ. 'Αμερικὴ ἄλλες γραμμὲς ἐνώνουν τὴ Βραζιλίαν μὲ τὴν 'Αργεντινὴ καὶ περνώντας τὴ βουνοσειρὰ τῶν 'Ανδεων μὲ τὴ Χιλή.

Μεγάλες ἀτμοπλοϊκὲς γραμμὲς ἐνώνουν τὰ λιμάνια τῆς Δυτ. Εὐρώπης μὲ τὴν 'Αμερικὴ, καὶ τὴ Δ καὶ Ν 'Αφρικῇ. "Ἄλλες, περνώντας τὴ Μεσόγειο καὶ τὸ Σουέζ, ἐνώνουν τὶς 'Ινδίες, τὴ ΝΑ 'Ασία καὶ τὴν Αὐστράλιαν. "Ἄλλες ἀτμοπλοϊκὲς γραμμὲς ἐνώνουν τὶς 'Αμερικανικὰς ἀκτὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ μὲ τὴν 'Ιαπωνίαν - Κίνα - 'Ινδονησίαν - Αὐστράλιαν. Τέλος μεγάλες σήμερα ἀεροπορικὲς γραμμὲς ἐνώνουν ὅλα τὰ Κράτη καὶ τὶς 'Ηπείρους.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

Κράτη	Ἐκταση σὲ τετρ. χλμ.	Πληθυσμὸς
Ἡνωμένο Βασίλειο Μεγάλης Βρετανίας καὶ Βορ. Ἰρλανδίας	245.000	50.000.000
Γαλλία	551.000	40.500.000
Γερμανία	357.000	70.000.000
'Ιταλία	301.000	47.000.000
Ρωσσία	21.647.000	194.000.000
'Ινδίες (Μέλος τῆς Βρετανικῆς Κοινοπολιτείας)	4.500.000	330.000.000
Πακιστάν (Μέλος τῆς Βρετανικῆς Κοινοπολιτείας)	775.000	72.000.000
'Ινδονησία (Μέλος τῆς Ὀλλανδικῆς Ἐνώσεως)	1.500.000	75.000.000
Κυρίως Κίνα	3.700.000	410.000.000
'Ιαπωνία	383.000	82.200.000
Ἡνωμ. Πολιτεῖες Β. 'Αμερικῆς	7.840.000	150.000.000
Βραζιλία	8.510.000	47.800.000

ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

1. Νέα Υόρκη	11.700.000	10. Μπουένος Άϊρες	3.150.000
χωρίς προάστια	7.800.000	11. Παρίσι	2.725.000
2. Λονδίνο	8.250.000	με προάστια	6.650.000
χωρίς προάστια	4.470.000	12. Καλκούτα	2.100.000
3. Τόκιο	6.780.000	13. Κάιρο	2.100.000
μετά τόν πόλεμο	3.280.000	14. Φιλαδέλφεια	2.050.000
4. Σαγκάη	4.630.000	15. Ρίο - Ιανέριο	2.020.000
5. Μόσχα	4.140.000	16. Μεξικό	2.000.000
6. Σικάγο	3.600.000	17. Βιέννη	1.950.000
7. Όζάκα	3.250.000	18. Ντητρόιτ	1.820.000
8. Λένινγκραντ	3.190.000	19. Λόζ - Αντζελες	1.800.000
9. Βερολίνο	3.180.000	20. Πεκίνο	1.780.000
πρό του πολέμου	4.340.000		

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

	Σελ.
Η ΓΗ. Τό σχήμα καὶ τὸ μέγεθος	3
Ἡ λιθόσφαιρα καὶ τὰ πετρώματα	4
Μεταβολές στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς	6
Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς	8
Ἡφαίστεια, σεισμοί, θερμὲς πηγές	8
Οἱ κινήσεις τῆς Γῆς. Ἡμέρα καὶ νύχτα	10
Οἱ ἐποχές τοῦ Ἑτους	10
Τὸ ἡμερολόγιο	12

Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Ἡλιος, πλανῆτες, δορυφόροι	13
Κομήτες καὶ διάττοντες	14
Ἀπλανεῖς ἀστέρες. Γαλαξίας	15
Ἡ Σελήνη καὶ οἱ φάσεις τῆς	15
Οἱ ἐκλείψεις	16

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

Η ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Α. Ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Βαλκανικὴ Χερσόνησος	18
1. Ἡ Ἀλβανία	21
2. Ἡ Νοτιοσλαβία	26
3. Ἡ Βουλγαρία	30
4. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία	34
5. Ἡ Ρουμανία	37
Επισκόπηση τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου	39
Πίνακας Κρατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου	39
Β. Ἡ Ἰταλικὴ Χερσόνησος	47
Γ. Ἡ Ἰβηρικὴ, Πυρηναικὴ Χερσόνησος	48
1. Ἡ Ἰσπανία	53
2. Ἡ Πορτογαλία	53
Γεν. Ἐπισκόπηση τῆς Νότιας Εὐρώπης	53

Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἡ Γαλλία	55
2. Τὸ Βέλγιο	62
Τὸ Λουξεμβούργο	64
3. Ἡ Ὀλλανδία	65
4. Τὰ Βρεταννικὰ νησιά	69
α) Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία καὶ ἡ Βόρ. Ἰρλανδία	71
β) Ἡ Ἰρλανδία	78
Ἐπισκόπηση τῆς Δυτ. Εὐρώπης	79

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Σελ.

1. Ή Έλβετία	80
2. Ή Γερμανία	84
3. Τα Παραδουνάβια Κράτη	90
α) Ή Αυστρία	91
β) Ή Τσεχοσλοβακία	93
γ) Ή Ουγγαρία	94
4. Ή Πολωνία	95
Έπισκόπηση Κεντρικής Ευρώπης	99

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ή Ευρωπαϊκή Ρωσία	100
-----------------------------	-----

Η ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ή Δανία	105
2. Ή Σκανδιναβική Χερσόνησος	108
α) Ή Νορβηγία	108
α) Ή Σουηδία	110
3) Ή Φιλανδία	111
Γενική επισκόπηση της Ευρώπης	113
Πίνακας Κρατών της Ευρώπης	119

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ή θέση	121
Φυσική διαίρεση. Έδαφος	121
Τα παράλια	124
Το κλίμα	124
Ή γεωργία	125
Ή δασοκομία	128
Ή κτηνοτροφία και άλγεια	129
Ή ορυκτωρυχεία	129
Ή βιομηχανία	130
Το εμπόριο, ή ναυτιλία	131
Ή συγκοινωνία και ο τουρισμός	131-133
Παιδεία, Θρησκεία, Διοίκηση	133
Πληθυσμός και αλτρωτοι	136
Ή Έλληνική Πατρίδα	137

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

Οί κάτοικοι της Γης	137
Οί άνθρωπινες φυλές	138
Οί γλώσσες, οί θρησκείες	139
Τα πολιτεύματα	140
Οί παγκόσμιες συγκοινωνίες	140
Τα μεγάλα Κράτη της Γης	141
Οί μεγαλύτερες πόλεις τοῦ κόσμου	142
Περιεχόμενα	143

1200/96

1798
1899

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 54408

Ἀθῆναι τῇ 22 Ἰουνίου 1950

ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ.
ΣΤΑΣΙΝΟΝ ΔΗΜ.
Ὅδὸς Λασκάρεως 16

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 54410 22-6-50 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἐγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμόν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοποιήσας
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολὴ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντὴς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ